

تەفسیری زەمناکۆیی

بە قەڵەمی

مەلا سەعیدی زەمناکۆیی

جەژمی: ٦، ٧

بەرگی پێنجەم

تەفسىرى زىمنا كۆيى

بەقەلەمى

مەلا سەيدى زىمنا كۆيى

جىزمى (۶ ، ۷)

بەرگى پىنجەم

ناوی کتیب : تەفسیری زمانکۆیی .

ناوی نووسەر : مەلا سەیدی زمانکۆیی .

جزمی شەشەم و جزمی حەوتەم .

بەرگی پێنجەم .

چایی یەكەم .

چایی کۆمپیوتەر و ڕاکێشانی : ﴿ چاپخانەی ئۆفیسێتی بابان ﴾

ژمارەی سپاردنی (٤٠٩) ی سالی (٢٠٠٠) ی وەزارەتی ڕۆشنبیری یی سپێردراوە .

مافی لە چاپدانی بۆ نووسەر پارێزراوە .

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

به ناوی خوی به خشندهی میهره بان

سوپاس بو پوره رده کهری ههموو بونه وهران

درودی خوا له سهر پیغمه رو هاوړیکانی و ههموو په پیره وانی.

خوای مه زن کاتی نه پتی دوو روه کانی ناشکرا کرد و نابرویی برد له نپو دانیشواندا
و ناشکرا کردنی نه پتیش شایانی میهره بانی خوا نیه ، بویه له ممو پاش باسی شتیکمان بو
نه کا وینه ییانو هیئانه وه یو یان و نه فهرموی:

لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ وَكَانَ
اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا ﴿١٤٨﴾ إِنْ تُبْدُوا خَيْرًا أَوْ تُخَفُّوهُ أَوْ تُعَفُّوْا عَنْ
سُوِّ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا ﴿١٤٩﴾

﴿لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ﴾ به راستی خوا پتی خوښ نی یه دهنګ بهرز
کردنه وه به دهر برینی خراپه و نه پتیش به لام ناشکرا کردنی خراپه له گفتوګودا .
﴿إِلَّا مَنْ ظَلَمَ﴾ مه گهر دهر برین و ناشکرا کردنی که سی نه بی سته می لی کرای ، یانی
نه و که سدهی سته می لی کرای بوی هیه دهر برینی باسی خراپی سته مکار بو دانیشوان ،
نه و کاته خوا پتی ناخوښ نی یه .

تهفسیری زمانکوی

بۆ زانین : باس کردنی دانیشتوان بە خراپە دروست نی یە بە هیچ جوړی ناگیان لیبی یا نه ، خراپە کەیان تێدایێ یان نه؟ بە لām هەندی جار و هەندی خراپە بۆ هەندی کەس دروستە دەربڕین و ئاشکرا کردنی خراپە . وەك ئەمانەى خوارەوہ :

۱- ئەو کەسەى دزى لى کرابى ، یا هەر ستمى تری لى کرابى دروستە ناوی دز و ستمکارە کان ببا بە خراپە ، خراپە کانیان بلāو بکاتەوہ لەنیو دانیشتواندا ، بە تايەتى لای دادوەران.

۲- کەسێکی داماوێ بى کەس و کەس نەناس و هەزار بى بەمیوانى کەسى و رای نەگرێ بەمیوان ، ئەو داماوە بۆی دروستە باسى ئەو کەسە بە خراپە بکا لەنیو دانیشتواندا و خراپە کەى بلāو بکاتەوہ .

۳- کەسى جنیوى پى بدرى بۆی دروستە سەر بەسەر جنیوہ کەى بداتەوہ و لە ئەندازە تێنەپەرى .

۴- بۆ دانیشتوان دروستە مان گرتن و خوێشاندان لە دژی کار بە دەستانى ستمکار ، بگرەه وایش ئەبێ پۆستبى ، بەو مەرجەى رینگە تر نە گونجیێ بۆ نەهیشتى ئەو ستمە و نەبێتە هوێ هۆسەو لەناوبردنی سامان و وولات .

ئەو شوێنانەى دروستبى باسى خراپەى هەندی کەسى تێدا بکری هەر ئەوانەى پیشونین بە لکو زۆر جیگەى تر هەن دروستبى ناوبردنی خراپە و نایەنە ژمارە . بە کورتى ستم لى کراو لە لایەن کار بە دەستانەوہ بى یا جگەى ئەوان بۆی دروستە ئاشکرا کردنی خراپە کانیان، ئەگەر سەر نە کیشی بۆ لای ستمى خراپتر ، وەك کوشتن و بەند کردن و ئەشکەنجە و شتى تر .

﴿وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا﴾ وەخوا هاواری ستم لى کراو ئەبیسى ، ئەزانى بە ستمى ستم کاران . ئەو رستەیه ئادەمیزاد ئەترسێنى لە یاس کردنی خراپەى دانیشتوان و نابى ئابرویان بێدە بەبوختان و درۆ ، چونکە خوا نەبێنى دلێ هەموکەس ئەبیسى و ئەزانى .

چاکە کردن ھەرچەندە نایەنە ژمارە ن بەلام سەرچاوەی ھەمویان دوو شتن :

۱- راستی ووتن لەھەموو کاریکا رەوایی و رەوشتی چاک بەکارھێنان لەگەڵ ھەموو دروست کراوانی خوادا .

۲- ئەو شتانەی پەیوەندیان بەدروست کراوانی خواوە ھەبێ بەم دووشتانە پێک دێ :

ا- بەگەیانندی سوود و قازانج بە ھەموو گیانداران بۆیە خوا ئەفەرموی:

﴿إِنْ تَبَدُّوا خَيْرًا أَوْ تَخْفَوْهُ﴾ ئەگەر ئێوە پەرستن و چاکە بکەن و ناشکرای بکەن یا ئێوە ئەو چاکەییە بشارنەو و بەنھێنی بیکەن .

ب- ﴿أَوْ تَعْفُوا عَنْ سُوءٍ﴾ یانئێوە خۆش بین لەو خراپانە لەگەڵتان ئەکړئ ، بۆیشتان

ھەبە مافی خۆتان سەر بەسەر و ەربگرن ھەرچەندە لیبوردن چاکە ، بۆیە خوا ئەفەرموی:

﴿إِنْ اللَّهُ كَانَ عَفْوًا قَدِيرًا﴾ دواوی بەراستی خوا لیبوردنی زۆرە بۆ کەسانی بێ فرمانی خوا ئەکەن ، خواوەنی توانایە بۆ سزادانی ستمەکاران و بۆ پاداشتی ئەو کەسانە خواوەنی لی بوردن ، کەواتە ئێوەش پەیرەوی خوا بکەن .

لی بوردن لە ستمەکاران زۆر شیرین و چاکە لە کاتیکای لی بوردن چاکیی بۆ ھەردو لایان و نەبێتە ھۆی زیان بۆ کۆمەڵان ، بەلام ئەگەر لیبوردن ئەبو بەھۆی ھاندانی ستمەکاران بۆ خراپە کردنیان و بلاو بوو ھەوێ ستمی زۆرتر ، بەپێچەوانەو پێویستە تۆلەیان لی بسێنێ و بە خۆرایی بەرەڵا نەکړن و چاویان لی نەپۆشرئ ، ئەگەر بەو پێویستیە ھەلنەسن یاسا نرخێ نامینێ خراپەیش پەرەنەسێنئ ، ژیانی دانیشتوان تال و ترش ئەبێ و ئاسودەیی بۆ کەس نامینێتەو بەگۆرەیی فرمودەیی خوا ﴿وَلَكُمْ فِي الْقَاصِ حَيَاةٌ﴾ وەبۆ ئێوە ھەبە لەتۆلەسەندنەو ھا ژیا و مانەوێ ئادەمیزاد .

خوای گەورە کاتی باسی دوور و ھەکانی بۆ کردین لەمەو بەر ، لەمەو پاش باسی جولەکە و گاوریەکان و کردەو خراپەکانیاغان بۆ ئەکا ، باسی باوەردارئاغان بۆ دووبارە ئەکاتەو و ئەفەرموی :

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ
 بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ
 وَيَقُولُوا نَحْنُ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ
 أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا ﴿١٥٠﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ
 حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿١٥١﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا
 بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ أُولَٰئِكَ سَوْفَ
 يُؤْتِيهِمْ أَجْرُهُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٥٢﴾

﴿ إن الذین یکفرون باللہ ورسولہ ﴾ بہ راستی کہ سائیکی نہوتو باوہر بہ خوا و بہ فروستادہ کانی خوا ناهین و پہرہوی نہوان ناکہنہ و بہ زمان دہری نابرن و کار بہ فہرمانہ کانیان ناکہن .

﴿ ویریدون أن یفرقوا بین اللہ ورسلہ ﴾ وہنہو کہسانہ نہیانہوی کہ جیاوازی بخنہ نیو خواو نیردراوہ کانی خوا . یانی باوہر بہ خوا نہین و باوہر بہ فروستادہ کانی خوا ناهین بہ گویرہی دہر کہوتوی کرداریان .

﴿ ویقولون نؤمن ببعض ونکفر ببعض ﴾ وہئلین نیمہ باوہر نہین بہہندی لہ فروستادہ کانی خوا و ، نیمہ باوہر ناهین بہہندی لہ فروستادہ کانی خوا ، جولہ کہ کان ئەلین نیمہ پرومان بہتہورات و بہموسا ہدیہ ، پرومان بہ عیسا و موحمہد و نیجیل و قورئان نہی ، گاورہ کان ئەلین نیمہ پرومان بہ عیسا و بہ نیجیل ہدیہ ، پرومان بہ قورئان و بہ موحمہد نہی .

﴿ ویریدون أن يتخذوا بين ذلك سبيلاً ﴾ و نه یانه وی که وهر بگرن و دروست بکهن بۆ خویان له نیوان بی باوه ری و له نیوان باوه درداردا ریگه یه کی تاییه تی رایان بکیشی بۆلای گومرایی .

نه بی بزانی ریگه ی مام ناوه ندی له لای خوا ههر گیز نه بووه و نابی ، به جۆری ئهوانیش خاوه نی گومان بن ههر به بی باوه در دائه نرین .

﴿ أولئك هم الكافرون حقاً واعتدنا للكافرين عذاباً مهيناً ﴾ ئه و که سانه له نیوان باوه ری و بی باوه ری دا ریگه یان بۆ خویان داناوه ئه وانه بی باوه رن به راستی ، ئیتر باوه ریشیان به هه ندی له پیغه مه ران هه بی ، چونکه باوه ره یان پارچه پارچه نابی و ، ئیمه ئاماده مان کردوو بۆ بی باوه ران سزایه کی ئا بر و بهر بۆیان و ئه ی چیژن له پاشه ر ژدا .

موسولمانان به بو ئه وه بروایان به وانه ی پیشو هه یه ، باوه ریشیان به هه موو بنچینه و به لقه کانی ئاین هه یه به بی جیاوازی به و جۆره ی خوا فه رمانی پێداوه خوا له باسیانا ئه فه رموی :

﴿ والذين آمنوا بالله ورُسُلِهِ وَلَمْ يَفِرُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ ﴾ وه که سانیکی ئه و تو باوه ریان هیتاوه به خوا و به نیر دراوه کانی خوا و ، جیاوازیان نه خستۆته نیوان هه یه که سی له فره ستاده کانی خوا و باوه ریان به هه موویان و به یه کیتی خوا هه یه .

﴿ أولئك يؤتيمهم أجورهم وكان الله غفوراً رحيماً ﴾ ئه و ئاقمه باوه ریان هیتاوه به خوا و به هه موو نیر دراوه کانی خوا ، خوا ئه به خشی به وان پاداشتی خویان له پاشه ر ژدا ، ئه و که سانه ییش ئه وانه پهره ی موحه مه دی کوری عه بدولایان کردوو و بروایان به هه موو پیغه مه ران هه یه که فه رمو یه تی پیغه مه ران هه مویان برای یه کن ئاینیان یه که و هه ره که یان خاوه نی گه لی تاییه تی خویان ، موحه مه د ﴿ ﴾ کوتای هه وه ی هه موو پیغه مه رانه ، گه له که یشی له هه موو گه لانی تر داد په ره رترین ، خوا خوش ئه بی له وانه په شیمان ئه بنه وه و گوناوه کانیان دائه بۆشی ، میهره باه چاکه کانیان وه رته گری ، له باسی مانای ئایه تی (۱۳۶) ی ئه م سوره ته دا و ئایه تی (۲۸۵) ی ئه لبه قه ره دا ناوه رۆکی مانای ئه و ئایه ته باس کراوه .

جوله که کانی دانیش توانی مه دینه به ناره وایی له دژی پیغمهر راوه ستابون و پیلان و فیلیان نه سازان ، یه که مین پیلانان بهر پایان کرد نه وه بو داوایان له پیغمهر کرد که نامه یه کیان بو بهیتی له ناسمانه وه ، خوین به چاوی خوین بیینن ، نه وه یشیان به دلی پیسه وه نه وت ، نه که به دلیکی پاکه وه ، خوی گه و ره له جیاتی پیغمهر ﴿ﷺ﴾ وه لامی دانه وه و فهرموی :

يَسْأَلُكَ
أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تُنْزِلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِّنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا
مُوسَىٰ أَكْبَرَ مِنْ ذَلِكَ فَقَالُوا أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ
الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِن بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ
الْبَيِّنَاتُ فَعَفَوْنَا عَنْ ذَلِكَ وَأَتَيْنَا مُوسَىٰ سُلْطَانًا مُّبِينًا ﴿١٥٣﴾
وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ الطُّورَ بِمِيثَاقِهِمْ وَقُلْنَا لَهُمُ ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا
وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا فِي السَّبْتِ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِّيثَاقًا غَلِيظًا ﴿١٥٤﴾

﴿يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تُنْزِلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِّنَ السَّمَاءِ﴾ پرسیار نه که نه له تو خواوه نامه جوله که کان که تو بهیتیته خواره وه به سه ره واندان له ناسمانه وه به یه کجاری ویتهی تهورات نه که کات له دوا ی کات به ویتهی قورناون ، نه و پرسیاره یان به تانه وه بوو ، نه و پرسیاره ی نه وان نه گهر گران و گه و ره بی لای تو ، نه و که سانه له بهر بین شهرمی خوین له خزمهت خوا دا و له بهر خو بیایی بونیان بوو که خوی مه زن نه مپرو کوتوپر سزای نه دان ، ده ستیان دایه بی فهرمانی خوا کردن به زوری و به بی گه رانه و یان بو لای خوا .

﴿فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَى أَكْبَرَ مِنْ ذَلِكَ﴾ دواپی بەراستی ئەوان پرسیری لەووە گەورەتریان لەموسا کرد لەووی لەتۆیان کردوووە ، کەواتە تۆ دل گران مەبە ، ئەو جولەکانە چۆن باوەر بەتۆ ئەهێنن ، ئەو جولەکانە خوانەبی کەس بەو شتانه نازانی کەتوشی موسا هاتوووە بەهۆی ئەوانەووە . ئەو شتە ناپەسەندانە هەندیکیانە ئەمانەیی خوارەووەن .

۱- ﴿فَقَالُوا أَرَنَا اللَّهُ جَهْرَةً﴾ دواپی ئەوان بەموسایان ووت : تۆ بەناشکرا خوامان پی نیشان بدە ، بەناشکراییی بەچاوی سەرمان تەماشای بکەین .

﴿فَأَخَذْتَهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ﴾ دواپی هەووە گرمیە بەئاگرەووە لەئاسمانەووە هاتە خوارەووە ئەوانی سوتان و مردن بەهۆی سەتەم کردنی خۆیانەووە کە ئەو پرسیارە نەگونجاوەیان لە موسا کرد خوا ببینن لەم رۆژەیی جیهاندا ، خوای مەزن دواي مردنیان زیندوی کردنەووە کەچی تەمی خوار نەبون .

۲- ﴿ثُمَّ أَخَذُوا الْعَجَلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ﴾ لەپاشا گوێرە کەیان وەرگرت بەخوای خۆیان و پەرستیان ، لە دواي ئەووی هاتبو بۆ لایان چەندین بەلگەیی رپوون لەسەر پەرستنی خوا و راستی موسا و پیغممەرایەتی موسا .

﴿فَعَفَوْنَا عَنْ ذَلِكَ وَآتَيْنَا مُوسَى سُلْطَانًا مُبِينًا﴾ دواپی ئیمە لەتاوانی پەرستنی گوێرە کە لەوان خۆشبوین و بەهۆی پەشیمان بونەووەیان لەو تاوانە گەورەییە ، ئەبوابە بەو گوێرە کە پەرستنه بنەبربوناوە ، بەلام خوا میهرەبانە ، وەئیمە بەخشیومانە بەموسا بەلگەییەکی ناشکرا و بیگومان و بیانویان نەماوە کە کاتی ئیمە فەرمانمان پێدان بەکوشتنی خۆیان ، بەلام لای جولەکەکان هەموو شتی سوکە لایان ، بەهێز نەبی تەمی خوار نابن بۆیە خوا ئەفەرموی:

۳- ﴿وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ الطُّورَ بِمِثْقَالِ ذَرَّةٍ﴾ وەئیمە بەرزمان کردووە بەسەریاننا کێوی تور بەهۆی ئەو پەیمانەیی خۆیانەووە کە بترسن و فەرمانەکانی تەورات وەرگیرن و کاری پی بکەن و ئەو پەیمانە نەشکێتن کەچی شکاندیان ، لەترسی کەوتنە خوارەووەی ئەو کێو نەبوابە

په شیمان نه نه بونه وه له تاوانه کانیان . که واته جیگه ی سهر سورمان نیه له م سهر دهمدی
نیستادا په پره وی ناینی نیسلام نه که و گوئ رایه لی موحه مده نه بن ههروه ک پیشو کانیان .

۴- ﴿﴾ وَقُلْنَا لَهُمُ الْبَابُ سَجْدًا ﴿﴾ وه ئیمه به وانمان ووت : له سهر زمانی پوشه ع پیغه مهر
: بچه نیو شاری (نیلیا) لهو دهر گایه وه بویان دیاری کراوه بهو شیوه یه سوژده بهن بو
خوا سوپاسی بکه نه سهر نه وه ی له ده شتی (تهیها) توشیان بوبو ، که چی نه وان به دژی
فهرمانه که ی خوا هه لسان و به قونه قونه چونه نیو شار و گالته یان به فهرمانی خوا کرد .

۵- ﴿﴾ وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْتَدُوا فِي السَّبْتِ ﴿﴾ وه ئیمه به وانمان ووت : له سهر زمانی داود
پیغه مهر : نیوه ده ست دریژی مه که و له سنوری خوا دهر مه چن له رژی شه مده دا و راوی
ماسی مه که و ، که چی فیلیان سازاندا بو راوه ماسی له جگه ی رژی پیشوی شه مده دا ،
ماسیه کانیان کو نه کرده وه له جگه یه کی ته نکه بهر له رژی شه مده دا ، به لام دوا ی رژی
شه مده کویان نه کرده وه و وایان نه زانی خوا ناگادارنیه .

﴿﴾ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴿﴾ وه ئیمه وه رمان گرتبو له وان په یمانیکی نه ستور و
شایسته بو نه شکاندن په یمانه کانی خوا که نیستا له مده ودا خوا نمازه یان بو نه کا و
نه فهرموی :

فِيمَا نَقَضِهِمْ مِيثَقَهُمْ وَكَفَرِهِمْ بِآيَاتِ اللَّهِ وَقَتْلِهِمُ الْأَنْبِيَاءَ
بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ
فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥٥﴾ وَبِكُفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلَى مَرْيَمَ
بُهْتَنًا عَظِيمًا ﴿١٥٦﴾ وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ
رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ

رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِن شُبِّهَ لَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ
 أَخْلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ
 وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا ﴿١٥٧﴾ بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا
 ﴿١٥٨﴾ وَإِنَّ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ
 الْقِيَمَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا ﴿١٥٩﴾

٦- ﴿﴾ فيما نقضهم ميثاقهم ﴿﴾ دواى به هوى شكاندنيانده به پيمانه كاني خويان ، سزاي
 گه وره مان دان و كرد عثمان به ميمون و له ميهره باني خومانان دور خسته هوه ، چونكه
 به ياساي ده سكرديان كه كاري ره وايان نه كرد به نار هوا و كاري قده غه كراويان نه كرد
 به ره وا .

٧- ﴿﴾ وكفرهم بآيات الله ﴿﴾ وه به هوى با وه رنه كردنيان به نايه ته كاني خوا له ته ورات و
 له قورئاندا . پيشوه كانيان به ته ورات و نه وانه ي نيسا به قورئان كه به لگه بوون له سهر
 راستي موسا و عيسا و موحه مدد .

٨- ﴿﴾ وقتلهم الأنبياء بغير حق ﴿﴾ وه به هوى كوشتني پيغمه ره كان به نار هوايي و نه ي
 زه كه ريا و يه حيا كه به لگه ي ناشكرا هه بون بو پيغمه مراهه تي نه وان ، هه رچه نده كوشتني
 پيغمه مهران نار هوايه به لام لاي نه وان ره وا بوو .

٩- ﴿﴾ وقولهم قلوبنا غلق ﴿﴾ وه به هوى نه وه ي ووتيان : دلتمان داپوشراوه و بانگ و
 ناوازي موحه مدد ناچيته دلتمانده هوه ، پيوستمان به زانين و زانياري موحه مدد نيه ، هه رشتي
 نه وه نيلى برومان پي نيه و بي سوده لامان .

١٠- ﴿﴾ بَلْ طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ ﴿﴾ به لكو خوا موري داوه به سهر دليانا به هوى بي
 باوه ريان به خوا و دليان به گوريه ي سروشت دانه پوشراوه ، به لكو به هوى بي باوه ريان به

موحەمد و بەدرێژەدانیان بەگومرایی و بەیاخی بوون ، بەو بۆنەوێ دەیان رەق بوو بەوێنە بەرد و بگرە رەق تر و وایان لێ هاتووێ خواوەنی دڵی خۆیان نەبن .

﴿فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ دواڵی باوەر ناهێتن بەناوەروکی تەورات مەگەر کەمێکیان نەبی وێنە عەبدولای سەلام و هاوڕێکانی ، یا مەگەر باوەر بەهێتن بەباوەرێکی کەم بەتەورات و بەموسا بەجۆرێ نرخ بۆ ئەو باوەرە دانەنرێ .

۱۱- ﴿وَكُفِّرْهُمْ وَظَلَمْهُمْ عَلَىٰ مَرْيَمَ بِهَتَانًا عَظِيمًا﴾ وەبەهۆی بێ باوەریان بەعیسا بەو هەمو بەلگانەوێ لەسەر راستی و پێغەمبەرێتی عیسا و ، بەهۆی ووتیان بۆ ئەو بوختانە گەورەییە داوایان بەسەر مەریەمدا کە گوا یا داوێن پێس بوو .

جگەیی جولە کە کان کەسی تر بەر لەوان ئەو باسە خراپەیان بەرپا نەکردووە ، جێگەیی سەر سۆرمانە گاوەرە کان بێ شەرمانە ئەو دوژمنە ناقرۆڵای خۆیان پێ چەك ئەکەن بۆ سەر قودسی پێرۆز و بەتایبەتی بۆ سەر کلێسا و گۆرستانی باو باپیریان . بەلام ئەبێ هەر وایشی چونکە بێ باوەران لەدژی موسولمانانایەکن ، ئەوێ گرنگبێ پێویستە موسولمانان خۆیان گێل ئەکەن بەگشتی و چاوە کار بەدەستانی خۆیان بەناو موسولمان ئەکەن .

۱۲- ﴿وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُلَ اللَّهِ﴾ وەبەهۆی ووتیان : بەراستی ئێمە عیسا کۆری مەریەم فروستادەیی خوامان کوشتووە ، ووشەیی مەسیح ماناکەیی ئەمەییە : کە جەرەئیل دەستی فەری خۆی پێدا هێناوە ، بۆیە ئەویش دەستی بەسەر هەر نەخۆشیکا بەهێناوە رزگاری ئەبو لەو نەخۆشیە . جولە کە کان ئەو ووشە بەنرخانەیان بەکار ئەهێنا بۆ عیسا بەپلار و بەگالتە و بەتاوانجەوێ بوو ، ئەگینا ئەوان برۆیان بەپێرۆزی و فروستادەیی عیسا نەبوو .

﴿وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ﴾ وەبەلام ئەوان عیسایا نەکوشتووە و ، هەڵیانەواسیووە و ، بەلام کە جولە کە کان بریاریاندا عیسا بکوژن خوا وێنە عیسا دا بەسەر یەکی لەو تاوانبارانەیی شایستەیی کوشتن بوو کوشتیان و هەڵیان واسی ، دواڵی خۆیانیان بەسەر کردووە و هاوڕێکەیی خۆیانیان نەدۆزیووە ، هاتن بەیەکا و سەرگەردان

بوون ، ووتیان : ئەگەر هەلتواسراوە کە عیسا بێ ، هاوڕێکەمان کوانی ، ئەگر ئەویشە ئەو عیسا کوانی ، بێژراوە ئەو تاوانبارەیه هوزای سەرکردهی پیلانەکیان بوو .

﴿ وَإِنَّ الَّذِينَ اٰخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ ﴾ وەبەراستی کەسانیکێ ئەوتۆ ناکۆکیان هەبو لەبارەى ڕووداو و بەسەرھاتی عیسا دا بەراستی لەگوماندان بوون لەکوشتنی عیسا دا و ھەمویان بڕیارەکانیان دژی یەک بوون .

جولەکەکان ئەیان ووت : ئەم هەلتواسراوە بەرومەت عیسا یە و بەلەش هاوڕێکەمانە ، ئەیان ووت : عیسا لەداوێن پێس کەوتۆتە خوارەو ، گاوەکان ئەلێن : عیسا کوڕی خوا یە و سێ ھەمی سێ خوا یە ، جولەکەکان لایان وایە عیسا هەلتواسراوە و لەژێر خاکایە و نایەتەو . گاوەکان لایان وایە عیسا هەلتواسراوە لەدوای سێ ڕۆژ ھاتۆتەو بە سەر زەوی ، جولەکەکان ئەلێن : ئێمە عیسامان کوشتو ، گاوەکان ئەلێن : ئەو کوشتنە کەوتۆتە سەر بەشە مەروفا یەتی یەکەى جگەى خوا یەتی یەکەى . خواى مەزن وەلامى ھەمویان ئەداتەو و ئەفەرمۆی : ئەوانە ھەمویان گومانن .

﴿ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ ﴾ نە بۆ ئەو کەسانە ھیچ بەلگە و زانستیکێ بێ گومان مەگەر دواکەوتن و پەیرەوی کردنی گومان ، گومانیش سودێ نابەخشێ ، ئەو شتەى گومانى تێدا نەبێ ئەمە یە : کە خوا ئەفەرمۆی :

﴿ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا بَلْ رَفَعَهُ اللّٰهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴾ وەجولەکەکان عیسایان نەکوشتو بەبێ گومان ، بەلکو خوا بەرزى کردۆتەو بۆلای جیگە یە کو بۆلای فەرمانى خۆى یا بۆلای ئاسمان .

بۆ زانین : چەندلین پرسیار ئەکړئ لەبارەى عیساو : ئەو بەرز کردنەو یە چۆن بوو و لە چ کاتی کە بوو ؟ بەر لە هەلتواسینی عیسا بوو بەوێنە کەى یا لەدوایدا ؟ بەرز کردنەو کەى بەگیان بوو بەتەنھا یا بەگیان و لەش بوو ؟ بەرز کردنەو کەى بۆ ئاسمانى چوارەم یا ئاسمانى تر یا بۆ جیگە یە تر بوو ؟ لەو جیگانە دا خەریکی چ شتیکە ؟ نایا بەر لە ڕۆژى دوا یی دێتە خوارەو بۆ سەر زەوی و پێشەى ئەو کاتە چ شتیکە ؟ چەند پرسیارى تریش .

وهلامی ئەو هەموو پرسیارانە بەجۆری جیگەیی خۆی بگرتی بەبێ گومان بەم جۆرە ی
خوارەوێه :

قورئانی پێرۆز و فەرمودەیی پێغمەمەر بەجۆری پرپار و برپای هەموو موسولمانان بێ
وهلامی ئەو پرسیارانەیان بۆ ئێمە روون کردۆتەووە ، بەهیچ جۆری نەلەکۆن و نەلەتازەدا
ئەو شتەیی راستیی و بەهیچ جۆری گومان رووی تی نەکا : عیسا نەکوژراوە و
هەلنەواسراوە . خوا بەرزێ کردۆتەووە بۆ لای خۆی . ئەو کەسەیی کوژراوە و
هەلنەواسراوە وێنە عیسا بووە ئەک عیسا بەگۆڕەیی گومان و بوختانی جولەکەکان ،
جگەیی ئەو شتانە هیچ شتی تریان بۆ ئێمە روون نەکردۆتەووە ، ئەوێ شایستە و شیای بێ
بۆ ئێمە ئەوێه لەدەقی قورئان دەر نەچین ، مەگەر جگەیی قورئان فەرمودەیی کی پێغمەمەرمان
دەست بکەوێ کە کەس نەتوانی دژی راوەستی ، ئێمە بۆ وهلامی ئەو پرسیارانە بەرپرس نین
لەلایەن ئاینەووە ئێر بۆ ئەبێ خۆمانی بۆ ماندو بکەین . هەرچەندە فەرمودەیی تاکی پێغمەمەر
هەن بۆ هەندێ لەو پرسیارانە ، بەلام برپای بێگومان پەیداناکەن بۆ بنچینەیی باوەر و ،
خوا زۆر بەدەسەلات و گەورەیی ، هەموشتی لەجیگەیی شیاوی خۆیا دائەنی ، بەتایبەتی
بەرز کردنەووە عیسا و تۆلە سەندن لەجولەکەکان .

﴿ وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لِيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ ﴾ وهنیه هیچ کەسێ لەخواوەن نامەکان
مەگەر بەراستی ئەو کەسە باوەر نەهێتی بەعیسا بەر لەمردنی ئەو کەسە : زانیان مانای ئەو
رێستەییان بەجۆرا و جۆر کردووە ئەوێ لای زۆربەیان گونجاو بێ ئەو مانایەیی پیشووە .

بۆ روون کردنەووە مانای ئەو رێستەیی ئەمەیی : ئەو کەسانەیی برپایان بەعیسا نەبووە
بەو جۆرەیی خوا روونی کردووە ، بەردەوامیشن لەسەر بێ باوەرێ خۆیان ، لایان وابووە
عیسایان کوشتووە و هەلیان واسیووە بەبێ گومان ئەبێ لەمەودوا باوەر بەعیسا بهێتن لەکاتی
بێ هۆشی سەرەمەرگدا هەرچەندە سوودیان پێ ناگا ، ئەو جولەکانەشی ئەیان ووت :
عیسا جادوگەرە و کۆری ژنیکی داوێن پیسە ، ئەبێ واز لەو بیرو باوەرە بهێتن و باوەر
بەعیسا بهێتن کە عیسا فروستادەیی خواوە و دایکی داوێن پاک بووە ، ئەو گاورانەشی لایان
وابوووە عیسا کۆری خواوە یا سێ هەمی سێ خواوە ئەبێ باوەر بهێتن کە عیسا بەندەیی خواوە
و دروست کراوی خواوە ئەک خواو کۆری خوا ، ئەوانە لەسەرەمەرگدا ئەبن .

هەندێ لەزانایان ئەلێن : رانای ﴿بە ، مۆتە﴾ هەردوکیان ئەگەر پێوه بۆلای عیسا ، ئەو مانایەش لە ئێینو عەباسەو وەرگیراوەتەو . یانێ هەموو خاوەن نامەکان باوەر بەعیسا ئەهێن کاتی لەئاسمان دێتە خوار لەکۆتایی هاتنی جیهاندا و هەموو کەس ئەبێ بەموسولمان .

ناوەڕۆکی ئەو مانایانە هەمویان ئەگونجێن و دژی ئاین نین ، چونکە خورپەیی دڵ و سروش هەوالتی داوە بەناوەڕۆکی زۆربەیی ئەو مانایانەیی پێشو ، ئەقلێش لای گونجاو ، ئێتر پێویستە لەسەر ئەو کەسانە پروایان بەو شتە هەیە لەبەرچاوانین بەوێنەیی رۆژی دوایی ئەبێ پروایشیان بەناوەڕۆکی ئەو ئایەتەیش هەبێ .

پرسیار / چ سودێ لەو هەوالەدا هەیە کە خاوەن نامەکان لەسەرەمەرگدا باوەر بەعیسا ئەکەن کە فروستادهی خواپە و نەتوانن ئەو کارانەیی لەکیسیان چو بەسەری بگرنەو ؟
وہلام / بۆ ئەوێ خواپە گەر بەو ئایەتە هانیان ئەدا بەر لەسەرە مەرگ پەلە بکەن و هەول بدەن بۆ راسیت کردنەوێ باوەرێ چەوتی خۆیان هەتا لەو کاتەدا تووشی خەفەت و ئازار نەبن ، ئەبێ بزانی هەموو کەسێ لەسەرەمەرگدا جێگەیی خۆی ئەبێنێ چاک بێ یا خراب .

﴿وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا﴾ وەلەرۆژی هەلسانەوێان لەگۆرەکان عیسا ئەبێ بەشایەت بەسەریانەو کە جۆلەکەکان دوژمنایەتبان کردوو و باوەریان پێ نەهێناوە کاتی خوا رەوانەیی کردوو بۆ لایان ، گاوەرەکانیش فەرمودە و دەستوری خویان شکاندوو و ئەپەری خراپەیان کردوو کەعیسیان بەکۆری خوا یا سێ هەمی سێ خوا داناو ، بەبەندەیی خویان داناو .

خواپە مەزن لەمەو بەر باسی رەفتاری ناپەسەندەیی بێ باوەرانی بەگشتی و خاوەن نامەکانی بەتایبەتی کرد ، لەمەودوایش باسی ئەمەمان بۆ ئەکا خوا تەنگیان پێ هەلەچنی و فەرمانی گرانان ئەدا بەسەردا ، وەک قەدەغە کردنی ئەوشتانە لەوان کەلەووەبەر رەوا بوون کردنیان ، لەرۆژی دوايشدا نامادەیی کردوو بۆیان سزای خواوەن ئازار و ئەفەرموی :

فَيُظْلَمُ مِّنَ الَّذِينَ هَادُوا
 حَرَمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّت لَّهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ
 كَثِيرًا ﴿١٦٦﴾ وَأَخَذَهُمُ الرِّبَا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَالَ النَّاسِ
 بِالْبَاطِلِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦٧﴾ لَكِنِ
 الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا
 أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ
 وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أُولَٰئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٦٨﴾

﴿فَيُظْلَمُ مِنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّت لَّهُمْ﴾ دوابی بههوی ستهم
 کردن له که سانیکی نهوتو خواوهنی نایی جولە که بون ئیمه قهدهغه مان کردبو له سهریان
 چەندین خواردهمهنی پاک و خوش رهوا کرابو بویان له بالندهو گیاندارانی تر ؛ بهیارمهتی
 خوا له مهو پاش له سوره تی نهله نعامدا و له نایه تی (٢٢) دا نهو باسه بهدریژی نه زانری ،
 ستهمه کانیاں بریتی بوون له وانهی له نایه تی (١٥٥) ههتا نایه تی (١٥٩) باسیان کرا لهم
 سوره ته دا .

﴿وَبِصَدِّهِمْ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ كَثِيرًا﴾ وه بههوی قهدهغه کردن و ریگه گرتنی زور کهس
 له ریگه ی راستی نایی خوا و بهرستی خوا ، ناهیلن هه ندی له خویان و په بهر هوانی
 موحه مه د ﴿﴾ بهرستی خوا بکه ن .

﴿وَأَخَذَهُمُ الرِّبَا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ﴾ وه بههوی وهر گرتیان سود و زور تر له وشته نه یاندا
 بهقهرز ، بهراستی نهوان قهدهغه کرابو لیان وهر گرتنی له تهوراتا .

﴿ وَأَكْلِهِمْ أَموالِ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ ﴾ و به هوی خواردنی نهوان دارایی ناده میزاد به جوری بووچ و نار هوا به مفتته خوری وینهی به رتیل و راکیشانی سامانی خهلکی بو لای خویان . لهو نایه ته وه وا دهر نه که وی جول که کان یه که مین کس بوون یاسای خراپی سودیان دانایی ، له سوره تی نه لیه قهره و نایه تی (۲۷۵) و نایه وتی (۲۸۶) به دریژی باسی سود و به کاره یانی کراوه . به کورتی به هوی همو نهو هویانه خوا خوارده مانی وه ک گۆشتی هوشتر و گۆشتی بالنده و همو نهو چهوریانه له سهر ئیسک نه بن له وانی قه دهغه کرد . ﴿ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴾ و نهیمه ناماده مان کردووه بو بی باوه ران لهوان سزایه کی خاوه ن نازار .

بو زانین: نه گهر ئیمه به راوردی رهوشتی جول که کانی کۆن به تاییه تی نه وانه ی سهرده می موسا و عیسا و موحه مه د ﴿﴾ بکهین له گهل رهوش و پینگه و شوینی جول که کانی ئیستا هیچ جیاوازی یه کمان به ده ست ناکه وی له نیوانیاندا ، له باره ی بی باوه ری و گومرای و نازاوه نانه وه ، به راستی کوری باوکی خویان له وانه و له دوژمنایه تی مرؤفایه تی و کاری ناپه سهند و گوی نه دانیان به هیچ پهیمانی مه گهر بترسن به وینه ی بهرز کردنه وه ی کیوی تور له سهریان ، و امان پیشان نه دهن که خراپه کردنی رهوشتی نه گۆرپراوه له نیو جول که دا ههر چهنده کات و جینگه گۆرانی به سهردا بیت ناگۆرین وینه ی دوویشک و پیوه دانی چزه که ی و وینه ی مار له رزاندنی زه هره کهیدا . (پرؤتۆکۆلاتی حکماء الصهیون) گه وره ترین به لگن له سهر دوژمنایه تی کردنی مرؤفایه تی و پهیدا کردنی رهوشتی بیژلیکراو بو ناده میزاد .

به ده گمن جول که چاکیان لی هه لته که وی ، به گۆره ی تاقیکردنه وه سروشتیان ههر خراپه کردنه ، به که می چاکیان لی پهیدا نه بی ، وه ک نه مانه خوا له م نایه ته ی دوایدا باسیان نه کا و نه فهرموی:

﴿ لَكِنَّ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ ﴾ به لام نهو که سانه ی نهوتو به رده وام و زانای کارامه ن له زانستدا له جول که کان ، گومان رویان تی ناکا و به زانین و زانستی خویان

نه گهن بۆ سودی خوځان و بۆ سودی ئادهمیزاد . به لّام نهو که سانه نامه کان نه زانن و شاره زای همه جوړه زانیارین و کاریان پې ناکهن له ناوهر و کا زانانین ، نهو زانایانه ی کارامه و کار به زانینی خوځان نه کهن و ینه ی عه بدولای کوری سه لام و هاوړپکانی . که واته باوهری گهش و زانستی دامه زراو نه به پېشه و ا بۆ خاوه نه کانیان ، نه یان بهن بۆلای همه و و بیرو باوهرپکی راست ، رایان نه کیشتی بۆلای یه کیتی خوی مه زن ، زانیاری راسته قینه نه نجامه که ی باوهرپه ټانی راسته ، بۆیه خوی مه زن نه فهرموی:

﴿ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ ﴾ وه که سانیکی نه و تویش باوهردارن له وان و له یار و یاوهرانی پیغه مهر و له په یرو ی نیسلام باوهر نه هین به شتی هاتو ته خواره وه بۆلای تو و به شتی نیرو له پیش تو له قورئان و له نامه پېشه کان . له بهر بهرزی پله ی نویژ خوا نه فهرموی:

﴿ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ ﴾ وه من خو شم نه وئ له بهر چاکیان که سانیکی نه و تو و نویژه کانیان نه کهن و رای نه وه ستین به یی ناته و او ی.

زانایان بیریان جیا وازه له باره ی نووسینی و وشه ی ﴿ الْمُقِيمِينَ ﴾ هه ندیکیان به و جوړه یان نویسه و نه لّین : مه نسوبه به (أمدح) هه ندی تریان نویسی وانه به (المقیمون) نه لّین : مو به دایه و رسته ی ﴿ أُولَئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ ﴾ خه بهر به بۆ نه و و بۆ ﴿ الْمُؤْتُونَ ﴾ و بۆ ﴿ الْمُؤْمِنُونَ ﴾ .

﴿ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا ﴾ وه که سانیکی نه و تو زه کات نه به خشن به هه ژاران و ، که سانیکی نه و تو یاوهریان هیه به و ژوی دوا یی نه و که سانه ئیمه نه به خشین به وان پاداشتیکی گه و ره .

خوی مه زن کات ی باسی نه و جوله کانه ی کرد پرسیاریان له پیغه مهر کرد نامه یه کیان بۆ به ټی له ئاسمانه وه ، نه و پرسیاره بۆ شاره زایی و فیتر بوون نه بو ، بۆ پلار و گالتنه و توانج بو ، باسی کرده وه خراپه کانیشی کردن ، بۆیه له مه و پاش وه لّامی نه و پرسیاریان نه داته وه بهرونی و نه فهرموی:

﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ ۚ
 وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ
 وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ
 وَءَاتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا ﴿١٦٣﴾ وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ
 مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ ۚ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى
 تَكْلِيمًا ﴿١٦٤﴾ رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ
 لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا
 ﴿١٦٥﴾ لَكِنَّ اللَّهَ يَشْهَدُ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِ
 وَالْمَلَكُ يَشْهَدُونَ ۚ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا ﴿١٦٦﴾

بەر له‌وهی ده‌ست بکه‌ین به‌مانا کردنی ئایه‌ته‌کان با‌یزانی مانای ووشه‌ی ﴿الوحي﴾

چیه ؟

ئهو ووشه‌یه به زۆر مانا هاتوه ، ئه‌وانه‌ی شایانی با‌سن بو ئیمه ئه‌مانه‌ی خواره‌وه‌ن :

١- هاتوه به‌مانای فری دانی مه‌به‌ستی له‌لایه‌ن خ‌وای گه‌وره‌وه بو ئیو د‌لتی هه‌ندی

ئاده‌میزاد و جگه‌ی ئه‌وه‌ی پی‌غه‌مه‌ر بی به‌بی نوێنه‌ر ، وه‌ك فه‌رم‌وی به‌دایکی موسا

﴿واوحینا إلى أم موسى أن أرضعیه﴾ ئیمه خه‌ستمانه د‌لتی دایکی موس‌وا که تو

شیر بده به‌موسا ، سوره‌تی ئه‌لقه‌سه‌س ، ئایه‌تی (٨)

ته‌فسیری زمان‌کو‌یی

۲- هاتوه بهمانای فرماندان لهلایه خوای مزنهوه بهمهندی گماندار بۆخو
 ناماده کردیان بۆ بهجی هیتانی مه بهستی له مه بهسته کان ، وهك خوا نه فرموی
 بهمیش ههنگ : ﴿ وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا ﴾
 وههروهردگاری تو فرمانی نارد بۆلای میش ههنگ كه دهست بكه و وهه بگه
 له كهپوه كان چهلدین هوده به و چۆنه تی نهو فرماندانه بۆ ئیمه شی ناکریمهوه ،
 ههموو بونهوه ران بهرانه به خوا به کسان بۆ ههموو کار و وهلامدانهوه به .

۳- هاتوه بهمانا فرموده ی خوا له گهل پتیمه ران راسته وخو بهی نوتهر ، هه بههوی
 جیره هیلوه ، بهو جۆره زانراوه لهو کاتانه دا جیره هیل بهجوبایه بۆلای پتیمه ر ﴿ ۱۱۰ ﴾
 بهبردنی نایته کانی قورنانه پتیمه ر ﴿ ۱۱۱ ﴾ دلی نه کهوته پهله و خورپهوه ،
 بهجۆری پیه وهندی به بونهوه رانهوه نه پچرا و بهههموو نه لدامه کانی و له شهوه خوی
 ناماده نه کرد بۆ وهه گرتن و فیرهونی نایته کان ، بهجۆری ئیمه ناتوانین چۆنیتی
 نهو شهوه به شی بکهینهوه ، نهه به شه مه بهسته لهه نایته دا که نه فرموی:

﴿ إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ ﴾ به راستی په پخام و سروشمان نارد بۆ لای تو بههوی جیره هیلوه
 که قورنانی پیرۆز بخاته دلتوه ، بههوشیاری و له کانی خورپه ی دلتا و تیش وهوت گرت .
 ﴿ کَمَا أَوْحَيْنَا إِلَىٰ نُوحٍ ﴾ ههروهك په پخام و سروشمان نارد بۆلای نوح ، هوی دهست
 بپ کردنی نوح له نهو پتیمه راندا له بهر نه وه به دوای نادهمی باوکی ههموو پتیمه ران
 به کهمین پتیمه ره که گهله که ی نازاریان دابن و دلی خوی بهستی بهجی بهجی کردنی
 فرمانی خواوه ، نوح باوکی ههموو پتیمه رانی پاش خۆیه تی .

﴿ وَالتَّيْنِ مِنْ بَغْدَادَ ﴾ وهه سروشیشمان نار بۆلای پتیمه ران له دوای نوح وهك هود و
 سالتح و شوعه یب .

﴿ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ ﴾ وهه ئیمه په پخا و سروشمان نارد بۆلای
 ئیبراهیم و بۆلای ئیسماعیل و ئیسه قانی کورانی ئیبراهیم .

﴿وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ﴾ وەبۆلای یەعقوب و کورەکانی کە (١٢) کور بون ،
ناوبردنی کورانی یەعقوب لەپریزی پەنجاو و سرووشدا بۆلای نێردراوەکانی خوا و امان
پیشان ئەدا کە ئەوانیش پێغمەمرن .

﴿وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ﴾ وەسروش و پەنجاومان نارد بۆلای عیسا
و ئەیوب و یونس و هارون و سولەیمان .

ناوبردنی ئەو پێغمەمرانە بەتایبەتی هەرچەندە رێستەیی ﴿وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ﴾ ئەیان
گرتەووە لەبەر ئەوەیە کە ئیبراهیم یەکیکە لەو پێغمەمرانە دلتی خۆی بەستبو بەجێبەجێ
کردنی فەرمانی خوا و خواوەنی کۆشش بوووە عیسایش کۆتایی هاوری پێغمەمرانە جگەیی
موحەممەد ﴿ﷺ﴾ پێغمەمرەکان بەپێغمەمرە بەرپۆز و بەناوبەنگەکانی ترن و ئازاری زۆریان
چێشتوو .

﴿وَأَتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا﴾ وەئیمە بەخشیومانە بەداود نامەیک کە ناوی زەبورە ، زەبور
بەمانا نوسراوە ، بریتی بوو لەسوپاس و باسی خوا و ئامۆژگاری . یاسا و کار و فەرمانی
پەروا و قەدەغەیی تێدا نەبوو . داود بەیاسا و دەستوری تەورات کاری کردوو ، پاش
ئەوی خوا ناوی کۆمەڵی لەپێغمەمرانی روون کردوو لەنایەتەکانی پیشوودا بۆ پێغمەر ،
هەر وەها بەاسی هەندیکێ تر لەپێغمەمرانی بۆ روون ئەکاتوو کە ئەفەرموی :

﴿وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ﴾ وەئیمە هەواڵ ئەدەین بەتۆ چەندین فروستادەو
پێغمەمران ئیمە بەراستی ناو و بەسەرھاتی ئەوانمان گێڕاوەتەو بەسەر تۆدا لەپیش ئیم .
سورەتەدا وەك یوسف و زەکەریا و یەحیا و ئەلیەسەع و لوت و عوزیر و جگەیی
ئەوانیش .

﴿وَرُسُلًا لَمْ نَقْصِصْهُ عَلَيْكَ﴾ وەپەوانەمان کرد چەندین نێردراوی تر ئیمە ناو و
ناونیشانی ئەوانمان نەگێڕاوەتەو بەسەر تۆدا ، خوای مەزن ژمارەیی پێغمەمرانی باس
نەکردوو ، ئەوەی راستی یێ چاک وایە زانیانی ژمارەیان هەواڵی خوا بکەین ، چونکە

زانایان بیران جیاوازه دەربارە ی ژمارەیان خۆی مەزن لەنێو باسی ئەو پێغمەرانەدا بەناوی خۆیەو ناوی موسای نەبردوو ، بەتەنها باسیکی بۆ جیا کردۆتەو ، چونکە لەنێو پێغمەراندا هەرئەو راستەوخۆ لەگەڵیا فرمودە ی لەگەڵ کرۆ ، هەرچەندە خوا لەگەڵ هەمویان فرمودە ی کردوو ، بەلام گفتوگۆی لەگەڵ موسادا شیوەیەکی تایبەتی داوەتی و لەبەشتی پەردەو گفتوگۆی لەگەڵ کردوو ، ئەو پەردەیه چ جوۆیکە و چۆن وئو وئژ کراو خۆی مەزن رۆنی نەکردووەو ، پێویستە ئێمەش باسی نەکەین و بروامان پێی هەبێ ، موسا بەهەر شیوەیه خوا رێزی داپێتی پلە ی لەرێزی پێغمەران کەمتری ناکاتەو ، مانایشی وانیه لەهەمویان گەورەتره چونکە رەوانەکردنی جبرەئیل بۆلای کۆتایی پێ هاوهری پێغمەران بەرێزترین پلە و گەورەترین پایەیه بۆی ، لەباسی موسادا خوا ئەفرموی:

﴿وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَا تَكْلِيمًا﴾ وەخوا گفتوگۆی کرد لەگەڵ موسادا بەگفتوگۆکردن بەبێ میانجی ، ئەویش پلە ی بەرێزە بۆموسا ، ئەو گفتوگۆیه وەك باسمان کرد هەرچۆنی بوو پێویستە لەسەر ئێمە بەبێ چەند و چوون بروامان پێی هەبێ و بەس .

پرسیار / ئایا هەموو پێغمەران دانیشتوی رۆژەلاتن و هیچ کامیان رۆژئاوایی نین ؟ چین و یابان و ولاتانی تری رۆژەلات پێغمەریان هەبوو یان نە ؟ ئەگەر هەموو پێغمەران رۆژەلاتی بن مانای فرمودە ی خوا کە ئەفرموی ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا﴾ وەبەرپراستی ئێمە رەوانەمان کردوو لەنێو هەموو نەتەوێه کدا فروستادهیه ، دوا یی چۆن ئەو بیروپرایه پێك دێ کە خوا واز لەهیچ کەسێ بەبێ سود ناهێت ، ئایا ناردنی پێغمەر تایبەتە بۆ نەتەوێهە و نەتەوێه تر بێ بەش بێ ؟ بۆ رەگەزیکە و رەگەزی تر نەبێ زۆر رۆنە میهرەبانی خوا بۆ هەموو کەسە بەبێ جیاوازی ، واز لەئادەمیزاد ناهێت بەبێ سوود بەبەرەلایی وایش پێویستە خوا بۆ هەمویان پێغمەرێ بنێری بۆ مۆژدەدان و بۆ ترساندنیان و نامۆزگاری کردنیان و یارمەتیان بدا هەتا بیانویان نەمێنێ بەسەر خواو ؟

وہ لām / خاوەنی ئەو بیرو باوەرە کە ئەتێ : خوا واز لە ئادەمیزاد ناھێنێ بەبەرلایی و پێویستە کە بەلگەیە دابنێ بەسەریاناوو بەرلەمردنێان و پرسیار و سزادانیان ، دیارە ئەو بیروباوەرە بیروباوەرێکی گشتیە بۆ ھەمو ئادەمیزاد ، پەیوەندی بەرۆژھەلات و رۆژئاواوہ نیہ ، پەیوەندی بەرەگەزی سبی و رەش و زەرد و سورەوہ نیہ ، بەلگە دانان بەناردنی پیغمەمریکەوہ نیہ بۆ ھەمو شارو گوندی بۆ ھەمو گەلی . بەلکو بەلگە دانان بۆ ئادەمیزاد پەیدا ئەبێ بەناردنی پیغمەمری یا بەنامەبەکی نێردراو ، یا بەدەستوریکی خواپی راوەستاو بێ بەسەر ئەودەستورەوہ نوێنەران و جینگە نیشانی پیغمەمر ، بەجۆری ئەگەر ئەو پیغمەمرەیش بمرئ بەلگە ھەر بەردەوامە لەنیو ئادەمیزادا ئەگەر ئیمە ھەوالتی ناردنی پیغمەمرانمان پێگەیشتی کەرەوانە کرابن بۆ رۆژئاواییەکان و بۆ ھەندیکیش لەرۆژھەلاتیەکان ، ئیتر ئەو پیغمەمرانە لەخوێانیان یان نہ ؟ مانای وانێہ خوا پیغمەمری بۆ ئەوان نہناردی ھەر لەبەر ئەوہی ئیمە بێ ناگاین ، دووبارە پێویست ناکا بەلگە دانان بۆ رۆژئاواییەکان پیغمەمران ھەر لەخوێان بن و ھەر لەوالتی خوێانا بن ، بەلām وانەبێ نامەکە رۆژھەلات و رۆژئاوایش ئەگریتەوہ بەبێ جیاوازی ، بەھۆی جینگەنشین و نوێنەرائی ئەو پیغمەمرەوہ ، یا بەھۆی نوێنەری خوێانەوہ ئەو پەیام و نامەبیان بێ گەیشتی . بۆ سەلماندنی ئەو مەبەستە خوا ئەفەرموی : ﴿ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ﴾ وەئیمە توومان رەوانە نہ کردووہ مەگەر بۆ ھەموو ئادەمیزاد ، موژدە بدە بەبیاو چاکان و بیاو خراپان بترسینە . بۆ وەلامدانەوہی بەشی تر لەو پرسیارە لەنامە ھەرە کۆنەکاندا کە ئەوپەری کۆنایەتیان ھەبە ھەوالیان داوہ بەناردن و پامی موحمەد ﴿ ﷺ ﴾ کە ھەموو بونەوہران ئەگریتەوہ و میھرەبانیہ بۆ ھەموان ، ھەر لەو نامە کۆنەدا ھەبە کە بەناشکرا ناوی ئەبولەھەبیان ھێناوہ کە دوژمنی موحمەدە .

بۆغونہ : (عەبدولھەق فدریاتی) لەنامە (محمد في الأسفار الدينية العالمية) کە لە چاپ دراوہ بەزمانی ئینگلیزی و (عەقاد) وەری گێراوہ بۆلای عەرەبی لەنامە (العقریات

الإسلامية) بەناونیشانی (الطوالع والنبوات) لەنامەکانی (بەراھیمەکاندا، بەراستی لەبەرگەی (٦) و بەرگەی (٨) لەبەرگی دوودا : بەراستی ناوی فروستادەیی عەرەب نوسراوە بەزمانی عەرەبی و بەناوی (ئەحمەد) لەنێونامەیی (سامافیدا) کەنامەیی (بەراھیمەکانە) ھاتوہ : (بەراستی ئەحمەد دەستوری لەپەرورەدگاری خۆیەو وەرگرتووہ ، ئەو دەستورەیش پەرە لەشتی کەلەجیگەیی شیاوی خۆیا دانراوہ ، ھەر وھا ھاتووہ ئەلی : شیوہی (کەعبە) ی پیرۆز لەنامەیی (الآثارفایدا) دا نوسراوہ ، لەنامەیی (زند ئافستا) کە ناوی دەرکردوہ بەنامەیی پیرۆزی مەجوسییەکان : ھاتووہ ھەوائی پیغممەری کەباسی کردووہ بەوہ کەمپەرەبانێە کەیی بۆ ھەموو بونەوہرانەو بانگیان ئەکا بۆلای یەکییتی خوایە کەیی ویتەییە ، دوژمنیکی بەرەنگاری ئەکا بەناوی ئەبولەھەب .

ناگرنجی ئەو ھەولدانانە لەجگەیی دروستکەری ھەموو بونەوہرانەوہ دەرچوویی . بەراستی ئەبی ئەو ھەوالانە پەیی خاوە و سرووش یی بۆ لای پیغممەری لەپیغممەران بپروا بکا بەپیغممەرایەتی پیغممەری بەھەزاران یا بەدەیان سال پاش خۆی پەیدا بوویی و ناوی ئەحمەد یی و داوای پەرستنی خوا ی تاک و تەنھا بکا و دوژمنە کەیی ناوی ئەبولەھەب یی .

ئەو ھەولدانانە بەلگەیی روون لەسەر دووشت :

(١) راستی موحەمەد ﴿ ﷺ ﴾ لەپیغممەرایەتی خۆیا .

(٢) بەراستی لەراپوردوی زۆرکۆندا خوا ی مەزنی پیغممەرائی تری پەوانە کردووہ و نێمە

ناویانمان نەبیستووہ خوا ناویانی بۆ نەبردین .

کەواتە خواوہنی خوێندن و بیستن ھەرکاتی ناوی زانایەکی گەورەیی بینی لەنامەییە کدا ، ناوہ کەیی بیست لەو نامەییەدا لەوانەییە ئەو زانا بەسوودە پیغممەزی بوویی ، دەستور و یاساکانی ھەمویان یا زۆریان گۆرابن و دەست کاری کرابن ، ئەوانە ھەمویان لەژێر پوناکی مانای بەربلاوی پیرۆزی فەرمودەیی خاوەن کەئەفەرموی : ﴿ وَرُسُلًا لَّمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ ﴾ لەوانەییە ئەو ھەموو زانایانە خواوہنی سوود بن و ناویان بەچاکە براوہ بەر لەپیغممەر ، ناوەرۆکی ئەو رستەییە بییان گرتەوہ .

تەفسیری زمانکۆیی

پر سیار / بۆچی خوا لیڤه‌دا باسی ئەقلی نه‌کردوه له‌گەڵ ئەو یاسایانه‌ی پیشوودا ،
له‌گەڵ ئەوه‌یشدا خوای مەزن وه‌ك پیغمه‌ری کردووه به‌به‌لگه‌ی خوا ناسین به‌هۆی په‌یخام
و سروه‌شه‌وه ، هه‌روه‌ها ئەقلیشی کردووه به‌به‌لگه‌ ؟

وه‌لام / به‌راستی ئەقل به‌ی گومان نه‌بی به‌به‌لگه‌ ، به‌لام ته‌نها بۆناسینی بونی خوای
مه‌زنه‌ ، بۆ ناسینی رۆژی دوا‌یی و ئەو شتانه‌ی له‌به‌رچاوانین و ناسینی ئەو کارانه‌ی پتو‌ستن
و ره‌وان و ئەو کارانه‌ی قه‌ده‌غه‌ کران پتو‌ستیان به‌نامۆزگاری که‌ری هه‌یه‌ را‌غویی
ئاده‌میزاد بکا و ر‌پ‌گه‌ی راستیان بۆ ده‌ست نیشان بکا ، که‌واته‌ پیشه‌ و فه‌رمانی ئەقل له‌و
را‌و‌گه‌دا ئی‌مه‌ له‌باسیداین ئەوه‌یه‌ بیزانی و وه‌ری ئە‌گرئ له‌پیغمه‌ره‌وه‌ له‌پتو‌ستیه‌کانی
باوه‌روه‌یتان و له‌به‌لگه‌کانی شاره‌زایی کردن بۆلای چاکه‌ی هه‌ردوو جیهان ، هه‌رکاتی
ئه‌وانه‌ی له‌پیغمه‌ره‌وه‌ زانی بریاری خۆی ئە‌دا و بریاری به‌ی گومان و سه‌رپ‌ت‌چی
کردن و بریاری به‌پیغمه‌ره‌و فه‌رموده‌کانی ئە‌کا ، پیغمه‌رانی بۆ ده‌ستیشان نا‌ک‌ری یه‌که‌م جار .
﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ﴾ وه‌ئیمه‌ ره‌وانه‌مان کردووه چه‌ندین نیردراو هه‌ندیکیان
ناویان نه‌براه‌وه‌ و هه‌ندیکیان ناویان براوه‌ ، دادپه‌روه‌ر و موژده‌ده‌رن به‌به‌نده‌کانی خوا
به‌به‌هه‌شت ، یی باوران ته‌رس‌تین به‌دۆزه‌خ و به‌سزادانیان .

﴿لَقَدْ يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ﴾ له‌به‌رئه‌وه‌ی نه‌بی به‌سه‌ر خواوه‌ بۆ
ئاده‌میزاد به‌لگه‌یه‌ له‌دوا‌ی ره‌وانه‌کردنی نیردراوه‌کان و بیانیان نه‌میت‌ی .

زانایان ته‌ل‌تین : سزادانی ئاده‌میزاد به‌ی پوون‌کردنه‌وه‌ی هۆکه‌ی ناب‌ی و نا‌گونج‌ی ، یاسا
ده‌ست‌کرده‌کانیش ته‌ل‌تین : به‌ی ده‌رب‌رینی ده‌قی یاسا سزا ناسه‌ی به‌سه‌ر تاوانباراندا ، ئە‌وانه‌
ناشکران خۆیان له‌خۆیان پتو‌ستیان به‌به‌لگه‌ نام‌ت‌ی : به‌ل‌کو ئە‌وانه‌ خۆیان ته‌بنه‌ به‌لگه‌
له‌سه‌ر جگه‌ی خۆیا‌ون .

هه‌رکاتی زانرا خوا ئاده‌میزاد به‌ره‌لا نا‌کا له‌کردوه‌و کاریانا به‌ی لی پرسینه‌وه‌ له‌وان ،
فه‌رمانیان یی ئە‌دا به‌ چاکه‌کردن و خراپه‌یان لی قه‌ده‌غه‌ ئە‌کاو پتو‌سته‌ ئە‌وانه‌یشیان یی بگا

هتا بیانویان نه‌می‌تی نه‌گهر درّی نه‌وشتانه هه‌لسان . نه‌گهر بیان نه‌گا دیاره خاوه‌نی به‌لگه‌ن له‌و شتانه‌دا به‌هۆی په‌یخامی دل و سروشه‌وه بو پیغمه‌هر ﴿﴾ که بو پیغمه‌هر هاتوون ، هه‌ر کاتی زانرا پیغمه‌هران نوینه‌دن له‌نیوان خوا و ئاده‌میزادا بو گه‌یاندنی فه‌رمان و موژده‌دان و هه‌ر شه‌ی کردنیان نه‌یشزانری ناردنی پیغمه‌هران پیویسته بو نه‌و مه‌به‌ستانه هتا ریگه‌ی ، بیانویان نه‌می‌تی ، خوی مه‌زن له‌سوره‌تی (تاها) نه‌م باسه‌مانی بو پروون کردوئه‌وه .

﴿وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ وه‌خوا زۆر گه‌وره‌یه و به‌سه‌ر هه‌موو شتیكا زال نه‌بی ، هه‌ر خوا دروست که‌ر و له‌ناوبه‌ری هه‌موو بونه‌وه‌رانه ، هه‌موو شتی له‌جیگه‌ی شیای خویا دانه‌نی ، به‌تایبه‌تی ناردنی پیغمه‌هران و هاتنه‌ خواره‌وی نامه‌ پیروژه‌کانی خوا .

پیغمه‌هر ﴿﴾ پرساری کرد له‌ جوله‌که‌کان : ئیوه‌ شایه‌تی نه‌ده‌ن که من ناوم براره له‌نامه‌کانتانا ؟ ووتیان : شایه‌تی ناده‌ین و نازانین که‌سی تر په‌یخام و سرووشی بو هاتی پاش موسا ، بت په‌رسته‌کانیش نه‌بان ووت به‌پیغمه‌هر ﴿﴾ ئیمه‌ پرساری تو‌مان کردووه له‌جوله‌که‌کان له‌باره‌ی ناوبردنی تو له‌نامه‌کانی‌اندا گومانیان وایه تو نانس ، خوی مه‌زن فه‌رموی به‌پیغمه‌هر نه‌گهر نه‌وان شایه‌تیش بو نه‌ده‌ن خوا شایه‌تیت بو نه‌دا و نه‌فه‌رموی :

﴿لَٰكِنَ اللَّهُ يَشْهَدُ بِمَا أَنزَلَ إِلَيْكَ أَنزَلَهُ بِعِلْمِهِ﴾ به‌لام خوا شایه‌تی نه‌دا به‌شتی ناردویتی بو لای تو که نه‌و قورئانه سه‌رشۆر که‌ری ئاده‌میزاده به‌لگه‌ی پروون و گه‌وره‌یه بو پیغمه‌هرایه‌تی تو ، خوا ناردو په‌تیه خواره‌وه به‌هۆی زانیازی تایبه‌تی بی وینه‌ی خوی ، هه‌ر خوی نه‌زانی چۆنی دارشتووه و ریکی خستوه به‌شیوه‌یه به‌هه‌موو زانیانی زمان پاراوی پرووی نه‌م زه‌وی به‌داماون و په‌کیان که‌وتوه و ناتوان له‌به‌رده‌میدا راوه‌ستن .

﴿وَالْمَلَائِكَةُ يَشْهَدُونَ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾ وه‌فریشته‌کانیش شایه‌تی نه‌ده‌ن له‌سه‌ر پیغمه‌هرایه‌تی تو و راستی نامه‌ پیروژه‌که‌ت ، فره‌شته‌کان به‌بی به‌لگه‌ شایه‌تی نه‌ده‌ن ، ئیوه‌ی ئاده‌میزادیش دوا‌ی بیر کردنه‌وه له‌به‌لگه‌ باوه‌ر به‌تین و شایه‌تی بده‌ن به‌و شته‌هاتۆته

خوارەو ەبۆ سەر پىغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ و ، بەسە خوا بۆ شايتى دان لەسەر ئەو بەلگانە داى
ناون لەسەر راستى تۆ و پىغەمەرايەتيت ، كەواتە پىويستە شايتى خوا بۆ تۆ بەس بىت .

شايتى دان دوو جۆرە : شايتى دان بەزمان : ئەم بەشەيان جيگەى گومان و باوەر پى
کردنە ، لەهەندى جاردا ، شايتى دانە بەکردەو بەكار : وەك شايتى دان لەسەر
دروست كەرى خوا و تواناى خوا ، شايتى دانى بەخشنەبى بەسەخواهەتى خواەن
بەخشش ، شەهادەتى دان لەسەر پەلاماردانى مروفتى بەنازايە كەى بۆ سەر دوژمن ، ئەم
بەشەيان بەهيز تر و بەلگەدار ترە لە شايتى بەزمان كەلەوانەيە گومان روى تى بكا .

هەندىك لەشايتى دان بەكار و كردەو شايتى دانى خوا بۆ موحمەد ﴿ ﷺ ﴾ كە
كردويتى بەخواهەنى چەندىن بەلگە و كارى بەهەموو كەس نەكراو لەسەر راستى ئەو ،
هەندى تريان شايتى دانى قورئانە بۆ پىغەمەر بەوەى قورئان لەزانيارىيەكانى خوايە و
زانيارى بونەوهران نيه بىي بەنیشانە بۆ چەندىن هەلە ، بىگومان شايتى دانى فريشته كانيش
باشكووى شايتى خوان و پىويست بەشايتى دانى تر ناكات .

هەموو كەسى پىي خوشە ئادەمىزاد بپروا بەگفتوگوى بكەن ، بەلام مروفتى زير لای
گرنگ نيه بەدرۆى بخەنەو بەمەرجى خۆى بپرواى بەراستى خۆى هەبى ، هەرئەو هەيشە
مەبەستى خوا لەو ئايەتەدا ، واتە خوا ئەفەرموى بەپىغەمەر خۆى : گرنگ نەبى بەلای تۆو
كەسى پىغەمەرايەتى تۆ بەدرۆ بخاتەو و واز لە ئاينى تۆ بهيتى بەو مەرجەى تۆ راست
ئەكەى ، پروات بەراستى خۆت هەبى .

بى باوەران بەتەنها سەتم كردنيان برىتى نيه لەو هەو بەش دانين بۆ خوا ، بەلكو
سەميان لەخويان و لەئادەمىزاديش كردووە ، سەميان لەراستى كردووە ، لەگەڵ
ئەوانەيشدا سەمى گەورەترىان كردو بەرپىگە گرتن لە خويان و هەندى كەسى تر لەو
رپىگەيە ئەيانبا بۆلای ئاينى خوا ، كەواتە ئەو بى باوەرپانە چۆنەتە خوارەو لەبى باوەرپيدا ،
چۆنەتە خوارووە لەستەمدا ، گومران لەجيهاندا و لەپاشەپۆژدا ، بە شيوەيە چاوەروانى
ناكرى بگەرپنەو بۆ لای رانموى ، بۆ پروون كردنەوەى ئەو مەبەستە خوا ئەفەرموى :

إِنَّ الَّذِينَ

كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا

﴿ ١٦٧ ﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرْ لَهُمْ وَلَا

لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا ﴿ ١٦٨ ﴾ إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا

وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿ ١٦٩ ﴾ يَأْتِيهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمُ

الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَمِنُوا خَيْرًا لَكُمْ وَإِنْ تَكْفُرُوا

فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿ ١٧٠ ﴾

﴿ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ﴾ بهراستی که سانیکی نهوتو باوهریان نههیناوه

به پیغمه مرایه تی تو له جولله که کان و ریگه یان گرتووه له ناده میزاد له ریگه ی راستی خوا

نه لئین به عهده به کان باسی موحه مه ده له نامه کانی ئیمه دا نه کراوه و موحه مه ده درۆ نه کا .

﴿ قَدْ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا ﴾ بهراستی لایانداه له ریسه گه ی راستی و خوینیان گومرا

کردووه به گومرایه کی دوور و دریزو ناگه نه کوتایی و جگه ی خویشیان گومرا کردووه

و گومان نه خه نه دهرونیانه وه .

﴿ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرْ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا ﴾ بهراستی

که سانی باوهریان نههیناوه به پیغمه مر و ناویان شاردو ته وه ، سه میان له خوینیان کردوه ،

به درۆ پیغمه مرایه تی تو هه لساون و ریگه یان له جگه ی خوینیان به ستوه ، خوا له وه که سانه

خوش نابیی ، و راغوییان ناکا بۆلای هیهچ ریگه یه له ریگه کان رزگاریان بکا له ناگر نه گهر

به رده و امین له سه ر گومرایی خوینیان ، ریگه وه رناگرن .

ته فسیری زمانکویی

﴿ إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ﴾ مەگەر بۆلای رېگەى دۆزەخ بەردەوام ئەبن لەنىو دۆزەخدا ھەتا ھەتايەو بەھەمیشەى ، چونکە ئەو کەسانە رېگەى گومرايان گرتوھ و لەرېگەى گومراىى لايان نەداوھ ، ھەرچەندە ترسیتراون لەلایەن خواوھ . ووشەى (أبداً) يانى بەھەمیشەى بۆ ئەوھە نەوھک گومان بېرى کەوشەى (خالدین) بۆئەوھە زۆر بى نەک ھەمیشەى .

﴿ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴾ وئەو فەرماندانەى خوا بۆ مانەوھەيان لەدۆزەخدا بەھەمیشە لەسەر خوا ئاسانە بەگەورە و گرنگ نەزانرى ، ئەو رستەىە بۆ دەم کۆت کردنەوھى ئەو کەسانەىە گومانیان وایە ئەيان ووت : ئیتمە کۆرى خواىن و دۆستى خواىن گران لىە بۆى سزای خوۆشەوستانى خوۆى نەدا .

ھەندى لەزانایان لايان وایە ئایەتى یەکەم تايبەتە بۆ جولەکەکان ، ئایەتى دووھەم بۆ بت پەرستانە بەتايبەتى ، بەراستى جولەکەکان رېگەیان ئەگرت لەموسولتمانان بەپەیدا کردنى گومان لەدەروندا . بت پەرستان رېگەیان لى ئەگرتن بەستەم کردن ئەوھو جەنگیان بەرپا کرد لەدژى پتغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ بەبەردەوامى جار لەپاش جار .

خوای گەورە وەلامى جولەکەکانى دایەوھ بەچەندین جوۆرىکى زۆر بەبلاو کردنەوھى خراپەى خوۆیان و رۆیان ئەکردەوھ ، لەپاشا رۆو ئەکاتە ھەموو ئادەمیزاد بەگشتى کە ئەو جولەکان و جگەى ئەوانیش ئەگرتەوھ لەبانگ کردنیان بۆلای موحمەد لەھەموو کات و جیگەىە کدا ، بەتايبەتى باسى ناردنى پتغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ ئەفەرەمۆى :

﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ ﴾ ئەى ئادەمیزاد بەراستى ھاتوھ بۆلای ئیوھ فروستادەىە بەئاینى راستەوھ لەلای پەرورەدەکەرى خوۆتانەوھ بەشایەتى دان بەراستى ئەو قورئانە کەسەرشۆرکەرى زمانیانە ، راست و دروستە و بانگى ئەندامەکانى خوۆى ئەکا بۆلای خوا و واز ھێتان لەجگەى خوا ، ئەقلیش ئەزانى راستە ئەگەر بخوۆتە کار .

﴿ قَامِنُوا خَيْرَ لَكُمْ ﴾ دواى پيوسته ئيوه باوهر بهين چاكتزه بو ئيوه باوهرهينانتان له نهنجامى رۆژى باوهرههينانتان ، كهواته ههر كهسى خوا په رستى پى بههخشى نهو كه سانه نزىكى خوان ن ههر كهسى باوهر به خوا نههينى خوا پيوستى بهههچ كهسى نيه بۆيه نه فهرموى :

﴿ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴾ وه نه گهر باوهر نههين دواى بهراستى بو خوايه شتى لهئاسمانهكان و زهويدان ، بى باوهرى ئيوه زيان به خوا نابههخشى ، ههروهك باوهرهينانتان سودى پى ناگيهنى و ، خوا نهزانى بهههموو بهسهرهاتى بونهوهران و نهو شتانه لهدهرونيايه ، هههموو شتى لهجىگهى شياوى خويا دانهنى ، تهماشاي باوهرداران و بى باوهران وهك يهك ناك .

خوای مهزن كهوهلامى جولهكانى دايهوه ، لهههو دوايش پروو نهكاته گاورهكان و وهلاميان نه داتهوه كه عيسا بهرز نهكه نهوه بو پلهى خوايهتى ، لهگهله وهلامى جولهكهكان كه تهلتن : عيسا له داوين پيس پهيدا بووه ، خوا رىگهى راست نيشان نه دا به موسولمانان و نه فهرموى :

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا
عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ
اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ
وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةٌ أَنْتَهُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهُ
وَاحِدٌ سُبْحَنَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ
وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكُفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿١٧١﴾ لَنْ يَسْتَنْكِفَ

الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدَ اللَّهِ وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ
وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ
إِلَيْهِ جَمِيعًا ﴿١٧٢﴾ فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
فَيُوفِيهِمْ أَجْرَهُمْ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَأَمَّا الَّذِينَ
اسْتَنْكَفُوا وَاسْتَكْبَرُوا فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَلَا
يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧٣﴾

﴿يا أهل الكتاب لا تغلوا في دينكم﴾ نهی خواهن نامه کان به جولہ کہو به گاورتانہ وہ
لهسنوری ثانی راسی خوتان دهرمه چن ، جولہ کہ کان ئهلین : عوزهیر کوری خوایه و
عیسا کوری ژنیکی داوین پیسه ! گاوره کان ئهلین : عیسا کوری خوایه و سیئهمی سی
خوایه !!

﴿وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ﴾ وهیچ که سی له ئیوه مهلین ، خوا هاوبدش و کوری
ههیه . باسی عیسا بدوه مه کهن عیسا چۆته ناو خواوه و بوون بهیه که له ئیو لهشی خواوا ،
عیسا بهراستی فروستادهی خوایه ، نهوهی راستی بی نه عیسا کوری خوایه و نه سیئهمی
سی خوایه ، عوزهیر کوری خوا نیه .

﴿إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ﴾ بهراستی عیسا کوری مهریم
نیردراوی خوایه و جگهی فروستادهی خوانیه . ووشهی (مریم) بهمانا پرستهره ، عیسا
که دراوته پال مریم نیشانهی نهوهیه بی باو که ، هه مو که سیش بهناوی دایکه وه بانگیان
نه کری ، ههر له بهر نهوهیشه له سهر گۆری مردوو بهناوی دایکه وه بانگ نه کرین له کاتی
تهلقیندا .

خوای مهزن روی بی وینهی خوئی نه کاته گاواره کان به تایبتهی و نه فهرموئی :

﴿إِنَّهَا خَيْرٌ لَّكُمْ إِنَّمَا إِلَهُ وَاحِدٌ﴾ ئیوه واز بهیئن لهوہی خوا بهسی دابین و
 وازہینان چاکترہ بو ئیوه لهوہی خوا بهسی خوا دابین ، خوای مہزن بۆہ بهیئر کردنی
 یه کیتی خۆی ئه فرموی : بهراستی نه هیچ خواہ مه گهر خواہه کی ته نه که شایانی
 بهرستی ، خوا یه که و زۆر تر له خواہ به هیچ جوړی ناگوئجی و په واینه ، خوا ی مہزن
 بو له مه و پاش خۆی پاک ئه کاته وه لهوہی کوری هه بی و ئه فرموی :

تہفسیری زماناکوئی

لەھەر جیگەيەکا خۆی پاك بكا تەو لەمنال بوون ، دوايى بەو باسە خۆی ئەكا بەخواوەن و پاشای ھەموو بونەو ھەران و ئەفەرمۆی : بۆ خوايە شتێ لەئاسمانەكاندا و لەزەويدان ، ھەمويان دروست كراوى خوان ، دروست كراوى وەك عيسا چۆن ئەبى و ئەنى دروست كەرى خۆی بێ كەخوايە ، منال ئەبى و ئەنى باوكى خۆی بێ ، ئەگەر وايشى ئەبى ئەو شتانە لەئاسمان و زەويدان منالى خوان بەبى جياوازي و جيا كەردنەو ھى عيسا لەناوياندا و بەسە خوا بەكاربەدەست بۆ بونەو ھەران و بەندەكانى خۆی لەكاتى ڕووداوى گرنگدا كاريان بسازنێ خوا پێويستى بەكەس و كۆر نە .

ئەوشتەى خواى مەزن لەو ئايەتەى پێشوو دا باسى كەرد سەروشتى راستى عيسايە و بىرو باوەرى موسولمانانە بەگۆرەى فەرمودەى خوا ، عيسا بەفروستادەى خوا ئەزانن بەبى جياوازي وەك ئىبراھىم و موسا و موھەمەد و پيغمەھەرانى تر . لێرەدا گاوەرەكان ئەم پرسیارە ئەكەن و ئەلێن :

پرسیار/ چۆن عيسا ئەبى وەك پيغمەھەرانى تر وایى ؟ ئەوان ھەمويان خواھەنى باوكن ، عيسا بێ باوكە ، دام و نەرىتى خوا تێك و پێك نادری و ئەبى عيسايش باوكى ھەبى ؟
و ھەلام / خواى مەزن و ھەلامى ئەو پرسیارە بەكورت ترين و گرنگترین و ھەلام ئەداتەو و ئەفەرمۆی : عيسا ووشە و موزدەى خوايە و گەياندویتی بەمەريەم و گيانكە لەلایەن خواو ھەداويە ، بەعيسا ، داواكارى گاوەرەكان كە ئەلێن : عيسا بەبى باوك پەيدا بوو ، بەسەر نەرىتابازى داوى ئەو ھى ئەوان ئەلێن ، زۆر راستە و بەجێن .

بەلام ھەلەى ئەوان لەو ھەدايە ئەلێن : ئەو جياوازي بە بەلگەى خوايەتى عيسايە ، ئەو ھەيش ھەلەيەكى يەكجار گەورەيە و ناقلۆ ، چونكە ئەگەر بى باوكى بەلگەى خوايەتى بى . ئەبى ئادەم شايانزى بۆ خوايەتى لە عيسا ، بەو بۆنەو ئادەم بى باوك و بى دايكەشە . بازدان بەسەر دام و نەرىتا گرنگ نە ، بەراستى ئاگر بۆ ئىبراھىم سارد بويەو بەدزى سەروشتى خۆى ، كەواتە ئىبراھىم ئەبوايە خوايى . ئەمەيش بەسە لەھىچەو ھى ھىچ شتێ

ئەو بونەوەر سەر سوپتەرە خوا بۆی گران نیه بەووشە (بە) لەدایکەو بە بۆک بەبێ
تۆی عیسا دروست بکا . دروست کردنی عیسا گەورەترینە لەدروست بونەوهران
بەتایبەتی دروست کردنی ئادەم بەبێ باوک و بەبێ دایک .. گاوەرەکان و پاپاکان ئەیانەوئ
نەخوینەواران بۆئەلەتین و ئەلین : ئەو نیه خوا ئەفەرموئ : ﴿وَرَوْحٌ مِنْهُ﴾ بەگوێرە
مەبەستی خوێان مانای ئەکەن و ئەلین : وەگیانیکە لەخواوە . بەلام لەپاش و پێشی ئەو
رستەیه وورد نابنەوەر کە لەپێشەوەر ئەفەرموئ : ئیوە دەرمەچن لە سنووری خوا و ئاین
لەبارە ی عیساوە ، لەدوايشەوەر ئەفەرموئ : مەلین عیسا سێهەمی سێ خوايه .

ئەگەر ئیوە ی گاوەر ووشە (مِنْهُ) ئەکەن بەبەلگە لەسەر خواتی عیسا ئەبێ ئەو شتانه
لە ئاسمان و لە زەویدان هەموو خوابن . چونکە خوا ئەفەرموئ (وَسَخَّوْ لَكُمْ مَا فِي
السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعاً مِنْهُ) وەخوا رامي کردووە بۆ ئیوە شتی لە ئاسمانەکان و
شتی لە زەویدان هەمووان لە خواوەن

نوینەرانی گاوەرەکانی تەجران ووتیان بە پێغمەر ﴿ﷺ﴾ تۆ بۆچی هاوڕێی ئیمە شۆرە
داری ئەکەین؟ پێغمەر ﴿ﷺ﴾ چ کەسیکە هاوڕێی ئیوە ووتیان: عیسا، پێغمەر فەرموئ .
چ شتیکم وتوو. ووتیان تۆ ئەلێت: عیسا بەندەو فروستادە ی خوايه: فەرموئ ئەوانە
شۆرە ی نین بۆ عیسا، خۆی مەزن وەلامی دانەوەر فەرموئ:

﴿لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ﴾ بەراستی مەسیح
لای خراپ نیه کە بێ بە بندە ی خواو لە نرخ ی عیسا کەم نایبەتەوەر جێگە ی شانازیە بۆی .
بەلام سەر شۆری ئەو بە بندە ی جگە ی خوا ی . وشە ی (نکف) ئەمەیه: کاتی مەرۆف
چاوی فرمیسک ئەپێژێ بیسپێتەوەر هەتا کەس نە ی بینێ .

خۆی مەزن وەلامی ئەوانە ی پێشو ئەداتەوەر لەگەڵ ئەو کەسانە ی شتین: فریشتەکان
کۆر و کچی خۆان بەم رستەیه خوا ئەفەرموئ ، فریشتەکانیش بەلایانەوەر خراپ نی بە کە
بەندە ی خوابن ، چونکە ئەوان زۆرتر لە عیسا ئاگیان لەو شتانه هەیه لەبەر چاونین ،

ئاگاداری تهخته‌ی پارێزراون (اللوح المَحْفُوظ)، هه‌شیانه هه‌لگرتوی عه‌رشن دوا‌یی
فریشه‌کان به‌و هه‌موو زانیاری و ئاگاداری‌ده‌وه به‌ندایتی خوا به خراب نه‌زانن مه‌سیح چۆن
به‌ندایه‌تی خوا به خراب دانه‌نی بۆ خۆی، با عیسا خاوه‌نی هه‌ندێ زانیاری تایه‌تی بێ.
بشزانی پێگه‌یه‌ تر نه‌یه بۆ وه‌رگرته‌ی رزگاری له‌ سزا به‌ جگه‌ی به‌ندایتی ئه‌و ئایه‌ته وه‌ك
ده‌رئه‌كه‌وێ وه‌لامه‌ بۆ گاوه‌ره‌كان كه‌ ئه‌لێن: عیسا كۆری خوا‌یه بۆ بت په‌رستانیش كه‌
گومانیان وایه فریشه‌كان كچی خوان.

﴿وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعاً﴾ وه‌هه‌ر كه‌سێ په‌رسته‌نی
خوا به خراب دابنێ و خۆی به‌گه‌وره‌ بزانی به‌رانبه‌ر به‌خوا، دوا‌یی هه‌موویان كۆئه‌كاته‌وه
بۆلای خۆی، هه‌تا ماف و سزای خۆیان‌یان بداتن.

خوا‌ی مه‌زن با‌سی چۆنیه‌تی ئه‌و كه‌سانه‌ی نه‌كردووه‌ چۆنیان سزا ئه‌دا خۆیان له‌وه
به‌گه‌وره‌ترو به‌ پێتر دانه‌نێن كه‌ په‌رسته‌ی خوا بكه‌ن و به‌ به‌نده‌ی خوا بن. به‌لام با‌سی
پاداشتی باوه‌ر دارانی خرا په‌رستان ئه‌كا بۆیه كه‌مجارو ئه‌فه‌رموێ:

﴿فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدُهُم مِّن فَضْلِهِ﴾ دوا‌یی
به‌لام كه‌سانێكی ئه‌وتۆ باوه‌ریان هه‌تاوه‌و كرده‌وه‌ چاكه‌كانیان كرده‌وه‌، دوا‌یی خوا به‌
ته‌واوی ئه‌به‌خشێ به‌وان پاداشته‌كانیان و، خوازۆرت‌تر ئه‌به‌خشێ به‌وان له‌وه‌ی به‌وانی
به‌خشیوه‌، له‌ پاداشت له‌ گه‌وره‌یی و مېه‌ره‌بان خۆیه‌وه‌.

﴿وَأَمَّا الَّذِينَ اسْتَنكَفُوا وَاسْتَكْبَرُوا فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَاباً أَلِيماً﴾ وه‌به‌لام كه‌سانێكی ئه‌وتۆ
په‌رسته‌ی خوا به‌ چاك نازانن و خۆیان له‌ ئاستی خوا به‌ گه‌وره‌ دانه‌نێن، دوا‌یی خوا سزایان
ئه‌دا به‌ سزایكی خاوه‌ن ئازار.

خوا‌ی مه‌زن دوا‌ی با‌سی پاداشتی باوه‌ر دارانی كرد با‌سی تۆله‌و سزای ئه‌و كه‌سانه‌
ئه‌كا خۆیان به‌ به‌رز دانه‌نێن ده‌رباره‌ی په‌رسته‌ی خوا. یانێ سزای ئه‌و كه‌سانه‌ پاش پاداشتی
باوه‌ر دارانه‌ هه‌تا بۆ یه‌كه‌مجار چاویان به‌و پاداشته‌ گه‌وره‌یه‌ بكه‌وێ و له‌ دوا‌یشدا سزای
خۆیان ببینن، هه‌تا ده‌رده‌كه‌یان گرانه‌تر بۆ هه‌موو كاتێ.

ته‌فسیری زمانكۆ‌یی

﴿وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾ وه دەستیان ناکهوی بۆ خۆیان له جگهی خوا سەردار و دوستی کار و فرمانیان بگرتە دەست بۆیان هەلسورپیتی و یارمەتی دەریان نە بیانپارتیژی له سزای خوا و رزگاریان بکا.

لهو ئایەتە ی پێشوو دا خۆی مەزن بۆمانی رۆن کردەوه پێویستە خوا به تەنھا بپەرستێ، کەسی تر شایانی پەرست و گەورەیی نە، باسی ئەو کەسانەشی بۆ کردین له سنوری ئاین دەرتەچن، بەندەکانی خوا ئەبەنە پیزی خوا له پەرستن و پێژدا. لەمەو دوایش به یارمەتی خوا بەسەرھاتی ئاین رۆژ له دوا ی رۆژ و بیروباوەرانی تر ئەکەین کە چون پەیدا بوو و گۆرانی بەسەردا هاتوو به درێژی تێپەر بونی سأل و رۆژ. بەراستی به درێژی کۆنایەتی ئادەمیزاد، ھەروەھا پەرستینیش بەو شیوەیە لە گەل ئایندا ھاتووە بونەوه. ئەو پەرستەش ھەر جۆری بویی و لەسەر ھەر شیوەیە بویی له ھەستی ئایینی چۆی نەبۆتەوه و ھەر بەردەوام بوو لە گەل ئایندا.

زانایانی خاوەن کۆلتینەوه له بنجو بنەوانی ئاین ناسیدا. بیری جیاوازیان ھەیه کام بیرو باوەر له پێشەوه ھاتووە بونەوه، بیروباوەر پوچ و ئەفسانەییەکان یا بیرو باوەری یەکتاپەرستی و باوەرپێتان بەخوایکی تەک و تەنھا. ھەروەھا بۆ وەلامدانەوی ئەو پرسیارنە بیری جیاوازیان ھەیه، ئایا ھەستی ئایینی له کۆن کۆنەوه لە گەل پەیدا بونی ئادەمیزادا بۆوه، لەبەر ئەوەی ھەندێ رۆداوی سامناکیان تێینی کردوو له سروشتا کە ئەو سامە ھەر چوارلای گرتوون و بونە ھۆی راجلە کینی ئادەمیزاد، ھەمووشیان بونەتە ھۆی راجلە کین، بۆیە بەناچاری پەلاماری شتیکی نادباری ئەدەن و ناوی ئەنێن ئاین، بۆنەھێشتنی ئەو ترس و سامە، وایش ئەبێ ئەو ھەستە ئاینیە له پێگە ی راغوبی خواو بووبی کە له قوڵای دەرویان و سروشتی پاکیان وریای کردبەنەوه، دوا ی پەرستنی خوایکی تەک و تەنھا دەستی یی کردبێ لەشیوەی بەشیکی وادا کە بەراستی خوا نەخشە ی سنورەکانی بۆ کێشابن بەھۆی راغوبی پێغمەرەن و فروستادەکانی خواوه.

بۆ وه لامي ئهو شتانه ئيمه لامان راستي و دلمان نارام بگري بۆ لاي و پرومان پي ههبي ئهمهيه: باوه رههتان به يه کيتي خواو ههستي تايين پهيدا بوون له گه ل بووني تاده ميزادا به هو ي ئهو شته وه که چه قيوه له دهروندا له سهر سروشي تايين. به راغويي و ئاراسته کردني ئهو که سانه خواي مهزن پهوانه ي کردوه بۆ لايان، کردووني به راغويي کهر ههتا دهستييان بگرن به بۆ نه ي ئهو سروشه وه ههتا لهوان بخوري بۆ جيگه لي ي خوراوکان و شوينه راستيهکان و بيانپاري زي له گومرايي و لادان له ريگه ي راست و دوريان خاته وه له دهشتي سه ره گرداني بيروباوه رهکان و شوي ي هه ل خليسکاو.

ئەو شتە ئىمە بزانين ئەمەيە ئەقل راڭمويان بكا بۆلای ئەو شتە. كەواتە ئەو كاتە خوای مەزن ئادەمیزادی دروست كردووہو دیاری كردووہو جیگە نیشینی خوابن، پۆیستە كە خوا راڭمويان بكاو شارەزاییان بكاو پێشەوہی خوایان بۆ پوناك بكاتەوہ بۆ پێگەى ژيانى پۆزانەیان، خوا توێشوداریان بكا بەو شتە چۆنیەتيان چاك بكاو رەوشتیان بۆ پێك بنخاو بێر كردنەوہیان ئاراستە بكا بۆلای شتى بیروباوەریان پێك و پێك بكاو پەرستیان راست بێ لەو دروشمانە بەجێ ئەهێنن بۆخوا، ئەو دارايسە ئەیان نێرن بۆ ھەندى شوین بۆ نزیكبوئەوہیان لە خوای مەزن، ھەروەھا ئەو راڭمويى و شارەزایی كردن و ئاراستە كردنە ناگونجین لەسەر دەستى كەسى نەبێ خوا ھەلى بژاردون لە ئادەمیزادو كردوونى بە خواوہ و شایان بۆ ھەلگرتنى، ئەو پەيامانە و گەياندننى ئەو شتانە رەواو قەدەغەن لە فەرمانى كانى خوا.

له بهر نهوانی پيشو و ټيمه بړومان وايه ټيک دانی بړوباوه پړو پهرستی روالهت و سروشت و ريزگرتن له بتان و نزيکونه وه لهوان به پارانه وه و زاری و پيش کاش کردنی دهر دوگير و دارایی بزيان چهند کار ټکن پديدابوون له دواي بړوباوه پړي يه کيتي و پهرستی خوا به پراستی يه که مين دروست کراوی باوکی ناده ميزدا که ناده مه نه و که سه يه له خوی هاوریکه ي همو و ناده ميزادی دروست کردوه. خوا کردويه تي به فروستاده بو خيژان و

نەوێ نەوێ کانی، خوا توێشوداری کردوون بە جوړی له جوړه کانی به خوړپه‌ی دل
 (الوحی) هەتا بێ به چرایه، پانغویی وەرگرن له په‌وشت و باوهر و پەرستندا، کورپه‌کانی
 ئادهم و نەوێ کانی ماوێه له کات له‌سەر بیروباوهری راستی رۆیشتن هەتا وورده وورده له
 روناکی ئەو چرایه دور کهوتنەو به‌سەر گەردانی کهوتنە گێژاوی سەر لی شیوان. کهوتنە
 دواي بیروباوهری پوچ، بۆ وێنە‌ی دروست که‌ری خۆیان به گۆنە‌ی گومانیان چەندین
 پەیکەر و وێنەیان بۆ تاشی بۆ مەهرک و پیروزی، دواي سەرباریان نا به جوړی پێرو پەرستن
 بکەن بۆ وێنەکان به گۆنە‌ی هەوێه‌ی خۆیان: نادیارێ شوناسن (الکاهن) بردیان به
 رینگە‌ی چەوت چەوت‌لدا به ئەزا نین هەندێ جارو به‌فیل و جادوگەری هەندێ جاری تر،
 بۆیان سازاندن چەندین جوړ له پەرستن و دوور له خوا، نەخشەیان بۆ په‌خساندن که ئەو
 پەیکەرانه خاوەنی توانای نادیارین، هەلبژێراون بۆ ناسینی شتە نادیارەکان، ئەتوانن
 پەيوه‌ندی به خواکانەو بکەن به‌هۆی هەندێ شتەو که خۆیان به بوختان رێکیان
 خستوون، داوایان وابوو ئەو پەیکەرانه ئەتوانن له گەل خواکاندا گفتوگۆ بکەن و سودیان
 لی وەرگرن، رینگە بگرن له خراپەیان به نوشتە‌ی جوړبه‌جوړ و جادوگەری. به‌راستی چوار
 لای خویان دا‌پ‌ر‌ش‌یو به‌و پیاو نادیارێ شناسانه به گفتوگۆی پ‌ر‌وپ‌و‌چ و ر‌ز‌انە‌ویان که
 پ‌ل‌ه‌ی به‌ر‌ز‌یان دا‌بو‌نی پ‌اش‌ مردنیان به گیل و گەوجی کردنیان به پ‌ر‌س‌ت‌را‌و، پەیکەریان بۆ
 ئەتاشین، به دەر‌دۆ گێ‌ر‌و پار‌انە‌و ئە‌چ‌ونە لای ئەو پەیکەرانه.

بۆ راست کردنەوێ ئەو پ‌ر‌ی په‌و پ‌و‌چانە‌ی ئادە‌م‌زادێ پ‌اش‌ ئادە‌م له باوهر و هە‌ل‌ه‌ی
 په‌وشتیان خوای مەزن ناو‌ب‌ه‌نا‌و پ‌ی‌غە‌م‌ه‌ران و فروستادە‌ی ئە‌ن‌ارد بۆ‌ل‌ایان له‌و کۆ‌مە‌لانە
 زاو‌ز‌یان کردبوو له منالە‌کانی ئادە‌م و ئە‌یان بردن بۆ‌ل‌ای پ‌ان‌وم‌ای و یشاره‌زا کردنیان
 بۆ‌ل‌ای رینگە‌ی راست، گوم‌ر‌اییان نیشان ئە‌دان بۆ ئە‌و‌ی بیان گێ‌ر‌نە‌و بۆ‌ل‌ای سەر‌چاو‌ه‌ی
 راست و پاکی ئایینی خوا، بۆ ئە‌و‌ه‌یش دوریان ب‌خ‌ه‌نە‌و له پەرستنی بته‌کان. ئە‌وا ئە‌یان
 ئارە‌زو‌یان له پانغویی ببوایه پانغوییان وەر‌ئە‌گرت، هەندێ تریان که ک‌ر‌ی سوون له ناستی

بیستنی راستی نه‌وانه له‌سهر یاخی بوونی خو‌یان و له‌نیو نه‌وپه‌ری خراپیدا نه‌و په‌رده‌یه به‌رچاوی گرتبوون و مانه‌وه له‌سهر خوا نه‌په‌رستن.

بۆ وه‌رگرتنی ناوه‌رۆکی نه‌وانه له‌پیشه‌وه باسکران ته‌ماشای نایه‌تی (۲۱۳) له‌سوره‌تی نه‌لبه‌قه‌رده‌دا بکه‌ن له‌گه‌ل نایه‌تی (۱۹) له‌سوره‌تی (یونس) بۆ نه‌وه‌ی به‌باشی تی‌بگه‌ن به‌چ شی‌وه‌یه کۆمه‌لتی ئاده‌میزاد گۆزان.

به‌راستی نێمه نه‌گه‌ر به‌ووردی ته‌ماشای می‌ژووی هه‌ره کۆنی گه‌لانی رابوردو بکه‌ین به‌بێ گومان ده‌ستمان نه‌که‌وێ یه‌کیتی بوونی خوا پیش که‌وتوو له‌سهرهاوبه‌شدانان بۆخوا بۆ گفتوگۆی پر‌وپوچ. بۆ ئه‌وه‌ نایینی (به‌ره‌مه‌یه‌کان) و نامه‌که‌یشیان که‌ناسراو به‌ (فیدا) له‌کۆن‌ترین نامه‌یه‌ که‌گه‌یشتی به‌خوێنده‌واران و به‌هه‌زاران پیش ته‌واراته، له‌و نامه‌یه‌دا باسی کراوه به‌ناوی (براهاسباتی) مانای نه‌و په‌سته‌یه‌یانی خواوه‌نی نوێژو که‌سێ به‌ته‌نها نوێژی بۆ بکری و نه‌و که‌سه‌یه‌ ئاواتی ئاده‌میزاد نه‌هێتیه‌دی و، وولامی پارانه‌وه‌یان نه‌دا‌ته‌وه‌ هه‌موو کارو بازی ئاسمانه‌کان و زه‌وی هه‌له‌سه‌رپه‌یتی. نه‌وانه‌ بوون مانای (براهاسباتی).

خوایش لای براهیمیه‌کانی خوا‌یکێ ته‌نهاو تاکه، هه‌له‌سه‌رپه‌ته‌ری بونه‌وه‌رانه‌ هاوبه‌شی بۆ نه‌بووه. له‌هه‌ندێ نامه‌کۆنه‌کانیاندا هاتوه: که‌سودی ئاده‌میزاد له‌ژياندا نه‌وه‌یه‌ په‌یه‌ه‌ندی به‌خواوه‌ بکه‌ن و به‌چنه‌وه‌ بۆلای و خو‌یانی بۆفیداکاری بکه‌ن و رێگه‌یه‌ بۆ نه‌وانه‌ بیان‌ه‌وێ یی په‌رستنی خوا‌یه‌ به‌به‌رده‌وامی و خو‌یان خه‌ریک بکه‌ن به‌ئاوته‌کانی ژيان‌ه‌وه‌ به‌ فراوانی بۆ سودی پاشه‌ رۆژ.

به‌لام به‌دریژه‌ی شه‌وو رۆژ بت په‌رستی جیگه‌ی نایینی گرتوه‌و نه‌وه‌ی راستی براهیمیه‌ پیشه‌وه‌کانی له‌سه‌ری بون لایاندا، دوا‌یی هیندیه‌کان ده‌ستیان دایه‌ بت په‌رستی وینه‌ی جو‌راو‌جو‌ری بونه‌وه‌ران، دوا‌ی ماوه‌یه‌ (بوزا) هات بۆلایان بۆ گه‌رانه‌وه‌ی ده‌ستوری راستی نه‌و نایینه‌ به‌سه‌رخستنی هه‌ندێ ده‌ستوری نه‌و نایینه‌ و که‌م کردنه‌وه‌و لا‌بردنی هه‌ندێ تری،

(بوزا) وینهی تازکهری نهو ناینه بوو. بهلام بوزایش ناموژگاریه که ی پاش ماویه کرایه ناینی تری نازهی تاییه تی و سهر به خو. دواتر (بوزایان) کرد به خواو پهرستیان، خه یرو نه زریان پیش کش نه کرد، له بهردهم پیکهره که یا دهستیان نه کرد به گریان و سوزو پهنایان نه برده لای بو به خشین می همراهه کانیان و پیوستی و لابر دنی رودای ناهه موار.

بهلام له باره ی میسریه کانه وه که فیرعه ون ماویه کردنی به بهنده ی خو ی: نه وه ی راستی بی پشکین و هلدانه وه ی که لپوری کونیان له نیو زهویه کانیانا دهری خستوه: یه کیتی خوا پیش که وتوتر بووه له سهرها وه بهش دانان بو خوا لای پیشوه کانیان، دهریشی خست که (نیدرس) باپیره ی پیچهمی ناده میزاد دوا ی نادهم له لایه ن خوا ی مه زنه وه نیردراوه بولایان به ناینکی تازهو راغوبی که بریان، میسریه کان نایان نه برد به (هوریس) یابه (هوریس) به راستی فرمانی پی نه دان به پهرستی خوا ی تاك و تنها و کهم کردنه وه ی جیهان پهرستی و به خوشه ویستی ناده میزاد و به دادپهروه ی له کرده کانیاندا و له گفتو گویاندا و به چاکه کردن له گه ل یه کتری، به نه خوار دنه وه ی مه یی و قده غه کردنی به رازو نه خوار دنی گۆشته که ی، چاکه و خهیری بریتی کرد له سهر برینی ناژهل بو خوا و به خشین باقله به ههزاران.

ههروه ها پشکین و چال ناسانی که لپوری زهوی یه کان به لگن له سهر نه وه ی که دانیشتوانی میسر نه وانده یان نریکبون له پیغه مه رانه وه خویان به تاك و به تنهای ناسیوه و پهرستیان هه ر بو خوا کردوه به دهنگی نرم و به ترسانه وه. بهلام کاتی دوور که وتنه وه له یاساو له ناراسته ی راستی پیغه مه ران بت پهرستی و هاو به شدانان بو خوا سوواری باوهریان بوو. داینی به زهویدا، دوا ی دهستیان کرد به پهرستی هه ندی له ناده میزاد، بارودوخی چینیه کان وینه ی هیندی و میسریه کان برون، نه وایش باوهریان به بوونی خوا و تنها و تاکی خوا هه بو، لایان و ابو و کس نازانی وینه ی خوا چۆنه و چ شتیکه هه ر خوا به تنها هه ل سورتی کاروباری زهوی و ناسمانه کانه هه ر نه و خاوه نی زانین و زانستی بی

وێنە، بۆ هەر جینگەیه برۆین خوا لەو جینگەدا یە بە دڵی پاکمەوە خویان پەرستوووە و هەر لەو پاراونەتەووە بە خەیر و چاکە کردنەووە. لە نامۆزگاری هەندێ لە پاشاکانیان بێژراو: بەراستی خوا بەخشیویەتی بە هەموو ئادەمیزاد و دڵ و دەروون هەرکاتێ بەراستی پەڕەوی بکەن ئەیان پارێژی و ئەیکێشی بۆلای ڕینگە ڕاست، خوا پێڕۆزبایی ئەکا لەلەشی چاک و سزای خراپەکان ئەدا.

هەوەها چینیەکانیش وێنە جگەیی خۆیان بە درێژایی تێپەڕینی کات بەسەریانان لە بیروباوەری یەکییەتی خوا و پەرستنی بە تەنەها لایاندان هەندێ لە ڕۆڵەتی دەرکەوتووی سروشت و خۆرو مانگ و ئەستێرە و ڕوبارەکانیان کردە پەرستراوی خۆیان و خۆیانان لەوان نزیك ئەکردەو بە جۆری لە پەرستن هەروەها کار بەدەستان و پیاوێ ژێرەکان و مامۆستاکانیان کرد بە پەرستراو بۆ خۆیان. گەورە پیاوێ زاناکەیان (کۆنفۆشیوش) کە پێنج سەد و پەنجا ساڵ بەر لەدەیک بوونی عیسا هاتووە جیهانەووە بەر لە مردنی (بوزا) بە (٩٣) ساڵ مەرقیکی یەک خوا پەرستبوو، باوەری بە خۆی تاک و تەنەها بوو و لای وایووە هەلسۆرپەری بونەووەرانەو پێویستە بە تەنەها پەرستنی بۆ بکری. بەلام کە ماوێە بەسەرمەردنیدا ڕۆشت بیروباوەری پڕووی هەرچوار لای لێ گرتن لە سنوری ڕیزی ئەو زانیە دەرچوون، هەتا وایان لێ هات کردیان بە پەرستراو بۆ خۆیان جگەیی خوا.

کوران ئیسرائیلیش، باوەری یەکتا پەرستی خویان لە باوک و باپیرەکانەووە بۆ ماوێە، کاتێ لەوان دورکەوتنەووە لە ڕینگە ئەوان لایاندا، خۆی گەورە بە میهرەبانی خۆی (موسای) ئاردووە بۆلایان بۆئەوێ تازە بکاتەووە بۆیان ئاینی پێغەمەرەکانیان و ڕاغویی ئەوان، لە میسر بردنە دەرەووە ڕوی پێ کردین بۆلای زەوێیە بەلێن پێدراوێکان، موسا بە فرمانی خوا بۆ ماوێ (٤٠) ڕۆژ لێیان وون بوو لە دەشتی (سینادا) چووبو بە سەردەمی ئەو کاتەیی خوا بۆی دیاری کردبوون بۆ وەرگرتنی نامۆزگاری و فەرمانەکانی (تەورات) لە خۆی مەزن، لە ماوێ وون بوونی موسادا لە شەخلی زێری خۆیان گۆرەکەییەکیان

دروست کردبوو کردیان به خوای خوڤان بۆ پەرستن، چونکه دەرونیان پەویەندی پەیدا کردبوو به بت پەرستنهوه له سەردهمی فیرعهونه کاندوو دلّیان بۆی لی ئەدا.

تاقمی تریان لەوهو پاش بریاریان داعوزەیر کۆری خوایه، بەو بۆنەوه گومرایی لەسەر گومرایی ستم کردن لەسەر ستم زۆری سەند بەسەریان، کەرەسه پۆل و پارە پەرستی زالی بوو بەسەریان و بوون به بێندهی کالائوالای جیهان دواپی که خراپەیان پەرهی سەند خوای مەزن عیسای نارد بۆ ئەوهی دەستوری موسایان بیر بڅاتەوه، تۆ پشوداری کردن به ئینجیل هەتا بەو بۆنەوه بیروباوەڕه کەیان چا ک بکاته وه، با نگیان بکا بۆ لای خوا پەرستی به تاك و به تەنهایی، ئەو کەرەسه پەرستیه دلّی رەش کردبون لەوانی دوربڅاتەوه، کەم کردنهوهی جیهان و هە ولدان بۆی کەمتر بکاتەوه، دواي ناردنی عیسا هەندیکیان باوه رپان هیناو راغوییان وەرگرت، زۆری زۆریان گومرایی لەسەر گومرایی پشتیان کردە عیسا. ماوهیه بەسەر ئەوانەدا باوەریان به عیسا هینابوو تپهیری، سەرلەنوی بت پەرستی سوواری سەر شانیان بویهوه، له هەموو شتی خرابتر خویان کرد به سی خوا بریاریندا که عیسا سیتهمی سی خوایه، وینهو پەیکەری عیسا و مەریه میان لەدارو بەردتاشی و هەلیان واسیو رپزیان لی گرتن، ئەچونه بەرده میان و کړنوشیان بۆ ئەبردن به پارانهوهو نزاهه داوای مەبەستیان لی ئەکردن بینهدی بۆیان به جۆریکی دەرچوو له یاسای خوا کەشیش و پارساو زانایانی خۆیانیان ئەکرد به نوێنەر له نیوان خۆیان و خواداو کردیان به پەرورەدگار.

عەرەبەکان یەکهەجار خویان بەیەك دانابوو، لەسەر ئایینی ئیبراهیم بوون، به پوختەیی خوای تاك و تەنهایان ئەپەرست، له هەموو تەنگ و چەلەمەیه کدا هەر پەلاماری خویان ئەداو بەس. دواپی وورده وورده هاوبەشدانان بۆ خوا سەری پتوہان، هەندیکیان خوا پەرستیان پایەدار کرد، هەندێ تریان بوونه مانگ پەرست، ئەوانی تریان فریشتە پەرست، زوربەشیان بوونه بت پەرست. عەرەبەکان زاوژیان کردو زۆریبون، پاش ئیسماعیل چونه

دەر وهی مه کهو به نیو دور گهی عه ره بدا بلا و بو نه وه، هه رکاتی له مه که بچونا به ته دهر وه
 بو مفهړ کو پیرۆزی بهر دیکي که عبه یان له گه ل خو یان نه بر دو ریزی نه و بهر دهبان نه گرت،
 دواي به وه یشه وه نه وه ستان و نه و بهر دهبان نه په رست. بویه به که مین جار عه مری کوری
 لوحا له شامه وه بتيکی هینا به ناوی (هوبه یله وه) بو که عبه و په رستیان و کردیان به
 گه وره ی به ته کان هه تا وایان لی هات له و مایه وه (۴۰۰) سالی خیاند هه تا کاتی هاتی
 پیغمه ر ﴿ﷺ﴾ به سه دان بتیان له که عبه دا هه لئاسی، هه تا وای لی هات هه مو و هوزی بتی
 تیه تی بو خوی بر یار داو ریزی به ته کانی تری نیو که عبه یان نه گرت،

دواي نه وه روی سه ر زه وی پر بو له بت په رستی، سته م و خوین رشتن و کردنی
 ناده میزاد به به نده له لایه ن کار به ده ستانه وه، کهس خاوه نی خو یی و نامسی خو ی نه بو و،
 له و کاتانه دا ناده میزاد پیوستی ته وای په یدا کرد بو گه رانه وه یان بولای ئاینی پیغمه ر
 پیشه و کان، خواي گه وره به میهره بانی خو ی و یار مه تی خو ی بو ناده میزاد ویستی نامه یکی
 گشتی و شیاو بو هه مو و کات و شوینی هه تا هه تا ره وانه بکا بو سه ر زه وی، هه تا به و
 بونه وه ره وشتی به رزو رپگهی راست و داد په روه ری بگه رپته وه بولای کومه لگای
 ناده میزاد، دواي بو نه و مه به سته فرو ستاده یکی کۆتایی هاوهری هه مو و پیغمه رانی نارد بو
 ناده میزاد وه ک موحه مده ی کوری عه بدولای، نه و نامه یه پی به خشی و کردی به
 فرو ستاده و پیغمه مری هه مو و ناده میزاد و کردی به موژد هرو تر سینه ر بویان، نامه که یشی
 کرد به کۆتایی هاوهری هه مو و نامه کان به شیوه یه پیوستی ناده میزادی تیدایي بو ژایان
 خاوه نی نه رمی و روناکی و فراوانی داد په روه ری و ئاسایشی. بشی به یاسای هه تا هه تایی
 هه تا له ناوچونی بونه وهران.

به راستی ئایینی ئیسلام به که مین ئایینه بهر له هه مو و بیکردنه وه یدک و دواي
 هه مو و شیان که هه لئاسی و دهستی کردی به راست کردنه وه ی باوهر به خوا و بریاری
 جهنگی دایي له گه ل هاو به شدانه ران بو خوا، به شیوه یه میانه جو ی و نه رمی و ئاسانی و

پارایی و بەزەیی تێدا نەبێ، جەنگی بێ سستی تێدا دەر نە کەوێ و هیچ جوړە نەرمی و
 ڕێکەوتنی ئی بەدی نە کرێ لە گەڵ ئەو کەسانە هاوبەشیان بۆ خوا دانابی بێگومان ئاینی
 ئیسلام لەو جەنگی بت پەرستانەدا پلە بە پلە بۆی ئەچوو. بەلکەر بەبێ وەستان و پشو
 کوتوپر ئەو جەنگی بەرپا کرد لە دژی بت پەرستان و، لەو ڕێگەدا بەسەدان قوربانی
 پیشکش کرد، بەدەیان دەر بە دەری و ناواری توشی پەپرەوانی بوو، بە پیچەوانە یاساو
 دەستوری پاشکۆی کە پەپەرەندی بە جوړی ژیان و هەلسان و مامەلە و خوار دەمەنی
 دانیشوانەو هەبوو کە بۆ قەدەغە کردیان و بەرەوادان پلە بە پلە بۆی بچن، هەروەها
 لەیە کەمین کاتی هاتنە خوارەوێ ئەو ئایینە هەلوێستی خۆی دیاری کرد بە دەنگی بەرز
 جاری بۆ داو پر بە دەمی خۆی هاواری کرد کە لەم بونەدا خۆی تر جگە ی خۆی تاک و
 تەنها نیە، هەر بە دەستی ئەو کاروباری هەلسوراندنی ئاسمانەکان و زەوی و هەموو
 بونەوهرانی تر بەرپەرە ئەچن، وێنە ی ئەو کەسە ی تر نیە، داوای کۆمەکی لە کەسی تر
 ناکرێ بۆ ئی خۆشبون و پاداشت و گەڕانەوێ خەشم و سزای خوا لە جگە ی خوا.

هەموو کاری پەپەرەستە بە پەپرەوی کردنی فرمانەکانی خواو پیغمەرەو، پیغمەرەش
 فرمان لە خوا وەر نە گری و ئەو ئەیگە یەنێ بە ئادەمیزاد، نزیکبۆنەو لە خوا هەر بەهۆی
 ئەو شتانەو کە خوا کردوونی بە دەستورو رۆنی کردووە، هەر ئەوانیشن ڕێگە ی
 پەرستی پاک و رۆن و ناشکراو رۆتی لە هاوبەشدانان دیاری نە کەن.

پیغمەر ﴿ﷺ﴾ بۆ ماوێ (۱۳) سال تەواو لە مە کەدا هەموو کۆشش و هەوڵی خۆی
 تەرخان کردبوو بۆ دەر هێنانی دەماری هاوبەشدانان بۆ خوا لەنیو ئەو کۆمەلە نەفامەدا و
 دانانی باوهری یەک خوا پەرستی پاک لە جیگە ی ئەودا و رۆاندنی یە کیتی خوا لە دلی
 قورەیش و جگە ی قورەیش و لە دلی ئەو عەرەبانەدا ئەهاتن بۆ مە کە لە کاتی حەج کردندا
 و جگە ی ئەو کاتەش لە هەموو کۆرو کۆمەلدا. ئەوپەری توانای خۆی بە کار ئەهینا
 لە گەڵ هاوڕێکانیدا بۆ بێژ کردنەو و لەبەر چاوخستنی بت پەرستی و ئەستێرە پەرستی و

شتی تر، بۆ دانیشتوانی ڕون کردووه که ئەوانه داوی شەیتان بۆ ڕاواکردنی ئادەمیزاد و دورخستنەویان لە خوا و ڕزاندنی خەشی خوا به سەریاناو تیگەیانندیان ئەو بتانە پەیکەر و سروشت و داروبەردی بێ گیان و بێ هۆشن و بێ گۆشن، بۆ ئەوەن ئادەمیزاد دور بخەنەوه لەوێ نزیکنەوه لەخوا پەرستی، ئایینی ئیسلام هاتو به بۆ ڕزگاری کردنی ئادەمیزاد و مێشکیان بشۆڕیتەوه لە هەموو پڕۆپوچ و ئەفسانە و چیرۆکی دەست هەلبەست لە هەولێدانی درۆزنەکان و لە هەوالی ڕوداوی لەمەو پاشیان به درۆ به دانیشتوانی ئەلێن. ئایینی ئیسلام هاتوو بۆ ئەو له نینۆکی تیژی درێدەیی پڕوپاگەندە و یستان ڕزگاریان بکاو بڕوایان به خۆیان پەیدا بێی که ئەو دەست بڕانە وایان خستۆتە مێشکیان ئەو بته وشکانە خاوەنی گیاڵیکی نەپتین و توانای ئەویان هەیه سود بیه‌خشن و ڕێگە بگرن لە خراپە.

جیگە ی سەر سورمان نی یە ئەوانەمان زانی!! با ئەمانە ی خوارە و هیش بزانی خوای گەورە هەلتواسینی هەموو پەیکەری قەدەغە کردو به هەر شیوێه که جیگە ی ڕێزبێ. وهك هەلتواسینی نال وێنە ی مانگ و ئەستێرە و بەیداخ و وێنە ی دەست و تیرێ ئاراستە ی چاوی کرابی، ئەوانە دابنرێن به سەرقایی و سەربانی خانووەکان و سەردیوارەکاندا، چونکە ئەوانە وهك ڕونە بۆ ڕێزو پڕۆزی و مەهەرك هەلیان ئەواسن، لەوانە یه به ڕۆیشتنی چەند کاتی وای لیبێ و بزانی خاوەنی گۆرانی کاروبارن بۆلای ئەو مەهەستە ی بۆی هەلتەواسن، دوا ی وای لیبێ موسلمانان بگەرێنەوه به لای جوړه بت پەرستیه ئەگەر نه‌یان کەن به بت، بیروباوەری نەفامی بەر له هاتنی ئیسلام دەست بێ بکاتەوه راستەوخۆیا لەژێر پەردەوه‌بێ.

هەروەها جیگە ی سەر سورمان نی یە ئایینی ئیسلام به هەموو هیژی خۆیه‌وه قەدەغە ی کردوو له ئادەمیزاد هەموو هۆیه کی میانه جو ی و نوێنەری پیاوانی ئایینی و مەهەرك و ڕێزی گۆری پیاوچاکی قەدەغە کردوو، بڕیاری داوه به پەرستی خوای تاک و تەنها و پارانەوه هەر له‌خوا، نهك گۆرۆ مەهەرك خوا پیتۆستی نیه به هیچ شتی بۆ میاخی گەری،

خوای مەزن لە دەماری گۆرێچکە نزیکترە، هەوالدەری درۆزن و گیانی ناسمانی نین و درۆن بە هەموو مەبەستی و بۆ هیچ کۆمەکیە، ئایینی ئیسلام پونی کردۆتەووە کەلەنیو نادەمیزادا کۆمەلێکی تایبەتی نین کە هەر ئەوان کاری پێویستی و قەدەغە کراوو دەستوردانان بە دەست ئەوانێ جگەیی خواو گەیانندی پێغمەر ﴿ﷺ﴾، هەر ئەوان پرس پێ کراوین هەرگیز بەو شیوەیەو بەو مانایە تەماشای پیاوانی ئایینی ناکرێ.

بەلام لەنیو ئیسلامدا زانایان هەن بە پایەیی زانستی ئایینی ناویان دەرکردووە بەرێک خستنی کارەلقیەکان و جوۆری مەرجی پەرست و کارپیی کردن ئەک بنچینە ئایینیەکان، هەریەکیان بە گۆرێی پلەو پایەیی زانیاری خوێان دەستور لە قورئان و لە فەرمودەیی پێغمەر ﴿ﷺ﴾ دەرئەهێن، ناگەنە پلەییە لە زانینداو تیکەیشتندا کە سەرەخۆ مافی یاسا دانایان هەیی لە جگەیی خوای مەزن. بەلام بۆیان هەییە مافی ورد بوونەووەو خۆماندو کردن لەو شتاندەدا دەقی پونی بۆنەیی لە قورئانی پیرۆزو لە فەرمودەکانی پێغمەر ﴿ﷺ﴾ بەراوردیان بکەن لە گەل شتی تری و فەرمانەکی و دیاریە بە بیری خوێان دەست نیشانی بکەن بۆ بەرگری لە زیان و ناسان کردنی ئال و گۆرکردنی بازرگانی و جوۆری مامەلەیی رۆژنە، ئەو یاسایە بە کۆششی پێ دەق دەرھاتیی بە پێویست دانانری بۆ جگەیی خاوەن کۆشش و ئەو کەسانەیی بەلایانەووە وایە راستە. بۆ زانایانی تری واکە شارەزای مانای قورئان و فەرمودەیی پێغمەرین بۆیان هەییە بە گۆرێی زانیاری خوێان دژی بریاری زاناکەیی ترهەلسن و بریارە دەرکەن بە پێچەوانەیی بریاری پێشو، ئەو یاسایانە بە کۆشش دەرھاتیی وەک دەقی فەرمانی خواوە لەزۆر شوێندا بە مەرجی رێک بکەوێ لە گەل یاسای ئاییندا. زانین و زانیاری بە تایبەتی لە ئیسلامدا پەیدوئەندی بە جوۆرە بەرگ و پۆشاکیی تایبەتیەووە نیە، بۆ هەموو کەس هەییە لە هەموو بەرگیکایی لەسەرچاوەکانی ئایینی پیرۆزەووە بە گۆرێی کۆشش و زانیاری خوێ ئاوی زەلالتی بێ خەوش هەلگۆزی لەو سەرچاوانەووە، بۆیشی هەییە بریاری خوێ بدا بۆ دەستوری کە فیۆی بوە لە یاسا و بریاری قورئان بە شیوەییکی راست و لەسەر چاوانەووە دەستور دەرھێنێ، ئێر لە هەر بەرگ و لەهەر پۆشاکیکایی.

زانایانی زوربهی ئیستا و لهوهو بهریش به گشتی ههتا سهردهمی هاوړپیکانی پیغه مهر ﴿﴾ برپاری خۆیانیا داوهو بهرگ و پۆشاکي جیاوازی تاییه تیان نه بووه، به بهرگ و پۆشاکي تاییه تیهوه نه ناسراون، نه گهر یه کێ له زانایان له گهڵ کۆمهڵێ له موسلمانانو جگهی موسلماناندا بووه ستایه زانا که به بهرگ و پرواڵهت جوێ نه نه کرایهوه. به لکو به ده برپنی زانیاری خۆی ده رنه کهوت.

لهوانهیه پرسیار بکری: بهراستی جوړی له به شه نادیا ری ناسان به گوێره ی ناو کهوتونه ته پنگهو سهریان ناوه به موسلمانانهوه لێرهو لهوێ به شیوهیه کی که شیشانه ییش نهی، بهراستی هه ندی له رواڵهتی بت په رستی سه ری نالهباری خۆی ده رهیناوه له نیو باوه ری ئه و که سانهوه په یوه ندیان به هه ندی له پیرانی پنگهی سو فی و ده رویشانه وه هه یه، نه وه ته ئه بیئری له هه ندی که سه وه که په یون دیان به هه ندی له و پیرانه وه هه یه باوه ریان وایه ئه و پیرانه چاکه و خرا په یان به ده سته و وای دا نه نی ئی لی بور دنی، ئه وان لی بور دنی خوا یه و خه شیمان خه شمی خوا یه، خۆیان له و پیرانه نزیک نه که نه وه به دیاری و پیتاک، خۆیان ده رنه خه و را نه وه ستی له به رده میاندا به کزولتی و هه ژاری و مل شو ری، به هه موو ترس و بیمه وه ده ستی راستیان نه خه نه سه ر ده ستی چه بیان وه ک نوێژ بکه ن نه وه ستی. سه رو ملیان شو رنه که نه وه له به رانه بریاندا، وایش ئه بی گۆرانی به بالا یاندا هه لته ده ن سو ئی نه به سه ریان نه خۆن به وینه ی خوا ی گه وه ره، وایش ئه بی به درۆ سو ئی نه خۆن به خوا و بریتی بو ئه ده ن بو شکان دنی سو ئی نه که یان، به پێچه وانه وه سو ئی نه به سه ری پیر به درۆ ناخۆن، زۆر جار ان ئه بیئری قا چیان ما چ نه که ن و پیتا وه کان یان نه خه نه سه ر چا وو سه ریان، زۆر جار ان گالته و گه پ نه که ن به گه وه ره ترین زانایانی ئایینی ئیسلام، زۆر که سیان هه ن نا زاری خۆیان نه ده ن هه تا پاشما وه ی خوا ردنی پیران بخۆن و به مفه رکی نه زانن، هه ندی جار نه چنه لایان و دا وای رزگار بوونی نه خو شه کان یان لی نه که ن، زۆر شتی تر له وانه ی پیتشو که نایه نه ژماره، ئه و جو ره کارانه هه موویان بو نی بت په رستیان لی دی ئه گه ر بت په رستی نه بن. له لای زۆر

کەس ئاشکراو ڕونە زوربەهێ زۆری ئەو پیرانە نەخوێنەوارو نەزانن لە کاروباری پێوستی
 نایین و یاسای ئیسلامدا، بگرە مانای شایەتیمان و پێوستەکانی نوێژوو ژمارەهێ نایین
 نازانن، بە گۆڕەهێ دەستوری دیاری کراو نازانن نوێژەکانیان بکەن، هەندێ لەو پیرانە بە
 ئاشکرا نوێژ ناکەن و ئەلێن: ئیمە لە شوێنی نادیاردا ئەیکەن، مەگەر کەمێکیان ئەگینا بە
 زانیی یاسای ئیسلام هەزارو نەزانن، هەموو پێژو چاکەیان ئەوێهە لەنێو سۆفی و
 دەروێشەکانیان لەنەوێ پیاو چاکانن و بە میرات ئەو پیشەیان بۆ هاتووە لە باوک و
 باپیریانەو، وایش ئەبێ کردەوێ ئەو پیرانە دژی یاسای ئیسلامن. پارەوانان و خواردەمەنی
 قەدەغە کراوی زۆر زەبەنەهێ هەبە بە گۆڕەهێ یاسای ئیسلام، هەلەهێ زۆر لە کردەوێان
 دەرنەکەوێ، لە گفتوگۆیان درۆی زۆر ئەکەن، هەموو ئاواتی ئەوێهە پلە و پایەو پێژو
 کۆشک و چەکی نارەوا کۆ بکاتەو لەلای سۆفی و دەروێشەکانیاندا، دارایی و سامانی
 زۆر کۆبکەنەو بەبێ ترس و بە خرابی نازانن، چونکە نەوێ پیاو چاکانن بە تايهتی عەلی
 کۆری ئەبو تالیب، وێنەهێ جولەکەکان ئەیان ووت: ئیمە کۆر و خوشەوێستەکانی خواین.
 هەر وەها زۆر جارانیشت ئەبیرێ پەنا ئەبێ بۆلای گۆڕو بارەگای پیاوانی مردوو بە
 پەرستن و نزیك بونەوێ لە خوا ئەژمێرن، بەجۆری پێژیان لێ ئەگرن مەوێ لە نایین
 شارەزایی شەرمی ئەبێتەو لە ترسی خوا، ئەو پەوێشتە زۆر بێلەوێ کردوو لەنێو
 مۆسڵماناندا، ئەوانەیا بێ پەرستیهێ یا جۆریکە لە بێ پەرستیهێ ئەبیرێ بە توپزی و نازارو
 ئێشی زۆر وە زوربەهێ کەس بەرەو گۆری هەندێ لە پیاوانی نایینی ئەکەوێ پێ، بە
 دەوری گۆرەکانیان ئەسورپێتەو، درەخت و بەردو خۆلێ گۆرەکانیان ماچ ئەکەن و ئەیان
 خۆن، لەبەردەم گۆرەکانیان کێنوش ئەبەن، وایش ئەبێ ڕو بە ڕوی گۆرەکانیان نوێژ
 ئەکەن، ئەوانە وێنەهێ ئەو کەسانەن لەبەردەم بته کاندای ئەوێستان و داوای ئەو شتەنەیان لێ
 ئەکردن لەلای جگەهێ خواو ئەگرنجاو.

هەندێ تریان لای کۆرەکانیان ئەمێتێتە چەند ڕۆژی و بە نزیك بونەوێ لە خوا
 دانەنێن، دەردۆگێر ئەبن بۆسەر گۆرەکانیان و لەوێ ئەبەخشنەو. لەلای گۆرەکانیان

ئاواتی وا ئەخوازن لەوان جگەى خوا کەس ناتوانى بیهەخشی، ئەو کەسانە وێنەى (بوزیەکانن) کە ئەچنە لای لیواری هەندى رۆبار پۆل پۆل و تاقم تاقم لە لیواری ئاوە کەیدا دائەنیشن و بە پیرۆزى ئەزانن، وەك رۆبارى (کەنج) لە هیندستان و، وا ئەزانن نزیك بونەوه لەو رۆبارەو خۆشۆردن لەو ئاوە گرنە لائەباو ئەبێتە ھۆى نەهیشتی ھەلەو خراپە.

بۆزانین: ئەو شتانەى باسمان کردن و زۆرتەر لەوانەیش لەئێو هەندى کۆمەلانى ئیسلامدا ئەبیرى. بەلام ئەوانە کارناکەنە سەر بنچینەى پاکى یەك خوا پەرستى و سەرچاوەکانى لێل ناکا، رینگەکانى پەرستنى خوا وون ناکەن، چونکە دروشمى راستى یەکیى خواو چۆنەتى پەرستنى رۆن و دروستى و نەخشەى بۆ دانراوە لەنامەى پیرۆزى خوادا بە جۆرى ئاژاوەو جیاوازی وەرناگرى، رۆنى ئەو نەخشەى بەو جۆرە بەردەوامى روناکی ئەو یاسایە لێل ناکرین، رۆبارى بۆگەنى دۆژمن کارى تى ناکا. یاسا دەست کردى ئەزانن رینگە بە ئاوى زولاتى ئاینى ئیسلام ناگرى، بەو مەرجەى قورئانى پیرۆز بەردوامى و تەماشابکرى و بخوێرتەوهو پارێزراویى لە تێك چوون و دەست کارى بەبێ گومان و بەبێ پێچ و پەنا، چونکە خواى گەورە گرتویەتیە ئەستۆى بى وێنەى خۆى مانەوهو دەست کارى نەکردنى قورئان و دروشمەکانى.

دووبارە سەرچاوەى رۆنى یاسای ئیسلام رۆن کراوەتەوه بەھۆى کردەوهو گوشتارى پێغمەرەوه ﴿ﷺ﴾ بەو شیوەیە ئەوپەرى دوریینى و تەتەلە کردیان لەلایەن خواوەنى نامەکانى فەرمودەى پێغمەرەوه ﴿ﷺ﴾ وەك بوخارى و موسلم و تۆرموزى و جگەى ئەوانیشەوه کە وەریان گرتوون لە ھاورپیکانى پێغمەرەو میژوو ناسانى خاوەن متمانە ئەو راستیانەى بۆ سەلماندووین.

لە دواى ھاورپیکانى پێغمەر ﴿ﷺ﴾ ئەو زانایانەى پاش ئەوان لەسەر پێى بوون بە ئەو پەرى ووریایى ئەتەقینەوه بەدەم ھەموو کەسێکا بیان ویستایە کە بیروباوەرى ئیسلام بگۆرن لە رینگەو شوێنى خۆیاو بیدەنە پال بیروباوەرى ئیسلام ئەو گۆرانی نەرەوا، ھەموو کاتى

تەفسیری زمانکۆبى

بهره نگاری ئەو کەسانە بوون کە خواوەنی هەواو هەوەس و ئەنجام و مەبەستی جیهانی بوون،
 لەلایەن ڕێگە لادەرەکانی پیرەکانی دەرویش و سۆفی بۆیان دەرکەوتیی، ئەو زانایانە فیل و
 فەری ئەوانیان بۆ دەرئەخست و دانیشتوانیان بەبێ پشو شارەزای باوەری راست و دروست
 ئەکردن، ڕویان وەرئەگێڕان بۆلای خواپەرستی، ڕویان وەرئەگێڕان بۆلای خواپەرستی
 راستەقینەو بەوانیان ئەناسان کە پێویستە هەرپو بۆلای خوا بکری ئە هەموو ڕوداوێک بە
 ئەنھا و بەس، ئەک بۆلای جگەیی خوا لە پێڕو گۆڕەکان، خوا نوێنەری لە جگەیی پێغمەران
 نەبوو، دەستوری تایبەتی خۆی بەوان بەخشیو، خوا لە هەموو کەس نزیکترە
 لەبەندەکانی خۆیو. ئەوانیش بە یەکسانی و بەبێ جیاوازی هەژاری لای خوان. لەبەر ئەو
 شتەنەیی باسمان کرد بۆمان دەرکەوت بیروباوەرو بنچینەیی دەستوری ئیسلام مەترسی لێ
 ناکرێ، ئەو دەست بێرە ناتوان سەر لە دانیشتوان تێک بەدن، جادوبازانی پیاوانی
 تەریقەت و سامان پەرستان، ناتوان بە ناوی ئاینەو لێرەو لەوێ زوربەیی دانیشتوانی ژێرو
 هۆشدا بۆخەڵەتێن، جگەیی هەندێ لە ئەزان و نەخوێنەواران نەبێ، ئەوانیش یا ئەزان یا
 مەبەستی تایبەتی خۆیان هەیە. بەراستی درووشم و یاسای راستی ئیسلام بۆ جووری پەرستی
 خوا زۆر ڕون و ئاشکران، ئەو شتەنە کە پەرپهوانی پیرانی تەریقەت ئەیکەن لە تێبازی و
 مارگرتن پەرپهوانیان بە ئاینەو نە دژی ئەون، درۆ دەست بێرین و فیلێ ئەو کەسانە بە
 ناوی ئاینەو سامانی دانیشتوان بەمفتە ئەخۆن، پیاوانی ئابین ئەیان خەنە جێگەیی پیس و
 فەرپان ئەدەنە نیو تەنە کەیی پۆخەواتەو.

بۆ زانین: هیچ کەسێ نابی گومان بیا کە من ئەمەوێ پلارو توانج بگرمە ئەو پیشە بە
 نرخەو ئەو ڕێگە خاوەنە لەو ڕێگەیی کە پیاوانی خواوەن ئابین و جیهان نەویستان گرتوانە و
 بەو پیشەیی وازیان لە جیهان پەرستی هێناو، وە وا بزانێ بۆمەوێ گالتەو گەپ بکەم بە
 پەرپهوی پیاوانی خواناس و راست گۆزانی تەریقەت کە لە گەل خواو هاو ئابینی خۆیان
 راستیان کردو، لە هەولدا بوون بۆ ڕوین کردنی ئادەمیزاد بۆ پەرپهوی کردنی یاسای
 ئیسلام بە نامۆژگاری و بەجووری شارەزا کردیان و پاک کردنەویان لە چلک و چەپەلتی،

تەفسیری زمانکۆیی

کردنیان بە پیاوی چاک بە ھۆی پێپەھوی تاییەتی خۆیانەو، بەبێ گومان ھاوڕێتی پیاو چاکان لە زانایان و خوا پەرستان و جیھان نەویستان لە پێرو لە مامۆستایانی تەریقەت و گەورە پیاوانی ئاینی، گوێ گرتن لە ووتەو نامۆزگاری و وانەیان جوۆرە پەرستیکی خواپە، بەو پیشانەیان نەرمی ئەخەنە دڵان و ژەنگ و چەپەلتی لە ئاوەندە دەرونیان بەژیرانە پاک ئەکەنەو، ئەبە کۆسپ و بەرگری لەنیوان خواو بەندەیی خوادا بۆ پەلامارنەدانی گوناھو خراپەکردن، پالتیان پێو ئەنێن بۆ مل کە چ کردنی بۆلای خواو جێبەجێ کردنی فەرمانەکانی خواو دورخستنەوێان لە قەدەغەکراوەکان بەپراستی پیرانی تەریقەت ھەیانە زانای زۆر گەورەو خزمەت گوزاری ئاین کە پەپوھندی تەواویان ھەبوو بە خوای مەزنەو، بەبێ ڕیایی و خۆھەلکێشان، بە جوۆرە پەرستیکی شیرین و خۆپارستن لە گوناھ کردن و جیھان ویستان، بە دروستی بە پوختەیی ئاینیان ناسیو، بەرپێگای یاسای ئیسلام و ئاینەدا چوون و پەپەھوی ئاینیان کردووە لە ھەموو گفتوگۆو کردووەیاندا. ھەلکەوتووە لە نیوان پیرانی تەریقەت کەلە پیاوان کە سودو چاکەیان زوربەیی کۆمەڵی ئیسلامیان داپۆشیو بەھۆی نامۆزگاری و وانەیی بە نرخیانەو، ھەندێ لێو پیرانەن: (جونەیدی بەغدادی. مەعروفی کەرخی. سلیمانی دارانی. فوزەیلی کورپی عەياز. عبدولقادری گەیلانی. سەید ئەحمەدی رەفاعی. حاجی کاک ئەحمەدی سلیمانی. شامی نەقشبەند. مەولانا خالیدی کوردی.

جگەیی ئەوانیش لە زانایانی خواو زانیاری و جیھان نەویست و چاکە پیشەو خۆپارێز، ناوی ئەو بەرپێزانە باسکراوەو نوسراوە بە چاکەو سوپاسەو لە نامەیی زۆری گەورە پیاواندا کە ھەمیشە لە جەنگدا بوون لە گەڵ درۆزنان و پێو پوچەرستان و جادوگەران، خۆیانماندو کردووە بۆچەسپاندنی پوختەیی ئاین و گەپانەوێ بۆلای بیروباوەری ھاوڕێکانی پێغمەر و پیاو پێشوەکان، ئەوانیشن ئێنو تەیمەو ئێنو لێزەری و جگەیی ئەوانیش.

وێنەیی ئەو کەسانە لە خواو تەریقەتەکان زۆر زۆر گەورە بوون و ئاینیان نەکردووە بە بە پەیزە بۆ سامان و پلەو پایەو جیھان، بەلکەو جیھانیان کردووە بە پەیزە بۆ گەیشتن بە

ئاواتی بەرزى پاشە پوژ، لەبەر ئەوە نەبیسزەو لەوان کۆکردنەوێ دارای لە نیوان
پەپروەکانیان وەك زۆرتەر لە بەناو پیرانی تەریقەت لەم سەردەمەى ئێمەدا كە نەزان و
نەخوێنەوارن و سامانی زۆریان کۆکردۆتەو.

بۆ ئاگاداری: تەرازوی جیاکردنەوێ پیاوانی چاك و راست گۆ لە خراپەكان و
دروژنان ئەمەیه: كردهو گوفتاریان ئەكێشێ بە تەرازوی یاسای قورئان و فەرموودەى
پێغمەر ﴿ﷺ﴾ بەراوردی مەبەستیان ئەكێ لە فرمانی جیهانیاندا، ئەگەر ئەوانت دەست
كەوت كارو گوفتاریان و پوین کردیان پێك و پێك بوو لە گەل ئەو شتانە یاسا فەرمانی
پێداون لە قورئان و لە فەرموودەى پێغمەر ﴿ﷺ﴾ بێران دواى ئەو شتانە نەكەوتن
پەيوەندیان بە جیهانەو هەيو چاویان لە سامانی دانیشتوانەو نەبوو بە خۆپایى بێخۆن،
قنیاات بوون بەو پۆزیه بە رهوای خوا فەرمانی پێداون، ئاورپان نەئەدایەو بۆلای پلەو
پایەو جینگەى بەرزى جیهان، نزیك نەئەبوونەو لەكار بەدەستان و دەستەلاتدارانی
ستەمكار بۆئەوێ جینگەى خۆیان بگرن. موسلمانان بە هۆى ئەوانەو فەرپو چاكەیان
توشیبى و لەستەمیان پزگارین، زاناو داناو بوون بە پلەكانى ئاین، ئاگاداری زۆرتەرى
یاسای لقەكانى ئاین بوون، راستیان لە دانیشتوان نەئەشاردەو. خزمەت كارو خزمەت
گوزاری زانین و زانیاری بوون، ئەو كەسانە ئەگەر بەو جورانە بوون بەراستی خواوەنى پێزو
گەرەین و شایانى مامۆستایى دۆستایەتین پێویستە بە چاكەو سوپاسەو بەسیان بكێ و
ئاویان بێ.

بەلام ئەگەر بێران دژی یاسای دیاری كراو دەستوری ئاین بوون لە كردهو
گوفتاریاندا. تێبینى ئەكران باوەشيان ئەكرد بە سامانی جیهانداو هەوتی زۆرتەریشان ئەدا
بەهەر شیوەیە ببوایەو بۆیان بگونجایە بە چاك و بە خراپ بۆ پەیدا كردنى دارایی و پلەو
پایەى نارهوا، چاویان لە پول و پارەو پیتاکی دانیشتوانەو بوو، خۆیان خۆشەویست ئەكرد
لای خواوەن پلەو كار بەدەستانی جیهان، لە دەرگایاندا ئەكەوتن و هەلیان ئەمشان هەتا
بچنە لایان، ئەو كەسانە بەو جورە بوون دەست بپو فیل بازو جادوگەرن، بازارگانی بە

ناینهوه نه کهن، ناین نه کهن بهر یگه و پیژهو گهشتیان به جیهان و کالو والای نهماوه، جا بویه پیوسته نهو کهسانه دورین لییان و به گویرهی توانا له بهرچاوی دانیشنوانیان بخدین. نهو دروو گومرایی و پهلاماردانهیان بۆ جیهان دهر بخن بۆ دانیشنوان، ئالو کاتانه دا نه گهر بشینرین بفرن بۆ ناسمان و ژهری کوشندهیش بخون و مارو دوو پشک بگرن و خویان بخنه ناگروهه، پیوسته باوهریان پی نه کری نه به نهی و نه به ناشکراو به جادو گهر و بی باوهریان بزاین و به چاکهیان نه دینه پتوس و بهلگهی سهرچاوه کهیان و راستی نین و جادو بوختانن، چونکه زورتر و سهرسورینه تر له وانهی نهوان نه یکن له گاو گویره که په رستانه وه که به هژاران له هیندوستاندا ناویان و هرگرتو نه بیتر، به چاو نه بیتر که ناگری تیژی ناهه مواریان بۆ تاوداون و نه چنه ناوی له لاوله ولاره نه چنه دهره وه به بی نازارو به ساغی، نهو زرت له کاری بیگانه و دور له سروشتیان لی پهیدا نه بی، نه قل و ژیری له وانه ناگن و سهرگهردانن له هوکانیان.

بویه پیوسته قورئان و فهرمودهی پیغمهر بکهین به ترازوو له یاسای خوا دهر نه چین باوهر به یاسا بکهین، نه که به جادوو فرو قیل، نیر با ئیمه نه زاین چین و چون نه کرین. به راستی هه لسان بهو کارانه له ههر که سه و بی دژی دام و دهزگای باوی دهر که وتوی ناده میزادن و له سنوره دهق پیوه گرتیان دهر چون که نه قل هوکانی بۆ نادو زرتیه وه، ههر گیزاو ههر گیز نابنه بهلگه له سهر ترسان و نزیک بوونه وه له خوا بهو مهرجه خاوه نه کانیاان خو پاریز نه بن له گونا هو له بی فرمانی خوا. به بی گومان نهو جو ره کارانه پیشه یه کن خاوه نه کانیاان فیری بوون و جو ره که ی له ئیمه وه په نهانه و نه یه که له ئیمه وه نادیاریه.

کاتی خوی مه زن بهلگهی بۆ هه موو تاقمه کان له دوو پرووان و له بی باوه ران و جوله کهو گاوارو دیاری کرد و وه لامی دانه وه، دوی رونه کاته هه موو ناده میزاد بۆ نهوی بریار بدهن به فرو ستاده ی مو حمه د ﴿﴾ نه فهر موی:

تفسیری زمانکوی

يَا أَيُّهَا النَّاسُ

قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَأَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُّبِينًا ﴿١٧٤﴾
 فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللّٰهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ ۖ فَسُيِّدَ لَهُمْ
 فِي رَحْمَةِ مِّنْهُ وَفَضْلِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمًا ﴿١٧٥﴾

﴿﴾ يا ايها الناس قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِّن رَّبِّكُمْ ﴿﴾ نهی ناده میزاد به راستی هاتووه بۆلای
 ئیوه بهلگهیه له لایهن پهروه رده کهری ئیوه وه که بریتیه له قورئان و باوه پر به موحه مه دو
 نایینی نیسلام و نهو بهلگهیه په که خهری هه موو که سه، چه ندین بهلگهیه تریش.
 ﴿﴾ وَأَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُّبِينًا ﴿﴾ وه ئیمه ناردومانته خواره وه بۆلای ئیوه پونا کینکی ناشکرا له
 قورئان و له کرده وه و فەرموده و بی دهنگی پیغمه بهر له کاتی کردنی کاریکا . نهو شتانه
 لهو نایه ته دان بهلگهیه بیگومانن و تیغی برندهن بۆ ناشکرا کردنی راستی و پراوه ستان و
 پرووناکی گه شه دار بۆ راغویی دروست ، چونکه نهو شتانه به پیخا و به سروشن ، بۆ نه وه
 له ئیو پوناکی نه واندان پروین و پیکهیه راستمان لی وون نه بی و له لای جگهیه خواوه
 نه هاتوون ، بۆ سه مانندی نهو شتانه ئیمه به راوردی قورئان نه کهین له گه ل وانه کانی جگهیه
 قورئان له نامه ناییه کانی تری پیشوو ، ههروه ها به راوردی میژووی قورئان نه کهین له گه ل
 میژوی نامه کانی تر که چۆن و چیان به سه ر هاتووه و چ شتیکیان به سه ردا ئیپه ریوه
 به در یژایی خوله که و گهلانی رابوردوو ، دووباره به جوړیککی تاییه تی له ژماره ی زوړی
 ئینجیله کان و وانه کانیان که ناویان دهر کردوو نه کۆلینه وه ، له نه نجامدا بۆمان دهر نه که وئ
 قورئانی پیروژ لهو رۆژه وه هاتو ته خواره وه بۆ سه ر پیغمه ر ﴿﴾ هه تا ئه م سه ر ده مه ی

ئیمه هیچ گۆران و دهستکاری به سهردا نه هاتوه به درێژانی سأل ، بۆ له مه و دوایش گۆرانی به سهردا نایه ئهم قورئانهی ئیستا ههر ئهو قورئانهی پیشووه لای زانایه بویی یا لای پاشایه یا لای شوانی یا لای بی باوه ری بویی ، نه وان هیش نه وه نه گه یه نن که نه و قورئانهی لای تخاوه هاتووه ته خواره وه ویستی وایه نه گۆری .

به لآم به درێژایی میژوو گۆرانی به سهردا هاتووه ، به دهیان ئینجیل نوسراوه ته وه به دژی به کتری ، له یه کهم کاتی هاتنی عیسا دا عیسیان به ناده میزاد داناوه له زۆربهی رۆژانی خولهی یه کهمی زاینیدا ، به لآم له دواییدا به تاییه تی پاش خولی دوو ههم ژماره ی ئینجیلی زۆر پهیدا بو ، ههر یه کهیان به شیوه یه دژی به کتری بوون ، گا وره کان له باره ی عیسا وه بیری جیا وازیان پهیدا کرد ، هه ندیکیان لایان وابو عیسا خوا یه ، هه ندی تریان لایان وابو عیسا سیه می سی خوا یه .

نه وانه و ژماره ی زۆری ئینجیل نه وه نه گه یه نن که ئایینی عیسا دهستکاری کراوه به دهستکاری کردنی ئینجیل ، بۆ مان ده ر نه که وئ که نامه ی خوا نین و دهستکاری کراون له لایه ن که شیشه کانه وه ، ههر یه کهیان به گۆیره ی مه بهستی خۆیان دایان ناون .

سهر سو رپنه ری تر شتی خو ئینده وه گفتو گۆی هه ندی له موژ ده ده ران و گه رۆ که رۆژ نا وایه کانه : که مو حمه د وانه کانی خۆی له ئینجیل و له زاناکانی گا وره کانه وه وه رگرتوه ، ئیمه پر سیار له و که سانه نه که یین : ئایا مو حمه د ئایه تی (۱۷۱ و ۱۷۲) ی ئهم سو ره ته ی نیسانی له گه ل چه ندین ئایه تی تری بی با وه ر کردنی گا وره کانی له و که سانه وه وه رگرتوه یان نه ؟ که واته نه و بریار دانه له خۆ یانه وه له سهر خۆیان و بی با وه ری خۆیان نه که وئ .

﴿ فَاَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا بِاللّٰهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ ﴾ دوا یی نه و که سانه با وه رپان هی نا وه به خوا و به به لگه کانی و ، په نایان بر دو وه به خوا قه ده غه نه که ن له خوا شتی ناشایسته و خراپ و با وه رپان به ر ده وامه .

﴿ فَسَيَدْخِلُهُمْ فِي رَحْمَةِ مَنْهُ وَفَضْل ﴾ دوا یی نه و که سانه نه خاته نیو میهره بانی له لایه ن خۆ یه وه و نه یشیان خاته نیو رپرگرتن و چا که ی خۆی له رۆژی دوا ییدا .

ته فسیری زما کۆبی

﴿ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمًا ﴾ و هخوا راغوی نهو که سانه نه کا بؤ لای ریگهی راستی لای خوی و نهو به لینهی خوا بهوانی داوه بهوانی به خشی .
 به کورتی نهو که سانه پروایان به خوا هینایی و په نایان بؤ لای نهو بردیی ، جگهی خوا
 بجه نه پشی خویان له نیو میهره بانی و ریتر گرتنی خوادان ، بهوانی نه به خشی راغوی بؤ لای
 ریگهی راست و پاداشتی زور ، له پاشه رۆژدا بهوانی نه به خشی خوشه ویستی و
 خوار دمه نی پاک له به هشتی بهریندا .

خوای مه زن له کورتایی نایه تی (۱۲) ی نهم سوره ته دا باسی نهو که سانه ی بؤ کردین
 بمرن و کور و کچ و باوک و نهوی نیرینه یان نهیی ، میرا تهرانی بریتین بن له خوشکی
 دایکی یا برای دایکی یا هردوو لایان ، لهم نایه ته ی دوا پیدا باسی نهو که سانه مان بؤ نه کا
 بمرن و کور و کچ و نهوی نیرینه و باوکیان نهیی ، میرا تهرانی بریتی بن له خوشکی باوک
 و دایکی یا برای باوک و دایکی یا کۆبونهوی هردوو لایان ، یا خوشکی باوکی یا برای
 باوکی یا کۆبونهوی هردوو کیان ، یا دوو خوشکی باوک و دایکی یا دوو خوشکی
 باوکی بؤ روون کردنهوی میرا ته کانیا ن خوا نه فرموی :

يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ إِنِ امْرُؤٌ أَهْلَكَ
 لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ وَهُوَ يَرِثُهَا
 إِن لَّمْ يَكُنْ لَهَا وَلَدٌ فَإِن كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلَثَانِ مِمَّا تَرَكَ
 وَإِن كَانُوا إِخْوَةً رِّجَالًا وَنِسَاءً فَلِلَّذَكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ
 يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ أَن تَضِلُّوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٧٦﴾

﴿ يَسْتَفْتُونَكَ قُلْ اللَّهُ يَفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ ﴾ داوا ئەكەن لەتۆ بۆیان ڕوون بکەیتەوه
چونیتی بەشکردنی میراتی ئەو کەسانە ئەمرن و کۆر و کچ و ئەوەی نێر و باوکیان نیە : تۆ
لەو ئەلامیاندا بلتی : خوا ڕوونی ئەکاتەوه بۆ ئێوە چونیتی بەشکردنی میراتی ئەو کەسە بەم
جۆرە ی خوارەوه :

﴿ إِنْ أَمْرُو هَٰلِكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ ﴾ ئەگەر پیاوی مرد ئەو پیاوه نەیبوو منال لە کۆر و کچ
و ئەوەی نێرینە و باوک.

﴿ وَلَهُ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ ﴾ و ئەو پیاوه خوشکی هەبوو باوک و دایکی بن یا
باوکی، دوا یی بۆ ئەو خوشکە هەیه نیوەی شتی بە جێی هیشتووە لە سامان و دارایی.

﴿ وَهُوَ يَرِثُهَا إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهَا وَلَدٌ ﴾ و ئەو پیاویش میرات ئەگرێ لەو خوشکە ی
ئەگەر مردو باوک و منالی نەبوو، هەموو میراتی ئەو خوشکە ی ئەبە، ئەگەر خوشکە کە ی
منالی نێرینە ی هەبوو براکە ی میرات نابە، ئەگەر منالی مێنە بوو بەم جۆرە یه:

﴿ فَإِنْ كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الْكُلْتَانِ مِمَّا تَرَكَ ﴾ دوا ی ئەگەر میراتبەری ئەو پیاوه دوو
خوشک بوون زۆرتەر، دووایی بۆ ئەوان هەیه دوو سێ یه کی شتی ئەو مرقفە بەجێ
هیشتووه.

﴿ وَإِنْ كَانُوا إِخْوَةً رِجَالًا وَنِسَاءً فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَتَيْنِ ﴾ و ئەگەر ئەو میراتبەرانه
براو خوشکبوون لە پیاوان و ژنان، دوا یی بۆ نێرینە هەیه بە ئەندازە ی بەشی دووژن.

﴿ يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ أَنْ تَضِلُّوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴾ خوا ڕونی ئەکاتەوه بۆ ئێوە
بەشکردنی میراتی کەسێ بمرئ و منال و باوکی نەبێ گۆمرا یی ئێوە دەربارە ی بەشکردنی
میرات بە گۆیڕە ی سروشتی خو یان ئەوە ک توشی خراپە بن و ئەزانن چۆنی بەش بکەن و
گوناهبارن، وەخوا بە هەموو شتی ئەزانێ لە سودی هەردوو جیهانی بەندەکانی خۆی.

بە یاریدە ی خوا کۆتایی هات - ۱۹۹۹ / ۱ / ۵ - زاینی

۱۹ - مانگی شەوال - ۱۴۱۹ کۆچی

﴿سوره تی نملائده﴾

له مه دینه هاترته وه خواره وه، له جگه ی نایه تی (۳) که هاتوه خواره وه له عه ره فات له کاتی حه جی مال ناوایی له جیهان، له کاتی گرتنی شاری مه که ی پیروز. ژماره ی نایه ته کانی (۱۲۰) نایه تن.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَوفُوا بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَكُمْ بَيْمَةٌ
الْآنَعَمُ إِلَّا مَا يَتْلَىٰ عَلَيْكُمْ غَيْرُ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ إِنَّ اللَّهَ
يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ ﴿١١﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَحِلُّوا شَعْبِيرَ اللَّهِ
وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهُدَىٰ وَلَا الْقَلَائِدَ وَلَا ءَامِينَ الْبَيْتِ
الْحَرَامِ يَنْبَغُونَ فَضُلًا مِّن رَّبِّهِمْ وَرِضْوَانًا وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا
وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ أَن صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ
الْحَرَامِ أَن تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا
عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١٢﴾

﴿ بسم الله الرحمن الرحيم ﴾

به ناوی خوای به خشندهی میهره بان

نایه ته کانی قورنانی پرۆز دین و ئه پۆن له باره ی بیروباوهرو پرستن و دهستورو رهوشت و سهرو کایه تی جیهان و ئاین و فه رماندان و جهنگی بی باوه ران، ئه م نایه تانه ی دوا ی یه کیکن له و نایه تانه دانراون بۆ یاساو دهستور بۆ ئاده میزاد. ئه فه رموی:

﴿ یا ایُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ ﴾ ئه ی که سانیکی ئه تو باوه رتان هیناوه، ئیه جی به جی بکه ن ئه و په یمانانه ی پرۆشته له نیواتان و پیوستان کردووه له سه ر خۆتان به خوا یشتی خۆتان وه به گویره ی یاسای ئیسلامی، وه که به ستنی کرین و فروشتن، ماره برینی ژنان، هاو به شیتان له مامه له داو سویند خواردن، جگه ی ئه وانیش له و شتانه ی خوا داواتان لی ئه کا.

له ژیر روناکی ئه و پرسته یه دا ئه م پرسیاروو وولامانه جیگه ی شیایوی خۆیا نه:

۱- ئه گه ر پیوست کرا به پرۆزو بی له پرۆزانی جهژنه کاندا، یا که سی پیوستی کرد له سه ر خۆی سه ربهرینی منالیککی خۆی، لای شافعیه کان ئه و پیوست کردنا نه پوچن، چونکه ئه وانه قه دهغه ن له لای حه نه فیه کان ئه و پیوست کردنا نه دائه مه زرین. به لام نه که پرۆزی جهژن و سه برینی مناله که ی. به لکو پرۆژی له پرۆزانی ترو سه ربهرینی گیاندار ی جگه ئاده میزاد.

۲- په شیمان بوونه وه له کرین و له فروشتن له ماوه ی جیا نه بوونه وه ی بکرو بفروش لای شافعیه کان دروسته، لای حه نه فیه کان دروست نی یه.

۳- ته لاقدانی سی به سی ره وایه یانه؟ لای شافعیه کان ره وایه، لای حه نه فیه کان قه دهغه یه، به لام لای هه ردوولایان ته لاقه کان ئه که ون، هه ریه که یان به لگه ی تایه تی خۆی هه یه.

ئەو رستهیه هەرچهنده زۆر کورته. بەلام سوده که ی زۆر فراوانه، ئەو رستهیه پایەو بنچینهی کۆششی زانایانه، هەریه که یان بە گوێرهی بهراوردی خۆیان یاساو دەستوری لی دەرئەهێنن بۆ رێک خستنی چۆنیەتی مامەڵەو کارو باری پۆژانهی ئادەمیزاد بە گوێرهی ئەو مەرجانهی دیاری کراون، وەك ژیری و بالتی مامەڵە کەران، جۆری ئەو شتانه مامەڵە ی ئه چیتە سەرو شایانی ئەو هەن بکرپن، بەمەرجی ئەو شتانه رەوانیان گۆرن بە قەدەغەو ئەوانە ی قەدەغەن نەیان کەن بە رەوا.

خوای مەزن بەو رستهیه بریاری خۆی پتویست کرد لەسەر باوەرپاران که مل کهچی هەموو فەرماندانی خوابن که بنچینهی باوەرپێتانه. بۆ لەمەو دوايش بە درێژی باسی هەندیکیان ئەکاو ئەفەرموی:

﴿أَحَلَّتْ لَكُمْ بِهَمَّةِ الْأَنْعَامِ﴾ رەوا کراوه بۆ ئیوه بەسەزمانه چوار پێکان لە هوشتر و بز و مەرو گا، ئیتر دیتی بن یان کیوی، جگە ی ئەوانیش لە گیانەوهرانی تری کیوی، وەك ناسک و کەری کیوی و ئەوانە ی تریش که دیاری کراون لە نامە یاساکاندا. لە باسی ماناکردنی ئایەتی (۴) ئەم سورەتەدا باسی جۆری سەربرینی ئەو گیاندارانە ئەکەین بە درێژی.

دوای ئەو هی خوای مەزن باسی رەوایی ئەو بەسەزمانانە ی کرد، لە دوایدا دوو جۆر لەو رەوایانە دەرئەکاو ئەفەرموی:

﴿إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ﴾ مەگەر شتی ئەخوێتریتەو بەسەر ئیوهدا لەم سورەتە که قەدەغەن ئەفەرموی: (لە ئایەتی (۳) دا (حُومَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ). ئەو دوو شتانهیش ئەمانەن:

۱- ﴿غَيْرَ مُجْلِي الصَّيْدِ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ﴾ ئەو چوار پێتانه رەوان بۆ ئیوه لە کیوی و دیتی ئەك ئیوه بە رەوای دانین نیچیرو، ئیوه نیازی خۆتانتان هێتایی بۆ حەج و عەمرەکردن، ئەو نیچرانە لە کاتی چوونە ناو حەج و عەمرەکردن قەدەغەن و گۆشتەکانیشیان قەدەغەیه خواردنیان. ئیتر چوار پێ بن یا بەلندە.

﴿ إِنْ اللَّهُ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ ﴾ بەراستی خوا فرمان ئەدا بەشتی بیهوی لە قەدەغە کردن و لە ڕەواکردنی چوارێی بەسەزمانەکان و بەڕەوادانانی نیچیر هەندێ کات و قەدەغە کردنی لە هەندێ کاتی تردا.

کاتی خوای مەزن قەدەغە کرد نیچیر لە کاتی چۆنە ناوی نیازی کردنی حەج و عەمرە، لە دوایشدا ئەو قەدەغە کردنە سەختتر و توندتر ئەکا و ئەفرموی:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَائِرَ اللَّهِ ﴾ ئەو کەسانێکی ئەوتۆ باوەڕتان هێناوە: ئێوە بەڕەواى دامەنێن نیشانەى تائینەکانى خوا، لە سنورى دیارى کراوى حەج و عەمرە دەرمەچن، بەهەرچۆرێ خوا فرمانی پێداوە جێ بەجیان بکەن.

﴿ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ ﴾ وەبەڕەواى دامەنێن جەنگ کردن لە مانگە بەرێژەکاندا کە چوار مانگن: زیلقەعەدە، زیلحەجە، موحرەم، ڕەجەب.

﴿ وَلَا الْهَدْيَ ﴾ وەبەڕەواى دامەنێن ئەو چوارپێشێانە بە دیاری ئەنێرین بۆلای خانەى خوا، ڕێگەیان پێ مەگرن و داگیران مەکەن بابە ئاسانی بگەنە جێگەى خۆیان.

﴿ وَلَا الْقُلُوبَ ﴾ وەبەڕەواى دامەنێن ئەو چوار پێشێانە دیارى کراوان و گەردن لڤى کرابێتە ملیان لە نال و بەردو درەخت و شتی تر هەتا بناسرێن کە دیارین بۆ خانەى خوا ڕێگە بەوانە مەگرن با بگەنە جێگەى خۆیان.

﴿ وَلَا آمِينَ الْبَيْتِ الْحَرَامِ ﴾ وەئێوە بە ڕەواى دامەنێن جەنگ بکەن لە گەڵ کەسێ نیازی خانەى ڕێزدارى خوا بکا، ئێر بۆ پەرستنى یا بۆ بازرگانى.

﴿ يَتَتَفَوْنَ فَضْلاً مِنْ رَبِّهِمْ وَرَضَوْنَا ﴾ ئەو کەسانەى داواى خوار دەمەنى ئەکەن لە پەرور دەکەرى خۆیان و داواى ڕەزامەندى ئەکەن لە خوا. ناوەڕۆکی فرمودەى ئەو ڕێستانە هەموو ئادەمیزادى گرتووەتەو لە باوەڕداران و لە بێ باوەڕان و هەریەکیان بە گوێزەى مەبەستى خۆیان بەر لەوێ فرمان وەر بگرتى بۆ قەدەغە کردنى چوونى بێ باوەڕان بۆ مەکە و بۆ بەجێ هێنانى حەج، بەر لە فرماندان بە جەنگ کردن لە گەڵ بێ باوەڕان.

﴿وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا﴾ وهه‌ر کاتی ئیوه له نیازی حج و عه‌مه‌ره ده‌رچوون، دوا‌یی ئیوه راوی نیچیر بکه‌ن و راو‌کردنیان بو ئیوه ره‌وا ئه‌بی له جگه‌ی شاره‌وانی مه‌که‌دا.

﴿وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ أَنْ صَدَّوْكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَنْ تَعْتَدُوا﴾ وهه‌سواری ئیوه نه‌بی رق و دوژمنایتی تا‌قمی، بی باوه‌رانی قور‌ه‌شی که ریگه‌یان گرت‌بوو له‌سه‌ردانی مزگه‌وتی ریژدار بو ته‌واف کردنی، هانی ئیوه نه‌دا که ئیوه ده‌ست در‌یژی بو‌سه‌ر نه‌وان ئیوه بتانه‌وی تۆله‌ی خو‌تانیان لی بکه‌نه‌وو ئازاریان بده‌ن، نه‌وه‌بو له سالی حوده‌یییه شه‌ش سال دوا‌ی سالی کوچی بی باوه‌ران نه‌یان هیشت پیغه‌مه‌ر بو ته‌وافی که‌عه‌ به‌چی.

پرسیار/ ئایا خوا نه‌یفه‌رموه: هه‌ر که‌سه‌ی ده‌ست در‌یژی کرده‌ سه‌رتان، دوا‌ی ئیوه‌ش دوه‌ست در‌یژی بکه‌نه سه‌ر نه‌وان به ئه‌ندازه‌ی ده‌ست در‌یژییه‌که؟، هوی چ شتی‌که لی‌ره قه‌ده‌غه‌ی کردوه؟.

وه‌لام/ نه‌و ئایه‌ته هاته‌وته خواره‌وه له باره‌ی تۆله کردنه‌وه له‌چهند جیگه‌یه‌کی تایبه‌تی که له جه‌نگدا که‌سه‌ی له‌بی باوه‌ران موس‌لمانی بکوژی یا نه‌ندامیکی له‌ناو بردی، نه‌و کاته سه‌ربه‌سه‌ر به‌بی زۆرتر تۆله‌ی نه‌کریته. نه‌ک بو ریگه‌گرته له په‌رستان یا بازرگانی نه‌و کاته نابی ریگه له‌بی باوه‌ران بگیری. به‌لکو تۆله‌یان لی نه‌کریته‌وه به سزایه‌تر.

به‌کو‌رتی تۆله کردنه‌وه وانه‌بی به وینه‌ی تۆله‌یه ئه‌بی، وایش ئه‌بی به شتی تری جگه نه‌وته‌بی له هه‌موو کاتی‌کا پیوسته تۆله کردنه‌وه هه‌ر له‌به‌ر سه‌رکه‌وتنی راستی بی، نه‌ک بو تۆله کردنه‌وه بی به ته‌نها. بو نه‌و مه‌به‌سته خوا نه‌فه‌رموی:

﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى﴾ وهه‌ئیه یارمه‌تی و کۆمه‌کی یه‌کتری بکه‌ن له‌سه‌ر چاکه‌کردن و له‌سه‌ر لی بو‌ردن له یه‌کتری و چاو‌پۆشی کردن له یه‌کتری، له په‌یره‌وی خواو پیغه‌مه‌ر ده‌رمه‌جن.

﴿وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ وهه‌ئیه یارمه‌تی یه‌کتر مه‌ده‌ن له‌سه‌ر گونا‌ه کردن و بی فه‌رمانی خواو را‌بواردنی جیهان و له سه‌رده‌ست در‌یژی کردن و دزایه‌یتی فورمانه‌کانی خوا.

﴿ وَأَتَقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴾ و هئوه له خوا بترسن له پهیرهوی نه کردنی
 فرمانه کانی خوا. بهراستی زور سهخته سزادانی خواو تو لهسه ندنی خوا.
 ۲- هه موو خواردن و خواردنه وهیه ره وایه مه گهر دهقی یاسا هاتیته خواره وه بو
 قدهغه کردنی شتی به تاییه تی. له نایه تی (۱) ی نهم سوره ته داباسی قدهغه کردنی هه ندی
 شت کرا، لهه باسه ی دووه همدا نه مانه ی خواره وهش قدهغه نه کرین.

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالْدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أَهْلَ لَغَيْرِ اللَّهِ
 بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ
 السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا
 بِالْأَزْلَمِ ذَلِكُمْ فَسُقِيَ الْيَوْمَ يَبْسُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ
 فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنَ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ
 عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنِ اضْطُرَّ فِي
 مَخْصَصَةٍ غَيْرِ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢﴾

﴿ حُرِّمَتْ عَلَيْكُم ﴾ قدهغه کراوه له سه ر ئیوه نهم (۱۰) شتانه ی خواره وه:
 ۱- ﴿ المیتة ﴾ خواردن و به کاره ی نانی مردار بو مردار بو گیاندارانی به گویره ی
 ده ستوری ئیسلام سه ر نه برابن.

بو زانین: پیوسته سه ربړینی نهو گیاندارانه ی گزشتیان نه خوری به شتیکی تیژ وهك ناسن
 و مس و زیرو درهخت و بهرد. به لام نهك به نینوك و ددان و ئیسك. مه رجه برینی هه موو

قورگ و سورئز به تهواوی و بچوکتین بازنده له قورگ به سهری سه پرپاوه که وه بمیتته وه به لای شافعیه کان و مالیکیه کانه وه. به لای شافعیه کانه وه و اچاکه روپهرووانگه بی و ناوی خوای له سه بری و سلته وات له سهر پیغمه سه بدری له کاتی سه بریندا. به لای مالیکیه کانه وه پیوسته ناوی خوا بری و نیازی سه برین بکری. به لای شافعیه کانه وه و اچاکه برینی ههردوو شاده ماری نهم لاوالای ملی سه پرپاوه که. به لای مالیکیه کانه وه پیوسته برینیان. به لای حنه فیه کانه وه پیوسته برینی قورگ و سورئزه و یه که دانه له دوو شاده ماره کان به لای حنه لیه کانه وه پیوست نی به برینی هه موو قورگ و سورئزه، له سه دوا باسی نه کریتته وه. به لای یاسای ئیسلامه وه کاتی ره وایه خواردنی نهو گیاندارانه ی سه نه برین نهو که سه ی سهریان نه بری پیوسته موسلمان بی یا خاوه ن نامه کانن، ئیتر منالبن یا ژبن، بهو مهرجه ی مناله که چاک و خراپ جوئ بکاته وه. له مه دوو له باسی مانای ئایه تی (۴) دا به درئزی باس نه کرین ماسی و کوله سه برینیان پیوست نیه، نهو پیچوه ی له سکی دایکه سه پرپاوه که یه تی دواتر پیوست نی به سه برینی پیچوه که. نهو گیاندارانه ی توانای سه برینیان بۆ نه بی وه که به سهر کیوئیکه وه بن یا له نیو چالیکابن به نیازی سه برین شتیکی تیژیان ئاراسته بکری و بمرن ره وایه خواردنیان، ههروه ها گیاندار ی کیوی سه گیکی راوکه ر یا بالتده یه بیان کوژن یا شتیکی ئاراسته بکری و بمرن خواردنیان ره وایه.

هوی قه دهغه کردنی مردار بوو له بهر نه مه یه: خوین زور ناسک و نه ره مه، دواپی هه کاتی گیاندار له خو یه وه بمری خوینه که ی نه میتته وه له نیو ده ماره کاند او خراپ نه بی و نه خوشی و زبانی زوری لی پهیدا نه بی. باسکردنی نهو شتانه ی رابوردن لیره بو نه وه یه مردار بوون.

۲- ﴿وَالذَّمُّ﴾ وه قه دهغه کراوه له سهر ئیوه خوینی ره وان که به توندی دیتته ده ری و جوئ نه بیتته وه له گۆشت. به لام خوینی وه ستاو وینه سه ل و جگه ر خواردنیان دروسته، نهو خوینه یش نه میتته وه به سهر ئیسک و گۆشته وه خواردنی دروسته.

تهفسیری زمانکویی

۳- ﴿وَلَحْمُ الْخَنزِيرِ﴾ وهقهدهغه کراوه لهسەر ئیوه خواردنی گوشتی بهرازو بهکارهینانی ههموو ئەندامهکانی بۆ هەر شتی بێ، پیسهکە ی به دهباغ کردن پاک ناییتەوه. بهلام پیسهی جگە ی بهراز به دهباغ کردن پاک ئەیتەوه. موسلمانان به تیکرایی پێک هاتوون به بێ جیاوازی لهسەر قهدهغه ی گوشتی بهراز، چونکه بهراز چاو برسی ترینی گیانهوه رانهو سل له خواردنی هیچ شتی ناکاتهوه، زۆرترین و خوشترین خواردمههه ی بهراز شته پیسه کانه. کهواته خواردنی گوشتی بهراز ئەیتەوه ی پهیدا کردنی رهوشت و خوی پیس له دهرونی بخۆره کانی، به تابهتی کرمی تهنها (الدورة الوحيدة) ویتە ی خواردنی گیانهوه رانی نهخۆش نهخۆشی لهلهشدا پهیدا ئەکەن. زانا کارامهکان رونیان کردۆتهوه که خواردنی گوشتی بهراز ئەیتەوه ی پهیدا کردنی جۆره ها کرمی کوشنده له لهشی بخورانیدا، چهوری و ئەندامهکانی وهک گۆشتهکە ی قهدهغه، زانیان ئەلین میکروبە کوشندهکانی نۆ گوشتی بهراز بههۆی بهرزترین پلهی گهرمی ناکوژرین و لهناوناچن.

۴- ﴿وَمَا أَهْلَ لَعْنٍ إِلَّا اللَّهُ بِهِ﴾ وهقهدهغه کراوه لهسەر ئیوه خواردنی گوشتی دهنگ بهرز بکریته له کاتی سەر بریندا بۆ جگە ی خوا، واته بیژری بهناوی فلان یا به ناوی فلان مروقهوه ئەم گیانداره سەر نهبرم.

۵- ﴿وَالْمُفْحِقَةُ﴾ وهقهدهغه کراوه لهسەر ئیوه خواردنی گوشتی گیاندارێ خنکترایی به دهست یا بههەر شتی تر بێ، وهئهو گیانداره بهمردارۆ بوو دائه نرێ.

۶- ﴿وَالْمُقَوَّذَةُ﴾ وهقهدهغه کراوه لهسەر ئیوه گوشتی گیاندارێ بکوژری به لیدانی به هەر شتی بێ ههتا ئەمری، به مردابوو دائه نرێ.

۷- ﴿وَالْمُتَرَدِّیَةُ﴾ وهقهدهغه کراوه لهسەر ئیوه گوشتی گیاندارێ بکهوێته خوارهوه له جیگایهکی بهرزوهوه بمری، یا بکهوێته نۆ چالێک و بمری، ئەوانه مرداربون. ئەگەر تیری بهاوێژری بۆلای گیاندارێ لهسەر کیۆ و بکهوێته خوارو بمری خواردنی قهدهغهیه، چونکه نازانی بهو تیره کوژراوه یا به کهوتنه خوارهوه.

۸- ﴿وَالنَّطْقِيحَةُ﴾ وهقهدهغه کراوه لهسەر ئیوه گوشتی گیاندارێ قوچ و لقه ی لی بدری و بمری، به مردارهوهبوو دائه نرێ.

۹- ﴿وَمَا أَكَلَ السَّبْعُ﴾ وه قه دهغه کراوه له سهر ئیوه کۆشتی گیاندارئ درنده برینداری کردی و بمرئ بهو برینه یا دروندهیه گیانداریکی کوستیی و بمرئ و پاش مادهی گۆشتکهی خواردنی قه دهغهیه.

﴿إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ﴾ مه گهر گیاندارئ له برگه کانی پینج به دواوه ئیوه سهرتان برین و گیانیان تیدا مایی، نهوانه نهو کاته خواردنیان قه دهغهین، نیشانهی گیان پی مانیان به مانه ده رنه کهوئ: چاویان یا نهندامی تریان بچولین له کاتی سهر بریندا.

۱۰- ﴿وَمَا دُبِحَ عَلَى النُّصَبِ﴾ وه قه دهغه کراوه له سهر ئیوه کۆشتی گیاندارئ سهر برئ به سهر نهو بهردانه دا دناوان له دهوری خانهی خواردان و ووازانری پهرستی خوایهو خوینه کهیان نه پڑان به سهر نهو بهردانه دا.

بۆ زانین: نهو هی شایانی باسی خوادهمه نی به قه دهغه کراوه کان ههر نهو (۱۰) به شانه نین. به لکو قه دهغه کراوی تر زرن وهك خواردنی گۆشتی سهگ و گورگ و چه قهه و شیر و پلنگ و فیل و گیانه وهرانی درندهی ترو ههموو بالتدهی شکارهه، وهك بازو هه لئو قه دهغه کردنی نهوانه له فهرمووده کانی پیغه مه ره وه وهر گیراوه.

لای مالیکیه کان جگه لهو (۱۰) شتانه خواردنی گۆشتی هیچ گیاندارئ تر قه دهغه نیه دواي نهو هی خواي مه زن باسی قه دهغه کردنی نهو (۱۰) شتانهی بۆ کردین، باسی قه دهغه کراوی تریان بۆ نهکا و نه فهرموئ:

﴿وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ﴾ وه قه دهغه کراوه له سهر ئیوه که داوای پون کردنهو هی به شیک و شتیکی نادیاوی بکهن به هوئ چه ندین پارچه درهختی له وینهی تیردا تاشرابوون.. ناوهرۆکی نهو رستهیه له وه وه هاتوو عهر به کان نیازان بکرا دایه کاریکی گرنگیان بکرا دایه، وهك بریاردان بۆ جهنگ و هینانی ژن و چونیان بۆ کاروان و بازرگانی و پروودای ترسی داری بچوکی سهر تیژیان هه بوو: له سهر یه که میان نوسرابوو پهروه دگاری من فهرمانی پیدام. له سهر دووه میان نوسرابوو پهروه دگرم قه دهغه ی

کردوو له من. له سهر سپهه ميان نوسرا بويي ناگايه. دوايې نهو تيرانه يان دانه پوښي به شتي، ده ستيان نه برد يه کيکيان نه هيڼايه دهر وه نه گمر يه کميان بو وايه نه چون به سهر ده مي کاره که يانه وه. نه گمر دوو هه ميان بهاتايه ته دهر وه وازيان له نيازي خو يان نه هيڼاو نه نه چون بو کردنې. نه گمر سپهه ميان بهاتايه ته دهر وه جاري کي تر يا زور تر نهو کاره يان کرده وه هه تا يه کم يا دوو هه م نه هاته دهر وه. قه ده غه کردنې نهو کاره له بهر نهو بهو کاري ناديا ري خوانه يي که سي تر نازاني چ جاي داري ره قې وشکي بي گيان.

﴿ذَلِكُمْ قِسْقٌ﴾ نهو شتانهی فدهده کرابوون لهسه رتان کردن و خواردنیان لادانه له یاساو فدرمانی خواو گونااهی گهورهن.

پرسیار/ نه گهر داواکردن و زاینی شتی نادپاری بهووی ههر بملگهیه کهوه قه دهغه بی،
نه بی مانا لیکدان بهووی خه و یا خسته دلهووی شتی بۆ ناو دلتی مرووف له لایه ن خواوه
قه دهغه و بی باوهری بی؟

وه لām/ زانینی شتی به هۆی مانا لیكدانهوی خهو، یا به هۆی خسته دلته وه (الهام)
قه دهغه و بچ باوه ری لین، نه وانه جوړه زانیاریه کن خوا نه یه خشی به هندی کس. به لām
داوا کردنی زانینی شتی نادیا ری به هۆی نهو تیرانه وه گومانی پوتن و په یوه ندیان به
زانیاریه وه نه. خوی مه زن که باسی ژماره ی قه دهغه کراوه کان و په واکانی بو کردین، له
کو تاییدا فرموی:

ئەو قەدەغە کراوانە کردن و خواردنیان لادانن له نایین و گوناھی گەورەن، لە پاشا
هانی باوەرداران ئەدا بۆ دەست گرتن بە دەستوری تەواوی نایین و ئەفەرموی:

﴿الْيَوْمَ يَنْسَى الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنَ﴾ ﴿ثم رَوَى بِي توميد بوون كه سانيكي نه وتو باوهر يان نه هيتاوه به نايني ئيوه، به تهمابوون له مهو بهر ناينه كه تان كوتايي بي بيت و نه ميتي و بگورئي و ئيوه و هر گهر پښ له نايني نيسلام. به لام بويان دهر كه وت باوهر ي راست چه سپاوه له دهر وني موسلماناندا و نايني نيسلام ريڼگي خوي گرتووه،

پەرى سەندۈە لە زۆربەى روى زەويدا رۆژبەرۆژ بەرەو زۆرتر ئەرۋا. كەواتە مەبەست لە ئەمرو لەو رەستەيەدا رۆژىكى تايىبەتى نىيە. بەلكو ئەو رۆژە بەردەوامە ھەتا ھەتايە، دوايى ئىۋە لەو بى باوەرپانە مەترسن، رۆژگارتان لە سودى خوتانەو، ھەر لە من بترسن و دەستەلاتى من بەھىزە، نىچىرەكانم لاوازە ھەلەمەتم تىزەو گرتوخانەم دورو درىزەو كۆتايى نايە.

بەرەستى ئايىنى ئىسلام ۋەك مېزوو تاقىكردنەۋەكان بۆمان دەرئەخەن ھىزىكى وانەبۈۋە زال بىي و خۆى بىسەيتى بە تۆپزى و بەزۆر بەسەر ھەموو دانىشتوانى روى زەويدا. بەلام ھىزىكى خوراپگر بوۋە بەرانبەر بە دوژمانانى خۆى و توانىۋىيەتى خۆى پىاريزى لەنەمان بەسەدان سال، خوراپگرنتى ئايىنى ئىسلام لەكاتى لاوازي مۇسلماناندا جىگەى سەر سورپمانە، ھەرۋەك سەر كەۋتىشى جىگەى سەر سورپمانە لەكاتى ھىزو ھەلەمتيا. ھىزشى خاچ پەرستان و تەتەرۋ گىرە شىۋىتى رافزىيەكان و تابورى پىنجەمى نىو مۇسلمانان و كاربەدەستانى خوروشيان و خوراپگرنتى ژمارەيەكى كەم لە بەردەمياناو بەسەر گرتەۋە سام و شكۆى بەرپز پالەۋانى كورد سەلاحەدىنى ئەيۋىي و سەربازە كوردەكانى بەرانبەر بە خاچ پەرستان و راۋەستانيان بەرانبەر بە پىلانى ناوخۆ، پەلامارى ھەندى لەنەۋەكانى جىگىزخان دواى مۇسلمان بونيان بۆسەر ھىزشى ھۆلاكوو رافزىيەكان و سەرلەنۆى ھائەۋەى ئايىنى پاكى ئىسلام بۆسەر زەۋى ۋەك جاران، ئەۋانە ھەمويان جىگەى سەر سورپمانن بۆ خوراپگرنتى ئايىنى ئىسلام لەكاتى لاوازىدا.

ھىزشى فراۋانى رۆژئاۋايى و شىۋىيەكان لەسەردەمى نىزىكەى سالى (۱۸۰۰) زاينى ھەتا ئەم سەردەمەى ئىستا بەيى و وچان، ناردنى ھەزاران زاناي شەيتان بۆ نىو مۇسلمانان بۆ لادانيان لە ئايىن و بەۋ ھەموۋە سامان و چەكەيانەۋە بۆ سەر وولاتى ئىسلام بۆ بنەپر كردنى ناۋى ئىسلام بە يارمەتى كاربەدەستانى بە ناو مۇسلمان و بەردەۋامى ئەو ھىرشە نارەۋايە ھەتا ئەم سەردەمەى ئىمەى (۱۹۹۹) زاينى و خوراپگرانى بىروباۋەرى

ئىسلام زۆرتر جىڭەي سەرسۇرمانە بەو ھەموو ھەموو لاوازی و بى چەكەو ھەن و خواھنى سامان و زانیاری و رامیاری نین، بە تاییەتی کاربەدەستانی بەناو موسلمان بە گشتی کە دژی یەكترین ھەریەکیان بۆ چەسپاندنی کورسی خویان دوژمناییتی ئاین ئەكەن بۆ گەورەیی خویان.

بەراستی ئایینی ئىسلامیش ڕىڭەي خۆی گرتووتە بەرو بلاووتەو بەی جەنگ و لەگەڵ دژاییتی کاربەدەستانی بەناو موسلمان بۆ چەسپاندنی یاسای ئىسلام و بی رامیاری و ئەزانینی زوربەي موسلمانانی ئاین پەرورە راست. سوپاس بۆ خوا بەی تەخت و کلاوی پاشاییتی زوربەي پړوی زەوی داپۆشراو بە ئاین و مامۆستاو زانای زۆری پەیدا کردووە، بە یارمەتی خوا ئایینی ئىسلام ئەكەن بە پێشەوای ھەموو پړوی سەر زەوی.

بۆ نمونە: زۆرتر لە سەد ملیۆن موسلمان پەیدا بوون لە وولاتانی دوور، بى ئەوێ نىشتمانیکی رامیاران ھەبى، ھەروەھا بەی جەنگ ژمارەي زۆریان پەیدا کردووە لە یابان و چین و سۆمەترەو فلیپین و بەریتانیا و ئەلمان و یوگوسلافیا و وولاتی تریش، ئەوانەیش ھۆی ئەوێ ئایینی ئىسلام ئاسانە و دوورە لە ئەفسانەو پړوپوچ، دانىشتوانی ئەو جىڭایانە ژىرو بەبىرن.

﴿ الْيَوْمَ اكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ ﴾ ئەمڕۆ لەمەو دوايش تەواوم کردووە بۆ ئێو ئاینەكەتان بە جوړى شایستەو شایانە بۆ ھەموو کات و جىڭەيە ھەتا پۆژی دوايى، ناتەواوی تێدانى ھەموو فەرمانە پۆیست کراوەکان و چاکەکان و قەدەغە کراوەکان و کارە پەواکانی تێدا پړوون کراوەتەو. لەم رۆژە بەدواوە ترسی بت پەرستانم لەسەر ھەلگرتن، لەمەو پاش نابی بت پەرستان حەج بەكەن لەگەڵتان، ئایینی ئىسلام تازە ھەلناگیرى و لەناوناچى، بىروباوهرى خۆی لە نىو ئادەمیزادا بلاو ئەيیتەو. بەسەر ھەموو ئاینەکاندا پړون کراوەتەو، بىپارم داوہ باوہرتان بە ھەموو پىغەمەران و نامەکانی خواتان ھەبى. لەمەو پاش ئاسودەبن لە باوہرەيتانانا بەی ترس، لەلایەكەو بە ھىزی پړوی تى بکا، لەلایە ترەو سەر ھەل ئەدا بە ھىزترەو بە ئاسان.

﴿ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي ﴾ وەمن تەواوم کرد بەسەر ئێوەدا چاکەى خۆم بە راغوبی کردنتان و بە تەواوکردنى یاسای ئایینتان و مەكەتان داگیر کرد بە یارمەتى دانى خۆم، پاك کرایەوه لە بت پەرستى.

﴿ وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا ﴾ وەمن هەلەم بژارد بۆ ئێوە ئیسلام بە ئاین بۆتان و پیم چاکە ئاینتان، هەرگیز لى لانه دەن، پاکترو پوخته ترینی هەموو ئاینەکانە، کردومه بە یاسا بۆ پەرستى نى خۆم لە هەموو ژيانى پڕۆژانەتانا و بۆ ئێوەش هەتا هەتایە.

خوای مەزن فەرمودەى خۆى رويى ئەکاتەوه بۆلای ئەو شتانەى قەدەغە کرابوون و ئەفەرموی:

﴿ فَمَنْ اضْطُرَّ فِي فَحْمَصَةٍ غَيْرَ مُعْجِزٍ لِئُمِّ ﴾ دواى هەرکەسى داماوى روى تى کرد بەهۆى برسىتى کە بېتە هۆى نەمان و مردنى، چارى نەماو ئەبوايه ئەو شتانەى قەدەغەن بیان خوا بە جورى لانه دا بۆلای گوناو و لەوه دەرچى زۆره خۆرى بکسا، ئەندازەيه بخوا پى نەمرى. ئەو کاتە بۆ ئەو کەسە هەيه لەو قەدەغە کراوانەى پيشوو بخوا، ناچارى پالتى پێوه بنى، ئەک بۆ رابواردن و کاتى هەرزانى، وەك هەندى کەسى سەر لى شىواوى بەناو موسلمان گوشتى بەراز ئەخۆن. ئەو کەسانە ئەگەر بەرەواى دابنن ئەو خواردنە ئەبنە بى باوەرو لە ريزى ئیسلام دەرئەچن.

﴿ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ دواى بە راستى خوا لى خۆشبوونى زۆره بۆ ئەو کەسانە بە داماوى و ناچارى ئەو قەدەغە کراوانە ئەخۆن، مېهرەبانە بۆ بەندەکانى خۆى کە ئەو شتە قەدەغە کراوانەيان بۆرەوا ئەکا لەکاتى ناچاریدا.

کاتى خوای مەزن باسى ئەو شتانەى کرد خواردن و کردنیا قەدەغەن لەگەڵ ئەوانەشدا رەواى کردبوون، دواى باسى هەندى لەو شتانەمان بۆ ئەکا کە پێغەمەر پرسیارى لى ئەکرى و وەلامى ئەداتەوه و ئەفەرموی:

يَسْأَلُونَكَ مَاذَا أُحِلَّ لَهُمْ قُلْ أُحِلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَمَا عَلَّمْتُم مِّنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ فَكُلُوا مِمَّا أَمْسَكَنَّ عَلَيْكُمْ وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَانْقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

﴿ يَسْأَلُونَكَ مَاذَا أُحِلَّ لَهُمْ قُلْ أُحِلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ ﴾ پرسیار نه کهن له تو چ شتی ره وایه بو نهوان له خواردمه نی؟ تو بلتی له وه لایمی نهواندا؟ ره وکراوه بو ئیوه خواردن و خواردنه وهی نهو شتانه ی پاک و خاوین و دهرونی خواوه نی ره وشتیکی پاکبی پتریان لی نه کاته وه یاسای قه دهغه ی نه کردبی، بو نه وه ی بهر له وه ی نزیک ی بکه ونه وه بزنان کام خواردمه نی ره وایه. که واته نهو شتانه ی پتریان لی بکرتسه وه قه دهغه ن وه ک مرداره وه بوو خون و گزشتی بهرازو نهو شتانه سروشتی پاک بیژی لی نه کاته وه نهوانه یش که سه رنه برین بو بته کان به گویره ی یاسا سه رنابرین.

﴿ وَمَا عَلَّمْتُم مِّنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ ﴾ وه ره واکراوه بو ئیوه نیچیر و کوژراوی شتیکی نهو تو ئیوه فیری راوتان کردو وه له شکار که ران، ئیتر چوار پی بن یا بالنده، وه ک سه گ و تانجی و هله تو بازو جگه ی نهوانیش له کاتیکا ئیوه سه گ و نهوانه ی تران فیری راو کردبی، به جوړی ئیوه نه تانه و ی برؤن و بیسه وه، نه ک له خو یانه وه نیچیر بگرن یا گزشته که ی بخون.

﴿ تَعْلِمُونَهُمْ مِمَّا أَمْسَكَنَّ اللَّهُ فَكُلُوا مِمَّا أَمْسَكَنَّ عَلَيْكُمْ ﴾ ئیوه نهو شکار که رانه فییر بکه ن له شتی خوا فیری ئیوه کردو وه داینا وه له میشکنا وهرتان گرتو وه به و ی

نه قلاتنه وه بۆ فیر کردنیان بهو جوړه فیر کردنه یاساړونی کردو ته وه، دوا یی ئیوه بخون هندی لهو نیچیرانه شکار کهره کان گرتویان بۆ ئیوه، یانی له وانه هیچ شتی نه خون بۆ خویانیان گرتی.

﴿ وَأَذْكُرُوا اللَّهَ عَلَيْهِ وَأَتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴾ وه ئیوه ناوی خوا بیه نه سه ر نهو شته ی نهوان گرتویانه له کاتی بهره لا کردنی شکار کهره کان و له کاتی گرتیداو، ئیوه له خوابترسن و ناوی خوا بیه نه و خوتان بیاریزن له خواردنی نهو شتانه ی قه ده غه کراون له م کاته دا که هه موو شتیکنان بۆ ړون کراو ته وه. بهراستی خوا زور به په لهو گورجی پرسپار له ئیوه نه کاو پاداشتی چاکه و خراپه تان نه دا ته وه گه وړه و بچوکیان. مهرجه کانی فیر کردنی خاوه نه شکاره کان بۆ شکار کهره کانیان چوار شت:

۱- پټو یسته نهو شکار کهره فیری راوو نیچیر گرتن کرابن، به جوړی خاوه نه کانیان نه یانه وئ. یانی که فهرمانی پیدان ېړون بولای نیچیر ېړون، نه گهر بانگی لی کردن بۆ گهرانه وه بگهر پته وه.

۲- هه ر کاتی نیچیره که ی گرت نه ی خوا، نه گهر خواردی بۆخوی گرتو وه نه ک بۆ خاوه نه که ی. که واته خواردنی قه ده غه یه.

۳- پټو یسته خاوه نه ی به نیازی راوه وه بهره لای کردی، نه گهر له خوی وه رژیشتو نیچری گرت و هینایه وه به مردوی خواردنی قه ده غه یه.

۴- پټو یسته نهو مهرجانه ی پېشو لهو شکار گهرانه وه بیته دی چهنه جاری به جوړی بو بن به سروشت بویان.

هه موو زانایانی ئیسلام برپاریاندا وه نه گهر نهو مهرجانه نه هاته دی خواردنی گیراوه کانیان په وانیه مه گهر نیچیره گیراوه کان زیندوبن و سه ربېړن، پټو یسته راوچیه کان موسلمانن یا خاوه نه نامه کانن وه ک گاورو جوله که. نه گ ناگر په رست و بی باوه ران و نایینه کانی تر. زانایان جگه حه نه بلیه کان لایان وایه وچا که ناوی خوا بېړی له کاتی بهره لا کردنی شکار کهران و سه ربړینی گییانداران. به لام لای حه نه بلیه کان پټو یسته ناوی خوا بېړی.

مهرجه‌کانی سهربرینی گیانداران بریتین له‌م شتانه:

۱- برینی قورگی گیانداره‌که که جیکه چونه خواره‌وه هاتنه‌ده‌روهی هه‌ناسه‌یه به‌و مهرجه که‌مترین بازنه‌یه له قورگ بجی به‌لای سهری گیانه‌وه‌ره که‌وه.

۲- برینی سورپژه که شوینی چونه خواره‌وهی خواردن و خواردنه‌وهیه، به‌و مهرجه‌ی بۆ قورگ باسکرا، پیوسته برینی هه‌ردوولایان به‌یه که‌ویی.

۳- برینی هه‌ردوو شاده‌ماری ئهم لاو ئه‌ولای ملی گیانداره‌که، برینی ئه‌و دوو شاده‌مارانه لای شافیه‌کان مهرج نیه، به‌لام واکه به‌رین، هه‌روه‌ها ناوی خواربردن مهرج نیه بۆ ره‌وابونی خواردنی گوشته‌کانیان. به‌لام لای حه‌نبه‌لیه‌کان مهرجه به‌لای جگه‌ی ئه‌وانه‌وه واکه ناوی بری له کاتی سهربریندا.. ئه‌و گیاندارانه ئه‌ندامی‌کیان نه‌مابوو که به‌ی ئه‌و ئه‌ندامه نه‌ژین، وه‌ک وورگ و می‌شک و لای مالیکی و حه‌نبه‌لیه‌کان خواردنیان قه‌ده‌غیه.

تیینی: باسکردنی راو به‌شکاره‌کان و مهرجه‌کانی و باسی مهرجی سهربرینی گیانداران له باسی ماناکردنی نایه‌تی (۳)ی ئهم سوره‌ته‌دا کراوه‌و جیگه‌ی شایانه، هه‌رچه‌نده دووپات کراوه‌ته‌وه. به‌لام بی سوود نیه باسیان له هه‌ردوولادا.

پاش ئه‌وه‌ی خوای مه‌زن باسی ئه‌و خواره‌مه‌نیانه‌ی کرد ره‌وایه خواردنیان، باسی خواره‌مه‌نی ره‌واترمان بۆ نه‌کا له‌گه‌ل ره‌وایی ماره‌کردنی هه‌ندی له ژنان و ئه‌فه‌رموی:

أَلْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمْ الْطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلَّ
لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حَلَّ لَهُمْ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ
مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ
مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَفِّحِينَ وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ وَمَنْ يَكْفُرْ
بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَسِرِينَ ﴿٥﴾

﴿ الْيَوْمَ أَحْلَيْتُ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ ﴾ نهمرۆ رهوا کراوه بۆ ئیوه ههموو خواردهمنیه پاکه کان مه گهر به دهقیکی یاسا یابهراوردی زانیان قهدهغه کرابی. دووپات کردنهوی نهو رستهیه بۆ بههیز کردنی ناوه رۆکه کهیه تی.

﴿ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلَّ لَكُمْ ﴾ وه خواردهمهنی کهسانیکی نهو بهخسراوه بهوان نامه ی خوا، وهك جوله کهو گاواره کان رهوان بۆ ئیوه خواردنیان، ئیتر گوشتی گیانداره سهبرپاوه کانیانین یا جگهی نهوی. بهمهرجی به گویره ی یاسا ئیسلام سهبرابن و رهوابن له ههموو رۆیکه وه.

﴿ وَطَعَامُكُمْ حَلَّ لَهُمْ ﴾ وه خواردهمهنی ئیوهیش رهوایه بۆ خاوهن نامه کان. یانی دروسته بۆ ئیوه خواردهمهنی خۆتان بفرۆشن بهوان و مامهلهیان له گهڵ بکهن.

﴿ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ ﴾ وه رهوایه بۆ ئیوه ماره برینی ژنانی داوین پاک و سهبرهست له ژنانی باوهرداران. یانی چاک وایی نهوانه بخوازن و مانای وانیه ژنانی داوین پیس و کاره که ره کان قهدهغه ی ماره کردنیان، به مهرجی کاره کان باوهردارین.

﴿ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ ﴾ وه رهوایه بۆ ئیوه ماره کردنی سهبرهست و داوین پاک له کهسانیکی نهوتۆ نامهیان پی بهخسراوه بهر له ئیوه، وهك گاورو جوله که کان. کار کهری کۆیله ی بی باوهری خاوهن نامه ماره کردنی دروست نیه لای شافعییه کان، به لای حنهفهیه کانه وه رهوایه ماره کردنیان.

﴿ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَخَلِّذِينَ أَخْذَانِ ﴾ ههر کاتی ئیوه بهخشیبیتان بهوان مارهیه کان و مارهتان کردن به گویره ی یاسا ئیوه داوین پاکین جگهی نهوانهتان داوین پیسین و مارهتان نه کردن و، جگهی نهوانهتان وهرتان گرتی چهندنین دۆستی له پهنه نیدا داوین پیسیان له گهڵ بکهن، نهوانه بۆ ئیوه رهوانین باکریان بدهنی بۆ کردنی داوین پیسی. نهو رستانه ی پیشوو بهلگه ی تهواون له سهر نهوی نهو مارهیه پیوسته بهرامهر به ماره کردنی نهو ژنانه ی ماره کرابن به گویره ی یاسای ئیسلام. نهك بهرامهر به داوین پیسی ههموو زانیان بریارینداوه به گویره ی بهراوردی خۆیان (القیاس) قهدهغه به له سهر موسلمانان ماره کردنی ژنانی بی ئاین و ناگر په رست و بت په رستان.

دوای نه‌وهی خوای مه‌زن باسی هندی له کاره نار‌ه‌واکان و کاره ره‌واکانی کرد، باسی نه‌وه‌یشمان بۆ نه‌کا نه‌و که‌سه‌ی فهرموده‌کانی بیست و په‌رستی بۆ کرد به‌راستی خاوه‌نی باوه‌ره‌و کرده‌وه‌کانی لی وهر نه‌گیری و پاداشتی نه‌دریته‌وه له‌لایه‌ن خوای مه‌زنه‌وه، نه‌و که‌سه‌یش بی باوه‌ره‌و به ده‌ستوری خوا هه‌لناسی زه‌رۆمه‌نده ، خوا نه‌فه‌رموی:

﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ﴾ وهه‌ر که‌سی باوه‌ر نه‌هیتی به ده‌ستوری خوا به هه‌موو قه‌ده‌غه کراوه‌کان و کاره‌ره‌واکان، دوایی به راستی پوچ بوونه‌وه پاداشته‌کانی له جیهاندا.

﴿وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ وهه‌و که‌سه له دوا‌پۆژدا له زه‌ره‌رمه‌نده‌کانه‌و به‌هه‌شتی له کیسی خۆی داوه.

کاتی خوای مه‌زن له‌مه‌وبه‌ر فه‌رمانی دا به‌جی‌به‌جی کردنی به‌لینه‌کانی خۆی که یه‌کیکه له‌و به‌لینه‌وه کردنی نوێژ که مه‌رجه بۆ کردنی ده‌ست نوێژ شۆردن، له‌مه‌ودوا باسی چۆنیته‌ی ده‌ست نوێژو مه‌رجه‌کانی نه‌کاوه‌وه‌فه‌رموی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا
وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ
وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا
وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ
أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ يَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا
فَأَمْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يَرِيدُ اللَّهُ

لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِّنْ حَرَجٍ وَلَئِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ
وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٦﴾
وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمِيثَاقَهُ الَّذِي وَاثَقَكُمْ
بِهِ إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ
الْصُّدُورِ ﴿٧﴾

﴿يا أيها الذين آمنوا إذا قمتم إلى الصلاة﴾ ئہی کہ سانیکہ ئوتو باورہ تان ہیٹاوه
ہر کاتی ہر تسان بو لای نویژ کردن و دەست نویژتان نہبوو.

﴿فاغسلوا وجوهكم وأيديكم إلى المرافق﴾ دواى بشوړن رومہ تہ کانتان.. سنوری
رومہ ت بہ درژی دەست یئ تہ کا لہ شویتی سہوز ہبوونی موی سہر بہ زوری ہہ تا
کوتابی چہ ناگہ، بہ پانی نیوانی ہر دوو گوئچکہ یہوہ، ئیوہ بشوړن دەستہ کانتان لہ گہل
نائیشکہ کانتان.

﴿وأمسحوا برؤوسكم﴾ وہ ئیوہ دەستہ تہر بہینن بہ سہری خوٹانا، کہ مترین ئہ ندازہی
سہر دیتہ جی بہ مہرجی کہ مٹر نہبی لہ سی موو لہ ئاستی سہردا. بہ لای حہ نہ فیہ کانہوہ ئہ بی
کہ مٹر نہبی لہ جوار یہ کی سہر.

﴿وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ﴾ وہ ئیوہ بشوړن پیکانتان لہ گہل قابہ کانتانا.

پیوستہ کانی دەست نویژ شہش شتن:

- ۱- نیاز (النیہ) یانی لہ یہ کہم کاتی گہیشتنی ئاو بہ کہ مترین بہ شی لہ رومہ ت بلی:
- نیاز ئہ کہم خوّم لہ بی دەست نویژی پاک ئہ کہ مہوہ، یالہ سہر خوّم نویژ رہوا ئہ کہم.
- نیازیش بہ دلہ، واچاکہ بہ زمانیش بلی.

۲- شۆردنى رومەت بە تەۋاۋى بە پىست و مەۋە، دۋاى نىياز ھىنان (۳) شۆردنى ھەردو دەست بەھەردوۋ ئانىشكەۋە دۋاى بە تەۋاۋى شۆردنى رومەت:

۴- دەست ھىنان بەسەرگەمترىن بەشى سەر، دۋاى شۆردنى ھەردوۋ دەست.

۵- شۆردنى ھەردوۋ پى بە قاپەكانىانەۋە، پاش دەستى تەرھىنان بەسەر ھەندى لە سەردا.

۶- ئەو پىنچ شتانەى پىشۋويەك لە دۋاى يەكەن بەو جۆرىەى باسگران (الترتيب).

۷- زانايان بىريان جياۋازە لە بارەى ئەو پىستەى، زۆرىەى زانايان ئەللىن: پىۋىست ھەردوۋ پى بشۆرىن ئەۋەش بىروپۇچونى ھەرچوار پىشەۋاكانە. ھەسەن بەسرى و موحەمەدى كۆرى جەرىرى تەبەرى لايان واىە مروڤ ئارەزوى ھەيە ئەتوانى بىشۆرى و ئەتوانى مەسح بكا. ئىنوعەباس و قەتادەو ئەنەس و عەكرەمەو شەعبى لايان واىە ئەبى مەسىح بكرى.

سونەتەكانى دەست نوڤز كە چاك واىە بكرىن و پىۋىست نىن (۱۱) شتن:

۱- ووتنى (بسم الله الرحمن الرحيم) لەيەكەم كاتى دەست پى كەردنى بە دەست نوڤز كرتن.

۲- شۆردنى ھەردوۋ لەپ بە ناۋەۋەو بە دەرەيانەۋە لەگەل جەۋزگەكان، پاش ووتنى ناۋى خواۋ بەر لەۋەى دەست بكرى بە شۆردنى دەست نوڤز.

۳- ئاۋ بەدەمادان دۋاى شۆردنى ھەردوۋ لەپ (۴) ئاۋ بە لووتادان دۋاى دەم شۆردن (۵) دەستى تەرھىنان بەھەمو سەردا (۶) دەستى تەرھىنان بەنپو ھەردوۋ كۆنى گۆپچكەكاندا بە ئاۋىكى تازە (۷) دەست خىستەن نپو رىشى پىرەۋە (۸) دەست خىستەن نپو ھەموۋ پەنچەكانى دەست و قاچ (۹) شۆردنى ئەندامەكانى لاي پاست بەر لەلەى چەپ (۱۰) شۆردنى ھەموۋ ئەندامەكانى سى جارسى جار (۱۱) شۆردنى ئەندامەكان بەپى ۋەستان لە نپوانانا.

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُوبًا فَاطْهَرُوا﴾ وهته گهر ئیوه لهشتان پیسبو، دواى ئیوه خۆتان پاك بکهنه وهو لهش پیسی خۆتان دهر بکهن. پتویسته له کاتی لهش پیسی دهر کردندا و خوشۆردن سی شت: (۱) نیازی لهش پیسی دهر کردن. واته بلای: نییازمه لهش پیسی خۆم دهر نه کمه. (۲) لابر دنی ههموو پیسی به سهر له شه وه ته گهر هه بوو بهر له خوشۆردنی لهش.

۳- گه یاندنی ناو به ههمو له شدا به گزشت و مووه وه، چاك وایه بهر له خوشۆردن دهست نوێژ بشۆری، دهست بهیترى به سهر ههموو له شدا، بهیج وهستان له ههموو لهشی بشۆری.

لای راست بهر له لای چهپ بشۆری. لهش پیسی پهیدا ئه بیج به هاته خواره وهی شاهوت، یا بهیه کگه یشتنی خهته نهی ژن و پیاو.

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ﴾ وهته گهر ئیوه نه خوشبوون و ترستان هه بوو له ناو بچن، یا نه خوشیه که تان زۆر تر بیج ته گهر ناو به کار بهیجن، یا ئیوه له گهشت و گوزار دابوون و له کارواندا بوون، ماوه که ی کهمی یا زۆر.

﴿أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَا مَسْتُمْ النِّسَاءُ﴾ یا یه کئی له ئیوه هاته دهر وه له ناو دهست خانه شتیکتان له پیشه وه یا له پاشه وه دانابوو، یا ئیوه دهستان دابوو له ژنانی بیگانه، دهست لیدراو دهست لیدهر وهك یهك وان بۆ شکاندنی دهست نوێژ.

﴿قَلَمٌ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا﴾ دواى ئیوه ئاوتان دهست نه کهوتبوو، یا ئاوتان هه بوو به لام له پتویستی خواردنه وهی خۆتان و ولاغه که تان زۆر تر نه بووه، دواى ئیوه نیازی هه لگرتنی خاکیکی پاك بکهن له زه ویدا و خاوهنی تۆزبى و جگه ی گه چ و لمی تیکه ل نه بویت.

﴿فَامْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ﴾ دواى ئیوه دهستی تۆزاوی بهیجن به رومهت و به دهسته کانتانا لهو خا که تۆزاویه.. مانای تهو ئایه ته له ئایه تی (۳) ی سوره تی نیساندا

به‌دریژی باسی کراوه به هموو مهرجه‌کانی ته‌یموهوه، لی‌ره‌دا دوویات کراوه‌ته‌وه هه‌تا په‌یوه‌ندی په‌یدا بکات به هموو به‌شه‌کانی خو پاک کردنه‌وه و له‌ی ده‌ست نوژی و له‌ش پیسی... لای حه‌نه‌فیه‌کان ته‌یموم دروسته به هموو شتی له ره‌گه‌زی زه‌ویی، ئیتر با به‌ردیکی لوسی بی توژی.

﴿ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ ﴾ خوا نایه‌وی به‌هوی فرمان دان به ته‌یموم و ده‌ست نوژی گرتن و له‌ش پیسی ده‌رکردن بو‌ئه‌وه په‌یدا به‌سه‌ر ئیوه‌دا هیچ جو‌ره ته‌نگ بی هه‌لچینیتان و نازاردانتان و، به‌لام خوا ئه‌یه‌وی ئه‌وانه بکه‌ن بو‌ئه‌وه ئیوه پاک بکاته‌وه له‌پس و بو‌خلی و له‌گونه.

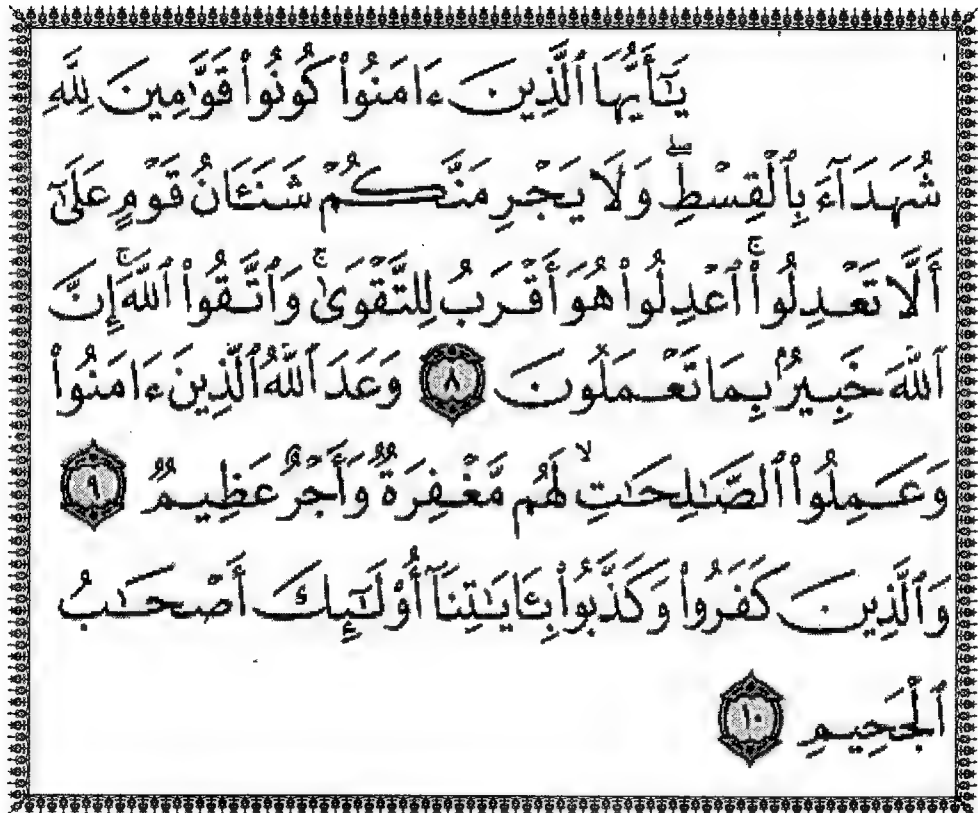
﴿ وَلَيْتُمْ لَعْنَتُهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴾ وه‌بو‌ئه‌وه خوا ته‌واو بکا به‌سه‌ر ئیوه‌دا چاکه‌و میهره‌بان خو‌ی به‌ره‌وا کردنی ته‌یموم کردن له‌و کاتانه‌ی پی‌شودا، بو‌ئه‌وه ئیوه سوپاسی خوا بکه‌ن له‌سه‌ر ئه‌و چاکانه‌ی خوا به‌خشییونی به‌ئیه‌و پاداشتان بداته‌وه.

ئاده‌میزاد فره‌مانیکی وای نه‌دراوه به‌سه‌ردا توشی نازاریان بکا له‌هیچ رویه‌که‌وه. هه‌ر فره‌مانی درایب به‌سه‌ریانا فره‌و چاکه‌ی زوری تیدایه، هه‌رشتیکی قه‌ده‌غه کردب‌ی خراپه و زیانی تیدایه، نه‌گه‌ر خراپه و چاکه‌یان وه‌ک یه‌ک وابوون کامه‌یان سودی زو‌رترب‌ی ئه‌وه‌یان نه‌کری، نه‌گه‌ر یه‌کیکیان زو‌رترب‌و ئه‌وه‌یان نه‌کری و واز له‌وی تریان نه‌ه‌یتری، بو‌یه خوای مەزن نه‌فرموی:

﴿ وَأَذْكُرُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ وَِمِثَاقَهُ الَّذِي وَاتَّقُوا بِهِ ﴾ وه‌ئیه‌و بیری چاکه‌ی خوا بکه‌ن به‌سه‌رتانه‌وه، به‌تایه‌تی به‌خشینی ئایینی ئیسلام به‌ئیه‌و، بیری ئه‌و په‌یمانه‌ی ئه‌وتوی خوا بکه‌نه‌وه خوا فره‌مانی داوه به‌ئیه‌و به‌وه‌رگرتی ئه‌و په‌یمانه.

﴿ إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ﴾ له‌و کاته‌دا ئیه‌و ووتان به‌پیغمه‌ر ﴿ ﷺ ﴾ ئیمه بیستمان ئه‌و شتانه‌ی تو فره‌مانی بی ئه‌ده‌ی له‌فرموده‌کانی خوا، ئیمه په‌یره‌وی فره‌مانی نه‌که‌ین له‌هموو کاتی‌کا گران‌بن لای ئیمه یا سوک‌بن له‌کاتی هه‌رزانی و گرانی‌دا.

﴿ وَأَتَقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴾ وهئیوه له خوا بترسن و سوباسی خوا بکن و نهو بهلینهی داوتانه به پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ له رژی پیماندا تان مهشکینن (المبايعه) بهراستی خوا نهزانی به نهییه کانی دلتان و پاداشتی شاراوه کان نه داته وه چ جای ناشکراکان نه بی بزاین و داواکاری خوا هر چنده زورن. هه موویان له (۲) دوو شتا هاتوته جی، نه م نایه تهی دوا ی باسیان نه کاو نه فهرموی:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ ﴾ نهی که سانیکی نهوتو باوهرتان هیئاوه ئیهو راوهستن له بهر خوا به راستی به نییازی پاکه وه له هه موو گوفتارو کردارتاناو هه موو فهرمانه کانی جی به جی بکن و خوتان دوربخه نه وه له بی فهرمانی خوا، نه گهر خواوهنی باوهرن.

به دریزی باسی کراوه به هه موو مه رجه کانی ته یعموه وه، لیژهدا دوویات کراوه ته وه هه تا په یوهندی پهیدا بکات به هه موو به شه کانی خو پاک کردنه وه وه له بی دهست نویژی و لهش پیسی... لای هه نه فیه کان ته یعموم دروسته به هه موو شتی له ره گهزی زه ویسی، ئیتر با بهردیکی لوسی بی تۆزی.

﴿مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ﴾ خوا نایه وی به هوی فرمان دان به ته یعموم و دهست نویژ گرتن و لهش پیسی دهر کردن بو نه وه پیدا به سه ر ئیوه دا هیچ جوړه تنگ بی هه لچینیستان و نازاردانتان و، به لام خوا ئیه وی نه وانه بکه ن بو نه وهی ئیوه پاک بکاته وه له پیس و پوخلی و له گوناوه.

﴿وَلَيْتُمْ لِعَمَّتِهِ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ وه بو نه وه خوا ته وواو بکا به سه ر ئیوه دا چاکه و میهره بان خوئی به ره ووا کردنی ته یعموم کردن له و کاتانه ی پشودا، بو نه وهی ئیوه سوپاسی خوا بکه ن له سه ر نه و چاکانه ی خوا به خشیونی به ئیوه و پاداشتان بداته وه.

ئاده میزاد فرمانیکی وای نه دراوه به سه ردا توشی نازاریان بکا له هیچ رویه که وه. هه ر فرمانی درایی به سه ریا نا فیه و چاکه ی زوری تیدایه، هه رشتیکی قه دهغه کردبی خراپه و زیانی تیدایه، نه گه ر خراپه و چاکه یان وه که یه و ابوون کامه یان سودی زوړتر بی نه وه یان نه کری، نه گه ر به کیکیان زوړتر بوو نه وه یان نه کری و واز له وی تریان نه هیتری، بویه خوای مه زن نه فیه موی:

﴿وَأَذْكُرُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ وَِمِثَاقَهُ الَّذِي وَاتَّفَقْتُمْ بِهِ﴾ وه ئیوه بیرى چاکه ی خوا بکه ن به سه رتانه وه، به تاییه تی به خشیونی ئایینی ئیسلام به ئیوه و، بیرى نه و په یمانه ی نه و توی خوا بکه نه وه خوا فرمانی داوه به ئیوه به وهر گرتی نه و په یمانه.

﴿إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا﴾ له و کاته دا ئیوه ووتان به پیغمه ر ﴿ﷺ﴾ ئیمه بیستمان نه و شتانه ی تو فرمانی بی نه ده ی له فیه موده کانی خوا، ئیمه په یه وه ی فرمانی نه که بین له هه موو کاتیکا گران بی لای ئیمه یا سوک بی له کاتی هه رزانی و گرانی دا.

﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ وهئیوه له خوا برسن و سوپاسی خوا بکن و نهو به‌لینهی داوتانه به پیغمهر ﴿ﷺ﴾ له رۆزی په‌ماندانتان مه‌شکینن (المبايعه) به‌راستی خوا نه‌زانی به نه‌تیه‌کانی دلتان و پاداشتی شاره‌وه‌کان نه‌داته‌وه چ جای ناشکراکان نه‌بی بزاین و داواکاری خوا هر چنده زۆرن. هه‌موویان له (۲) دوو شتا هاتوته جی، نه‌م نایه‌ته‌ی دوا‌ی باسیان نه‌کاو نه‌فرموی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ
شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ
أَلَّا تَعْدِلُوا أَعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ
اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٩﴾
وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ
الْجَحِيمِ ﴿١٥﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ﴾ نه‌ی که‌سانیکی نه‌وتو باوه‌رتان هتاره نیوه راوه‌ستن له‌بهر خوا به‌راستی به‌نیازی پاکه‌وه له هه‌موو گوشتارو کردارتاناه هه‌موو فره‌مانه‌کانی جی‌به‌جی بکن و خۆتان دوربخه‌نه‌وه له‌بی فره‌مانی خوا، نه‌گهر خاوه‌نی باوه‌رن.

﴿ اِغْدِ لَوْ اَقْرَبَ لِلتَّقْوَى وَاتَّقُوا اللَّهَ اِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴾ ئیوه دادپهروه رب له گه دل دوژمندا، دادپهروه رب له هه مو شتی نریکته بۆ ترسان له خواو له خو پاراستن له گناه و، ئیوه له خوا بترسن و ستم مه کن. به راستی خوا نهو په ربی ناگاداره به شتی ئیوه بیکن له دادپهروه رب و له ستم کردن، پاداشت و تزلله ی هه موو شتی نه داته وه.

﴿ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴾ خوا به لیتی داوه به که سانیکی نهو تو باوه ربان هیتاوه به بی خووش و به بی دوروی و، کرده وه چاکه کانیاں کرده، بۆ نهو که سانه هیه لیتی خوشبونی خواو پاداشتی زور گه وه.

﴿ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا اُولَٰئِكَ اَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴾ وه که سانیکی نهو تو باوه ربان نه هیتاوه، وه به درویان خستته وه نایه ته کانی قورنانی ئیمه و نه وه ی موحه مه د هیتاوتی و برویان به یه کیتی خوا نیه، نهو که سانه دانیشتوی درزه خن و هارپی ناگرن و شایسته نه وه ن.

بت په رستان له یه که م کاتی هاتی نایینی ئیسلامدا زوردارو ستمکارو به هیتوبون، ئه یان ویست هه موو کاتی نازارو کوشتن و لاوازی برپژن به سهر موسلماناندا، خوی مه زن نه ی هیشت به ناواتی خویان بگن هه تا موسلمانان هیتان پهیدا کردو شکویان په ره ی سه ند، بۆیه خوا رونه کاته موسلمانان و نه فهرموی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَتَ
اللَّهِ عَلَيْكُمْ اِذْ هُمْ قَوْمٌ اَنْ يَبْسُطُوا اِلَيْكُمْ اَيْدِيَهُمْ
فَكَفَّ اَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ
الْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ ﴾ ئهی کهسانیکی ئهوتو باوهرتان هیئاوه
بیری چاکه ی خوا بکه ن بهسهرتانهوه که پالی نا بهدوژمنانهوه ئیوه ی پاراست له فیلی
ئهوان.

﴿ إِذْهَمَّ قَوْمٌ أَنْ يَنْسِفُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ ﴾ کاتی نیازان کردبوو تا قمی له بت پهستان
که دهستی خویان درێژ نه که ن بۆلای ئیوه وهلمهتتان بدهنی و ئیسلام بنهبر بکه ن و ئیوه
بکوژن و سزاتان بدهن و ناوهرتان بکه ن، دوایی برپاری جهنگیانداوو لهشکریان
ناماده کرد.

﴿ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ ﴾ دوایی خوا دهستی ئهوانی له ئیوه گیرایهوه، ئیوه سههر کهوتن
بهسهر ئهو بی باوهرانهدا، ئیوه له دوایی لاوژای هیژتان پهیدا کرد، ئیوه بوون بهسهر دارو به
سهروک پاش ئهوه ی ژیر دهسته بوون، چ چاکه یه بی لهوه گهوره تره که سههرهستی و
سههر کهوتن دهست بکهوئ بهسهر دوژمناندا.

پاش ئهوی خوا باسی ئهو چاکه گهوره یه کرد بهخشیوی به موسلمانان پرویان تی
ئه کاو ئه فهرموی:

﴿ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴾ وه ئیوه له خوا بترسن و بی سوپاسی خوا
مه که ن و ههر لهسهر خوا دوایی ئه بی پشت بیهستن باوهرداران ههر خوا بکه ن به
به ریوه بهری خویان، ههر خوا چاکه بۆ ئیوه ئه سازینی و له خراپه ئه تانپاریژی، ههر گیز
پشت به خوتان مهبهستن، خوا هیژتان بی ئه بهخشی و تاقیتان ئه کاتهوه، پیویسته ئه وه هیژه
به کار بهیئن بۆ چه سپانی راستی نه ک بۆ بوژانه وه ی خراپه و دوژمنایی، بۆ بلاو کردنه وه ی
ناسایش و دادپهروه ری نه ک بۆ چه وسانه وه ی هه ژاران و پیلان دروست کردن بۆیان و بیان
که ن به ژیر دهسته، بهو جوړه ی بت پهستان به کاریان ئه هیئا له گه ل ئیوه.

زۆر کهس هه ن داوای دادپهروه ری و مافی مرؤف نه که ن و لافی چاکه لی نه ده ن
له کاتی لاوژی و بی دهسته لاتیدا که چی له کاتی دهسته لاتدا له خویان نه گوژین، به راستی
باوهرداری پوخته ئه وه یه له خوا بترسی و سوپاسی خوا بکا له کاتی دهسته لات و هیژدا
زۆر تر له کاتی لاوژیدا، یا هیچ نه بی له خوی نه گوژی. به لام ئه و که سانه به زمان باوه ر
نه هیئن نه ک به دلی پیچه وانیه ی ئه وان.

خوای مهزن له قورئانی پیروژدا باسی باوه‌پداران و بت په‌رستانی کرد به گشتی و باسی بت په‌رستانی قوره‌یش کرد به تاییه‌تی که چۆن نازاری پیغه‌مه‌ریان نه‌داو ئه‌یان ویست بیکوژن. هه‌روه‌ها باسی دووپوانیشی کرد که له ژیره‌وه دوزمنی که سکوونی موسلمانان بوون، باسی جوله‌که و گاواره کانشی کرد. به لّام باسی جوله‌که کان نه‌کا زۆرتەر له هه‌موویان چونکه ئه‌وان زۆرتەر دژی راستین و رقیانه له مروقاتیی. بۆ باسی هه‌ندی تر له کرده‌وه‌ی ناله‌باری گاورو جوهرکان و شکاندنی ده‌لینه‌کان نه‌کا و نه‌فه‌رمویی:

وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَءِيلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا وَقَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَآمَنْتُمْ بِرُسُلِي وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿١٣﴾ فِيمَا نَقُضُهُمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ

فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ
وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصْرِي أَخَذْنَا مِيثَقَهُمْ
فَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ
وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ اللَّهُ
بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ

﴿ وَلَقَدْ خَذَ اللَّهُ مِثاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ ﴾ وهه پراستی خوا وهری گرتبوو پهیمان له کورانی
نیسرائیل که خوا بهه رستن و هاو بهشی بو داننه نین و کار به ناوه پوکی تهورات بکهن.

﴿ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا قَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ ﴾ وهه نیمه ره وانه مان کرد له کورانی
نیسرائیل دووازده کهس که بهوان سپر ابوو به پووه بردنی کاروباروو به پووه بردنی سودو
قازانجیان و برؤن بو ئه ریخاو هه والی دانیش توانی نهوی بزائن و، خوا فهرموی بهوان.
به پراستی من له گهل ئیوهم یاریده تان نهدهم. نهو دووازده کهسانه بریتی بوون هدریه کهیان
نویتهری هوزی بن له دووازده نهوی کورانی یه عقوب یا دووازده پیغمه مهربن خوی مهزن
پونی نه کردو تهوه، بویه وا چاکه نیمه هیچ شتی نه لنین:

نهو رسته یه له وه وه هاتووه کاتی بهنی نیسرائیلی له میسر هاتنه ده ره وه و رزگاریان بوو
له چهوسانه وهی فیرعهون و قیبتیه کان، خوا به لینی دا به موسا زهوی پیروزی ئیلپاو
ئهریخاو هه موو وولاتی شام بیه خشی به بهنی نیسرائیلی، لهو شوینانه دا نهو کاته پاش
ماوهی گهلی عادلوه شارانه دا بوون، زور جهر به زه و نازابوون و زه به لاح و بالا
به رزبوون. خوی مهزن فهرمانی دا به موسا دووازده کار گوزاریان لا هه لبریری و
ره وانه یان بکا بولای دانیش توانی نهو شارانه هه والی چو نیته تی نهوان بزائن و بگه رسته وه
بولای موسا.

کاتی گەیشتنە خاکە کەیان و چاویان کەوت بە دانیشتوانیان تەماشایان کرد پیاو کانیان زۆر بەسام تی سێراو زەبەلاحن، سەریان سورماو زۆریان لی تریسان، کاتی گەرانەو بەلای کورانی ئیسرائیل و ئەو هەولانەیان بۆ گێرانەو ئەوانیش بی فرمانی موسایان کردو هێزی ئەژنۆیان شکاو ترسی زۆریان لی پەیدا بوو، ووتیان بە مووسا خۆت و خواکەت جەنگیان لە گەڵ بکەن و نێمە جەنگیان لە گەڵ ناکەین.

خوای مەزن بەلێنی لە بەنی ئیسرائیل وەرگرتبوو بە پێنج فرمانی خوا هەلسن، بە هەلسانی ئەو پێنج شتانە خوا پاداشتیان ئەداتەو بە دوو شتی بەنرخ، ئەوانەیش ئەو پێنج فرمانە ی خوان و ئەفرموی:

۱- ﴿لَنْ أَقْمَتُمُ الصَّلَاةَ﴾ بەراستی ئەگەر ئێوە نوێژەکان بکەن و رایان وەستێن بەو جوهری خوا فرمانیان بێ ئەدا.

۲- ﴿وَأَتَيْتُمُ الزَّكَاةَ﴾ وەئێوە زەکاتەکانتان ببەخشن بە هەژاران بە گوێرهی یاسای خوا.

۳- ﴿وَأَمْتُمُ بُرُسُلِي﴾ وەئێوە باوەر بهێنن بە فروستاده کانی من بەو یاسایهوه ئەوان بۆیان هاتوو لە لایەن خواوه.

۴- ﴿وَعَزَّزْتُ مَوَهُمُ﴾ وە ئێوە یارمەتی ئەو فروستادهانی من بدەن و پشتیان بگرن و پرێزی فرمودەکانیان بگرن بۆ چهسپاندنی فرمانە کانی خوا.

۵- ﴿وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا﴾ وەئێوە دارایی خۆتان ببەخشن لە پرێگهی چهسپاندنی ئایینی خوادا. یانی ئەو بەخشینه بەخوا وێنە قەرزهو خوا پاداشته کە ی لایەو ئەیداتهو بە ئێوە ئەو بەخشن و قەرزه بە جوړیکێ شیرین و بە نیازی پاکهوه بهی خۆه لکیشان و سودی. باسکردنی قەرزدان لە دواي زەکات لەبەر ئەمەیه: قەرزدان لە یاسای ئەو سەردەمدا پێوستبوو لەسەریان بە وێنە زەکات یا لەبەر ئەمەیه قەرزدان پاداشتی گەورهیه لای خوا یا پێوستیش نەبی.

له بریتی به جی هتانی نهو پینچ شتانه خوی مهزن نهو دوو پاداشته گهوانه یان نه داتی:

۱- ﴿ لَا كَفْرَ عَنْكُمْ سَيَاتِكُمْ ﴾ به راستی من دانه پوشم چه ندین خراپه ی ئیوه و له ئیوه خوش نه م.

۲- ﴿ وَلَا دَخَلْنَكُمْ جَنَاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ﴾ وهمن به راستی ئیوه نه خه مه ئیوه چه ندین به ههشت بر و به ژیر دره خته کانیداو بهم لای لای کۆشکه کانی چه ندین روبری ناوی شیرین. دوا ی نه وه ی که خوا باسی نهو به لئانه و پاداشتی نهوانی کرد، رونه کاته به نی ئیسرا ئیلی و

﴿ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴾ دوا ی هه رکه سی له ئیوه بی باوه ر بی پاش نهو په یمانانه، دوا یی نهو که سه به راستی لایداوه له رینگه ی راست و له پرۆگرامی دروست و توشی نهو که سه نه بی سزاو بی نرخی بی نه ندازه ..

پاش نه وه ی خوا باسی نهو یاسایانه ی کرد دلخو شی پیغه مه ر نه داته وه و نه فهرموی:

﴿ فِيمَا نَقُصُّهُمْ مِثْلَهُمْ لَعْنَاهُمْ ﴾ دوا یی به هو ی شکاندن ی نهوان په یمانه کانی خو یان ئیمه نهوانمان دور خست ته وه له به زه یی خو مان و بی به شان کردن له میهره بانی خو مان.

﴿ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً ﴾ وه ئیمه دلی نهوانمان گپرا به وشک و به ر هق و به زه یی تیدانه و نه رمی روی تی نا کاو له کردنی کار خراپ سل نا که نه وه.

پرسیار/ چۆن خوی مهزن و وشکردن و ر هق کردنی نهو دلانه ی نهوان نه داته پال خو ی؟ نه گه ر وایی نه بی پرسیاریان لی نا کر ی چونکه له خوا وه بو وه نه که له خو یانه و؟.

وه لām/ به راستی خوی مهزن رینگه ی چاکه ی بۆ ر و ن کردونه ته وه، فهرمانی دا وه به و رینگه دا برۆن، رینگه خراپه یی بۆ ر و ن کردونه ته وه و قه ده غه ی کرده له وان، په یمان لی وهر گرتو و نهوانیش پر یاریاندا وه چاکه بکه ن و خراپه نه که ن. دوا یی په یمانه که یان شکاندن و به رده و امیشبو و نه سهر یاخی بو و ن، خوایش کاری خو یانی به خو یان سپارد، زۆر رو و نه خوا زۆریان لی نا کا چاکه بکه ن، خراپه ی خو یان بو ته هو ی و وشکبو و ن و ره قبونی دلیان.

﴿يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَكُسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ﴾ ئە گۆر ئانائ ووشەى تهورات لە جیگەکانى خۆيان لای ئەبن، بە تايهەتى ناویشانى پيغهەمەر ﴿يُحَرِّفُونَ﴾ و، لەبیری خۆيانيان بردۆتەو بەشیکی بە نرخ لە شتی ئامۆژگاری ئەوانی پئی کرابوو بەو شتە لە تهوراتا، هەرشتی دژی هەوەسى خۆيان بووايە ئەيان گۆری. جوله کەکانی ئیستا لاسایی ئەوانەى پيشرويان ئە کەنەو لەشکاندن پريارى ئەتەو یەك گرتوو کەن و ئەنجومەنى ناسایش.

جوله کەکان لەو کاتەدا بە باوەر نەکردن بە پيغهەمەر وازيان نەدەهینا. بەئکو لە گەل دوژمنانی پيغهەمەردا پێك کەوتن بە پەنھانی و پیلانیان بۆ دروست کرد، خوای مەزن بۆ پيغهەمەری ڕون کردەو هەرموی.

﴿وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ﴾ وە تۆ لاناچی ئاگادار ئەبی بەسەر ناپاستی و گوناھی زۆربەى ئەوان مەگەر کەمى لەو جوله کانه کە خراپە ناکەن و باوەر ئەهین بە راستی و وەك عبدولای کورشی سەلام و هاوڕێکانی.. یانی تۆ موحمەد توشی خراپەى زۆر بوویت لە جوله کەکانەو لەمەو بەر، لە مەودو وایش زۆر تر خراپەى ئەوانت توش ئەبی، هەر چەندە چاکەیان لە گەل بکری چاکە و خراپەى ئەوان یە کسانە. لە گەل ئەو هەموو خراپەیاندا خوا فەرمان ئەدا بە پيغهەمەر ﴿يُحَرِّفُونَ﴾ کە بەرانبەر ئەو خراپانەى ئەواندا ئەو هەر چاکەیان لە گەل بکاو ئەفەر موی:

﴿فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ دواى تۆ ببورە لەوان ئەگەر پەشیمان بونەو، وە واز لەتاوانەکان بهێتەو چاکەیان لە گەل بکە، ئەگەر پەیماناندا سەرانیان لێى وەربگرە. بە راستی خوا ئەو کەسانەى خوش ئەوی چاکە کەرن و خواوەنى چاکەن. پرسیار/ ئایا دواى خوای مەزن باسی جوله کەکانی کرد بە خراپترین شیو و چاکەیان لى ناوەشیتەو چۆن فەرمان ئەدا بەلێى بوردنی ئەوان و چاکە کردن لە گەلیان. ئایا ئەوان مانای لێى بوردن و چاکە ئەزانن و مارو دوو پشک لێى بوردن و چاکە بزیان دورستە؟ وەلام/ رانای ووشەى (عنهم) ئەگەر پیتەو لۆ لای ئەو کەسە کەمانەى باوەریان هیناوە لە جوله کەکان بە پوختەى، ڕونیش کرایە وە لە کاتی مانا کردیدا، یا ئەو نایەتە ماناکەى

گۆرپاره به‌ناوه‌پۆکی نایه‌تی (وقاتلوا الذین لایؤمنون بالله ولا بالیوم الآخر) وه ئیئوه جه‌نگ بکه‌ن له‌گه‌ڵ که‌سانیکێ ئه‌وتۆ باوه‌ر نه‌یه‌رن به‌ خوا به‌ پۆژی دواپی.. ئه‌و نایه‌ته‌ی ئیژه‌ هاته‌وته‌ خواره‌وه‌ دووای ئه‌وه‌ی موسولمانان هێریان په‌یدا کردوه‌، له‌ زیان و و دژایه‌تی جوله‌که‌ و جگه‌ ئه‌وانیش نا‌ترسن.

دووای ئه‌وه‌ی خوای مه‌زن باسی به‌لێن شکاندنی جوله‌که‌کان و گۆرینی فه‌رموده‌کانی ته‌وراتی کرد له‌لایه‌ن جوله‌که‌کانه‌وه‌، باسی چۆنیه‌تی کرده‌وه‌ی گاواره‌کانیشمان بۆ نه‌گا به‌ جۆری که‌ ئه‌وانیش له‌ جوله‌که‌کان که‌مه‌ز نین له‌ شکاندنی په‌یمان و به‌لێنداوه‌ فه‌رموی:

﴿ومن الذین قالوا إنا نصاری أخذنا ميثاقهم﴾ وه‌هه‌ندی له‌و که‌سانه‌ی ئه‌وتۆ نه‌یان ووت: به‌راستی ئێمه‌ یاریده‌رانی عیساین، یادانیشتووی گوندی نه‌سرانین ئێمه‌ وه‌رمان وه‌رگرتوه‌ په‌یمان له‌وان، وینه‌ی جوله‌که‌کان که‌ برۆیان هه‌بێ یه‌و شتانه‌ی عیسا له‌ ئینجیلدا باسی کردوه‌ بۆیان که‌ ئه‌لێ به‌راستی بروام به‌ فروستاده‌ی که‌سێ هه‌یه‌ له‌ دواي من دیت و ناوی نه‌حه‌ده، بروام به‌ یه‌کیته‌ی خوا هه‌یه‌.

﴿فנסوا حظاً مما ذكروا به﴾ دواپی ئه‌و گاواره‌ وازیان له‌به‌شیکێ زۆر له‌و شته‌ هه‌تا نامۆزگاری ئه‌وان کرا بو به‌ شته‌، فه‌رمانیان پێدرا بوو بۆلای بکه‌نه‌وه‌ که‌ باسی یه‌کیته‌ی خواو پیغه‌مبه‌رایه‌تی موحه‌مه‌ده‌ ﴿ﷺ﴾ دواپی گۆریان به‌ وینه‌ی جوله‌که‌کان به‌هێز ترین به‌لگه‌ له‌سه‌ر گۆرینی ئینجیل و ده‌ست کاری کردنی ئه‌مه‌یه‌ که‌ به‌راستی سه‌رۆکه‌کانی کلیساو میژووی زانایانی میژوو ناس بۆ چۆنیه‌تی ئه‌و چوار ئینجیله‌ که‌ جیگه‌ی متمانه‌ی گاواره‌کانه‌ له‌ خوله‌ی چواره‌می زاینیدا کۆکراونه‌توه‌ که‌له‌ ناوه‌پۆکه‌کانیاندا شتی وا هه‌یه‌ دژی یه‌که‌ترین، خۆیان له‌ نیۆ خۆیان ئاژاوه‌ و ناکۆکیان لی په‌یدا بوه‌ که‌ نوسخه‌ی راستی یه‌که‌م له‌ ئینجیل چی به‌سه‌ره‌ات، هه‌روه‌ها ناکۆکن چ کاتی ئه‌و ئینجیلانه‌ نوسراوه‌ نه‌توه‌، ئینجیله‌ پێشوه‌که‌ی یه‌که‌م چ که‌سێ نوسیویتیته‌وه‌؟ به‌ چ زمانی بوه‌؟ نامه‌ی (الدائرة المعارف الفرنسية الكبرى) باسی ئاژاوه‌که‌ی کردوه‌.

ئەوانەو ژمارەى زۆرى ئىنجىل بەلگەى گەورەن لەسەر ئەوەى كە نامەى خوانىن و دەست كردى قەشەكانن، پێویستە نامەى خوا ھەر و جیاوازی تێدا نەبێ. تەفسیری (منار) لەو باسانەدا بە چاكی باسى كردووە ۷- ﴿فَأَغْرَبْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالنَّعْضَاءَ﴾ دواى ئێمە لە تۆلەى شكاندنى ئەو پەیمانە ئێمە خستومانەتە نێوانیان دوژمنایەتى خۆیان و، خستومانەتە نێوانیان كینەو رق لە یەكترى، بەردەوامن لەسەریان جوێ ناییتەووە وەلپیانە .

﴿إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ ھەتا ڕۆژى ھەڵسانەوھیان لە گۆرەكانیان.. ئەو دوژمنایەتى و كینەى لە نێوان جولەكەكان و لەنێوان گاوەكانا ھەبە بە تايبەتى و لە نێو گاوەكاندا بە گشتى بەردەوامە، ھەریەكە لەتاقمەكانى گاوەكانن لەنێو یەكتریدا لە كۆنەووە پەرەى سەندووەو ھەتا ئیستا بەبێ ووچان. بەلام بە زۆرى ئەو دوژمنایەتى و كینەى لە نێو تاقمى گاوەكاندا پەیدا بوە، مێژووى كۆن و تازە پال پششى راستىن بۆ دەرکەوتنى فەرمودەى خوا.

بەراستى ڕژاندنى خۆزىنى یەكتر بە درێژایى مێژو ھەبوە، ئێز بەھۆى ناكۆكى ئایىنەووە بێ یا بەھۆى بەدەست ھێنانى سەرۆكایەتى و ڕامیارى و نابورى و كۆمەلایەتیەووە بێ بە درێژایى سەدان سال ئارامى نەگرتوو، ناگرى جەنگ و برىنى ئازاوەیان نەكوژاوەتەووەو ساریژ نەبوون، بە تايبەتى جەنگى گشتى نێوان گاوەكان سالانى (۱۹۱۷) ھ و (۱۹۳۹) لەنێوان بەرىتانیا و ئەمەرىكا لەگەڵ ئەلمانیدا گەورەترین بەلگەى بۆ ئەو مەبەستە ئەگەر بە ڕووالەت ھەندى جار بەكەمى یەكین لەبەر ئەوێە گەلایەنى بێ ھیز و بچوووك بچەوسیتەووە، بە تايبەتى لە دژى موسلمانان.

ئەو ڕوداوانەى لەلایەكەووە، لەلایترەووە لە كۆنەووە دوژمنایەتى گاوەكان دەستى پێكردووە لە دواى ماوەیەكى كەم باش ھاتنە خوارەووەى ئایىنى عیسا لە نێوان تاقمە بیروباوەر جوێ كانى گاوەكان لەنێوان یەعقوبیەكان و مەلكانىەكان و نەستوریەكان ھەروەھا لەنێوان ڕۆستانت و ئەرسۆزكس گەورەترین نیشانەى فەرمودەى خوا.

﴿و سوف ینبهم الله بما کانوا یصنعون﴾ وه دوابی له رژی دوایدا خوا ههوال نهدا به شتی له جیهاندا نهیکه و سزای وه نه گرن. دواى نهوهی خواى مهزن باسی جوله که کان و گاوره کانی کرد به شکاندنی پهمان و واز هینانیاں له فهرمانی خوا فهرمانیش نهدا به موسولمانان بکهونه گفتوگو له گهل خاوهن نامه کان به شیرنترین گفتوگو، دوايان لیبی بکهن زور به هیزی یانه که باوه بهین به خواو به نایی نیسلام و پیغمهر ﴿ﷺ﴾ نه فهرموی:

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ
قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِّمَّا
كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُو عَنْ
كَثِيرٍ قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ
مُبِينٌ ﴿١٥﴾ يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ
سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى
سُبُلِ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى
النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ

﴿١٦﴾

﴿ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا ﴾ ئەى خاوەن نامەكان بەراستی هاتووە بۆ لای ئێوە فروستادەى ئێمە موحەممەد ﴿ ﷺ ﴾.

﴿ يَبَيِّنْ لَكُمْ كَثِيرًا مِّمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ ﴾ ڕوونى ئەكاتەووە بۆ ئێوە زۆر لە شتێ ئێوە ئەیشارنەووە لەنامەى خوادا كە تەورات و ئینجیلە. گاورەكان یەكێتى خاویان پەنھاندا و كەبەنجینەى ئاینە، جولەكەكان ئەیان شاردهووە پرسىارى پاشە ڕۆژو سزای دواى و یاسای قەدەغە كردنى خواردنى سودو بەردەبارانى داوێن پيسان لەگەڵ جگەى مێردى خۆيان هەردوو لایان بەیەكەووە دایان ئەپۆشى ناردن و شیوازی پێغەمبەر ﴿ ﷺ ﴾ لە تەورات و ئینجیلدا.

﴿ وَيَعْفُو عَن كَثِيرٍ ﴾ وە خوا واز ئەهێتێ لە زۆرێ لەو شتەى ئێوە ئەیشارنەووە خوا هەوالێ بێ نادا كاتێ فەرمانى ئایینی پێوە نەبەسترا بێ سود بەخش نین. هە والدانى پێغەمبەر ﴿ ﷺ ﴾ یەو شتانەى ئەوان پەنھانیانداووە بەلگەى یرۆندنە لەسەر پێغەمبەرایەتى ئەو هەوالە بەك خەرانە یەكێكە لە كارە بەك خەرەكانى قورئان. ئەوانە كومانیان تێدا نی یە كە لەكارى بەك خەرن، چونكە پێغەمبەر نەخوێندەوار بوو، هیچ كەسێكیش لەناوەرۆكى نامەكان ئاگادارى نەكردووە.

پرسیار/ بۆچی پێغەمبەر ﴿ ﷺ ﴾ هەوالێ بە هەندێ لەو شاروانەى داووە بە تەنها. نەك بە هەموویان وەلام مەبەست لەو هەوالدانە ئەو یە بزانی كە پێغەمبەر ﴿ ﷺ ﴾ زانایەو ئاگادارى ئەو شتە یە پەنھانیانداووە، ئەو مەبەستە بە هەندێكیان پێك دى، هەر وەك بە هەموویان پێك دى، كە خاوەن نامەكان بۆیان دەر كەوت هەندێكیان ئەزانێ بۆیان ڕون ئەبێتەووە هەمویان ئەزانێ.

﴿ قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ ﴾ بەراستی هاتووە بۆ لای ئێوە لەلایەن خواو ڕووناکییە كە موحەممەد، چونكە ڕاغوبی بێ ئەكرى بە وێنە روناكى كە ڕێگەى بێ ئەدۆزرتەووە، هاتووە بۆ لای ئێوە نامە یە ڕون كەرەوێ هەمو شتێكە و لابەرى هەموو تاریكیەكەو بێگومان ئاینى ئیسلام مەرووف ئەبا بۆ لای هەموو ڕووناکیە.

﴿یهدی بە اللہ من اتبع رضوانه﴾ خوا بەو نامەبەو بەو ڕوناکیە ڕاڤوویی ئەگا کەسێ پەپەرەوی ڕەزامەندی خوا بکا بە وەرگرتنی ئایینی ئیسلام. ئەو کەسە ئارەزووی ڕەزامەندی و پێخۆشبوونی خوا بکا بە وەرگرتنی ئایینی ئیسلام. ئەو کەسە ئارەزووی ڕەزامەندی و پێخۆشبوونی خوا بکا بەهۆی ئەو ئاین و نامەبەو، داوی راستی بکەوێ لەبەر خوا ئەو کەسە بە پێ گومان بە ئاواتی خۆی گەشتوو کە ڕاڤوویی بونە بۆ لای ڕەزامەندی خوا بەسێ شت کە بریتین لەمانە ی خوارەو.

۱- ﴿سبل السلام﴾ ڕینگەکانی ڕزگاری و ئاسودەیی لەسزاو لە ھەموو گێروگرفتێ ناھەموار ڕوبکا تە مەرۆف، مەبەست لە ئاسودەیی و لە ناشتی لەو ئایەتە دا تە ئەنھا داواکردنی ناشتی نیە بۆ پاراستنی و سامانی گەلان، وێنە مەبەستی ھەندێ کەس ئیستا داوی ئەکەن بە لێکو بریتێ لە ناشتی و بە تەواوی پێ کەم و کورێ بۆ ھەموو گەلان و ئەندامان و بۆ شارو خێزانێ، واز بەھێترێ لەوان و پەرورەیان ئەکەن بە پەرورە دە ی خراب، دەست درێژی ئەکەن سەر سامان و نیشتمانیان، ناشتێکی وایێ ئەقلیان بپارێژی لە چاو چنۆکی و کینە و فیتیل و پیلان.

۲- ﴿ویخرجهم من الظلمات الى النور﴾ وە ئەو کەسانە ی پەپەرەوی رەزائتی خوا بکەن خوا دەریان ئەکا لە چەندین تاریکی ب ت پەرستی و پێ باوەری بۆ لای ڕوناکی خوا پەرستی و ڕزگار کردنیان لە کۆت و پێونی جگە ی خوا پەرستی.

۳- ﴿ویہدھم الى صراط مستقیم﴾ وە خوا ڕاڤوویان ئەکا بۆ لای ڕینگە ی راست کە نزیکترین ڕینگە ی مېھربانی خوا یە، ژبانی ھەردوو جیھانیان ئە گێری بە خۆشی و ئاسایش. ئەک بەسزاو دەردی سەری.

باش ئەوانە ھەموو ئایا ئەو کەسانە خۆیان ناو ناو بە یاری دەرانی ناشتی، یا جگە ی ئەوانیش کە داوی گەشە کردنی بەر ھەموو گوزەرانی خۆش ئەکەن بۆ دانیشتوانی ڕوی زەوی، یا ئەو کەسانەو جگە ی ئەوانیش ڕینگە یەکی راست و شایان تریان ھەبە لە ڕینگە ی ئیسلام و دیاریان کردو، یا ئەو کەسانە بەندەکانی خویان خۆشتر ئەوێن لە خوا، یا

زانترن له خوا بهو شتانه رهوشتیان راست بکاتهوه یا ټیکیان بدهن بهرهو خراپه، له وولامی نهو پرسیارانه دا نه بیژری بیگومان نهو پرسیارانه جڼگه ی خزیانین خوا له ههموویان میهره بانزو راست کۆتره و، قورنانش چاکترین یاسایه.

یا له نیسلامداو له رهوشتی دیاری کراوی نیسلامدا، یاله تاکه یاسایکی نیسلامدا هدییه شتیکی وا دژی ناشتی و بهرهم پهیدا کردن و بهشکردنی بهرهمی بهسهر ناده میزادا، یا دژی داد پروهوهری و سوودی کۆمهلتی؟ به راستی له وولامی ههموویانا نه بیژری قورنانی پیروزه یه که بچار داوای کردووه و جاری داوه بۆ گزره رانی خوښ و ریژری ههموو ناده میزاد.

گومانی ټیدا نیه ههر بهی لایه ن به راستی و به داد پروهوهری له یاسای بکۆلینه وه نه بی باوه بهین به نیسلام و سهری بۆ دانه وینن.

خوای مهزن دوا ی نهو باسانه ی پیشو باسی نهو شتانه مان بۆ نه کاکه گاواره کان نه لئین له باره ی عیساو بۆی بریار نه دهن و نه فهره فرموی:

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ
ابْنُ مَرْيَمَ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ
أَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ وَ مَنْ فِي
الْأَرْضِ جَمِيعًا وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾
وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبَّوْهُ قُلْ

فَلَمْ يُعَذِّبْكُمْ بِذُنُوبِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بَشَرٌ مِّمَّنْ خَلَقَ يَغْفِرُ لِمَن
 يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
 وَمَا بَيْنَهُمَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ
 رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَى فَتْرَةٍ مِّنَ الرُّسُلِ أَن تَقُولُوا مَا جَاءَنَا
 مِن بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ فَقَدْ جَاءَكُمْ بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ ۗ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ
 شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٩﴾

﴿لقد کفر الدین قالوا إن الله هو المسيح ابن مریم﴾ به راستی بی باوه‌ربوون
 که‌سانیکی نه‌وتو ووتیان: هەر خوا مه‌سیحی کوری مه‌ریه‌مه.

بی‌گومان نه‌زاین یاسای ده‌ست کرد‌به گو‌یره‌ی کات و شو‌ین نه‌گۆر‌ری. به‌لام
 بن‌چینه‌کانی ئاین و یاسای قور‌ئان به‌گو‌یره‌ی کات و جی‌گه نا‌گۆر‌رین، نه‌و گۆر‌انه‌ی
 لای زانا‌یانی ژیر نه‌گو‌نجاوه، که‌چی نه‌و گۆر‌انه بو بن‌چینه‌کانی ئاین بو یاسای ئاین په‌یدا
 بووه له‌بیر و باوه‌ری گا‌وره‌کاندا. نه‌وه‌ی راستی بی بیرو باوه‌ری عیسا یه‌که‌مین کاتی هاته‌نه
 خوا‌ره‌وه‌ی له‌سه‌ر یه‌کی‌تی خوا‌به پوخته‌یی دانراوه، به‌و جو‌ره مایه‌وه ماوه‌ییکی کورت
 له‌لای تا‌قمی له‌گا‌وره‌کان وینه‌ی تا‌قمی پۆلیسی مه‌شاتی و تا‌قمی نه‌ربوس. قور‌ئانی
 پی‌روژ به‌ناشکرای بریاری له‌سه‌ر نه‌وداوه که‌ عیسا به‌بیرو باوه‌ری یه‌کی‌تی خوا‌وه هاته‌وه،
 نه‌و بیرو باوه‌ری یه‌کی‌تی خوا‌به به‌رده‌وام بو لای زۆره‌ی گا‌وره‌کان هه‌تا سالی (٣٢٥)
 زاینی که‌ گا‌وره‌کان کو‌ر‌پکیان گرت له (نیقیه) ٤٨,٠٠٠ کس بو شداریان تیدا کرد،
 بریاراندا له‌و کو‌رده‌دا به‌خوا‌یتی عیساو هەر که‌سی ب‌ئ‌ی عیسا ئاده‌میزاده به‌بی باوه‌ر

ئەژمىرى ، ئەو ھەمو نامانەى كەباسى نا خوائىتى عىساي تىدا بوو سوتاندانان ، قوستەنتىنى پاشاي رۆمان ئەو پىرارىھى (نىقىھى) بەتۆزى سەپاند بەسەر دانىشتوراندا ، عىسايان گىرا بە خوا ، پاش ئەوھى بە ئادەمىزادىان دانابو.. بەراستى ووتەى زاناي گەورەى چىنىسى (لەن يوتاغ) رونى كىردەوھە كە (ئىغرىقىھەكان) خواكانى خۆيانيان گىراوھ بە وئەنى پىاوان. بەلام مەسىھىھەكان پىاوانيان بە وئەنى خواكانيان داناوھ.. ئەوھى شايانى باسنى ژمارەى كۆرگاي گاۋرەكان سىبەشن: (الجامع).

- ۱- كۆرگاي (مەسكۆنىھە) لەو كۆرەدا ھەمو پىاوانى كلىساي ھەموو جىگەھە بەشدارن لەو كۆرەدا ، ھەر فەرمان و بىربارى ئەو كۆرە دەرى بكا نابى بەرپىچ بەرپىتەوھ.
- ۲- كۆرگاي نەتەوھى (ملىة) يانى بە تايىھەتى نەتەوھى بەشدارى تىدا ئەكەن بە تەنھا.
- ۳- كۆرگاي ھەرىمى (الاقلىمىة) بە تايىھەتى ھەرىمى بەشدارى تىدا ئەكەن جگەى ھەرىمەكانى تر .

۳- بەو باسانەى رابردون رۆن ئە بىتەوھ پىرا بون بە خوائىتى عىسا پەيدا بوھ بەر لە ھاتنە خوارەوھى قوورئان لە نىزىكەى (۳۰۰) سال.

كەواتە ئەو زانايانە كە ماناي ئەو رىستانەى پىشويان كىردون و خۆيانيان ماندو كىردوھ كە گاۋرەكان راستەوخۆ بىريان نەداوھ بە خوائىتى عىسا. بەلكو ئەلەن خوا چووتە رۆھى عىساو بوون بەدەك خوا لە جىگەى خاواي نىھ ، چونكە ھىچ ھۆى نىھ بۆ لادان لە ماناي دەر كەوتى ئەو رىستانە كە راستەوخۆ ئە فەرموى عىسايان بە خودا داناوھ ، جگەى ئەوانەى پىشويش بەلگەى تر ئەمەھە: كە گاۋرەكان خۆيان بە ئاشكرائى ئەلەن لەو نامەھەدا عىسا خاواي ، ئەوھە كەشيش (بوتر) نامەھەكى داناوھ بە ناوى (الأصول والفروع) ئەلەن لەو نامەھەدا: لە باوھرى خوائىتىدا سى كەس ھەن (الاقانيم الثلاث) بۆ ھەر يەكەيان پىشەئىكى تايىھەتى ھەھە لە ھەلسوراندنى بونەرەوھراندا.

ئەگەر پىرسىار بىرى و بىئىرى: بەراستى گاۋرەكان باوھرىيان بەسى خاوايى و يەك خواپەرستى ھەھە (الثلاث والوحدانية) لەيەك كاتدا ، چونكە ئەوان ئەلەن: بە ناوى باوك

و کوڤ روحو القدس کەیکە خوان. (بسم الأب والأبن وروح القدس إلهنا واحدا)، دوایی
چۆن ئەگونجی یەك شت یەکیشی و سیانیشی؟

گاوەرکان خۆیان وەلامی خۆیان ئەدەنەو بۆ ئەو پرسیارە: ئەلێن: بەراستی بپروا بوون
لەسەرەوێ ئەقلە وە ئەوان منالەکانیان پەرۆردە ئەکەن لەسەر ئەو بروایە بە منالەکانیان
ئەلێن: ئەگەر ئەو راستیە ئیستا نەزانی، دووایی ئیوێ لە رۆژی دوایدا ئەیزانن.. بەلام
موسولمانان باوەر ئەهێنن بە باوەرەیتانی بیگومان کە هەر شتی ئەقل بریاری لەسەر بدا
نایینیش بریاری لەسەر ئەدا، هەر شتی ئەقل نە ی گونجی ئاین فرە ی ئەدا، ئەگێرنەو لە
پێغمەبەری خۆمانەو فەرمووی: ئەقل بنجینە ی ئایینی منە. وەپیاوی پرسیارێ کرد لە
پێغمەبەر ﴿ ﷺ ﴾ چاکە و گونا کامەن؟ پێغمەبەر فەرمووی: داوای رونکردنەو ی بکە لە
دلی خۆت هەر شتی دلت ئارامی بی بکری ئەو چاکە، گونا ئەو یە بەدەرنا ئەروا
هاتوچو ئەکاو ناوەستی لە دلدا بە جوړی ئارام بگری ولات گرانە دانیشتوان ئاگاداری
بن.

دووای ئەوانە ی پێشوو خوای مەزن بەلگە دا ئەنێ لەسەر بیرو باوەری پوچی
گاوەرەکان.

﴿ قل فمن يملك من الله شيئا ان اراد ان يهلك المسيح ابن مريم وأمه ومن في الارض
جميعاً ﴾

تۆ بلێ: دووایی چ کەسیکە قەدەغە بکا لە تۆ؟ ناوویستی خواو خواوەنی چ شتیکە
ئەگەر خواپەوی کە لەناو بباو بمریت عیسا کوری مەریەم و دایکی و کەسی لە زەویدان
هەموویان بە گشتی یانی عیساو دایکی عیسا شایستە ی مردن وەک بونەوهرانی سەر زەوی
نیتر چۆن ئەبی عیسا خواپی.

پرسیار/ بۆ گاوەرەکان هەیه بلێن: خوا تەوانای لە ناو بردنی عیسا ی نیه، عیسا ی
تەوانای لە ناو بردنی خوای نیه، چونکە هەردووکیان خوان.

وەلام/ مەسیحیەکان ھەمویان پێک ھاتوون بەیەک دەنگ لەسەر ئەوێ جولەکەکان مەسیحیان ھەلواسی و ئاریاندا و کوشیتیان و نایانە گۆرەو، ھەمو ئینجیلە باوەر پێ کراوێ کانیاں ئەو باسەیان دەربرپوێ بە ئاشکرایێ بۆ غوونە:

ئینجیلی مەتێ لە ئیسحاقی (٣٧) ژمارە (٥٠)، ئینجیلی لوقالە ئیسحاقی (٣٣) برپگە (٤٦) ئینجیلی یوحەنا لە ئیسحاقی (١٩) ژمارە (٣٣-٣٤) ھەریە کەیان بە جۆرێکی دڵ تەزێن باسی ئەو ڕوداوا نەیان کردو، ھەمویان برپاری کوشتنی عیسا یاں ئاشکرا کردو، کەواتە جولەکەکان بتوانن مەسیح بکوژن و ڕێگەیانلێی نەگیرێ، چاکتر خوا ی مەزن، توانای لە ناو بردنی عیسا و دایکی عیسا ھەبە.

﴿وَاللَّهُ مَلِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ وەبۆ خوا ھەبە خواوەنیەتی و پاشایەتی ئاسمانەکان و زەوی و شتی لەنیو ئەواندا، کاتی مەسیح بە خێو کراوی خوا بێ قەدەغەبە و ناگۆنجی خوا بێ یا کورێ خوابی، پێویستە دروست کراوی خوابی، کەسێ نەکوئجی خواونی خۆی بێ چۆن ئەبێ خوابی.

﴿يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ خوا دروست ئەکا ھەر شتی ئارەزوێ بکا، جاری وا ھەبە لە ھیچەوێ دروستی ئەکا، وایش ئەبێ بەبێ باوک و دایک وەك ئادەم، جاری وایش ئەبێ بەبێ باوک وەك مەسیح. کەواتە پەیدا بوئی عیسا بەبێ باوک غونە ی ئەوێ نە مەسیح خوابی، ئەگەر وابێ ئەبوابە ئادەم و ئاسمانەکان و زەوی چاکتر خوابو خوا دەستەلاتی ھەبە بەسەر ھەمو شتیکا، ھیچ شتی ڕێگە ی بێ ناگرتی و بۆ ھیچ کەس نە خراپە لێی بکری.

﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبَّاؤُهُ﴾ ھوێ جولەکان و گاوەکان ئەیان ووت:

ئیمە کوران و خۆشەویستانی خوائس و ئیمە لە خواوە نزیکین وەك کورێ خۆی تەماشامان ئەکا، چونکە عوزەبرو عیسا کورێ خوان، ئیمەیش خزم و کەس و کاری

نهوانین، ناچیتتهوه نهقلهوه خوا سزمان بدا. بهلام بۆ خویان ناما قوتلی نهکهن، نهوهی شایانی باسینی باوک و بایر سودی نابهخشن به هیچ کهسی، بهپهرستن و ترس و باوه ریز بۆ نادهمیزاد دائهنری کهواته نهو گومانهی نهی ریسن که جولهکهو گاور نهیی کهس ناچیتته بهههشتهوه زۆر پوچ و ناپهسهنده. لهئابهتی (۱۱۱) هی سورتهی نهلبهقهردها بهدریژی نهو باسه رویشتوه.

جولهکه گاورهکان نابی خویان ههلهکیشن، پیوسته له یاخی بوون بگهڕێتهوه، نهوهی نهوان نهیبلین بوختان و درۆن، بۆ دهم کوت کردن و بۆردانیان خوا نهفهرمویی:

﴿ قل فلم یعن بکم بدلوبکم ﴾ تۆ بلی راسته نهو گومانهی ئیوه، دواپی لهبهر چ شتی سزای ئیوه نهدا بههوی گوناوهکالتانهوه، نهگهر کهسی نهو پلهینه ههپی به گوێرهی گومانی خۆتان نهبویه خوی مهزن نهسزای ئیوهی بدایهوه نهشتیکی وای لهگهڵ بکردبایه شیایوی سزادانی.

زۆر ناشکرایه خوا سزای ئیوه نهدابیهکوشتن و بهدیل کردن، ههندیکتانی کرد به مهیون، خۆپشتیان.

ئهلین: سزمان نهدری چهند رۆژیکێ دیاری کراو، نهوهیش دژی گومانی خۆتانه. پرسیار: نهو رستهیه ناگوئجی بکری به وهلام دانهوهی جولهکهو گاورهکان بۆگومانی نهوان که نهوان کوران و خۆشهویستانی خوان، کاتی بهلگهیه نهپی به وهلام بۆ نهوان که بیان ووتایه خوا سزای ئیمه نادا له پاشه رۆژدا، ههر کاتی لای نهوان نهپی لهسههر سزادانیان له پاشه رۆژدا دواپی بهلگهیه بینراویش نابی لهسههر سزادانیان لهم رۆژهیشدا؟ وهلام/ مهبهست له سزادان شتیکه سزای جیهان و پاشه رۆژ بگهڕێتهوه، خوی مهزن سزای جولهکانی دا له جیهاندا لهسههر دهستی فیرعهون و بهخته نهسر رۆمان و جگهیه نهوان بهلام سزای گاورهکان خراپترو گران تر بو، چونکه له جیهاندا سزایاندرا به جهنک کردنی ههندیکیان لهگهڵ ههندی تر یاناو نازاردانیان بۆ یهکتری.

بەلام بەلگە لەسەر سزادانیان لە پۆژی دوواییدا خوا ناماژەى بۆ ئەکاوە ئەفەرمویى.
﴿بل انتم یشر﴾ بەلکو ئێوە ئادەمیزادن جیاوازیان نییە لە جگەى خۆتان لە هیچ شتێکا.

هەمووتان نەوێ ئادەمن و ئادەمیش لە خاك دروست کراوە.
﴿یفقر لمن یشاء ویعذب من یشاء﴾ خوا خوش نەبێ لە کەسێ ئارەزووی هەبێ و سزای کەسێ ئەدا ئارەزووی هەبێ، لێى خوش بوونی خواو سزادانی خوا بەهۆی کردەوێ ئادەمیزادەوێه.

دواى ئەو باسانەى رابوردن ئەبێ بزانی هیچ کەسێ رزگاری نابێ لەدەست توانای خوا، ئادەمیزاد هەمویان دروست کراوی خوان، وەك ئەفەرمویى:

﴿والله ملك السماوات والأرض وما بينهما واليه المصير﴾ وەبۆ خوايە خواوەنێتى وەپاشایێتى ئاسمانەکان و زەویى وشتێ لە نێوان ئەواندەوێه، خوا دروست کەری هەموو نەموانە هەرکەسێ بەهەر جۆرێ بێ دوورە لەوێهە کسورێ خواو خوشەوێستى خوا بێ بەو جۆرەى ئێوە گومان ئەبەن، بەو بۆنەوێ ئەبێ خواوەن نامەکان بزانی کە خراپتر و بێر لێى کراوەى بەندەى خوان و لە هەموان زۆتر سزایان ئەدرێ، چونکە بوختان و درۆ هەڵسەبەستن کە گومانیان وایە کۆرۆ خوشەوێستى خوان و، بۆ لای خوايە چارەنووسی بەندەکانى خوا لە پۆژی دوواییدا، دواى پاداشتیان ئەداتەوێ بە گۆتەرەى کردەوێه خۆیان.

بۆ جارى تر خوا پێ ئەکاتە خواوەن نامەکان بە میهرەبانێهە، سەرنجیان پێ ئەکێشێ بۆ دەم کوت کردن و بۆ روانیان بەهۆی ناردنی پێتمەبەرەوێ ﴿يَوْمَ﴾ پێگەى بیانیان لێى ئەبەستى و ئەفەرمویى:

﴿يا اهل الكتاب جاءكم رسولنا بين لكم على فرة من الرسل﴾ ئەى خواوەن نامەکان بە راستى هاتوێ بۆ لای ئێوە فروستادەى ئێمە کە موحمەدە بۆ ئێوە پێگەى راست هەمو

ياساو فەرمانەكان خوار بە موزدان و ترساندن تان لەسەر بچران و ڕەوانە نەکردی
پێغەمبەران و نەهاتنی سەروش بۆ ماوێ، ئادەمیزاد لە ماوێدا پێوستی زۆریان هەبو بۆ
ناردنی پێغەمبەران راغویی کردیان چونکە هەموو ڕێگەی چاک و دادپەرورەریان لێ
وونبوو، بۆیە فروستادەیی خۆمانان ، بۆ ناردن هەتا بیانوتان نەمێنێ. خوا ئەفەرمویێ.

﴿ان تقولوا ماجاءنا من بشیر ولا نذیر﴾ لە ترسی گفتوگۆی ئێوە بلێن: نەهاتوو بۆ
لای ئێمە هیچ موزدەر و هیچ ترسێنەرێ بەبەهەشت بە دۆزەخ.

﴿فقد جاءکم بشیر ونذیر﴾ دواوی هات بۆ لای ئێوە موزدە بەبەهەشت و ترسێنەر بە
دۆزەخ و بە پاداشت و بەتۆڵەیی کاری چاک و خراب.

﴿والله علی کل شیء قدير﴾ وە خوا توانای بەسەر هەموو شتێکە هەیە، بە تایبەتی
یارمەتی دانی موحەمەدو بەرزکردنەوی ئاینی ئیسلام، بەلوت سۆلانهوی خواوەن نامەکان
بۆ زانین: زانیان لە ماوێ نەهاتنی سەروش بێریان جیاوازه: هەندیکیان ئەلێن: ماوێ نیو
عیساو موحەمەد ﴿ﷺ﴾ (٦٠٠) سالا.

هەندێ تریان ئەلێن: ماوێ نیوانیان (٥٦٩) سالا. بەلام ئەو ماوێ لای زانیانی ئەم
سەردەمە (٥٧١) سالیان دیاری کردو بۆ نیوانیان.. هەندێ لە زانیان لایان وایە لە
نیوان عیساو و پێغەمبەردا خوا چوار پێغەمبەری ڕەوانە کردو کە ئایەتی (وَأَرْسَلْنَا إِلَيْهِم
أَتَيْنَ فَاكْذِبُهُمَا فَعَزَّزْنَا هُمَا يَثَلَتِ) ئامازە ئەکات بە سیانیان، ئەو سولەیمانی دیمەشقی ئەلێ
چوارەمیان (خالیدی کوری سەنانه) کە پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ ئەفەرمویێ: خالید پێغەمبەر.

خوای مەزن دواي ئەو باسانەیی پیشو بۆمان ڕون ئەکاتو هەلوێستی جوله کەکان
لە گەل موسادا، بەو بۆنەو دڵخۆشی پێغەمبەر ئەداتو و ئەفەرمویێ:

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يٰقَوْمِ أَدْكُرُوا
نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا

وَأَتَاكُمْ مَا لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا مِّنَ الْعَالَمِينَ ﴿٢٠﴾ يَقَوْمِ ادْخُلُوا
 الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتُدُّوا عَلَيَّ آدْبَارِكُمْ
 فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ ﴿٢١﴾ قَالُوا يَمُوسَى إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ
 وَإِنَّا لَنَدْخُلُهَا حَتَّى يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِن يَخْرُجُوا مِنْهَا
 فَإِنَّا دَاخِلُونَ ﴿٢٢﴾ قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ
 أَنِعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمَا أَدْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ
 فَإِنَّكُمْ غَالِبُونَ وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٣﴾
 قَالُوا يَمُوسَى إِنَّا لَنَدْخُلُهَا أَبَدًا مَا دَامُوا فِيهَا فَاذْهَبْ
 أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ ﴿٢٤﴾ قَالَ رَبِّ
 إِنِّي لَا أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِي وَأَخِي فَافْرِقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ
 الْفَاسِقِينَ ﴿٢٥﴾ قَالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ أَرْبَعِينَ سَنَةً
 يَتِيهُونَ فِي الْأَرْضِ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ

﴿٢٦﴾

﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ ﴿١﴾ وَهوَ تَوْبِيرِي نَهْوَ كَاتِهْ بَكْرَهْ وَهْ
مُوسَا وَوَتِي بَه تَاقْمَه كَانِي خَوِي نَهْ خِزْمَانِي مَن: نِيَّوَه بِيرِي چَاكَه يِ خَوَا بَكْنَه وَهْ بَه سَهَر
تَانَه وَهْ يَه.

﴿إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا﴾ له‌بەر ئه‌وه‌ی خوا دروستی کردوه له‌ناو ئیوه‌دا چه‌ندین پیغمبه‌ر به‌ جگه‌ی ئیوه‌ی نه‌داوه‌و هه‌واڵی نادیاریان به‌ ئیوه‌ نه‌دا، به‌هۆی ئه‌وانه‌وه‌ سه‌رکه‌وتن به‌سه‌ر دوژمنانی خۆتانا، هه‌مو یاسای خوا‌یی بو‌تانی پون کرده‌وه‌و ئیوه‌ی گیرا به‌ چه‌ندین پاشا سه‌ربه‌خۆب خۆتان فره‌مانی خۆتان به‌ن به‌رپۆه، له‌ پێشا به‌نده‌و چه‌وساوه‌ی فیرعه‌ون بون، سامانی زۆری داوه‌ پێتان به‌رله‌وه‌ هه‌ژار بوون.

﴿وَأَتَاكُمْ مَالٌ يَؤْت أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ﴾ وه خوابه خشیبووی به ئیوه شتی نهی به خشیبو به هیچ که سی له بوونه وهران و ئاده میزاد، بهی جهنگ دوژمنه کانی ئیوهی له ناو برد، بهی چاندن و دره و گهزوو شیلاقهی بو ناردنه خواره وه، بهی چال و هه لکه ندن له بهردی لوس ناوی بو ئیوه دهرینا، بهی نازار و کۆله که ههوری بو ئیوه کرد به سینه.

دوای نهوهی که موسا باسی نهو چاکانهی خوای بو کردن، فرمانیان پیدرا به داگیر کردنی فله‌ستین که نهو کاته به دهست حه‌سی و که‌نعایه کانه‌وه بو، فرمانی بیدان جه‌نگ بکه‌ن له گه‌لیان و خوړاگرین به‌رانبه‌ریان، موسا به گویره‌ی فرمانی خوا به خزمه‌کانی خوړی ووت:

﴿ يَاقُومُ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ ﴾ ئەى خىزم و نەتەوەى خۆم ئىو
بچنە نىو ئەو زەوېە پىرۆزەى ئەو تەوتۆ خوانوسىوتى بۆ ئىو پىتانى بەخشىو و كر دويىتى
بە نىشتمان بۆتان زۆردارە تاوانبارە كانيان لىى دەر كەن و پەلامارىان بەدن و مەترسن خوا
بەلئىنى داوە بىكا بە جىگەى ئىو .

﴿ ولا ترتدوا على ادباركم فتقلبوا خاصرين ﴾ وه ئیوه مه گهرینه وه به ره و دواى خوژان له بهر ترسى نه و ژوردارو تاوانبارانه، دواى ئیوه بگهرینه وه و زه رۆمهندى ههردو جیهان بین.

﴿ قالوا ياموسى ان فيها قوماً جبارين ﴾ خزمه کانی و ووتیان: یا موسا به راستی ههیه له نیو نهو زهویه پیروژه دا تاقمیکى به هیزو خاوه ن زهبر له توانای ئیمه دا نیه جهنگیان له گهل بکهین و بۆمان ناگورنجی.

﴿ فان یخرجوا منها فان داخلون ﴾ دواىی نه گهر نهوان لهو زهویه دا چونه دهره وه، بى نهوه ی ئیمه تووشی جهنگ بین، دواى نهوه ی چونه دهره وه به راستی ئیمه نه چینه نیو نهو زهویه پیروژه. جوله که کان نهیان وبست سهر بکهون به ئاسانی و خووشی به بیی کوشتن وبرینداری به وینه ی خنکاندنی فیرعه ون و لهشکره که ی له ناو چون.

﴿ قال رجلان من الذين یخافون انعم الله علیهم ﴾ دوو پیاو ی چاک له جوله که کان راپهرین و نامۆزکاریان کردن وهانیاندان بۆ گرتنی نهو شاره وه فهرانبهرداری فردستاده ی خوا بن، نهو دوو که سانه لهو که سانه ی نهو تو بون له خوا نه ترسان و له دوژمن باکیان نه بوو له سزای خوا نه ترسان خوا چاکه ی به سهر دا رژانده بوون به باوه ری بیی گهر دو لهوان نه نه ترسان چونکه نه یانزانی نهو گه له زلخوو بیی هیژن، به خزمانی خو یانیان ووت:

﴿ ادخلوا علیهم الباب فاذا دخلتموه فانکم غالبون ﴾ ئیوه بچه نیو نهو زهویه وه بدهن به سهر یانا له دهر گای شاره وه لهوان مه ترسن و مه یه لن بینه دهره وه و گه مارۆیان بدهن با هیژیان نه میتی و ترس یکه ویتنه دهرونیان، دواىی ئیوه چونه ناوی نهو شاره لهو دهر گایه وه له نا کاودا نهوان بیی ئاگابن، دووایى ئیوه به راستی زال نه بن به سهر یانا بیی کوشتن و ئازار و چاویان به ئیوه بکهو بیی هوره بهر نه دهن، چونکه ههر چهنده لهشیان گه وره به به لام بیی خیره تن. توانای په لاماردانی ئیوه یان نیه، نهو دوو پیاه وه نهوانه یان نه زانی به هو ی فهرانموده ی موسا وه .

﴿ وعلى الله فتوکلوا ان کنتم مؤمنين ﴾ دواىی ئیوه ههر پشت بیهستن به خوا نه گهر ئیوه باوه ردارین به فهرانموده کانی خواو به لیتی خواو پشت بیهستن به خوا له پیشا پیویسته تفاقی جهنگ ناماده کهن. له دواىی دا داوا ی یارمه تی له خوا بکه ن.

به لام جوله که مان دووباره گه رانه وه بۆ لای په وشته خراپه که ی خو یان و یاخی بونی خو یان .

﴿قالوا ياموسى انا لن ندخلها ابدآ ماداموا فيها﴾ ووتیان: ئەى موسا بە راستى ئیمە ناچینه نۆ ئەو شارە پیرۆزە بابۆ ماوەیىكى كەمیش بى بەمەر جى ئەوان بەردەوام بن لە نۆ ئەو شارەدا زۆر سەیره تۆ بە گفتوگۆى ئەو دوو كەسە بپروا ئەكەى بە بیروبوچوونى (١٠) كەس پروانامەكەى، ئەو دوو كەسەو ئەو (١٠) كەسە ئەو دووازەدە نەفەرەبوون موسا ناردنى بۆ تاقى كردنەوێ چۆنیەتى دانیشترانى ئەو زەویە و هەوآل هێنانەوێان.

دووایی جولەكەكان بەئەوپەرى بى شەرمى و گالته كردن بە خواو فروستادەى خواو نرڤ دانهان بۆیان ووتیان پو بەروى موسا:

﴿فاذهب انت وربك فقاتلا انا ههنا قاعدون﴾ دوایی تۆو خواى تۆ برۆن بۆ سەر ئەو تاقمە دووایی هەردوولاتان جەنگیان لەگەڵ بكەن، بە راستى ئیمە لیڤەدا ئەنیشین چاوەروانى ئیو ئەكەین.

ناوەرۆكى ئەو دوو رستهیه ی پێشوو پێشانمان ئەدەن ئەگەر خوا خزمەتى جولەكان بكاو نازاریان نەداو داواى شتى گرانیان لى نەكاو دوژمنیان لەناوبداو ئەمان دانیشن لەو كاتانەدا خواى ئەوانە. بەلام ئەگەر بچوكتزین شتیان لى داوا بكا توشى نازاریان بكا لەوكاتەدا خواى ئەوان نیه خواى موسایە یانئ جولەكەكان لە ناوەرۆكا خواى ئەوان رابوواردن و خوش گۆزەزەرانى و هەواو هەووس كالاو والاى جیهانە.

دووایی موسا كەوتە سكاڵای بى كەسى خۆى و گیر خواردنى لە نۆ ئەو تاقمە ركه چیه خۆى دووایی ئەو هەموه ماندووبونەى بە دورو درێژى بۆ سودى ئەوان.

﴿قال رب انى لا املك الا نفسى وأخى فافرق بيننا وبين القوم الفاسقين﴾ موسا

ووتى:

ئەى پەرورەدەكەرى من: بە راستى من خاوەنى هیچ كەسى نيم بۆ یاریدانى ئایىنى تۆ جگەى خۆم و براكەیشم خاوەنى هیچ كەس نی یە جگەى خۆى، یامن توانام بەسەر هیچ كەسدا نیه مەگەر خۆم و براكەم.

دوایی تۆ جیاوازی بخرە نۆوان ئیمە وگەل لا یانداو لە فەرمانى تۆ، فەرمان بدە بەشتى شایستەى ئیمەیه، فەرمان بدە بە شتى شایستەى ئەوانە. بە كورتى موسا هیچ شتىكى بۆ

نهمایه وه دواى پاش گمز بونه وهى جوله كه كان له په یمانى خوا مه گهر نه وه نه بى خوئى و براكه ی له كوشش نه وه ستن. به لآم له گهل نه وه يشدا موسا خوئى و تاقمه كه ی ناماده كړد بوو بۆ به جى هیتانی فهرمانى خوا.

﴿قال انها محرمة عليهم اربعين سنة يتيهون في الارض﴾ خوا فهرمووى: دواى به راسى نه و خاكه پیروزه قه دهغه كړيا له سهریان و ناچنه ناوى به هوئى پاش گمز بونه وه یان له فهرمانى تۆ بۆ ما وهى چل سال بېن و پرؤن و سهرگردان به نئو نه و پارچه زه ویه دا و سهر بۆ هیچ شویتى دهر نه كهن.

ههروها به و شیویه مانه وه له ویدا، له و ما وه یه دا هه مو پیره کانیان مردن، دواى مردنى نه وان نه وهى تازه له وان بې گه شستن و نازار و چاو نه ترس و به هوره.

﴿فلا تأس على القوم الفاسقين﴾ دواى موسا تۆ خه فعت مه خو له سهر كړده وهى نارې وای نه و تاقمه لایانداوه له فهرمانى خوا و په پیره وى كړدنې تۆ.

له ما وهى نه و چل ساله دا موسا و هارونى برى موسا كۆچى دووايان كړد. پاش نه وان خوا يوشه عى كړد به پېشه وای نه وه تازه بې گه يشتووه كان، خوا بوشه عى كړد به پېغه مبهريان و په لاماريان برده سهر دانېشتوانى نه و خاكه پیروزه و زالېون به سهریانا.

خواى مه زن له نایه ته كانی پېشودا باسى جوله كه كان وشكاندنې په یمان و به لېنى نه وانی كړد ئیستاش باسى سته مى كورېكى ناده ممان بۆ نه كا له براىكى خوئى. یانئ زور راسته نه ی موحه مه د نه و جوله كانه نیازى كوشتنى تزیان كړد، نه بى بزائرى نه و كار نه نارې وایانه كۆنه تازه په یدا نه بوون له وانه وه. به لكو نه وان له وه و به ریش پېغه مبه ره كانی خوئیانیان كوشتوه، بهر له وانیش بویه كه مجار كورېكى ناده م به نارې و براىكى خوئى كوشت. جا له بهر نه وهى خراپه كړدن كۆنه و تازه نیه تویش دلگران مبه له سهر پیلانى دوزمنانى خرت، باسى رېوداوى دل ته زیتى نیوان نه و دوو كورې ناده میان به سهر دا بخوئنه ره وه، بۆیان رېون بكه ره وه به و جوړه ی كه خواى مه زن فهرموئى:

وَأْتَلْ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنَيْ آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا

فَنُقِيلَ مِنْ أَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَلْ مِنَ الْآخَرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ
 قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿٢٧﴾ لَئِنْ بَسَطْتَ إِلَيَّ يَدَكَ
 لِنُقْتَلَنِي مَا أَنَا بِبَاسِطٍ يَدِيَ إِلَيْكَ لَأَقْتُلَنَّكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ
 رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٨﴾ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ تَبْشُرَ أَبَائِي بِإِثْمِي وَإِثْمُكَ فَتَكُونَ
 مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ وَذَلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَطَوَّعَتْ
 رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٨﴾ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ تَبْشُرَ أَبَائِي بِإِثْمِي وَإِثْمُكَ فَتَكُونَ
 مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ وَذَلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَطَوَّعَتْ
 لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٣٠﴾
 فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُورِى
 سَوْءَةَ أَخِيهِ قَالَ يُوَيْلَتَى أَعْجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَذَا
 الْغُرَابِ فَأُوْرَى سَوْءَةَ أَخِي فَأَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ ﴿٣١﴾

﴿ وَاثِلَ عَلَيْهِمْ بُأِ ابْنِي أَدَمَ بِالْحَقِّ ﴾ وه تو بخوینهره وه یهسه ر خاوه ن نامه کانا بهسه ر
 موسولمانان و ههمو دانیشنوانی روی زهوی ههوالی دوو کوره کانی نادهم بهسه ر هاتیان
 بهراستو دروستی- بۆ نهوهی تو بزانی بهو شتانه خاوه ن نامه کان کردونیان به سروشت بۆ
 خویان له کینه و چاو چنۆکی و دهست درێژی و کوشتنی برایی خویان.

﴿إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتَقَبَّلَ مِنْ أَحَدَهُمَا وَلَمْ يَتَقَبَّلْ مِنَ الْآخَرِ﴾ كاتى ئەو دوو كورپانە كورپى پىشتى ئادەم بوون يالە ئەوئى ئادەم بوون؟ ئەو قوربانىيە چ شىتى بوە؟ ئەوانە ھەمويان ھەوالەئى ھىزىكى ناديارىن بەھەر شىۋەيە بۆ بى ئەو شتانە بە ئىمە فېر نەكراوہ لە لايەن سەرچاوەئىكى بىروا بى كراو.

بەلام دوو شتمان پىشان ئەدەن:

۱- ئىمە خۆمان ماندو نەكەين بۆى دانەچىن وازانين پىويستى سەرشانمانە ناسىنى ناوى ئەو دوو كورپانە، ھەروەھا جۆرى وەرگىرانى قوربانىيەكە چۆن بوە؟

۲- ئەوئى راستى بى ھەموو ئادەمىزاد بە گۆرەئى سىروشتى خۆيان خواوہەنى ئامادەيىن بۆ چاكە كردن و خۆ گەرپانەوہ لە خراپە. بەلام ھەندىكىيان خواوہنى ئەقلىكى تەواو ئايىنىكى تىدايە رويان بى بكا بۆ لاي چاكەو لە خراپە لاياندا، ھەندى تريان ئايىنيان لاوازەو ئەقلىيان ناتەواوہ لە گەل ئارەزوو ھەوہسى خراپى خۆيان ئەرۆن.

زۆرترىن لەو كەسانە ماناي قىروانىيان كىردوہ باسى چىرۆكى ئەو دوو كورپانەيان كىردوہ. بەلام سەرچاوەيان نەبوہ جگەئى (العهد القديم)ى جولەكەكان، ئىمە بوختەئى ماناي دەرگەوتى ئايەتەكان نەكەين بەم جۆرەئى خواوہوہ.

بە راستى ئەو دوو كەسە ئازاوەيان بوہ لە گەل يەكترى راستە و خۆ كورپى پىشتى ئادەم بوون بەبى ديارى كردنى ناوہكانيان. زانايان ئەلەين: ناوى بكوژ قابىلە، ناوى كوژراوہكە ھابىلە ھۆى ئازاوەكەيان ئەوہيە ھەريەكەيان قوربانى ئەكەن لەبەر فەرموودەئى خوا، دووايى خوا لە ھابىلى وەرئەگرئى و لەقابىلى وەرناگرئى، جۆرى قوربانىيەكەو چۆنىەتى وەرگرتنى باس نەكردوہ.

شاراوەئى دلى قابىل جولائو ھەرەشەئى كوشتنى لەبراكەئى كرد، براكەئىشى ووتى: تۆ تاوان لە خۆت ئەكەئى و لۆمەئى من مەكە، خوا قوربانى لە خواترسان وەرئەگرئى و تۆ لەوان نىت، ئەگەر بئەويى من بكوژى من نامەويى تۆ بكوژم، ئەگەر تۆ من بكوژى، تۆ

ئەگەر پێتەو بە گوناھێ کوشتی منەو بە گوناھێ وەر نە گرتنی قوربانێ کە ی خۆت بەلام
 ئەو گفتوگۆیانە کاری نە کردە سەردەرونی قابیل، بە پێچەوانەو پقی زۆر تر پەرە ی سەند و
 بەنارەوا براکە ی خۆی کوشت، دوا ی ئەو لەشی براکە ی لەبەر دەمیا کەوت نە یزانی
 چۆنی پشار پێتەو، خوا ی گەورە قەلە پەشیکی ناردو بە قاچی و بە دەنوکی چالێکی
 هەلکەند، کە ئەو ی چاوی کەوت سەر گەردانی کە ی نەماو براکە ی نایە کۆرەو. بەلام
 دەستی خۆی کەست لە پەشیمانیدا، دوا ی ئەو ی بۆی دەر کەوت لە قەلە پەش کەمترە.
 ئەو ی باسکرا کورتە ی بەسەر هاتی ئەو دوو کورانی ئەدەمە بۆ چاکتر رۆن
 کردنەو ی خوا ی مەزن ئەفەر موی.

﴿ قال لا قتلك قال إنما يتقبل الله من المتقين ﴾ ئەو کەسە ی قوربانێ کە ی لی وەر نە گیرا
 ووتی:

بەراستی من تۆ ئەکوژم لەبەر ئەو ی قوربانی تۆ وەر گیراوه، ئەو یان قوربانێ کە ی لێی
 وەر گیرابوو ووتی: لەبەر چ شتی من ئەکوژی من هیچ تاوانێکم نە کردوو، بەلام بەراستی
 قوربانی وەر ناگیر ئەگەر لە کەسانێ وەر نە گیرێ لە خوا بێرسن و نیازیان پاکتیی.
 ﴿ لئن بسطت إلى يدك لتقتلني ﴾ بە راستی ئەگەر تۆ دەستی خۆت درێژ بکە ی بۆ لای
 بۆ ئەو ی تۆ من بکوژی بەی تاوان.

﴿ ما أنا بباسط يدي إليك لأقتلك ﴾ من درێژ ناکەم دەستی خۆم بۆ لای تۆ بۆ ئەو ی
 من تۆ بکوژم، هەرچەندە من لە تۆ بە هێز ترم من بە وێنە تۆ خراپە ناکەم و وولات
 نەدەمەو.

﴿ إني أخاف الله رب العالمين ﴾ بەراستی من ئەترسم لە خوا ی پەر وەر دەکەری هەموو
 بونەوهران من شەرم ئەکەم خوا من بێنی و دەست درێژ بکەم بۆ لای تۆ بۆ کوشتن.
 ﴿ إني أريد أن تبوأ بأثمي وإثمك فتكون من أصحاب النار وذلك جزاء الظالمين ﴾ بە
 راستی من ئەمەوێ تۆ بگەر پێتەو بە هۆی گوناھێ کوشتی منەو بە هۆی گوناھێ

وه‌رنه‌گرتنی قوربانیه‌که‌ت هه‌ر کاتی من بکوژی، دواپی تۆبه‌و بۆنه‌وه‌ی بی له‌ دانیش‌توانی ناگری دۆزه‌خ له‌ پاشه‌ روژدا، وه‌ دۆزه‌خ پاداشتی که‌سانیکه‌ سته‌م کاربن به‌و وینه‌ی تۆ که‌ من بکوژی به‌ نا‌ره‌وا.

﴿ فطوعت له‌ نفسه قتل اخیه فقتله فأصبح من الخاسرين ﴾ دواپی ده‌رونی پیسی قاییل کوشتنی براکه‌ی خۆی بۆ رازانه‌وه، دواپی براکه‌ی خۆی کوشت به‌ نا‌ره‌وایی، دواپی کوشتنی براکه‌ی گه‌را له‌ که‌سانی زیان مه‌ندبن به‌هۆی سزادانیان له‌ دۆزه‌خدا.

جوژی کوشتنی براکه‌ی چۆن بووه‌ به‌ چ شتی کوشتنی گرنگ نیه، نه‌وه‌ی جینگه‌ی سه‌ر سوپمانی چۆن دلی هات برای خۆی بکوژی؟ کاتی براکه‌ی خۆی کوشت سه‌رگه‌ردان بوو په‌شیمان بویه‌وه‌ نه‌ی نه‌زانی چ شتی بکاو چۆن له‌شی براکه‌ی بشاریته‌وه، چونکه‌ یه‌که‌مین کات بوو که‌سێ بمری له‌ کورانی ئاده‌م.

﴿ فبعث الله غراباً يبحث في الأرض ﴾ دواپی خوا به‌ میهره‌بانی خۆی بۆ فیر کردنی نه‌و کوره‌ی ئاده‌م و بۆ ئاده‌میزادی پاش نه‌و قه‌له‌ ره‌شیکێ نارد هه‌لی که‌ند چالێ له‌زه‌ویدا به‌ ده‌نو‌کو قاچه‌کانی و قه‌له‌ ره‌شیکێ تری مردوی هیناونا‌یه‌ چاله‌که‌ و خۆلی دا به‌ سه‌ریاودای پۆشی مردنی قه‌له‌ره‌شه‌که‌ به‌ هه‌ر شیوه‌یه‌ بوی گرنگ نیه.

﴿ لیریه کیف یواری سورة أخیه ﴾ ناردنی نه‌و قه‌له‌ ره‌شه‌ بۆ نه‌وه‌بو خوانیشانی نه‌و کوره‌ی ئاده‌م بدا به‌ چ جوژی بشاریته‌وه‌ شه‌رم گه‌و له‌شی براکه‌ی خۆی.. نه‌توانری راناوی ووشه‌ی (یری) به‌جیته‌وه‌ بۆ لای قه‌له‌ره‌شه‌که‌.

﴿ قال یاویلتي أعجزت أن اکون مثل هذا الغراب ﴾ دواپی کوشتنی براکه‌ی خه‌فه‌ت و ئازار دای گرت ووتی: هاوار بۆ من له‌سه‌ر نه‌و گونا‌هه‌ی من کردم و کاریکی خراپم کرد نایا من نه‌وه‌نده‌ نه‌زان و لاواز بوم که‌ من وینه‌ی نه‌و قه‌له‌ ره‌شه‌ بومایه‌و راغوبم وه‌ربگر‌تایه‌ به‌ وینه‌ی نه‌و.

﴿ فأواری سواة أخی فأصبح من النادمین ﴾ دواپی من دام پۆشی بایه‌ شه‌رم که‌و له‌شی برای خۆم، دواپی گه‌را له‌و که‌سانه‌ی په‌شیمان بینه‌وه‌ له‌سه‌ر کاری کردی‌تان، به‌ تاییه‌تی

له‌سهر کوشتی براهی، جوړی سهر‌گه‌ردانی نه‌و برا کوژهی خوۍ، نه‌زاینی جوړی
شاردنه‌وهی له‌شی براهی. ناردنی قه‌له‌ره‌ش بو فیر‌کردنی شار‌دنه‌وهی نه‌مه‌مان نیشان
نه‌ده‌ن که نه‌و دوو کورانه کوری پشی ئاده‌م بوون، چونکه هر نه‌وان نه‌یان دی‌وو مردنی
که‌سینک و شار‌دنه‌وهی له‌گوردا.

به‌راستی روداوو به‌سهر هاتی نه‌و دوو کورانه‌ی ئاده‌م بزمانی ر‌ون نه‌کاته‌وه ئاده‌میزاد
دوو جوړن (۱) تاوانباران و له‌سنوری خوا ده‌رجوان (۲) بی تاوانان بو پاراستی بی
تاوانان له‌تاوانباران. یو مانه‌وهی بی تاوانان و به‌رده‌وامیان و دابه‌زاندنی ژیان و
گورزه‌رانی خوښ بو‌یان.

بو‌راوه‌ستانی یاسای خ‌وای مه‌زن. قورنانی پی‌روژ دیاری کردوه بو هم‌مو نه‌و که‌سانه‌ی
له‌سنوری خوا ده‌رته‌چن سزاییکی واشایانی نه‌و که‌سانه‌ی بی که‌بی تاوان نه‌کوژن، کوشتی
ئاده‌میزاد به‌بی تاوان به‌گه‌وره‌ترین گونا‌ه دانراوه، ئیتر نه‌و کوشته‌هه‌ر که‌سینکه وه‌بی،
نه‌ک به‌تاییه‌تی له‌دوو کوره‌که‌ی ئاده‌م هر‌چه‌نده نه‌وان بونه هوۍ هاتنه‌ خ‌واره‌وه‌ی نه‌و
یاسایه بو نه‌و تاوانه گه‌وره‌یه. ناشکرایه دانانی یاسای گشتی به‌هوۍ رووداویکی تاییه‌تیه
بوه، بو‌راوه‌ستانی نه‌و یاسایه و بو‌چه‌سپاندنی به‌سهر ئاده‌میزادا خوا نه‌فهر‌موی:

مِنْ أَجْلِ ذَٰلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِي إِسْرَءِيلَ أَنَّهُ مَن قَتَلَ
نَفْسًا يَغْتَرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ
النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ
جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا
مِّنْهُمْ بَعْدَ ذَٰلِكَ فِي الْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ ﴿٢٢﴾

﴿من اجل ذلك﴾ لەبەر گەورەیی تاوانی کوشتن لەهەر کەسیکە وەبێ، لەبەرزیانی کوشتن کە هەموو خراپە و بێ نرخێ ئاین و جیهانی تێدا یە و بەختیاری پاشە پۆزیش لە کێس ئەدا، ئێتر کوشتن بەهەر ھۆیەکی ناپەوای، ئەک تەنھا بە پەوداوی کوشتنی کوری ئادەم، هەر چەندە کوشتنی ئەو ھۆی ھاتنە خوارەوای ئەم، ئایەتە یە.

﴿کتبنا علی بنی اسرائیل أنه من قتل نفسا بغير نفس﴾ ئیمە پێویستمان کردبوو لەسەر بەنی ئیسرائیلی کە بەراستی هەر کەسێ بە ناپەوا کەسێ تر بکوژێ بەبێ ئەوای کەسیکی کوشتی.

﴿أو فساد في الارض فكأنما قتل الناس جميعاً﴾ یا کەسێ بکوژێ بەبێ ئەوای خراپە و بێ ئایینی پەیدا بوی لە زەویدا. یا بەبێ ئەوای ئاسایشی دانیشتران تێک بەدا، دواپی وەک ئەو وایە هەموو ئادەمیزادی کوشتی، چونکە بەھۆی کوشتنی یەک کەسەو ھەتکی پێ و نرخێ هەموو ئادەمیزادی کردو بەبێ جیاوازی، ئەگەر کوشتنی یەک کەسی لاپەوا بێ کوشتنی هەموو کەسێ لاپەوایە، خەشمی خوا بۆ کوشتنی یەک کەس و زۆر تر لەیەک کەس یە کسانە لای بۆ زانین: ئەو ھۆیانە ئەبنە جینگە بۆ پەوا بونی کوشتنی ئادەمیزاد ئەمانەن:

کەسێ بەبێ تاوان کەسێ تر بکوژێ. ئەو کەسانە ی ھاو بەش بۆ خوا دانەن. ئەو کەسانە لە ئایینی ئیسلام وەر ئەگەرین. ئەو کەسانە ی رینگە گرو جەردەن. پرسیار: سزای کوشتن جوله کەکان و جگە ی ئەوانیش ئەگەریتەو، ھۆی ناو بردنی جوله کەکان بە تاییەتی چ شتی کە؟

و ئەلام: زۆر راستە ئەو سزایە هەموو ئادەمیزاد ئەگەریتەو، بەلام خوای مەزن ناوی ئسرائیلیەکان بردو بەتاییەتی، چونکە ئەوان بۆ کوشتنی ئادەمیزاد لە هەموو کەس نالە باترن، بۆ پێزانینی خۆینی ئادەمیزاد. تینون بۆ بەلگە لە تەوراتە دەست کردە کەیاندا کوشتنی منالان و ژنانی جگە ی خویان بە پەوا داناو، کوشتنی پێغەمبەرەکانی خویان گەورەترین بەلگەن لەسەر خویان پێزانینی ئەوان.

بۆ ئاگاداری: کوشتنی موسولمانان و بەرپەوا دانانی کوشتنی ئادەمیزاد تەنھا جوله کەکان بە پەوای دانین، بۆ ئنووێ. کۆماری عێراقی بە عەسی زۆرتر لە (١٨٠) ھەزار

منال و ژن و پیرو پەك كهوتهی زینده به چال کرد به ناوی ئەنفالهوه. به گازی خەردەل له پێنج هەزار زۆرتەر دانیشتوی شاری هەلەبجەیی کوشت، هەروەها له جینگەکانی تریش زۆر کەسی تریان گوشت، ئەو کەسانە کوژران هەر لەبەر ئەوەی کورد بون. تورکەکان هەر له کاتی عوسمانیەکانەوه هەتا ئەم سەردەمەیی ئێمە به هەزاران کوردیان.

کوشتووه، به تایبەتی له کاتی موستەفا که مالهوه، هەروە فارسه‌کان له تورکەکان که‌م‌ترین بۆ کوشتنی کوردان، له‌لایەتره‌وه روسیای شیوعی زۆرتەر له پێنج هەزاری له شۆرش گیرەکانی ئەفغانی کوشت. سته‌می رژێمه‌کانی ترنایه‌نه ژماره.

﴿ومن احيائها فكأنما احيا الناس جميعاً﴾ وه کەسێ رزگار بکا کەسێ تر له کوشتن و له هۆی کوشتنی ژبانی بپاریزی و بپێته هۆی مانەوهی، خۆی بگێڕێته‌وه له کوشتنی کەسێ تر یا نه‌یه‌لتی بیکوژن، یارزگاری بکا له دهستی سته‌مکاری، دوابی وه‌ك ئەوه‌وايه رزگاری کردی هەمو ئاده‌میزاد.

ئەو ئایه‌ته ئەوه‌مان پێشان ئەدا مانەوهی تا که کەسێ خۆی له خۆیا مەبه‌سته، نه‌ك هۆیه‌کی و رینگه‌بی بۆ لای مانەوهی جگه‌ی خۆی، ئەو رێزگرنه‌ی تا که کەسێ شتیکی مەروفايه‌تیه. یانی بۆ تا که کەسێ هه‌یه رێزی لێی بگێری به وێنه‌ی رێزگرتن له مەروفايتی، ده‌ست درێژی بۆ سەر تا که کەسێ ده‌ست درێژه بۆ سەر مەروفايتی، چونکه تا که تا که ئاده‌میزاد نوێنه‌ری مەروفايه‌تین، چاکه کردن له‌گەڵ تا که کەسدا چاکه یه له‌گەڵ مەروفايتی. هەر کۆمه‌لتی تا که کەسیکی هەزار و لاوازی تێدابی و بترسی مافی پێشیل بکری ئەو کۆمه‌له‌ خۆی له خۆیا لاوازو بۆ گه‌نه، وه‌ك له شتی وایه ئەندامیکی نه‌میێن، که‌واته سوودی تا که کەسیك و سودی کۆمه‌ل ته‌واو کەری یه‌ کترین له‌یه‌ك جۆیی نابنه‌وه.

﴿ولقد جاءتهم رسلنا بالبينات ثم إن كثيراً منهم بعد ذلك قي الارض لمسرفون﴾ به‌راستی هاتبو بۆ لای به‌نی ئیسرایل فروستاده‌کانی ئێمه به‌ چه‌ندین کاری یه‌ك خەرو به‌لگه‌ی ناشکرا له‌پاشا زۆر له‌وان دوای چونی فروستاده‌کانی ئێمه زۆرتەر له‌وان لایاندا له‌ سنوری دادپه‌روه‌ری له‌ نیو زه‌ویدا به‌ کرده‌وه‌ی خراب و کوشتنی ئاده‌میزاد به‌ تایبەتی کوشتنی پێغمه‌مبه‌ره‌کانی خۆیان، بۆیه‌ پیاویان لێی وه‌رناگیرێ.

به راستی هیچ کس بی بوی نیه خوئی به خاوه نی نیسلام بزانی که چی پال پشتی بی بوی نهو که سانه له سنوری خوا دهو چون، به ناوی نیسلامه وه سته و دهست برینی ناله بار بلا و بکاته وه. به راستی نهو که سانه مافی گه وره بی خوا ی مه زنیان زهوت کرد وه، بی بوی و ن کردنه وی نهو مه به ستانه خوا نه فهر موی:

إِنَّمَا

جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِّنْ خَلْفٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٣٣﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِن قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ فَأَعْلَمُوا

أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٤﴾

﴿ إنما جزاء الذين يحاربون الله ورسوله ﴾ به راستی که سانیکی نهو تو جهنگ نه که نه گهل خوا و فروستاده ی خوا، یانی له گهل دوستانی خوا و فروستاده ی خوا. واته دهست دریژ کردن به ناپروا بی سهر دانیشنوان وه که دهست دریژیه بی سهر خوا و فروستاده ی خوا، هدر له بهر نهو هیشه سزای نهو دهست دریژیه یاسای بی دیاری کراوه لای خوا به نهو بهری ته می کردن.

﴿ ويسعون في الارض فساداً ﴾ وه نهو که سانه کوشش نه که نه بی خرابه کردن له زه ویدا بی تیک چونی ناسایش و ژیانی دانیشنوان و تالان کردنیان و ریگه گرتن لهوان و کوشتی بی تاوان و دزینی سامانیان، سزاکانیشیان نه مه یه.

ته فسیری زمناکوی

﴿ ان یقتلوا أو یصلبوا أو تقطع ایدیهم وأرجلهم من خلاف ﴾ که بکوژرین ئەگەر دانیشتوان بکوژن بەبێ هەڵواسین، یا هەڵبواسرین لە کاتیکی دانیشتوان بکوژن و دارایشیان لێی بسێنن، ئەو هەڵواسینە بەر لە مردنیان بێ یا دواى مردن زانیان بیران جیاوازه، یادهستیان و پیکانیان بپرێ بە جیاوازی یانێ چەپ و راست ئەگەر پێگە بگرن لە دانیشتوان و دارایان لێ بسێنن، ئەبێ ئەو دەست بپرن بە جووری بێ ئەوەندە خوێنیان نەروا هەتا بمرن، ئێر بە هەر جووری ئەبێ بپرن.

﴿ او ینفوا من الارض ﴾ یا دور بخوێنەوه لە جێگەی خوێنەوه بۆ جێگەیە تر ئەگەر تەنها پێگەیان گرتبێ و دانیشتوانیان ترساندبێ بەبێ کوشتن و دارایی لێ سەند بان. زانیان دەر بارەوی جی بە جی کردنی ئەو یاسا و سنورانی بەسەر ئەو جەردانەدا بیران جیاوازه لای شافعیەکان بەو جووره باس کران لە مانا کردنی ئایەتەکاندا، ئەو بۆ چۆنەوی شافعیەکان رێک و پێک ترو شیواو ترە لە گەڵ پروا ئەتێ دەر کەوتوی ئایەتە کەدا. لای حەنەفیەکان ئەگەر دارایان لێ سەندن و کوشتیان دادوهر بۆی هەبە دەست و پێان چەپ و راستا بپرێ، ئەگەر ئارەزووی کرد بیان کوژی و هەلیان نەواسێ، بۆی هەبە بیان کوژی و هەلیان نەواسێ بەزیندویی و سکیان بدپن بەرم هەتا ئەمەرنو هەڵواسینە کەیش سێ روژی بە تەنها.

﴿ ذَلِكْ لَهُمْ خِزْيٌ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴾ ئەو سنوره ناوبراوانه بۆ ئەو کەسانە پسوایی و بێ ئابروییە بۆیان لە جیهانداو، بۆ ئەو کەسانەیش هەبە سزایەکی گەوره لە روژی دوایدا.

ئەو سنورانه کە باسکران بەسەر موستاماندا بە کار ئەهێترین کاتێ دەست بکەن بە پێگە گرتن و جەردەیی لە دانیشتوان، ئێر ئەو کارە خراپە یان لە زەویدایی یا لە نیو ئاوودا، لە شارایی یا لە کەژو کیودا، چەکەکانیان تیرو رەمب یا شتی تر، دەست درێژەکانیان لەسەر دانیشتوان بێ یا لەسەر سامان و ناموسیانی. بەلام ئەگەر ئەو پێگە گرانه بێ باوەرین سنوره کانیان لەمەو پاش باس ئەکرین.

﴿ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدُرُوا عَلَيْهِمْ ﴾ مەگەر کەسانێکی ئەوتۆ لەو پێگە گرو جەردانە پەشیمان بوونەوه بە خوشی خوێان و وازیان هێتانی لەو کارانه کردوینە بەر

لهوهی ئیوه دهسته لات پهیدا بکدن به سهریانا له و کاته دا نهو تاوانبارانه وازر لهو ریځه گرته بهیتن که خوږیان له خوږیانه وه وازیان هیئا پیویست به سزادان نامیتی، نهو جوړه دهستوره بو سزادانی نهو پیاوخرابانه راسترین و شایان ترو بی وینه به بو ریژی مروفایه تی که نایینی نیسلام دیناوه بو ههردوو لایه نی تاوانبارو ستم لی کراو به شیوهیه کی دادپهروهرانه.

نهوهی شایانی باسی په شیمان بونه و هیان بهر لهوهی له دهست به سهر اگرتیان که سزای ته می کردنه که یان له سهر هه لئه گیری کاتی وایه بو شتی بی په یوه نندی به مافه کانی خواوه هه بی به لام مافه کانی ناده میزادیان له سهر هه لئا گیری، یانی نهو جهردانه با په شیمان بینه وه نه گهر دارایی دانیشتوانیان بردی نه بی یا نهو دارایه یا نرخه که ی بده نه وه به خواوه کانیان، نه گهر که سیکیان کورشتی خواوه نی کورژاوه که نه توانی بیان کورژی یان خویتیان لی بسیتی یا لییان ببوری.

به راستی نهو نایه ته دهر باره ی جهردو ریځه گرانی موسلمانان هاتو ته خواره وه. به لام بت په رستان و بی باوه رانی تر نه گهر باوه ریان هیئا سزای خواو ناده میزادیان له سهر هه لئه گیری له پیش یا له پاش دهست به سهر اگرتیان بی.

﴿فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ وه دواپی ئیوه بزائن به راستی خوا لی بوردنی زوره بو گونا هباران نه گهر په شیمان بینه وه، میهره بانی زوره بو په شیمان بونه وه کان.

بو زانین: نهو یاسا به ریژانه ی باسکران گه و ره ترین سزایه لای نیسلام بو گه و ره ترین تاوان به شیوهیه کی دادپهروهرانه به کار دین له سهر تاوانباران پاش پروون بونه وهی تاوانه کانیان جگه ی موسلمانان نهو یاسایانه به کار نایه رن بو نه مانی نهو تاوانانه. به لام نهو رو پاییه کان و کار به دهستانی به ناو موسلمان که شاگردی د تسوژی نهوانن نهو په ری سزاو دارو فدا لقه به کار نه هیتن دهر باره ی بی تاوانان هر له بهر رامیاری خوږیان و چاوچنکیان. کاره با و بزمارو شوشه برینه نه ندامیان و به ستنه و هیان به پانکه وه به کار نه هیتن. ههروه ها هازه ری کیمیایی و گازی خه رده ل و فسفور به فرو که نه ریژن به سهر دانیشتواندا که هیچ تاوانیکیان نه کردووه جگه لهوهی له نه ژادو پوه گزی نهوان

نښ. به ههزاران منال و ژن و پير پارچه پارچه نه کښ، به دهيان کهسيان کوږو کهږو شهل نه کښ همر له بهر نه وهی دژی کاری خراب و ستم کردنی نهوان.
کاتې خواي مهزن له مهو بهر باسي کوشتن و ږيگه گرتنی بږ کردین، دواي نهو هيش
فهرمانان يې نه داو ناموزگاريمان نه کا له خوا بترسين و خومان بکهين به فيدا کار بږ بهرزی
ياسای نيسلام و سه پاندنی به سهر دانيشنوانو نه فهرموی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ

لَعَلَّكُمْ تَفْلَحُونَ ﴿٣٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوَآتٍ

لَهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لِيَفْتَدُوا بِهِ مِنْ

عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَمَةِ مَا تُقْبَلُ مِنْهُمْ وَهُمْ عَذَابُ أَلِيمٍ ﴿٣٦﴾

يُرِيدُونَ أَنْ يُخْرِجُوا مِنَ النَّارِ مَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنْهَا

وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٣٧﴾

﴿ يا ايها الذين آمنوا اتقوا الله و ابتغوا إليه الوسيلة ﴾ نهی کهسانیکی نهوتو باوهرتان
هیناوه نیوه له سزای خوا بترسن و خوتا له بی فرمانی خوا بپاریژن و، نیوه داواي نزيك
بوونهوه بولای خوا بکښ به کردنی په رستنې په رسته کانی خوا، بهواز هيتان له بی فرمانی
خوا، وه سبله و تهو سول به مانايه کښ. يانې په لاماردان بولای خوا به ناواتی گهيشتن به شتی
، مانای راستي وه سبله و تهو سول په لاماردانه بولای خوا به هزی چاو دیری کردنی کاره

بەرپۇرەكانى ياساۋ دەستور. تەۋەسول بۇلاى جگەى ئەۋانەۋ دزىنەۋ دانانى شىكە لە جگەى شۈپنى خۇيدا .

﴿ وَجَاهِدْ فِي سَبِيلِهِ ﴾ ۋەئىۋە خۇتان ماندوۋ بگەن ۋ كۆشش بگەن لە رېگەى ئايىنى خوادا بە جەنگ كىردن لە گەل دوزمىنانى ئاشكراۋ نەپنى ئايىن، لەبى باۋەرەن ۋ لە نىيازى دلتان بۇ كىردنى خراپەۋ گوناھو دلپىسى.

﴿ لَعَلَّكُمْ تَفْلَحُونَ ﴾ بۇ ئەۋەى ئىۋە رىزگارتان بىى لە خەشم ۋ سزەى خواۋ بگەن بە بەختىارى ۋ چونتان بۇ بەھەشتى بەرىن ۋ نەبەرەۋ.

بەرپاستى ترسان لە خوا، داۋا كىردنى شتى بىتە ھۆى نىزىكبوۋنەۋە لە خوا، كۆشش لە رېگەى خوادا، ھەموۋىان بۇيەك مەبەستىن، يا بۇ چەند ماناىەكن لەيەك جۈى نەبەۋە، چونكە ترسان لە خوا خۇپاراستەنە لە خەشى خوا، داۋا كىردنى نىزىكبوۋنەۋە لە خوا داۋا كىردنى رەزائىتى خوايە، كۆشش لە رېگەى خوادا ھەردوۋلايان دەگىرتەۋە، گەرەترىن شتى مەۋف خۇى بىى نىزىك بختەۋە لە خوا خۇشەۋىستىيە بۇ ئادەمىزاد ۋ كار كىردنە بۇيان، ئاگۇنچى مەۋف خۇاى خۇش بوى بەبى خۇشەۋىستى ئادەمىزاد، بە نىزىك بوۋنەۋە لە خوا ھەموۋ چاكەيە دەستى ئادەمىزاد دەكەۋى.

بەلام دۋا كىردنى كەسانى نەزان ۋ نەفام ۋ نەخۇنەۋاران، نىزىكبوۋنەۋە پەنا بىردن بۇلاى گۆرى دۇستانى خواۋ پىاۋچاكان، بىروا بوۋن بەۋەى ئەۋ پەنا بىردنە ئەبىتە ھۆى جىبەجى كىردنى مەبەست ۋ نىياز، يا ئەۋ پىاۋ چاكانە داۋا بگەن لە خوا نىيازەكەيان بىتەدى، خۇى بۇخۇى راستەۋخۇ داۋا لە خوا نەكا، ئەۋانە ھەموۋىان دزى ياساى ئايىنى ئىسلامن، چونكە خۇاى مەزن ئەفەرمۈى: بەرپاستى ئەۋ كەسانە ئىۋە پەنا ئەبەن بۇلايان ۋ داۋاى جىبەجى كىردنى مەبەستىيان لى ئەكەن ۋىتەى ئىۋەن، ئىتر بۇخۇتان پەيۋەندى بە خواۋە نەكەن؟

داۋاى ئەۋ فەرماندانە بەرپۇرەكانەى پىشۋو لەلايەن خۇاى مەزنەۋە، خوا ھەرەشە لەبىى باۋەرەن ئەكا زۆر بە تۈندى، ھەموۋ رېگەيەككىيان لى ئەگرى ۋ ئەفەرمۈى:

﴿ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَن لَّهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ﴾ بهراستی کهسانیکی نهوتو باوهریان

نههیناوه، نهگهر بهراستی بو نهوان ههیی شتی له زهویدایه له دارایی و پیت به گشتی.

﴿ وَمِثْلَهُ مَعَهُ لِيَفْتَدُوا بِهِ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ﴾ وهبو نهوانیش ههیی وینهی نهوهی

لهزهوی دایه لهگهلیا بی بو نهوهی نهوان بیکه نهفیداکاری بو خویمان نهو شته لهبههر
رزگار بوونیان لهسزای رۆژی ههلسانهوهیان لهگۆرهکانیان.

﴿ مَا تَقْبَلُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴾ وهرناگیری نهو شته لهوان و رزگاریان نابی

لهسزای رۆژی دواپی، و بو نهو بی باوهرانه ههیه لهو رۆژه دا سزایکی خاوهن ئازار و
سوک ناکری بزیان، نهو فهرمودهیه راست و بیگومانه، چونکه ئادهمیزاد ههموو دارایی
خۆی نهبهخشی بو نهوهی رزگاری بی لهنهخۆشی جیهان و ئازاری نهمرۆ، نهبی بو سزاو
نیشی ناگری دۆزهخ چهنده بهخشی.

﴿ يَرِيدُونَ أَن يُخْرَجُوا مِنَ النَّارِ وَمَا هُمْ بِخَارَجِينَ مِنْهَا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴾ بی باوهران

نهیهانهوی که بینه دهرهوه لهو ناگره و، نهوان نایه نه دهرهوه لهو ناگره و نهو ئاواتهیان
نایهته دی و ههولتی بی هوده نهدهن و، بزیان ههیه سزایه کی بهردهوام و نهبراه.

بو زانین: تاوانی تر ههیه سزای گوناهاکهی لهوانهیه شتی کهمتر بی لهسزای بی

باوهری وهك تالان کردنی دارایی و خواردهمهنی گهلان و ریگه گرتن لههوی ژبانی
دانیشنوان کوشتنی بی تاوان و ریگه گرتن لهسهربهستی و ئازاردانی گهلانی ژێردهسته،
نهوانه لهدوای بی باوهری خراپترین شتن.

خوای مهزن لهنایهتهکانی پیشوودا باسی دهست و بی برینی ریگه گران و جهردهی بو

کردین بههوی زهوت کردنی دارایی دانیشنوانهوه، لهم نایهتهی دوایدا باسی برینی
دهستی راستی نهو کهسانهمان بو نهکا دارایی دانیشنوان نهوزن بهنهیتی:

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا
 أَيْدِيَهُمَا جِزَاءً بِمَا كَسَبَا كَلَّا مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ
 ﴿٣٨﴾ مَن تَابَ مِن بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ
 عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٩﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ
 السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَيَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ
 وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٠﴾

﴿وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جِزَاءً بِمَا كَسَبَا﴾ وه پیاوی دزی کردوه و زنی
 دزی کردوه دووایی ئیوه دهسته کانیان بپرن له بهر تۆله کردنه وه لهوان به هوئی شتی نهوان
 کردویانه چونکه نرخ و ریژی دارایی جگهی خویانیان پوشاندوه.
 ﴿تَكَلَّا مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ له بهر سزادانیان له جیهاندا له لایدن خواوه بۆیان
 دانراوه، خوا به دهسته لاته فهرمانی بهرگری ناکرئ، هه موو شتی له جیگهی شیای خویا
 دانه نی به تاییه تی فهرماندان به برینی دهستی کهسانی دزی نه کهن.

بۆ برینی دهستی دز نهم مهرجانهی دوایی پتویسته ره چاو بکرن:

۱- پتویسته دزراوه که له جیگهی شیای خویا دانراستی، هه موو شتی جیگهی کی
 تاییه تی خوی هیه بۆ پاراستی و دانانی، دزه کهیش شتی لهو جیگهی بهییتیه ده ره وه. بۆ
 نمونه: نه گهر ماشینی له گهراجیکی داخراوا بدزری سنوری دانراوی خوا به سهر
 دزه کهیدا جی به جی نه کرئ، دوایش پتویسته نهو ماشینه که بدزیته وه به خاوه نه کهی نه گهر
 له سهر جادهیه یا گهراجیکی دانه خراوا نهو ماشینه دزرا دهستی دزه کهی نابهری و

دادوەر بەشتی تر تەمبێ ئەو دزە بکا بە لێدان یا بەندکردن، پێویستە ماشێنە کەشش بدرێتەو بە خاوەنە کە ی.

۲- زانایان جگە لە ئەبو حەنیفە پێک هاتوون لەسەر ئەوێ کاتێک دەستی ئەبەرێ دزراوە کە لە چوارێ کە دیناری کەمتر نەبێ. ئەبو حەنیفە لای وایە لە دیناری کەمتر نەبێ.

۳- پێویستە ئەو دزە منال و شیت نەبێ، ئەگەر منال یان شیت بێ دەستی نابەرێ.

۴- زانایان پێک هاتوون لەسەر ئەوێ باوک و دایک بە دزینی دارایی منالی خۆیان دەستیان. نابەرێ، ژن و مێرد بە دزینی دارایی یە کتری دەستیان نابەرێ. کفن دز دەستی ئەبەرێ.

۵- پێویستە دزی کردنە کە لە سالانی گرانیدا نەبێ، یانی ئەگەر کەسێکی برسی بەناچار دزی کرد بە ئەندازەی پێویستی خۆی دەستی نابەرێ.

۶- چۆنیەتی دەست برینی بەم جوۆرە نەبێ: یە کەمجار دەستی راستی دز لە جوۆر کدا ئەبەرێ، دوو هەمجار قاچی چەبی، سێ هەمجار دەستی چەبی، چوار هەمجار قاچی راستی، دوو جار بە هەر جوۆرێ بێ ئەبێ دادوەر تەمبێ بکا.

﴿فَمَنْ تَابَ بَعْدَ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ دواى ئەو کەسێ دزی کردووە پەشیمان بووەو دواى سەتەمکردنە کە خۆی و دواى دزی کردنە کە ی، و، کردووە کانی خۆی چاک کردو دزراوە کە ی دایەووە بریارى دا جارى تر دزی نەکا، دواى بە راستى خوا پەشیمان بووەو ی وەر ئەگرێ و لە روژی دوایدا سزای نادا. بە راستى خوا خوش ئەبێ لە کەسێ پەشیمان ئەبێتەو، مێهرەبانه بو ئەو کەسە. بەلام بەلای زوربەى زانایانەو ئەبێ هەر دەستی بپرێ. کاتی خواى مەزن پێویستی کرد برینی دەستی دزو پەشیمان بووەو ی وەر ئەگرێ، دواى رونی ئەکاتەو کە خوا ئارەزووی هەرشتی بکا ئەیکا، هەر شتیکی مەبەستێ فەرمانی بێ ئەدا لە سزادان و لە لی خوشبوون، چونکە خوا خاوەنی هەموو شتی کە و ئەفەرموێ:

﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ نایا تو نازانی به راستی بو خوایه خاوه نیستی و پاشایه تی ناسمانه کان و زهوی ، خوا سزای که سی نه دا ناره زووی بکاو، خوش ئه بی له که سی ناره زووی بکا و کهس ناتوانی بهر همتستی بکاو، خوا ده ستلانی به سر هه موو شتیکا هه یه.

ئهو نایه ته ی پتشیو هه رچه نده روی پی کراوه بۆلای پیغه مهر ﴿وَإِنَّ اللَّهَ لَهُ عِلْمٌ﴾ به لام هه موو که سی نه گرته وه، نیشانیسمان نه دا خوا هه موو بونه وهرانی دروست کردوه، هه رشتی بکا بو سودی به نده کانی خو به تی، له بهر ناسایشی ناده میزاده یاسای داناوه هه موو سنوره کانی بو سودی نه وان هاتوته خواره وه کانی خوی مه زن روونی کرده وه هه ندی له ده ستورو یاسا کانی خوی. به بی گومان ناگای له هه ندی کهس هه بوو په له یان نه کرد بۆلای بی باوه ری، پیغه مهریش ﴿وَإِنَّ اللَّهَ لَهُ عِلْمٌ﴾ خوی راگرتبوو له سهریان و خه فته تی پی نه خوارد، بۆیه خوا فره مان یی دا خه فته نه خوا بو ئهو شتانه و فره موی:

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ
لَا يَحْزَنْكَ الَّذِينَ يُسْكِرُونَ فِي الْكَفْرِ مِنَ الَّذِينَ
قَالُوا آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ وَمِنَ الَّذِينَ
هَادُوا سَمَّعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّعُونَ لِقَوْمٍ
آخَرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ
يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَذَا فَخُذُوهُ وَإِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا
وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا

أُولَئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَظْهِرْ قُلُوبَهُمْ لَهُمْ فِي
الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٤١﴾
سَمَّعُونَ لِلْكَذِبِ أَكْثَرُونَ لِلسَّحْتِ فَإِنْ جَاءُوكَ
فَأَحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ
يَضُرُّوكَ شَيْئًا وَإِنْ حَكَمْتَ فَأَحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ
إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٤٢﴾ وَكَيْفَ يُحْكِمُكَ اللَّهُ
تَوْرَتَهُ فِيهَا حَكَمُ اللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ
وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٣﴾

﴿يا أيها الرسول لا يخزلك الذين يسارعون في الكفر من الذين قالوا آمنا بأفواههم﴾
تهی فروستاده تو خهفته بار نه کن که سانیکی نهوتو پهله نه کن بولای بی باوهری لهو
که سانهی نهوتو نهیان ووت: به ده میان: نیمه باوهرمان هیناوه.

﴿وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ﴾ و له نهینیدا دلیان باوهری نهینابوو، مه به ست لهو که سانه نهو
دوو روانه بوون له گهل بی باوهراند له نهینیدا دؤستایه تیان دهر نه بری بویان دواى نهو هی
خوای مه زن باسی نهو دووروانه ی کرد با سنی تاقمی له جوله که کان نه کاو نه فهرموئ:
﴿وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ﴾ وهه نندی له که سانیکی نهوتو نایینی
جوله که یان ههیه درو نهیستن له مالومی جوله که کان و به راستی نهزانن، گفتوگوی توش
نه بیسن بو نهو هی به درو ت بجه نه وه. نه وه له وه وه هاتوه جوله که کان به نی قوره یزه ی

دانیشتوانی مەدینە دوای ئەوێ گۆیان لە فەرمودە ی پێغمەر ئەگرت ئەچونە دەرەو ئەیان ووت: فلان شتمان بیست لە پێغمەر کەچی ئەشتان بیستوو.

﴿سَمَاعُونَ لِقَوْمٍ آخِرِينَ لَمْ يَأْتُوكُمْ﴾ درۆ ئەبیستن لە کۆمەڵێ ترەو ئەهاتوون بۆلای تو لەبەر ئەو رقیانە لە تۆو خۆیان بە گەرە دانەنن و گفتوگۆی تۆ ئەبیسن و ئەینەو بۆلای ئەو تاقمە ئەهاتوون بۆلای تۆ.

ئەو نایەتە لەو ئەو هاتووە خوارەو بە رێکەوت کەسێ لە پیاو ماقولانی جولە کەکانی دانیشتوی خەبەر داوین پیسی کرد لە گەڵ ژنیکی ماقۆل لە جولە کەکان، تاقمێ لە جولە کەکان لایان گرانبو بەردەبارانیان بکەن، بۆ ئەو مەبەستە نوێنەری خۆیانیان نارد بۆ خزمەت پێغمەر ﴿﴾ هەتا لەو بارەو پرسیاری لێ بکەن، بە نوێنەرە کەیان ووت: ئەگەر برباری جگە ی بەردەباران داوێ بگرن، ئەگەر برباری بەردەبارانی دا وازی لێ بهێتن و بە گۆی مەکەن. چوونە خزمەت پێغمەر ﴿﴾ فەرموێ: ئەبێ بەردەباران بکڕن، جولە کەکان بربارە کە ی پێغمەریان وەرنەگرت. بە گومانی درۆی خۆیان ووتیان: تەورات فەرمانی ئەداو بە بەردەباران کردن.

هەندێ لە زاناکانی جولە کە کەوتنە گفتوگۆ لە گەڵ پێغمەر مل کەچی خۆیانیان دەربری کە تەورات فەرمانی داو بە بەردەباران. بەلام جولە کەکان بۆ پیاو ماقولەکانیان دار لێدان بە کار ئەهێتن ئە بەردەباران. بە پێچەوانەو بۆ هەزارەکان و لاوازهکان بەردەباران بە کار ئەهێتن، بۆ رۆن کردنەوێ ئەو مەبەستانە خوا ئەفەرموێ:

﴿يَحْرِقُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ﴾ فەرمودە کانی تەورات ئەگۆرن لە دوای ئەوێ خوا داینابوو لە جیکە گانی خۆیان. ئەو بوو بەردەبارانی داوین پیسیان گۆری بە دار لێدان، ناویشانی پێغمەریان لە تەوراتا لابرد، لە جیکە ی بەردەباراندا دار لێدانیان دانا بۆ پیاو ژنانی داوین پیس.

﴿يَقُولُونَ إِنَّ آوْتِيتُمْ هَذَا فَخَذُوهُ وَإِن لَّمْ تُؤْتُوهُ فَاخْذُوا﴾ ئەوان ئەلێن: ئەگەر بە خشرا بە ئێو ئەوێ ئێمە ئەمانەوێ یانی موحەمەد ووتی: بەردەباران گۆرراو

بەدارلىدان، دوايى ئۆۋە فەرمانەكەي ۋەربىگرن و كارى بى بىكەن و، ئەگەر نەيدا بە ئۆۋە مەبەستى ئىمە ووتى: ھەر ئەبى بەردە باران بىكرى، دوايى ئۆۋە خوتانى لى بىپارىژن ۋەرى مەگرن گىفتوگۆي ئەو.

﴿ وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئاً ﴾ ۋەھەر كەسى خوا بىھوى بى باۋەر و گومرايى بكاو سزاي بدا، دواي ئەۋەي خوا ئەقلى داۋەتى و رېنگەي چاك و خرايى بۆ رۈن كىردۈتەۋەو. بەلام ئەو كەسە خراپە بۆخۆي ھەلئەبژىرى. دوايى تۆ خواۋەنى ھىچ شتى نىت بۆ ئەو كەسە لەلای خوا، ناتوانى لەبى باۋەرى و گومرايى لای بدەي. گۆرپنى فەرمودەكانى تەورات بە كۆژانەۋەي بى، يا بەكار بى نە كىردنى بى، يا لە جىگەي ئەۋەي دايناۋە ئەوان شتى دانىن شىۋى ھەۋەسى خۆيانى گىرنگ نىھو مەبەست ناگۆرى.

﴿ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يُطَهِّرْ قُلُوبَهُمْ ﴾ ئەو جۈلەكە و دوورۋانەي كەسانىكى ئەوتۆن خوا ناىھوى كەدلىيان پاك بىكاتەۋە لە پىسى بى باۋەرى، زۆريان لى ناكە ناچارىان بكا بۆلای پاك كىردنەۋەي دلى خۆيان، كارى خۆيان بە خۆيان ئەسپىرى و ئەقلى بى بەخشيون و چاك و خرايى بۆ رۈن كىردۈتەۋەو خۆيان بى باۋەريان ھەلئەبژاردۈۋە.

﴿ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴾ بۆ ئەوان ھەيە لە جىھاندا رسۋايى و سەرئانە لى سەندىيان و ترسيان لە موسلمانان و، بۆ ئەوان ھەيە لە رۆژى دووايدا سزايىكى گران.

﴿ سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَالُونَ لِلْسُّخْتِ ﴾ درۆ ئەبىست و ۋەرى ئەگرن و درۆ بە دەمى تۆۋە ئەكەن و فەرمانى تەورات ئەگۆرن قەدەغە كراۋەكان ئەخۆن لە سوود خواردن و بەرتىل ۋەرگرتن بە ھۆي گۆرپانى فەرمودەكانى خوا، جەنگ بەرپا ئەكەن ھەتا دەست بگرن بەسەر سامانى دانىشتوانا، لە سوودو بەرتىل خرابىر ئەمەيە پارە ۋەربىگرن لە رېژىمەكان و نىشتمانى خۆيان بى كاول بىكەن و رېگە نەگرن لەۋەي نەتەۋەكەيان ژىر دەستەبى و مافى خۆي دەست بىكەي.

خوای مه‌زن رو نه کاته پیغمه‌رو هه‌موو موسلمانانیش نه‌گریته‌وه، پیشه‌ی دادگاگانان بو‌رون نه‌کاته‌وهو کار به‌دهستان ناگادار نه‌کاو نه‌فه‌رموئ:

﴿فَإِنْ جَاءَكَ فَأَحْكُمْ بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرَضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّكَ شَيْئًا﴾
دوایی نه‌گه‌ر نه‌وان هاتن بۆلای تۆو داوای فه‌رماندانیان له‌تۆکرد، دوایی فه‌رمان بده‌له‌ نیوانیان نه‌گه‌ر ناره‌زووی هه‌بوو، یا تۆ رویان لی وهر‌گیڤه‌و فه‌رمانیان بو‌دهرمه‌که نه‌گه‌ر ناره‌زووت نه‌کرد فه‌رمانیان بو‌دهرکه‌ی و، نه‌گه‌ر تۆ رویان لی وهر‌گیڤی و فه‌رمانیان بو‌دهرنه‌که‌ی، دوایی نه‌وان زیان له‌ تۆ ناده‌ن هیچ شتی، نه‌گه‌ر دوژمنایتی تۆ بکه‌ن خوا نه‌تیارئ.

﴿وَإِنْ حَكَمْتَ فَأَحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ و نه‌گه‌ر تۆ فه‌رمانت بو‌دهرکرن دوایی تۆ فه‌رمان دهر‌بکه‌ له‌نیوانیان به‌دادپه‌روه‌رانه. به‌راستی خوا خوشی نه‌وئ که‌سانی دادپه‌روه‌ربن، به‌تایه‌ته‌له‌ فه‌رمان دهر‌کردندا، نه‌وانه‌ باسکران پیشه‌ی دادوه‌ری موسلمانه. هه‌رکاتی جگه‌ی موسلمانان په‌نایان هینا به‌لای دادگاگانی ئیسلام.

زانایان بێك هاتوون له‌سه‌ر نه‌وه‌ی دوو‌داواکار له‌ جگه‌ی نه‌و که‌سانه‌ی خاوه‌نی پاراستن نین له‌لایه‌ن موسلمانانه‌وه‌و له‌ژێر فه‌رمانی ئیسلامدا نین هاتن بۆلای دادگای ئیسلام دادوه‌ر بۆی هه‌یه‌ فه‌رمان دهر‌کا بۆیان، بۆیشی هه‌یه‌ وازیان لی به‌یئێ سودی موسلمانان ره‌چاو بکا.

به‌لام زانایان بیریان جیاوازه‌له‌ باره‌ی خاوه‌ن زیمه‌کان، جگه‌ی شیعه‌کان نه‌لین: بۆیسته‌ دادوه‌ر فه‌رمانیان بو‌دهر‌بکا. نه‌گه‌ر موسلمانێك و جگه‌ی موسلمان په‌یوه‌ندیان کرد به‌ دادگای ئیسلامه‌وه‌و بۆیسته‌ له‌سه‌ر دادوه‌ر داواکانیان وهر‌بگری و کاره‌کانیان جی‌به‌جی بکا به‌ جۆریکی دادپه‌روه‌ری و به‌ گوێره‌ی یاسای ئیسلام. نه‌که‌ به‌ یاسای نه‌وان.

﴿وَكَيفَ يُحْكِمُونَكَ وَغِنْدُهُمُ التَّوْرَةُ فِيهَا حُكْمُ اللَّهِ﴾ و هه‌چۆن نه‌وان تۆ نه‌که‌ن به‌ فه‌رمانده‌ر، تۆ نه‌که‌ن به‌ دادوه‌ری خو‌یان و فه‌رمان له‌ تۆوه‌ وهر‌نه‌گرن؟ و لای نه‌وانه‌ ته‌ورات و و له‌ نبوی دایه‌ فه‌رمانی خوا که‌ نه‌بی داوین پیس به‌رده‌باران بکری.

ته‌فسیری زمانکۆبی

﴿ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ﴾ له پاشا نه‌وان پشت نه‌کهنه فهرمانی تَوو له دواى
فهرماندانی تو که وهك نهو فهرمانیه له ته‌وراتایه. یانی جولہ که‌کان داواى برپاری
پیغمه‌ریان کرد دهر باره‌ی سنوری داوین پیسه‌کانی خو‌یان، پیغمه‌ر ﴿﴾ برپاری بَو
دهر کردن نه‌بی داوین پیسه‌کان به‌رده‌باران بک‌رین، دوا‌یی پشتیان کرده فهرموده‌ک‌ه‌ی
پیغمه‌ر ﴿﴾ که به‌ل‌ت‌یان دابوو فهرموده‌ی پیغمه‌ر وه‌ر بگرن، شایسته بَو نه‌وان نه‌وه‌بوو
مل که چ بونایه بَو برپاری پیغمه‌ر ﴿﴾ که چی زور به راستی نه‌یانزانی برپاری پیغمه‌ر
وین‌ه‌ی برپاری ته‌وراته، بَو‌یه خوا نه‌فهرم‌وی:

﴿وَمَا أَوْلَيْكَ بِالْمُؤْمِنِينَ﴾ وه‌وهو جولہ که‌انه باوه‌ریان به نامه‌ک‌ه‌ی خو‌یان نی‌هو
باوه‌ریشیان به‌تو نی‌ه. ناوه‌روکی نهو نایه‌ته ته‌نها جولہ که‌کان ناگ‌رته‌وه. به‌ل‌کو ههر که‌س
به برپاری یاسا، بروای نه‌بی وه‌ری نه‌گری په‌یوه‌ندی به باوه‌ره‌وه نی‌ه، ئیتر به ناو
موسلمان‌بی یا جولہ که کاتی خوا‌ی مه‌زن رونی کرده‌وه که جولہ که‌کان پشتیان کرد‌بووه
ته‌ورات، دوا‌یی با‌سی ته‌ورات و فهرمانی ته‌وراتمان بَو نه‌کاو نه‌فهرم‌وی:

إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا
هُدًى وَنُورٌ يُحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ
هَادُوا وَالرَّبَّيْنِیُّونَ وَالْأَحْبَارِیْمَا أَسْتَحْفِظُوا مِنْ كُتُبِ
اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ فَلَا تَخْشَوُا النَّكَاسَ
وَأَخْشَوْنَ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ
بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ ﴿٤٤﴾

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ﴾ به‌راستی نیمه ره‌وانه‌مان کردو ته‌وه ته‌ورات و نار‌دومانه بۆ موسا له نیو ته‌وراتا هه‌یه راغوبی کردن بۆلای رینگه‌ی راست و، له نیویشیا هه‌یه رپون کردنه‌وه‌ی شتی نازانری له فره‌مانه‌کانی خوا، به‌رده‌می ئاده‌میزاد رپون نه‌کاته‌وه. له تاریکی بی باوه‌ری... هه‌موو نامه‌یه‌که خوا ره‌وانه‌ی بکا بۆ سه‌ر پیغه‌مه‌رانی خوی هه‌مویان راغوبی که‌رو روناک که‌ره‌وه‌ی ئاده‌میزادن بۆ دۆزینه‌وه‌ی رینگه‌ی راست. یه‌کی له‌و نامانه ته‌وراته که‌ره‌وا نه‌کراوه بۆ سه‌ر موسا. به‌لام ته‌وراتی ئه‌م‌رۆ هیچ جوژه په‌یوه‌ندی به‌ خوای مه‌زنه‌وه نیه له راغوبی کردن و روناک کردنه‌وه‌و دادپه‌روه‌ری، چونکه له‌سه‌ر جیباوازی ره‌گه‌زدا مه‌زراوه، جوله‌که‌کان خویان به‌گه‌لی هه‌لبژارده‌ی خوا دانه‌نین، به‌ره‌وای دانه‌نین بۆ خویان داگیر کردنی گه‌لان و گوشتنی پیاوان و سه‌ربرینی منالان و ژنان و تالان کردنی سامانیان و داگیر کردنی نیشتمانیان. کار به‌ده‌ستانی ئه‌م‌رۆ هه‌یچیان له‌وان که‌مه‌تر نیه له‌ ره‌گه‌ز په‌رستیدا.

﴿يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا﴾ فره‌مان ئه‌ده‌ن به‌ هۆی ناوه‌رۆکی ته‌وراته‌وه پیغه‌مه‌رانیکی ئه‌وتۆ مل که‌چی خوان به‌ نیازی پاکه‌وه بۆ که‌سانیکی ئه‌وتۆ جوله‌که‌ بوون ئه‌و پیغه‌مه‌رانه بریتی بوون له داوودو سوله‌یمان و زه‌که‌ریا و یه‌حیا شاره‌زایی جوله‌که‌کانیان ئه‌کرد بۆلای فره‌مانی ته‌ورات و فره‌مانی خوا. نه‌ک به‌ ئاره‌زوی خویان به‌ وینه‌ی جوله‌که‌کانیان سه‌رده‌می موحه‌مه‌د که‌ ئه‌یان ویست فره‌مان بدا به‌ سنوری داوین پیسی به‌ ئاره‌زوی ئه‌وان.

﴿وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَنْبِيَاءُ بِمَا اسْتَحْفَظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ﴾ وه فره‌مان ئه‌ده‌ن به‌ جوله‌که‌کان ئه‌و که‌سانه‌ی په‌روه‌ردگار رازیه به‌ گفتوگۆو کرداریان و، زاناکانیشیان فره‌مانیان پی ئه‌ده‌ن به‌شتی لایان دانراوه له نامه‌ی خوداو پاراستویانه له ده‌ست کاری کردن. ﴿وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ﴾ وه پیغه‌مه‌ره‌کان و خواناسان و زانیان ناگادار بوون له‌سه‌ر نامه‌ی خواو چاودێریان نه‌کرد نه‌گۆرری و کاریان به‌و نامه‌یه ئه‌کردو ئه‌یانزانی راسته‌و فره‌موده‌ی خوایه.

﴿فَلَا تَخْضَعُوا النَّاسَ وَآخِضُوا﴾ دواپی ئیویه کار به‌دهست و دادوهر مه‌ترسن له
 ئاده‌میزاد له فرماندانتاناو نرمی بنوینن له ترسی سته‌مکاران و فرمانه‌کانی خوا بگۆرن و،
 ههر له من بترسن، باسی ناویشانی موحه‌مه‌د پروون بکه‌نه‌ه بۆدانیشتوان.
 ئەو ئایه‌ته ههرچه‌نده روی بێ کراوه بۆلای کاربه‌ده‌ستان و دادوهرانی جولە‌که‌کان.
 به‌لام ههموو ئاده‌میزاد ئە‌ه‌گر‌یت‌ه‌وه.

﴿وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِنَا ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ وه‌ئیه مه‌گۆرنه‌وه به‌و فرمانه‌ی من ناردوو‌مه‌ته
 خواره‌وه به‌ نرخیکی که‌م به‌ وه‌رگرتنی به‌رتیل و دارایی بێ نرخ و به‌ پله‌و پایه‌ی براره‌وه.
 ههر که‌سێ زانایی به‌ فرمانی خوا بێ فرمانی خوانا که‌ له‌بهر دوو شت نه‌بێ، پرسته‌ی.
 ﴿فَلَا تَخْشَوْا النَّاسَ﴾ ئاماژه ئە‌کا بۆ یه‌که‌میان که‌ پله‌و پایه‌یه. پرسته‌ی (وَلَا تَشْتَرُوا)
 ئاماژه ئە‌کا بۆ دوو‌ههمیان که‌ سامان و داراییه.

ناوه‌ڕۆکی ئەو ئایه‌ته ههرچه‌نده ده‌رباره‌ی زانایانی جولە‌که‌کان هاتو‌ته‌ خواره‌وه که‌
 سنوری داوین پیسیان له‌ به‌رده‌بارانه‌وه ئە‌گۆرا بۆلای دارلێدان. به‌لام جگه‌ی ئە‌وانیش
 ئە‌ه‌گر‌یت‌ه‌وه که‌ هه‌ولێ ئه‌وه‌ بده‌ن فرموده‌کانی خوا بگۆرن له‌بهر پاره‌و پول.

﴿وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ وه‌ههر که‌سێ فرمان نه‌دا
 به‌شتی خوا نادویه‌تیه‌ خواره‌وه، جولە‌که‌کان و وینه‌کانیان به‌ پێچه‌وانه‌ی فرمانی خوا
 هه‌له‌سه‌ن و گالته‌ی بێ ئە‌که‌ن، دواپی ئەو که‌سانه‌ به‌و جۆر بن و گالته‌ به‌ فرمانه‌کانی
 خوا بکه‌ن ههر ئە‌وانه‌ بێ باوه‌رن و له‌ خوا یاخی بوون به‌ جگه‌ی فرموده‌ی خوا
 هه‌له‌سان.

دواپی خوای مه‌زن رۆن ئە‌کاته‌وه فرمانه‌کانی ته‌ورات له‌ باره‌ی تۆته‌ سه‌ندن له‌ بۆ
 کوشتن و بریندار کردنی ئە‌ندامانی ئاده‌میزادو له‌ناو بردنیان ههر یه‌که‌یان به‌ وینه‌ی ئەو
 ئە‌ندامه‌و ئە‌فرموی:

وَكُنْبَنَا عَلَيْهِمْ

فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ

بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَاللِّسْنَ بِاللِّسَنِ وَالْجُرُوحَ

قِصَاصُ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ

لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٤٥﴾

وَقَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَرِهِم بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ

التَّوْرَةِ وَءَاتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ

يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٦﴾ وَلِيَحْكُمَ

أَهْلَ الْإِنجِيلِ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ

اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٤٧﴾

﴿ وَكُنْبَنَا عَلَيْهِمْ أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ ﴾ وهنیمه پیوستمان کردوو لهسه بهنو ئیسرایلی له تهوراتا بهراستی کهسی نه کوژرینه به کوشتنی کهسی تر. یانی نه گهر کهسی به نار هوا کهسی بکوژی پیوسته بکوژرینهوه ههر خوی. نهک وهک جوله کهاکان که به کوشتنی تاکه کهسی دووکس بکوژن.

﴿ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَاللِّسْنَ بِاللِّسَنِ ﴾ وهچاویک له جیاتی چاوی، وهلوت به لوت، و گریچهکه به گریکهوه ددان به ددان تولهیان نه کریته به وینهی نهو زیانهی توشی نهو نهندامانه بووه بهی کهمو زور.

تهفسیری زماناکۆیی

﴿وَالْجُرْحُ قِصَاصٌ﴾ وەبەراستی برینه‌کانی خاوەنی تۆلە کردنەوێن بە وێنە ئەو برینه توشی بریندارە کە بوو تۆلە لە تاوانبار ئەکرێتەو لە ئەندامە کەیی، بە گوێزەیی توانا هەول بەدری زۆرتر نەبێ. ئەوێ لە تەوراتایەو وێنە فەرمانی قورئانە بەبێ جیاوازی.

یاسای ئیسلام بۆ دیاری کردنی چۆنیەتی کوشتنەوێ وەرگرنتی تۆلەیی هەریە کە لەو ئەندامانە لە نامەیی یاسادا بە درێژی باسیان کراوە، بۆیە ئیمە لێرەدا باسیان ناکەین چونکە باسەکانیان زۆر درێژە.

﴿فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ﴾ دواى کەسێ ببورێ بە ئارەزووی خۆی لە مافی خۆی و تاوانبار ئازاد بکا دواى ئەو ئی بورد نەشۆردنەوێ بە بۆ گوناھیی ئەو کەسە لە پۆژی دوایدا.

﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ وەهەرکەسێ فەرمان نەدا بەشتی خوا ناردوێتە خوارەو بەو جوړەیی باسکرا دواى ئەو کەسانە ستمیان کردووە لە خۆیان، چونکە بە فەرمانی خوا هەلنەساوێ، ئارەزووی خۆیانیان داناوە لە جیگەیی فەرمانی خوا.

جولە کە کان و هاو وێنەکانیان بە دژی فەرمانی خوا هەلنەساوێ و لە جیاتیی یەک کەس دوو کەسیان ئەکوشت.

کاتی خۆی مەزن باسی جولە کەکانی کرد، لە دوایدا بایسی گاوەرەکان ئەکاو ئەفەرموی:

﴿وَقَفَّيْنَا عَلَى آثَارِهِم بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مَصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ﴾ وە ئیمە هینامان لەسەر پیاو شۆینەواری ئەو پیغمەرانە عیساى کۆری مریەم، دواى ئەوان عیساى کۆری مەریەمان کرد بە پیغمەرو پەوانەمان کرد بۆلای بەنو ئیسرائیلی بەراست ئەگیرێ شتی نزیکە لە عیساو، لە تەورات و باوەری بە هەموو ئەو شتانە هەییە لە تەوراتان . گیراوەتەو لە عیساو لە ئینجیلدا کە من نەهاتووم دەستوری تەورات تێک بەدم بەلام

هاتووم بۆ ئەوێ دەستوری تەورات تەواو بکەم. بەلام زیاد ئەکەم لەسەر تەورات هەندێ
لە فەرمانی خواو نامۆزگاری.

﴿وَأَتَيْنَاهُ الْأَنْجِيلَ فِيهِ هُدًى وَتُورٌ﴾ وه ئیمە بەخشیو مانە بە عیسا بۆ ئەوێ ئەو یاساو
فەرمان و نامۆزگاریانە ی لە توراتان رونیان بکاتەو، لە ئینجیلدا هەیه راغویی کردن
بۆلای رینگە ی راست و تەنیای خوا، ئینجیل روناک کەرەوێ ئادەمیزادە وەلە تاریکی و بێ
باوەری لایان ئەدا.

﴿مَصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ﴾ ئینجیل بەراست ئەگێڕێ ئەو شتە ی نزیکە لە
ئینجیلەو، وەك تەورات لە بنچینەکانی ئاین، فەرمان ئەدا بە دادپەروەری و چاکەکردن،
کوشتن و تالان بەرەوا دانان.

﴿وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ﴾ وه ئینجیل راغویی کەرەو نامۆزگاری کەرە بۆ کەسانێ
لە خوا ئەترسن خۆیان ئەپاریزن لەبێ فەرمانی خودا، هەر وەك راست گێڕێ فەرمانەکانی
تەوراتە.

﴿وَلِيَحْكُمَ أَهْلَ الْأَنْجِيلِ بِمَا أُنْزِلَ اللَّهُ فِيهِ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أُنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ
الْفَاسِقُونَ﴾ وەبا فەرمان بەدەن خواوێ ئینجیل لە زاناکانیان بەشتی خوا ناردوێتە خوارەو
لەودا، وەهەر کەسێ فەرمان ئەدا بەشتی خوا ناردوێتە خوارەو دوا یی ئەوانە لە یاسای
ئینجیل دەرچوون.

بۆ زانین: ووشە ی (الکافرون، الظالمون، الفاسقون) هەرسییان ماناکانیان یەك
دەگرتەو و بۆ بێ باوەریان بەکار دێن، هەندێ لە زانا یان لایان وایە یە کەمیان بە کار دیت
بۆ ئەو کەسانە باوەریان بە هەموو بنچینەکانی ئاین یان هەندیکیان نەبێ.

ووشە ی دوو هەم و سێ هەم بەکار دێن بۆ ئەو کەسانە باوەریان بە بنچینەکانی ئاین هەبێت.
بەلام سستی ئەکەن و تەمەلن و لە بەجی هێنانی پەرستەکانی خودا.

کاتی خوای مهزن رونی کردهوه پیغمه‌م‌رایه‌تی موسا و عیسا، له دواى نه‌وان
پیغمه‌م‌رایه‌تی موحه‌مه‌دیشمان بو رون نه‌کاته‌وه‌و نه‌یکا به به‌لگه بو بوردانی خاوه‌ن
نامه‌کان. ده‌ری نه‌خا ریگه‌ی هه‌رسێ لایان یه‌کسانن بو په‌ك خستنی بی باوه‌ران، ده‌ستوری
موحه‌مه‌د کۆتایی هاوه‌ری هه‌موو ده‌ستوره‌کانی پیغمه‌مه‌ره‌کانی تره، ئایینی موحه‌مه‌د ئایینی
هه‌موو ئاده‌میزاده هه‌تا رۆژی دواى، ده‌ستوریکه پیوستی ژبانی نه‌وان له چوارچۆیه‌ی نه‌و
ده‌ستوره‌دا ده‌سورپته‌وه، په‌یره‌ویکی کۆمه‌لایه‌تی‌یه بو نه‌وان هاوتۆته خواره‌وه‌و بو نه‌وی
بخوینرپته‌وه‌و بناسرێ و بیته هۆی رۆشنیری له نامه نووسینی په‌رتوکه‌کانی‌اندا، یاسای
نیسلام بو نه‌وه هاوتۆته‌وه خواره‌وه په‌یره‌وی بکری و واز له گونا به‌یترێ، به‌مانای
ووشه‌کانی کار بکه‌ن له ژبانی رۆژانه‌دا له هه‌موو رۆژیکه‌، بو پروون کردنه‌وه‌ی نه‌و
مه‌به‌ستانه خوا ده‌فرموی:

وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ

بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّمًا

عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ

عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا

ءَاتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا

۴۸
 ۴۹
 ۵۰

اَتَانِكُمْ فَاَسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا
 فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْلِفُونَ ﴿ ۴۸ ﴾ وَاِنْ اَحْكَمْتَ بَيْنَهُمْ بِمَا
 اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَاءَهُمْ وَاَحْذَرَهُمْ اَنْ يَفْتِنُوْكَ عَنْ
 بَعْضِ مَا اَنْزَلَ اللّٰهُ اِلَيْكَ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاَعْلَمَ اَنْهَآيُرِثُ اللّٰهُ اَنْ يُصِيبَهُمْ
 يَبْعَثْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَاِنْ كَثِيْرًا مِّنَ النَّاسِ لَفَاسِقُوْنَ ﴿ ۴۹ ﴾ اَفَحُكْمَ
 الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُوْنَ وَمَنْ اَحْسَنُ مِّنَ اللّٰهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُوْنَ ﴿ ۵۰ ﴾

﴿ وَاَنْزَلْنَا اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ ﴾ وه نيمه نار دو و مانده ته
 خواره وه نهو نامه يه كه قورئانه به راستی و به راست گيره بو شتی نزیکه لهو قورئانه وه له
 هه موو نامه کانی خوا، وهك تهورات و نینجیل و نامه کانی تری خوا.

﴿ وَمَهْمًا عَلَيْهِ ﴾ وه نهو قورئانه شایه تی نه‌دا له‌سه‌ر راستی نامه پیشوه کان و
 پاسه وانیانه و نه‌یان پارێزی، هه‌ر شتی له‌واندا ده‌ست کاری کرابی نهو قورئانه راستی
 نه‌کاته وه، ناوه‌رۆکه پوخته و راسته‌کانیان حی گیر نه‌کا، نهو شتانه خراونه ته ناویان و
 فه‌رموده‌ی خوا نیه فره‌ی نه‌دا.

﴿ فَاَحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ ﴾ دوا بی تو فه‌رمان بده له نیوان خاوه‌ن نامه کان به شتی
 خوا ره‌وانه‌ی کردوه دژی نه‌وه بو وه‌سته له جیاتی کو شتی پیاویک دوو پیاو بکوژن، له
 جیاتی به‌رده‌باران دار بده‌ن له داوین پیسان.

﴿ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ ﴾ وه تو دووای هه‌وه‌س و نه‌ه‌زوی نار وه‌ای
 نه‌وان مه‌که وه لا نه‌ده‌ی له شتی هاتوه بو لای تو له یاسای راستی خوا.

ته‌فسیری زمانا کۆبی

زۆر روون و بىگومانە پىغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ بە جگەى راستى فرمان ناداو نەرمىش بە کار نايەنى بەرامبەر بە راستى بۆ ھىچ كەسى نە بەكەم و نە بە زۆر، ناگونجى دواى ئارەزوى ھىچ كەسى بگەوى، ترازوى كردهوى پىغەمەر و فرمودەكانى قورئانى پىرۆزە، جگە لە راستى و دادپەرەرى ھىچ شىكى تىرى لى ناوەشيتەو. بە رېكەوت ئەگەر بى باوهرېكى فېلباز ھەولتى ئەو بەدا كە پىغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ بھەلەتتې بە زمانى لوس و پاراو درۆى خۆى بكا، بەروالت پىغەمەر گوئى لى بگرئى خواى گەورە بە مېھربانى خۆى چاودىرى ئەكا بەر لە روداو كە بەرپا بى و فرمان بەدا بەو شتە نارەوايەو ئاگادارى ئەكا لە ئەنجامى ئەو فېلەو رېگەى راستى نیشان ئەدا.

﴿ لِكُلِّ جَعَلْنَا لَكُمْ شَرْعًا وَمِنْهَا جَاءَ ﴾ بۆ ھەموو تاقمى لە ئادەمىزاد بە تايەتى موسلمان و جولەكەو گاور ئىمە دامان ناوە بۆ ئىوئى ئادەمىزاد دەستور سەرچاوەيەك بۆ ئەو بە پىرى ئەو دەستورە ھەلسن و كارى پى بگەن و ئاوى بى گەردى لى ھەلگۆزن، ھەر لەبەر پەرستى خواو ويستى خواو پاداشتى خوا، بۆيشمان داناون پىرۆگرام و پەپرەوى كە پىويستە ھەموو يەككى لە تاقمەكانى ئادەمىزاد ھەريەكەيان بە پەپرەوى ديارى كراوى خويان ھەلسن، يانى ئەو ياساوپرۆگرامانەى خوا بۆ گەل لە ھەموو كاتىكدا وەك يەك نين، ياساى خوا بۆ گەلانى تىرى جگەى موسلمان بۆ كاتىكى ديارى كراوبوو ھەر لە ئادەمەو ھەتا ناردنى عيسا.

بەلام ياساى قورئان ھەتا ھەتايە ھەر بەردەوامەو ھەموو ياساكانى كۆكردۆتەو شياوى ھەموو كات و جېگەيەكە، بىگومان ھەموو ئاينەكان بنچىنەو پايدەكانى ئايندەيەكن و گۆران بەسەرياندا نايەو بەردەوامە، ئەو كەسانە لە ياسا كۆلاوئەتەو بە پى لاينى بۆيان دەر كەوتوو كە ئاينى ئىسلام لەسەر بنچىنەيەكى نە لەخەشاو راوەستاو بە گۆرانى كات و شوئىن ناگۆرى و بۆيشيان دەر ئەكەوى شايبەستى رېزى ئادەمىزادە.

﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً﴾ وهه گهر خوا ئاره زوی بکردایه ئیوهی نه گیرا بهیهك نه تهوهو له سمریهك ئاین ئه بوون له هه موو کاته کاندایه بهی گۆران، هه موو پیغه مه ره کان یهك نامه یان ئه بوو لهو رسته وه ئه مه مان بۆرون ته بیته وه خوای مه زن ئاده میزادی جوئ کردوه ته وه له بونه وه رانی تر ئاماده یی پی به خشیبوون بۆ زاین و نه زاین، بۆ پیش کهوتن و دووا کهوتن. بۆ کردنی کاری چاک و خراب، له دوا ییدا فه رمانی پیداون به کردنی ئه و شتانه ی چاکن و خاوه نی سو دن، قه ده غه ی کردوون له وان ئه و شتانه ی خاوه نی زیان، له ئه نجامی ئه و ئاماده بو نه یان و فه رمان پیدانه یان و قه ده غه کرد نه یان، جیاوازیان له به کاره ییان خسته جو له یان ئاماده یان بۆ پهیدا بووه به جیاوازی له په رستی خوا و نه په رستی خوا.

نه گهر خوا بيوستايه نهو رڼزو نامادهيان يو ههموو كارۍ پچ نه نه به خشين و وينهۍ
ناژهل نه بوون و چا كهو خراپه يان نه نه زانۍ، سهر كه وتن و ژير كه وتنيان لا يه كسان نه بووه.
به لام خوا نهو رڼزو نامادهيهۍ به خشي به ناده ميزاد، فهرمانۍ به هه ندي شت پيدان و
قه ده غهۍ هه ندي تري لي كراون.

﴿ وَلَكِنْ لِّيَنْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ ﴾ و به لّام خوا و یستی ئیوه تا قی بکاته وه له و شته ی به خشی نی به ئیوه له ده ستوره جییا وازه کاندا ئایا ئیوه کاریان پی ئه که ن یان کاریان پی ئه که ن . و ینه ی که و ره ییه به نده ی خو ی تا قی بکاته وه . ئه گینا خوای مه زن شار او وه ئاشکرای دلّی هه موو که س نه زانی . بهر له کردنیان بۆ شتی بیکه ن لای رو نه و چ شتی بکه ن . به لّام پاداشتی چاکه و خراپه ی هیه چ که سی ناداته وه مه گه ر له دوای ترساندیان و بیانو بر بیان .

﴿ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعاً ﴾ دواى ئيوه پيش بركى بكنه و پهله بكنه بولای ئه و چاكانه ی خوا فهرمانی پیداون بهر له وه ی له دهستان ده ربجی و بمرن بولای خواجه گه رانه وه ی ئیوه هه مووتان بی باوه رو باوه ردارتان و چاره نرستان.

یانی کاتی خوی مهزن به خشی به ئیوه ریژو نامادهیی و یاسای شایستهی بۆ دانان، بۆ نهوهی دهر بکهوئ لهوانهوه ئهو کارانهی شایانی پاداشت و سزان، دوايي ئیوه پهله بکهن له دهستوره کانی خوادا، ههر کهسێ جییاوازی یاسای خوا بکا به بیانو بۆ کینهو رق له روالهتا، جیاوازی په گهزو ئاین به کار بهیئێ و له یاسای دیاری کراو دهر بچێ خوا ههره شهی لی ئه کاو نه فهرموی:

﴿فَيَنْبَغْكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَحْتَفِلُونَ﴾ دواي خوا ههوال ئه دا به ئیوه به شتی ئیوه ناکۆکی و جیاوازیان ههیه لهو شته دا له کاری ههر دوو جیهان، نهو کاته ناگادارتان نه کات بهو پاداشته زۆرهی خوا ئهیه خشی به پیاو چاکان کامیان کارگوزاریبون و کامیان ته مهمل بون، سزای ئیوه ئه دا به هۆی ئهو کاره خراپانه کردوتانه.

﴿وَإِنْ أَحْكَمَ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ﴾ وه ئیمه ناردومانه بۆلای تۆ لهو نامهیه دا که تۆ فهران بدهی له ئیوان خاوهن نامه کاندای به شتی خوا ناردویه تی.

زانایان ئه گێر نهوه: زاناکانی جوله که کان ووتویانه با ئیمه بچین بۆلای موحه مه د به لکو بیخهینه گومانه وه له ئاینه کهیدا چوونه لای ووتیان: ئیمه زاناکانی جوله کهین ئه گهر ئیمه دواي تۆ بکهوین هه موو جوله که کان په پیرهوی تۆ نه کهن ئیمه ئازاوهیه کمان له گهل خزمانی خو ماندا لی پهیدا بووه، هاتووین بۆلای تۆ که تۆ فهران بدهی بۆ سودی ئیمه و زیانی ئهوان، پێغه مه ر ﴿ﷺ﴾ وه لامی نه دانه وه خوا فهرموی:

﴿وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَأَخْلَصْ لَهُمْ أَنْ يَفْتَنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ﴾ وه تۆ په پیرهوی ئاره زوی ئهوان مه کهو فهران بده بهو شتهی من بۆم ناردوو یته خواره وه بۆلای تۆو، تۆ بترسه لهوان که تۆ لابدهن له هه ندی ئه و شتهی که من نارومه ته خواره وه بۆلای تۆ.

﴿فَإِنْ تَوَلَّوْا فَأَعْلَمَ أَنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُصِيبَهُمْ بِبَعْضِ دُورِهِمْ﴾ دواي ئه گهر پشت بکه نه ئه و شتهی من ناردومه ته خواره وه و کاری پێ نه کهن، دواي تۆ بزانه به راستی خوا ئهیه وئ که ئهوان توش بکا و سزایان بدا و تۆ له یان لی بسێئێ به هۆی هه ندی له کونا هه کانیا ن له م

رۆژده‌دا به کوشتن و ده‌به‌ده‌کردن له نیشتمانی خۆیان و سه‌رانه‌ی له‌سه‌ندنیان، به‌هۆی پا
شماوه‌ی کونا‌هه‌کانی تریان‌ه‌وه‌خوا له‌پاشه‌رۆژدا توشی سزای گه‌وره‌ترین ته‌کا.

ئه‌و ئایه‌ته‌هه‌رچه‌نده‌هات‌وه‌خواره‌وه‌ده‌رباره‌ی خاوه‌ن‌نامه‌کان. به‌لام‌هه‌موو کەس
ئه‌گر‌یت‌ه‌وه‌که‌واز له‌فه‌رمان و یاسای خوا به‌ییتی، جه‌نگی هه‌شت‌ساله‌ی نیوان‌عیراق و
ئیرانه‌وه‌جگه‌ی ته‌وان گه‌وره‌ترین به‌لگه‌ن بۆ ئه‌و مه‌به‌سته.

خوا‌ی مه‌زن گه‌لانی پێش‌ووی له‌ناوبرد هه‌ندیک‌یا له‌به‌ری یاری کردن به‌ترازوبازی،
هه‌ندی تریان به‌هۆی ئیربازی و داوین‌پێسی. به‌لام‌گه‌لانی ئه‌م سه‌رده‌مه‌ئه‌وانه‌و به‌ده‌یان
گوناه‌ی تریان هه‌یه‌و خۆیان‌یشی پێوه‌هه‌له‌که‌یشن، خوا‌یه‌میه‌ره‌بانیت زۆره‌.

﴿وَإِنْ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ﴾ وه‌به‌راستی زۆر له‌ئاده‌میزاد له‌سنوری یاسای خوا
ده‌رچوون، به‌تایه‌به‌تی جوله‌که‌کان. به‌داخه‌وه‌دان‌یش‌توانی ئه‌م سه‌رده‌مه‌یش وازیان له‌
هه‌ندی له‌فه‌رموده‌کانی خوا‌ی مه‌زن هه‌ناوه‌، هه‌ندیک‌یشیان به‌گوێره‌ی هه‌وه‌سی خۆیان
مانای قورئانی پیرۆز نه‌که‌ن.

﴿أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ﴾ ئایا ئه‌و جوله‌کانه‌ داوا‌ی فه‌رماندان و کرده‌وه‌ی
سه‌رده‌می نه‌زانی و نه‌فامی به‌ر له‌هاتنی ئایینی ئیسلام نه‌که‌ن، به‌هۆی ده‌ستکاری کاردنی
نامه‌کانی خواو کار پێ نه‌کردنی، به‌رتیل و سوو‌خواردن و تالان کردن و کوشتنی
دان‌یش‌توان و سه‌تم کردن و خواردنه‌وه‌ی مه‌یی و کردنی قومارو داوین‌پێسیان ئه‌وی.

بۆ زانی: هه‌ر فه‌رمانی دژی یاسای خوا‌بی به‌کاتی سه‌رده‌می نه‌فامی دانه‌نری، ئیتر
له‌هه‌ر سه‌رده‌می‌کای، ئاده‌میزاد له‌هه‌ر جی‌گه‌یه‌بن و له‌هه‌ر کاتی‌کا بن به‌فه‌رمانی خوا
هه‌لسان مو‌س‌لمان و خوا په‌رستن، به‌پێچه‌وانه‌وه‌ دواکه‌وتوو نه‌فام.

﴿وَمَنْ أَحْسَنُ مِّنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ وه‌چ که‌سی‌که‌ چاک‌ترین له‌خوا له‌لایه‌ن
فه‌رمان‌دانه‌وه‌ بۆ تاقمی بر‌وایان هه‌بی، چونکه‌ هه‌ر ته‌وانن بیر نه‌که‌نه‌وه‌ له‌هه‌موو کاری و
ته‌زانن چاک‌تر له‌فه‌رمانی خوا ده‌ست‌ناکه‌وی و یاسا‌کانی شیرینه‌ترین یاسان. بێگومان هه‌ر
فه‌رمانی سوودی ئاده‌میزادی تێدایه‌ هه‌ر فه‌رمانی خوا‌یه‌.

عوبادهی کوری سامیت هاته خزمهت پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ ووتی: من وازم له دۆستایه تی
جوله که کان هیناوه، عهبدو لای کوری ئوبه ی ووتی: به لام وازم له دۆستایه تی جوله که کان
نایهرم، چونکه نه ترسم رۆژ بچهرخی و نه وان دهسته لات پهیدا بکهن، بۆ دیاری کردنی نهو
مه بهسته خوا نه فهرموی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ
أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الظَّالِمِينَ ﴿٥١﴾ فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسْرِعُونَ فِيهِمْ
يَقُولُونَ نَخْشَىٰ أَنْ تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ فَعَسَىٰ اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ
مِّنْ عِنْدِهِ فَيُصِيبَهُمْ أَوْ يَأسُرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ نَدِمِينَ ﴿٥٢﴾
وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا أَهَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ
إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَأَصْبَحُوا خَاسِرِينَ ﴿٥٣﴾

﴿ يا ايها الذين آمنوا لا تتخذوا اليهود والنصارى اولياء ﴾ نه ی کهسانی نه و تو ئیوه
باوه رتان هیناوه ئیوه جوله که و گاوه کان وهرمه گرن به دۆستی خۆتان و خۆشتان نهوین.
ئیسلام باوه شی کردۆته وه بۆ هه موو خاوه ن ئاینی و ره گهزو نه ته وه کانی تر زۆر به
دادوه ری. به لای ئیسلامه وه جیاوازی نیه له نیوان رهش و سپیدا، له نیو عهره ب و جگه ی
عهره ب، له نیو موسلمان و جگه موسلمان، هه موویان یه کسانن له بهردهم دادگا و
دادپهروه ریدا، ئاده مزاد هه رچۆنی بن مافی نهو یان هه یه که به سه ره بهستی ئاسایش و بی

ترس له خوځان و له داراییان، هیچ دهسه لاتی نای ناره وایی خوځی بکیشی بهسه ریان، بهو
 مهرجهی نازاری کس نه ده، نه گهر سته میان کرد له کس به گورهری یاسا سنوری
 بهسه ردا نه سه به نه گهر موسلمانان نازاریان گه یاند به جگهی خوځان له بی باوه ران پتویسته
 له سه ر موسلمانان بی زیان لی بکه نه وه و خوځانیان لی دور بجهینه وه و دژی کرده و هیان بین،
 نه گهر خاوه ن نامه کان نازاری خوځانیاندا پتویسته دادگا یاریده ی نه هیشتی نازاوه که یان
 بدا. نه گهر نازاری خوځانیان له موسلمانان قه دهغه کرد نه بی دهستی چاکه و چاکه کردن
 له گه لیان بو دریز بکه، نیت با باوه ریشیان به پیغمه ر نه بی له و کاته دا ئیسلام هانان
 نه داو فرمان نه دا به موسلمانان بو چاکه و چاکه کردن له گه له هموو نه ته ویه و هموو
 خاوه ن نامه کان به مهرجی دوژمنایه تی دهر نه خه ن و جهنگ به ریا نه که ن له دژیان و پیلانیان
 بو ساز نه که ن. به لام نه گهر وه ک باس مان کرد ناشتی خواز بوون له گه له موسلماناندا پتویسته
 موسلمانانیش له گه لیان بی باوه ران به خوشی و به بی وه ی له گه لیان هه لسن، بگره نه بی
 دادپهروهریشین له گه لیان بهو مهرجهی نازاری کس نه ده ن چونکه ناده میزاد به گشتی له
 ناده من و همموویان یه که نه ته وه ن و یه که خیزان، وه که یه که په یوه ندیان به خواوه هیه،
 خوځه ویسترین ناده میزاد لای خوا نه و خیزانه یه سودیان بو ناده میزاد هه بی باوه ران یا
 بی باوه ر. که واته هو ی چاکه کردن له گه له باوه ران نه ویه نازاریان بو کس نه بی بو
 دانیشتوان، نیت زبانی بی باوه ری هه ربو خوځانه به ته نها. بهو بو نه وه نه بی بزاین کینه و رقی
 موسلمانان له بی باوه ران به تاییه تی له خاوه ن نامه کان هه ر له بهر نه ویه بی باوه ران
 جهنگ له گه له موسلمانان نه که ن له نیشتمانی خوځان و ژن و منالیان دهر به دهر نه که ن. به
 تاییه تی رقی موسلمانان له نه مه ریکاو رژی مه کانی تر له بهر نه ویه یاریده ی دوژمنانی
 موسلمانان نه ده ن به تاییه تی جوله که کان و نه و رژی مانه ی که مه نه ته ویه یه کان
 نه چه و سیننه وه و مافیان زهوت نه که ن و دهر به دهر یان نه که ن له نیشتمانی خوځان،
 کورده کان رقیان له به ریتانیاو ریژی مه کانی تره له بهر نه ویه پارچه پارچه یان کردوون و

یارمەتی تورکەکان و فارسەکان و عەرەبەکان ئەدەن بۆ کوشتن و ئاوارەکردنیان کاول کردنی شارو دێهاتەکانیان و زیندە بەچال کردنیان ھەر لەبەر ئەوەی خوا بە کورد دروستی کردوون.

﴿بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ﴾ ھەندێ لە خاوەن نامەکان دۆستی ھەندێکیان بۆ سودو بەرژووەندی خۆیان لە دژی موسڵمانان و جگەیی موسڵمانان.

زانایان لایان وایە ھەندێ لە خاوەن نامەکان یارمەتی ھەندێ تریان ئەدەن. ئەک ھەموویان یارمەتی یەکتری ئەدەن و دۆستی یەکترین، چونکە جولەکەکان و گاوارەکان دوژمنایەتیان لە گەڵ یەکتری زۆرە لە دوژمنایەتی کردنیان بۆ موسڵمانان. بۆ نمونە: جولەکەکان ئەلێن: عیسا مان کوشتوو و مەریەمیش داوین پیسی کردوو، موسڵمانان ئەلێن: عیسا نە کوژراو و مەریەمیش داوین پاک و خاوەتە.

بێگومان ئەو زانایانە مانای قورئانیان کردوو بە پراستی مانای ئەو پرستەیان کردوو بە گوێرەیی ئەو کاتەیی ژیاوون تێیا، لە کاتی بۆ دەزگای ھاوبەشی زێری رەشی جیھاندا لە ئارادانەبوو، دەزگای بەسەرگرتنی سامانی گەلان و چارەنوسیان لە ناودا نەبوو... بەلام کە ئەوانە پەیدا بوون تەماشای ئەکەن جولەکەکان چاکترین ھۆن کە پشتیان پێ بەستن بۆ دانانی دەست بەسەرگرتنی سامانی گەلان، ھەر لەبەر ئەوەیشە پرژیمی جولەکەیان دروست کردوو دڵسۆزانە پالێشتی ئەکەن بە ھیزی ئەکەن، نەخشەی دوژمنایەتی پەرەسەندنیان بۆ ئەکێشن و بەلێنیان پێداون لە کاتی کۆبونەووی نەتەو یەک گرتووەکان و ئەنجومەنی بەناو ئاسایش. جولەکەکانیش بە توندی دەستیان گرتوو بە کلکیانەوو لە بازەنی ئەواندا ئەسورپێوو. لەبەر مانەووی خۆیان نەخشەی داگیرکردنیان بۆ ئەسازین، داگیرکەرانیش فەرمایان پێ ئەدەن دەست درێژەکانیان بۆ جێ بەجێ بکەن.

ھەر کاتی داگیرکەرەکان و خۆفرۆشانی تورک و عەرەبە بە عەسیەکان پشت بێستەن بە جولەکەکان و بۆ چەوساندنەووی گەلان بە تاییەتی کوردیش پشت بە دەستەلاتی خۆی مەزن ئەبەستن.

﴿وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ﴾ وهه ره که سئی له ئیوه دۆستایه تی ئه وان بکه ن و به سهرداری خو تان و پشتیوانیان بکه ن، دوا بی به راستی ئه و که سه له وانه. ئه و رسته یه ئه و به ری هه ره شه یه بۆ ئه و که سانه دۆستایه تی گا ورو جوله که کان بکه ن و یاریده یان بده ن. ئه و ئایه ته به لگه ی به تینه له سه ر ئه وه ی که به راستی کار به ده سته به کری گیرا وه کانی ئه م سه ر ده مه به نده ی رژی مه دا گیر که ره کانی ئه م سه ر ده مه ن، چونکه پاسه وانی به رژه وه ندی ئه و ان و به فه رمانی ئه و ان هه لئه سن مه گه ر که میکیان نه بی.

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ به راستی خوا رانویی تاقمی سته مکاران نا کا که به هوی دۆستایه تی ئه وانه وه دوژمنایتی گه لانی خو یان نه که ن.

﴿فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ﴾ دوا بی تو ئه بیی ئه و که سانه له دلیاندا یه نه خوشی بی با وه ری و دو وروی په له نه که ن له دۆستایه تی و یاریدانیان، چونکه خا وه نی سامانن.

﴿يَقُولُونَ يَخْشَى أَنْ يصيبنا دائرة﴾ ئه لئین: ئی مه نه تر سین که تو شان بی له ها تو چۆی رۆژگار دا ر و دوا بی نا هه موار و گیژ دا ویی گه ر دوون، وه ک گرانی سه ر که و تنی گا ورو جوله که کان و بی هیزی مو سلمانان، نه گه ر ئی مه هه ولئ بۆ خو مان نه ده یین توشی زیان ئه بین.

﴿فَعَسَى اللَّهُ سَيِّئَاتِي بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ﴾ دوا بی شایان و شایسته که خوا به یی سه ر که و تنی پیغه مهرو مو سلمانان، ئاینی ئیسلام سه ر بکه وئ به سه ر هه موو ئاینه کانی تر دا، یا خوا کارئ له لایه ن خو یه وه و فه رمان بدرئ به پیغه مه ر ﴿ﷻ﴾ به ده ر کردنیان له نیو دور گه ی عه رب و کوشتن و نابرو بردنیان.

﴿فَيَصْبَحُوا عَلَى مَا أَسْرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ نَادِمِينَ﴾ دو وایی نه گه ر پین ئه و دو ورو وانه له سه ر شتی په نه یاندا وه له ده ر و نیانه و ئه و که سانه په شیمان بی نه وه له و کارانه ی کردویانه له دۆستایه تی خا وه ن نامه کان و له گومانی سه ر که و تنی مو سلمانان.

﴿وَيَقُولُ الَّذِينَ مَاتُوا أَهْمُولَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ﴾ وه نملائين كه سانئكى نهوتو باوهريان هيتاوه نايا نهو كه سانهى نهوتون سوينديان نهخوارد بهسهخزين سويندهكانيان. بهراستى نهوان له گهل ئيونه و دؤستى ئيونه. ئيستا پهردهى نهوان دراو درؤكانيان دهركهوت و نابرويان چووه بهراستى موسلمان دواى نهوهى چوئيتى دوو روهكان ديارى كردنيان لهسهر رووپهت دهركهوت بزيان ووتيان:

﴿حَبَطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَأَصْبَحُوا خَاسِرِينَ﴾ بهراستى پوچ بوويهوه كردهوهى دوو روهكان كه لهلاى ئيمه دهريان نهخست لهنوئو و رؤزووهكان، دواى گهپان به زيانؤمهند له دوو رؤزداو نامادهكراوه بزيان سزاي خاوهن نازار. بهسهركهوتنى موسلمانهكان دوو روهكان خهفت داي گرتن به جوئى نهيان نهتوانى بيشارنهوه و نيشانهى بهدهم چاويانا دهرنهكهوت.

خواى مهن دواى قهدهغهى كرد لهسهر موسلمانان دؤستايهتى دوژمنايتى خويان يتمان فيرئهكا نهو دؤستايهتبه لهوانهيه سهر بكيشى بؤلاى بى باوهپى و وهرگهپان له نايى نيسلام بويه نهفهرموى:

يَا أَيُّهَا

الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ
وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ
وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ ﴾ ئەى كەسانىكى ئەوتۆ باوەر تان هێناوە
 ھەر كەسى لە ئیوھ وەر گەڕێ لە ئایینی خوێ. ئەو ئایتە كارێكى پەك خەرو بە ھەموو كەس
 نە كراو، چونكە بەر لە ھەوێ ھەندێ كەس وەر بگەڕێن لە ئایینی خوا ھەواتی پێداو، ھەر
 وایش بوو پاش ئەو ھێ پێغەمەر كۆچ بكا ھەندێ كەس لە ئایین وەر گەڕان و ھەندێكیان
 خۆیانیان كرد بە پێغەمەر، داوای كۆچی پێغەمەر عەرەبەكانی جگەى دانیشتوی مەكەو
 مەدینەو جگەى عەبدول قەیس لە نەجران وەر گەڕان لە ئایین و ھەندێكیشیان زەكاتیان
 نەداو لایان پێویست نەبوو. بەناوبانگترین ئەو كەسانە وەر گەڕان لە ئایین ئەمانەن:

۱- ئەسوھدی كۆری كەعبی عەنەسى دانیشتوی یەمەن، داوای پێغەمەرایەتی كرد، زۆر
 كەس باوەریان پێ هێنا، بەر لە كۆچی داوای پێغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ بەیەك رۆژ كۆژرا.

۲- موسەیلەمە زۆر درۆزن كۆری حەیب، لە كاتی پێغەمبەردا ﴿ ﷺ ﴾ داوای
 پێغەمەرایەتی كرد لە كاتی ئەبو بەكردا بە دەستی وەحشی بكۆژی ھەمزەى مامی پێغەمەر
 كۆژرا.

۳- سەجاعى كچی ئەلمونزیر، داوای پێغەمەرایەتی كرد، بە جۆریكى یەكجار شورەییانە
 شووی كرد بە موسەیلەمە ھەروەھا تەلەى كۆری خویەلید داوای پێغەمەرایەتی كرد
 پێغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ خالیدی كۆری وەلیدی نارد بۆ جەنگ كردنى لە گەلى، ھەلەھات بۆ
 شام، داوای موسڵمان بوو بەو چەند كەسى تر لە ئایین وەر گەڕان لە نامە میژوو ھەوێە كاندا
 باسیان كراو.

﴿ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ ﴾ داوای بەم نزیکانە خوا كۆمەلى ئەھیتى و
 ئەیانخاتە جیگەى ئەو كەسانە لە ئایین وەر ئەگێرن و خزمەتى ئایین ئەكەن و بەھوى ئەوانەو
 بەھیز ئەبێ، خوا ئەو تاقمەى خوش ئەوێ و لەوان رازیو ئەوانیش خویان خوش ئەوێ و
 لە خوا رازین.

زانایان لە ناو بردنى دیاری كردنى مەبەست لەو تاقمە بیران جیاوازە، ھەریە كەیان
 ھەندێ تاقمێكیان لە ھەندێ نەتەو دەست نیشان كردوو، خوای گەورە باسى نە كردوون

و ناوی نه‌بردوون به‌لام بهو جوړه باسیان نه‌کا، هر تاقمّی نه‌مانه‌ی تیابّی مه‌به‌ست له‌و تاقمه نه‌وانه‌ن:

۱- ﴿يَجِبُهُمْ وَيُحِبُّونَهُ﴾ له‌مه‌و به‌رمانای کرا، خوښه‌ویستی خوا بو به‌نده‌ی خو‌ی نه‌مه‌یه که پله‌ی به‌رز نه‌کاته‌وه له‌مه‌ودا، خوښه‌ویستی به‌نده‌کانی خوا بو خوا، خودا په‌رستیان خوښ نه‌وی و، بی باوه‌رانیان خوښ ناوی.

۲- ﴿أَذَلَّةَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ﴾ نه‌رم و نیان و میهره‌بانن له‌گه‌ل باوه‌راران و پرتیان لی نه‌کرن و زور ناشکرایه نه‌و پرتز گرته‌له باوره‌وه له‌ده‌رونی پاکانه‌وه ده‌رته‌چی و هه‌رله‌به‌ر خواجه.

۳- ﴿أَعِزَّةَ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ توندو تیژو بی میهره‌بانن له‌سه‌ر بی باوه‌ران و خو‌یان به‌به‌رتر دانه‌نین له‌وان هه‌ر له‌به‌ر نه‌وه‌ی بی باوه‌رن، نه‌گینا نه‌وان ناده‌میزادن و هه‌موویان له‌ناده‌من.

۴- ﴿يَجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ جه‌نگ نه‌که‌ن له‌گه‌ل بی باوه‌ران له‌رېگه‌ی خوداو خو‌یان ماندو نه‌که‌ن بو به‌رگری کردن له‌زیانی دانیش‌توان و له‌به‌ر به‌رزی نالای نی‌سلام، تاریکی و ناخو‌شی له‌سه‌ر دانیش‌توان و خو‌یان لانه‌به‌ن بو په‌ره‌سه‌ندنی ناین.

پتغمه‌ر ﴿ﷺ﴾ دانیش‌توو له‌گه‌ل هه‌ندی له‌هاورپ‌کانی، ته‌ماشای لایکی به‌هی‌زیان کرد ووتیان: خو‌زگایه نه‌م لاوه‌ جوانی خو‌ی و نه‌م هی‌زه‌ی له‌رېگه‌ی خوا‌دا دابنایه، پتغمه‌ر فهرموی: نه‌گه‌ر نه‌و لاوه‌ کو‌شش بکا بو‌خو‌ی بو‌نه‌وه‌ی خو‌ی له‌سوال بگپ‌ته‌وه‌و پی‌ویستی به‌کس نه‌می‌تی نه‌وه‌ش له‌رېگه‌ی خودایه، نه‌گه‌ر خو‌ی ماندو بکا بو‌خزمه‌ دایک و باوکی و مناله‌کانی نه‌وه‌ش رېگه‌ی خواجه، نه‌گه‌ر خو‌ی ماندو بکا بو‌خو‌ه‌ل‌کی‌شان به‌سامانی زوره‌وه نه‌وانه‌ رېگه‌ی شه‌یتان.

۵- ﴿وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ﴾ وه ناترسن له‌تانه‌ی تانه‌گران له‌کاتی ده‌رچونیان بو‌جه‌نگ له‌خزمه‌ت پتغمه‌ردا، هی‌چ کارئ نا‌که‌ن به‌بونه‌ی تانه‌گرانه‌وه له‌دژی ناین. به‌لکو نه‌یانه‌وی کارئ راست سه‌ر‌بکه‌وی، کارئ پوچ نه‌می‌تی هه‌ر له‌به‌ر خوا به‌ته‌نها.

بۆ زانین: باوه‌ری راستی ده‌رناکه‌وئ مه‌گه‌ر له‌ کاتی ته‌نگ و چه‌له‌مه‌دا که باوه‌ری راستیان بێ تاقی نه‌کریته‌وه‌. ناوه‌پۆکی نه‌و رسته‌یه‌ بنچینه‌ی درووشی باوه‌ردارانێ پاکه‌. به‌لام نه‌و که‌سانه‌ی له‌تانه‌ی پڕیتمه‌کانی سه‌رزه‌وئ و له‌به‌ر ترسی له‌ناوچووونی کورسیه‌کانیان به‌ فه‌رمانی خوا هه‌لناسن، به‌تایبه‌تی و پاشاوه‌ سه‌رۆکه‌کانی جیگه‌کانی زێری ره‌ش له‌به‌ر پڕیتمه‌کانی زاویتی و ماسۆنی و پۆژئاوایی و پۆژه‌ه‌لائی وازیان له‌ ئاین و ناموس و پیتی هه‌ریتمه‌کانی موسلمانان هێناوه‌ و نه‌وانیش به‌فیرۆ به‌ خۆپایی نه‌یه‌ن و گاته‌شیان بێ نه‌که‌ن هه‌ر له‌به‌ر مانه‌وه‌ی کورسیه‌کانیان، له‌به‌ر ره‌گه‌ز په‌رستی و داواکاری خاچ په‌رستانی ئورو پاده‌ستیان کردوه‌ به‌ کوشتی موسلمانانی بۆی خۆیان، به‌ تایبه‌تی کوشن و ده‌ربه‌ده‌ر کردنی دانیشتوانی لوبنان و کورده‌کانی چوار پارچه‌که‌ی کوردستان. نه‌یانه‌وئ ئیستا تۆله‌ی خۆیان له‌ نه‌وه‌کانی سه‌لاحه‌دینی نه‌یویی و له‌ عه‌ره‌به‌کان بکه‌نه‌وه‌.

﴿ذٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَّشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ نه‌و پێنج شتانه‌ی باسکران نه‌و تاقمه‌ هه‌یانه‌ رێزگر تێکی خواجه‌ نه‌یه‌خشێ به‌ که‌سێ ئاره‌زوئ هه‌بێ به‌ گوێره‌ی ویستی خۆی نه‌یدا به‌ که‌سی بیه‌وئ و، خوا گه‌وره‌یی فراوانه‌و میه‌ره‌بانی زۆره‌ بۆ بونه‌وه‌ران، نه‌زانی به‌ هه‌موو شتی و به‌ چ که‌سێ شایسته‌ی رێزو پاریدانه‌.

ئیمه‌ هه‌ست نه‌که‌ین و نه‌زانین که‌ به‌ راستی خوا ئاره‌زوو ناکا رێزو میه‌ره‌بانی خۆی بیه‌خشێ مه‌گه‌ر به‌و که‌سانه‌ نه‌پۆن به‌ رێگه‌دا به‌ گوێره‌ی نه‌و ده‌ستورو هۆیانه‌ که‌ خوا هه‌موو بونه‌وه‌رانی به‌وانه‌وه‌ راوه‌ستانوووه‌ ئاده‌میزادو بونه‌وه‌رانی تر هه‌موویان هاوبه‌شن له‌واندا به‌لام ئاده‌میزاد نه‌بێ به‌شتی تر خۆیانیان به‌و شته‌ له‌ جانه‌وه‌ران بێ جوی بکه‌نه‌وه‌، نه‌گه‌ر خۆیان له‌وان جوی نه‌که‌نه‌وه‌ نه‌بێ ئاده‌میزاد به‌بێ دوو پێی بچن به‌ رێگه‌داو به‌بێ ده‌ست کار بکه‌ن به‌بێ چاوبیین، خۆرون و ناشکرا نه‌وه‌ش ناگونجی. که‌واته‌ پێویسته‌ ئاده‌میزاد به‌و پێنج شتانه‌ی باسکران خۆیان جوی بکه‌نه‌وه‌له‌ بێ باوه‌ران و له‌ ئازهل.

(فهیله سوف نیتشه ئەلئ: رهوشت نرخى بۆ دانانرئ، کهواته سهر بهستی و دادپهروهه
و یه کسانى و رهوشتى تر هه موویان ووشه ی روتن و بئ مانان. مروڤشانى لاوازو بئ
دهسته لات دروستیان کردوون بۆ ئەوه ی بهرەنگارى سته مکاران و بههیزه کانیان بئ بکهن.
مارکس ئەلئ: شوڤش پهیدا کردن پیچه وانە ی بیروبۆچونی (نیشته یه) کهواته لای
مارکس جیهان نهویستن و خوڤاگرتن و نهرم و نیانی ووشه یه کن پیاوانى خاوه ن پله و پایه و
ساماندار دروستیان کردوون بۆ ئەوه ی دهسته لاتى خوڤان بسه پین به سهر هه ژارانو بیان
چه وسپننه وه.

بیروباوه ری زۆر جیاواز هه ن بۆ دیاری کردنى رهوشت. ئیسلام برپواى وایه که
بهراستی ماك و سهرچاوه رهوشت بریتیه له بهرژه و نه دى و سودى خودى مروڤ. به لام
ئه و بهرژه و نه ديه هه ل بقولئ له سروشتى ئاده میزاد به و جوڤه ی که ئاده میزاده. نه ک به و
جوڤه ی بوچیتى بئ له چینه کان، بۆ تاقمئ بئ له تاقمه کانی ئاده میزاد، گومانى تیدانیه ئەو
بهرژه و نه ديه رێك بکه وئ له گه ل رێزى به رزى ئاده میزاد، هه ر ئەوه یشه و به س، هه ر له بهر
ئه وه یشه ناوى ئەبرئ به رهوشتى مروڤایه تی. نه ک چینه یه تی، به و بۆنه وه رهوشت بوونى
به ستراره به بوونى ئاده میزاده وه، ده ست به سهر اگرتنى هه موو که سئ به سهر ئەو رهوشته داو
بیه وئ له ناوى بباولای وابئ که هه ر ناوى روته، ئەو بیروبۆچونه له راستیه وه دووره، به
گوڤیه ی هه وه سى ئەو که سه رێگه و رچه ی رهوشت ناگوڤرئ، ئەگه ر رهوشت ماك و
سهرچاوه ی نه یی دروست نیه به شکردنى ئاده میزاد بۆلای چاکه که ران و خراپه که ران،
بۆلای ده روون پاکان و دوورپوان که به درۆ خوڤان به چاکه که ر پیشان ئەده ن. له میژوى
ئاده میزاد نه یی ستراره تاقمئ به که سئ بلئ: برۆچ شتئ ئەکه ی ییکه و به رپر سیارنیت بۆ
کردنى هیچ شتئ له چاک و له خراپ و له کوشتن و دزى و دژایه تی مرڤایه تی.

ئىسلام فه رمانى داوه به راست گوڤى جئ به جئ کردنى به لئین و به له خوڤردن و
رێزگرتن و ئارام گرتن و لئ بوردن و ههروه ها. به لام نابئ له ده ستورى ئىسلام ده رچن له
هیچ کاتیکا و سهر نه کیشئ بۆلای دزى مه به ست و ئاوات، پتویسته راستگوڤى له سودو
بهرژه و نه دى ئاده میزاد ده رنه چئ. ئەگه ر زیانى لئ په یدا بوو و یتیه هه ولدانه به نه یئ

سهر بازی و گه‌یاندنی به دوژمن، یا دووبهره‌کی پیدای بکا له و کاته‌دا راستی قه‌ده‌غیه، درو کردن قه‌ده‌غیه له جگه‌ی جهنگ کردن له‌گه‌ل دوژمنانی نایین و نیشتمان، درو کردن پیوسته له‌بهر ناشتی کردنه‌وی نیوان دوو‌کس و بو پاراستی که‌سیکی بی تاوان له سته‌مکاران، بو نه‌وانه نه‌بی درو کردن قه‌ده‌غیه، به‌خشینی دارایی له ریگه‌ی خوادا زور شیرینه له کاتی پیوستیدا، نارام گرتن زور چاکه نه‌گهر سته‌م و ناچاری رونه‌دا، لی بوردن زور شایسته‌یه نه‌گهر نه‌بیته هو‌ی بلا‌بوونه‌وی تاوان و پهره‌سه‌ندنی لای نیشته و مارکس ره‌وشتی به‌رز هیچ سهر‌چاوه‌یکی جگه سوودی تاییه‌تی نیه.

به‌و شتانه‌ی باسکران بومان دهر‌که‌وت که به‌راستی ره‌وشت له نیسلامدا به‌راورد نه‌کری به‌وی که‌ناده‌میزاد پیدای نه‌که‌ن له راکیشانی سوود بو دانیش‌توان یا بو به‌رگری کردن له نا‌زاوه که‌واته ره‌وشت به‌ر له ناده‌مزاد پیدای بووه، ناده‌میزادیش له‌بهر ره‌وشت دروست پیدای کردن پیدای نه‌بووه، ره‌وشتی چاک و به‌رز نه‌ویه له‌چوار‌چیوه‌ی سودی ناده‌میزاد دهر‌نه‌چی و له‌بهر به‌رزه‌وه‌ندی گشتی بی، به‌لای که‌مه‌وه زیان به‌خویان نه‌گه‌یه‌نی.

کاتی خوی مهن باسی خوی ته‌واو کرد له باره‌ی وهر‌گه‌ران و و له باسی یاری کردنی دوو رواندا، له‌و فهرموده‌وه دهر‌ده‌که‌وت دووروی له پایه‌و پله‌ی بی باوه‌راندا نه‌زمیرری، پاش نه‌وانه باسی دووروی و نیازی پاکمان بو نه‌کا، بومان رون نه‌کاته‌وه نیمه‌ی موسلمان دوستایتی چ که‌سی بکه‌ین و چ که‌سی بکه‌ین به‌گه‌وره‌و سهر‌داری خومان و نه‌فهرموی:

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ ﴿٥٥﴾

﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ بەراستی دۆست و سەرداری ئێوە خواو فروستادەی خواو کەسانێکی ئەوتۆن باوەڕیان هێناوە، ئێوە مەکن بە دۆستی خۆتان جولە کەو گاوەرەکان، چونکە وەك باسکران ئەوان هەندیکیان دۆستی هەندیکیان، دۆستی ئێوەیش هەر خواو فروستادەی خواو باوەڕداران، ئەو باوەڕدارانەش خاوەنی ئەم کردەوانەن:

۱- ﴿الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ﴾ کەسانێکی ئەوتۆن نوێژەکانیان ئەکەن بە تەواوی بەمەرج و پایەو کاتەکانیانەو هەر لەبەر فەرماندانی خوا.

۲- ﴿وَبُؤْتُونَ الزَّكَاةَ﴾ وەزە کاتەکانیان ئەبەخشن بە هەژاران و ئەو مافەیان خوا بیویستی کردووە ئەیان دەنێ بە گوێرەی یاسای دیاری کراو هەر لەبەر خوا.

۳- ﴿وَهُمْ رَاكِعُونَ﴾ وەئەو کەسانە لە کاتی نوێژکردن و زە کاتدانیان لە خوا ئەترسن و خۆیان بە بەندەیی خوا ئەزانن و سەزی بۆ دائەنەوێتن.

هۆی هاتنە خوارەوێ ئەو ئایەتە زانایان بیریان جیاوازه، هەریە کەیان دژی یە کترین بیربۆچونیان لە چینیایەتی پەرستەوێ نزیکه، بە تاییەتی شیعه کان زۆر پێیان لی هەلپێوێ لەبی لایەنی و دادپەرەوێوێ دورە. ئەو بیربۆچونە لە تاقم پەرستی و بی لایەنیوێ دوربی بەم جوړەیه: هۆی هاتنە خوارەوێ ئەو ئایەتە هەموو کەسی ئەگرێتەوێ خاوەنی ئەو سی شتانەبی، بۆ هۆیه کی تاییەتی ئەهاتوێتەوێ خوارەوێ، ئەبەستیراوە بە هیچ شتێک و بە هیچ کەسیکەوێ. بە وێنە عەبدولای کوری سەلام و عەلی کوری ئەبو تالیب.

﴿وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ﴾ وەهەر کەسی خواو فروستادەی خواو کەسانێکی ئەوتۆ باوەڕیان هێناوە بکا بە دۆست و سەرداری خۆی دواوی بەراستی تاقمی خودا هەر ئەوان سەرئەکەون لە هەردوو جیهاندا، چونکە ئەوان فەرمان بەرداری خوان و خوا ی مەزن یاریدەیان ئەدا.

لە دوایدا خوا ی مەزن ئەو باسە ی پیشوومان بۆ رۆنتر ئەکاتەوێ ئەفەرموی:

تەفسیری زمانکۆیی

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوا وَلَعِبًا مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا

الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ وَالْكَفَّارَ أَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾

وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوا هُزُوا وَلَعِبًا ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ

لَّا يَعْقِلُونَ ﴿٥٨﴾ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَنقِمُونَ مِنَّا إِلَّا أَن ءَامَنَّا

بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلُ وَأَنَّا أَكْثَرُكُمْ فَسِيقُونَ ﴿٥٩﴾

﴿يا أيها الذین آمنوا لا تتخذوا الذین اتخذوا دینکم هزوا ولعبا من الذین اوتوا الکتاب من قبلکم والکفار اولیاء﴾ نهی که سانیکی نهوتو باوهرتان هیئاوه: ئیوه که سانیکی نهوتو مه‌که‌ن به دوست و سهرداری خوتان نایینی ئیوه به‌گالته‌کردن و یاری کردن داناه، له که سانیکی نهوتو به‌خسراوه به‌وان نامه‌ی خوا له ئیوه له بی باوهرانی ترو مه‌یان که‌ن به دوستی خوتان.

﴿واتقوا الله إن کنتم مؤمنین﴾ وه‌ئیه له خوا بترسن و واز له بی فرمانی خوا به‌ئین نه‌گهر ئیوه باوهرتان هیئاوه، چونکه باوهره‌ئانی راستی نامانجه‌که‌ی وه‌یه دوژمنانی خوتان نه‌که‌ن به دوست بوخوتان، نهو نایه‌ته ئیمه فی‌ری نه‌بین ههر که‌سی دوستایه‌تی و برایه‌تی بکا له‌گهل نهو که‌سانه گالته بکه‌ن به نایین دورترینی ناده‌میزادن له ناینه‌وه.

نهو نایه‌ته‌ی پیشوو نهو نایه‌ته‌ی له‌مه‌وپاش دیت له‌وه‌وه هاتوه‌ته خواره‌وه جوه‌کان و بت په‌رستان بی نه‌که‌نین و گالته‌یان پی نه‌کردن به تاییه‌تی له کاتی بانگ‌دانا، وه‌ک نه‌فه‌رموی:

﴿ وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوا هَٰ هُزُؤًا وَلَعِبًا ﴾ وە ھەر کاتی ئیو بانگتان بدایە بۆلای نوێژ کردن جولە کە کان و بی باوەران ئەو نوێژ کردنەیان وەر ئەگرت بە گالتەیی کردن و یاری پی کردن و پی ئەکەنین... گا ورە کان پەپرەوانی خۆیانیان بانگ ئەکەن بۆلای نوێژ کردنی خۆیان بەزەنگ لێدان، جولە کە کان بە فو کردنەیان کەلە شاخدا. موسلمانان نوێژ کەرانی خۆیان بانگ بە دەنگی بانگ دەری بۆ ئەوێ وەلامی خوا بدەنەو وەر بۆن بۆلای پەرستنی خوای تاک و بی ھاو بەش، بۆلای کاری رزگاریان بکا لە سزای ئەمرو و پاشە روژ.

ئەو کەسانە خواوێ شەرم و ناموس و باوەرین نابێ هیچ ریزی بۆخۆیان دابنێن ئەگەر گالتە بکەن بەو کەسانە بە باوەرەو لەبەر دەم خوادا ئەو ستن بۆ پەرستنی خوا، موسلمانان چۆن ئەبێ دۆستایەتی یە کتری ناشکرا ئەکەن، و خۆیان ئەبەستن بەیە کەو لە دژی ئەو کەسانە گالتەیان پی ئەکەن.

ھەندێ لە خواوێ نامە کان و کەسانی ترەو ھەر لە سەردەمی پیغمەرەو ﴿ ﷺ ﴾ ھەتا ئیستایش پاش ماوێ کانیان و بە کری گراوێ کانیان گالتە بە بانگدانی موسلمانان ئەکەن. کەچی ئەوێ شایستە بۆ ئەوان ئەبوا یە گالتەیان بەزەنگ و شاخی خۆیان بکردایە.

﴿ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُوْنَ ﴾ ئەو گالتە کردن و یاری کردنەیان بە بانگی نوێژی موسلمانان بەو بۆنەو بو، ئەوانە تاقمیکن ئەزان وە ئەفامن و بی عەقل، چونکە ئەگەر ئەقلیان ھەبوا یە گالتەیان بە پەرستنی خوا ئەئە کرد موسلمانان بۆیان دەر کەوتوو وە لایان روو نە پی باوەراران ناگاداری یاسای ئیسلام و ئەزان راست و دروستە و ئەنجامی بەرەو چ جیگە یە ئەروا، لەبەر ئەو ئەنجامە ی ئایینی ئیسلام ئەزان ئیسلام شو رشی کە بۆنە ھیشتنی ستم کردن و چەوسانەو، ھەلساو و راپەر یو بۆ بنە پر کردنی ھەزاری و دووا کەوتن، دژی بەشکردنی ئادە میزادە بۆلای دووبەش : بەندە کاری و گەرە یی، گەرە کان بەندە کان بچەوسینەو، ئەمیش ئەزان ئیسلام لای وایە. ھیچ بوونەو ھەری خواوێ ریزی

جیاوازی نیه بەسەر کەسێ تەدا بە جگە ی خزمەت کردنی ئادەمیزاد و خوشەویستی و سودی گشتی.. نایێ رێگە ی گرتوو لە چەوسانەو و خوێن مژین، ئەوانە یە خراپە ی موسڵمانان لای بێ باوەرەن. موسڵمانان لەشەو و رۆژێکا پێنج جار بانگ ئەدەن بە گوێ گرانی بێ باوەرەندا کە خوا گەورە ترە لە هەموو کەس، ووشە ی گەورە یی خویان لا گرانه، هەر لەبەر ئەوە یە شە جەنگ بەرپا ئەکەن لە گەڵ موسڵمانان بە هەموو توانایانەو و گالته ئەکەن بەو بانگەو دادپەرورە ی. بانگدانی موسڵمانان بۆ نوێژکردن و پەرستن و یە کسانێ هەموو ئادەمیزاد. بە مانای ووشە جاری ئەوە ئەدا خوا لە هەموو کەس گەورە ترە، خوا تاک و تەنهایە لە پەرستن و جگە ی پەرستندا، دارایی و پلەو پایەو باوک و باپیر و پاشا و سەرۆک و نیشتمان پێویستە نە نرێتە جێگە ی خوا بە وێنە ی ئەو بیان پەرستن، مل کەچی ئەبێ هەربۆ خوایی، ئادەمیزاد لە مانایە یە کسانێ لە هەموو رۆیە کەو، هیچ کەسێ لە رۆی زەویدا بۆی نیه لە سەر بەستی ئادەمیزاد کەم بکاتەو، ئەوانە ییش بەسن بۆ ئەو دۆژمنانی نالە بارو چاوبرسی و ناقولای ئیسلام بیان کەن بە ناوان بۆ موسڵمانان، دۆژمنایەتی بێ باوەرەن و خوێگێل کردنیان هەر لەبەر ئەوە یە گەورە ی خوا زۆر گرانه لایان، لە خوا ناترسن و سەرۆکە کانیان خۆیانیان داناو بە وێنە ی خواو ئەیانەوێ دانیشتوان بترسین.

دوای ئەوە ی خوا ی مەزن باسی ئەو بانگدانه رۆن کردەو بە موسڵمانان، رۆنە کاتە پیغمەر ﴿ﷺ﴾ کە لە رۆی بێ باوەرەندا راوەستی و پرسیار لە خاوەن نامە کان بکا بۆچی رەقتان لە کۆمەڵی موسڵمانانە؟ بێتی بەوان: هەر لەبەر ئەوە ی بروایان بە خواو نامە کانی ئێوە و نامە کانی پیغمەرە پێشوە کان هەیه و ئەفەرموی بە پیغمەر:

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَنْقُمُونَ مِنَّا﴾ تۆ بێتی: ئە ی خاوەن نامە کان: ئایا ئێوە بۆ رەختەو تانە ئاراستە ی ئێمە ئەکەن و رەقتانە لە ئێمە و ئەو بیروباوەرە ی هەیانە کە هیچ خراپە ی تێدا نیه؟.

﴿إِلَّا أَنْ آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلُ﴾ مه گهر ئه وه بى ئیمه باوه فرمان هیناوه به خوا بهشتی نیر دراوه ته وه خواره وه بولای ئیمه وه بهشتی نیرا وه ته خواره وه بولای پیغمهره کانی له مه وه بهرو وه تهورات و ئینجیل و نامه کانی تر، نهوانه یش ره خنه یان لی ناگیرئ.

﴿وَإِنْ أَكْثَرُكُمْ فَاسِقُونَ﴾ وه بهراستی زورتر له ئیوه لاتاندا وه ده رجوون له سنور و فرمانی خوا، دواى چ لایه كه له ئیمه و له ئیوه ره خنه ی لی نه گیرئ، بهراستی ره خنه لی گیر او هدر نه بی ئیوه ی ستهم کاربن.

بهراستی رژیمه داگیر کهره کان و کار به دهستانی نه لقه له گویئ ئهوان هیچ کهسیان له روی زه ویدا خوش ناوی لایان چاك نین مه گهر نهو کهسانه چهوسانه وه ی ئهوانی بو ههزاران لاره وایی . به تاییه تی پارتی فرمان ره وای عیراق کورده موسلمانان کانیا به ناوی نه نفاله وه نزیکه ی (۲۸۰) ههزار کهسیان زینده به چال کردن، زور جیگه ی داخه کار به دهستانی عهره ب له ئاستی نهو کاره دا بی دهنگیون بگره یارمه تی نهو پارتیه یامان نه دا. له هه موو شتی سه برتر نه وه یه نه لئین نهوانه له ئاین ده رجوون.

دواى نهو یاسایانه ی پیشوو خوا فرمان نه دا به پیغمهر ﴿ﷺ﴾ روبکاته جوله که کان و بکه ویتته گفتوگو له گه لیان و بهو نه ففرموی:

قُلْ

هَلْ أُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذَلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللَّهِ مَنْ لَعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمْ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ أُولَئِكَ شَرٌّ مَكَانًا وَأَضَلُّ عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ ﴿٦٠﴾ وَإِذَا جَاءَ وَكُمْ قَالُوا آمَنَّا وَقَدْ خَلَوْنَا بِالْكَفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ

الْسُّحَّتْ لَيْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٦٢﴾ لَوْلَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَّانِيُونَ
وَالْأَجْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ السُّحَّتْ لَيْسَ مَا كَانُوا
يَصْنَعُونَ ﴿٦٣﴾

﴿قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ بِشَرِّ مِنْ ذَلِكَ مَثْوًى عِنْدَ اللَّهِ﴾ تو بلی: نایا من ہدوال بدہم بہ خرابتر
لہوہ کہ نیوہ نہلین: نیمہ ہیج نایینکمان نہدیوہ خوا بتربی لہ نایینی نیوہی موسلمان،
خرابت لہوہی نیوہ نہلین لہ لایدن پاداشتہوہ لای خواو نابروتان بچی، نہو خرابترہ نہو
کہ سہیہ:

﴿مَنْ لَعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمْ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرُ﴾ کہ سیکہ خواووری
خستوتہوہ لہ بہ زہی خوی و خہشی لی گرتوہ لہ نیو جولہ کہ کاند، وہ گہرانویتی ہندی
لہوان بہ مہیون و بہراز.

بؤ زانین: کردیان بہ مہیون و بہراز: زانایان بیریان جیاوازہ، ہندیکیان نہلین: گہران
بہ مہیون و بہراز بہ لہش و قہوارہو شیوہو. ہندی تریان نہلین: وہک مہیون لہ داوین
پسی و خوی نازہلیدا، وہک بہرازیان لی ہات لہ پسی و پسی خوری و ہموو شتیکیان
سواری خویانیان نہ کرد. وہ خرابتر لہوہ:

﴿وَعَبَدَ الطَّاغُوتِ﴾ کہ سیکہ پەرستی کہ سی پیرہوی شہیتانی کردہ لہ زانایانی
خویان و پەرستی گویرہ کہو پەرستی ہواو ہوہسی خوی.

﴿أُولَئِكَ شَرُّ مَكَانًا وَأَضَلُّ عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ﴾ نہو دور خراوانہ لہ بہ زہی خواو
نہوانہی کراون بہ مہیون و بہرازو پیرہوانی شہیتانیان پەرستوہ خرابترین کہ سن لہ
بارہی جینگہوہ، چونکہ جینگہیان دوزخہ لہ رۆژی دوایدا، گومراترین کہ سن لایاندوہ لہ
نیازی رینگہیہ بیان گہینہی بہ بہہشت، رینگہی راستیان وون کردوہو.

جوله که کان له سهر دوو بهت یاریان نه کرد له گه پتغمه رو موسلماندا، خوا له و باره وه نه فهرموی:

﴿ وَإِذَا جَاؤُكُمْ قَالُوا آمَنَّا وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكَفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِهِ ﴾ وه هه رکاتی نه و دووروانه نه هاتن بولای نیوه نه یان ووت: نیمه باوه رمان هیئاوه، به راستی نه وان نه چونه لای نیوه به بی باوه ری و، نه وان نه چونه دهره وهش به بی باوه ری وه. هه رشتی شتی لای تو نه یان ووت هه مووی درو بوو، نه وان قوتابی راست بوونایه نه بوایه به باوه ره وه بچونایه ته دهره وه لای پتغمه ر ﴿ ۱ ﴾ له دوا ی نه و شتانه بیستیان له پتغمه رو بینان له به لگه و نیشانه ی راست .

﴿ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ ﴾ وه خوا زاناتره به شتی نه وان نه یان شارده وه له بی باوه ری له دوو رووی و کینه و رق له موسولمانان ، نه و سزایانه شایه نی نه وانه .

﴿ وَتَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يُسَارِعُونَ فِي الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ﴾ وه تو زورتر له و دووروانه نه بی پله و پیش برکتی نه که ن بو کردنی گوناوه پهیدا کردنی دارایی به ریگه یه کی ناره و ، بو لای دهست دریژی کردن له مافی دانیشتون و دهرچوون له سنوری خوا .

﴿ وَأَكْلِهِمُ السَّحْتِ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ وه په له نه که ن بولای خواردنی نه و شتانه ی قه دهغه کراون له لایه ن خواوه له به رتیل و مامه له کردن به سود ، هه ر له به ر نه و کرده وه خراپه یانه یه هه موو گه لانی تر بیژ له جوله که کان نه که نه وه له کون و له تازه دا ، مه گه ر نه و که سانه نه بی به کری گیرای نه وان ، وه ک زوری ه ی سه رو که کانی عه رب و جگه ی عه رب به راستی خراپ شتی که نه وان نه یکه ن له و کاره خراپانه .

﴿ وَلَوْ لَا يَنْهَاهُمْ رَبَّنَا يُؤْنِئُونَ وَالْأَصْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمِ وَأَكْلِهِمُ السَّحْقِ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴾ بوچی قه دهغه ناکه ن پیاوخوا و زاناکانیان و نیان گیرنه وه له گفتوگو کردنی گوناهیان و له خواردنی شته قه دهغه کراوه کان ، به راستی خراپ شتی که نه وان نه یسازیتن که قه دهغه ناکه ن له وان نه و شتانه .

ئەو رستهیه هەرچەندە بە گۆڕەیی رۆالەت لە گەڵ سەرۆک و پیاوانی خوا و زاناکانی
جوله کە کانه ، بەلام لەناوەڕۆکا روی بێ کراوه بۆ لای هەموو سەرۆک و زاناکان لەروی
زەویدا کە راستی بناسن و بێ دەنگ نەبن لە کاری خراپ ، هەرکەسێ خوا بناسی و بێ
دەنگ بێ لەو راستی یە ئەبێتە جیگەیی خەشی خوا ، ئەگەر خۆشی بێ بەتەنها پێویستە
لەسەری بێ ناخۆشبوونی خۆی دەرپرێ بەهەر جوۆی بۆی بلسۆ ، ئەگەر ئەو کەسە
بروای وابوو لەمردنی خۆی لەو رێگەیدا ستم کاران ووریا ئەکاتەوه لەخەوی بێ
باوەری و ئەیان گێڕتەوه لەخراپە کردن و ستم پێویستە لەسەری خۆی دانێ پەلاماری
چاکە بدا و بێ ناخۆشبوونی دەرپرێ بەناشکرا . میژوو ئەو کەسانە خۆیان داناوه بۆ
نەهێشتی ستم و کاری ناپەوا و بۆمانی دەرئەخاوی رونی ئەکاتەوه یە کجار زۆر بوون .
جوله کە کان لەژانیکی زۆر خوشدا بوون ، بەلام کاتی پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ هات و لەو
یاخی بوون ، خوای مەزن ژبانی خوشی لی کەم کردنەوه ، بەو بۆنەوه جوله کە کان
ووتیان : خوا لەناستی ئیمە دەستی بەستراوه ، بۆ ئەو مەبەستە خوای گەوره فەرمووی :

وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلَعْنُوا
بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ وَلِيَزِيدَ كَثِيرًا
مِّنْهُمْ مَا أَنزَلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا وَالْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ
وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ كُلَّمَا أَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا اللَّهُ
وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٦٤﴾
وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ ءَامَنُوا وَاتَّقَوْا لَكَفَرْنَا عَنْهُمْ
سَيِّئَاتِهِمْ وَلَآ دَخَلْنَاهُمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٦٥﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا

التَّورَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَأَكْلُوا مِنْ
فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ مِنْهُمْ أُمَّةٌ مُقْتَصِدَةٌ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ
سَاءَ مَا يَعْمَلُونَ ﴿٦٦﴾

﴿ وَقَالَتِ الْيَهُودُ دِيدَ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ ﴾ وه جووله كه كان ووتيان لهو كاتانهدا ههستيان كرد
به خه شمی خوا له سهریان به كه م كردنه وهی رۆزی قازانجیان : خوا تواناو دهستی به ستراره
له پزانندی رۆزی و دارایی به سهر ئیمه دا و رژدی به كاردینتی لهو باره وه له گه ل ئیمه .
﴿ غَلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلَعِنُوا بِمَا قَالُوا ﴾ یا خوا به سترئی دهستی نهوان و گۆج و شهل بی
له ناستی كردنی چاكه له پریگه ی خوادا و توشی نه فرین بین و ، یا خوا بی به شبن له به زه بی
خوا به هوی نهو شته ی ووتویانه به رامبر به پزری خوا كه خوا دهستی به ستراره .
﴿ بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ فَلْيَخْصَفْ كَيْفَ يُشَاءُ ﴾ به لكو ههردوو دهستی بی وینه ی خوا و
توانای خوا فراوان و كراوهیه رۆزی و دارایی نه به خشی به هه رچۆنی ئاره زوی بكا ، نهیشی
گریته وه به جۆری ئاره زوی بكا ، هه موو شتی له جیگه ی شیاوی خویا دانه نی به به خشین و
به نه به خشین .

بۆ زانین : نهو شتانه ی سوودی جووله كه كانی تیدا بی به گویره ی گومانی خویان دارایی
و سامانی زۆره بۆ به دهست هیتانی دارایی و سامان هه موو شتیکی ناره وا و قه دهغه لای
نهوان په سه نده ، دروشم و بیرو باوه ری ئایینی جووله كه كان و پهیره یی خا چه رستانی
نهو روپای تازه لهم سه رده مه دا هه رشتی بیته هوی بلاو كردنه وه ی داوین پیسی و كوشتنی
موسولمانان به عه ره ب و كورد و جگه ی نهوانیش لایان په وایه .

بۆ زانین : ووشەى (ید) ھاتووہ بەم مانایانہ : بەمانا دەستى زیندەوہران . چاکە و نىعمەت ، توانا ، پاشايەتى و خواھەنىتى ، بەخشىن و گرتەوہ ، جگەى مانای يەكەم بۆ خوا بەکار دێن .

﴿ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا ﴾ وەشتى ھىتراوہتە خواوہ بۆلای تۆ کە قورئانە لەلایەن خۆتەوہ یاخى بون و بى باوہرى زۆرئەکا بۆ ھەندى لەخواوہن نامەکان بەبىستى ئەو قورئانە ، ئەو کەسانەش ھەستیان کرد بەبى باوہرى خۆیان ئەبن بەگورگى ھار و پەلامارى ھەموو لایەك ئەدەن بەکوشتن و تالان کردنى بى تاوانان و ناکۆكى نانەوہ و بلاو کردنەوہى یاخى بوون و بى باوہرى .

﴿ وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ﴾ وەئیمە خستومانەتە نىوان جولەکەکان و گاوړەکان دوژمنایەتى و رق لەیەکترى ھەتا رۆژى ھەتسانەوہ لەگۆرەکان . جولەکەو گاوړەکان ھەرگیز دلیان بەیەکەوہ نانوسى ، دوژمنایەتیان بۆ یەکترى تیکەلاوى خوئیانہ ، چونکە جوولەکەکان ، باوہریان وایە کە گاوړەکان ئەفسانە چىن و فیل زان و سەر بەکورپىكى زۆلە ژنىكى داوین پىس کە عیسا و مەرىەم درودى خۆیان لى بى . گاوړەکان لایان وایە جوولەکەکان عیسیان کوشتووہ و ھەلیان واسیوہ ، لایان وایە عیسا کورپى خوايە . مووسلمانان باوہریان وایە عیسا بەندە و فروستادەى خوايە و دووړە لە گومانى خراپە بۆ بردن بەھەموو شیوہیە .

ناگونجى دوژمنایەتى نىوان جولەکەو گاوړەکان لایبجى بەو مەرجەى ھەردوو لایان بەردەوامن لەسەر بیروباوہرى دژ بەیەکترى ، ھەرچەندە بۆ نەھىشتنى ئەو دژایەتییە (پاپارۆما) لەساتى (١٩٦٥) ى زاینى ھەولتى دا گاوړەکان و جوولەکەکان لە یەك نزیك ببنەوہ ، بەلام بى ھودە بو ، چونکە جوولەکەکان بەردەوامبوون لەسەر بیروباوہرى خۆیان دەربارەى عیسا . بەلئى : لەلایە ترەوہ چاوچنۆكى و ھاوہشى ھەردوو لایان بۆ كیش کردنى سامان و ناکۆكى مووسلمانان لەیەك نزیكبوونەوہ و بوون بەیەك . بەلام لەسەر بنچینەى بازارگانى نەك لەبارەى ناين و بیروباوہریانەوہ .

تەفسیری زمانکۆبى

﴿كَلَّمَا أَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ أَطْفَاها الله﴾ هموو کاتی هه‌لیان گیرساندیی ئاگری بۆ جهنگ کردن له‌گه‌ل جگهی خویان به‌تایبه‌تی له‌گه‌ل موسولتمانان و هه‌ولیان بدایه و خراپه و جهنگ به‌ریا بکه‌ن خوا ئه‌و ئاگری ئه‌کوژانه‌وه و به‌رگری لی ئه‌کرد.

ئه‌و جهنگه‌ له‌و رسته‌یه‌دا باسی کراوه هه‌رچه‌نده هۆی هاتنه‌ خواره‌وه‌ی جهنگی جوله‌که‌ کانه له‌گه‌ل کۆمه‌لانی ئاده‌میزادی پیشوو له‌گه‌ل پیغه‌مه‌ر و موسولتمانانی سه‌رده‌می پیغه‌مه‌ر که‌ میژوو روونی کردوه‌ته‌وه خوا کوژانیته‌وه ، به‌لام جوله‌که‌کانی ئه‌م سه‌رده‌مه‌یش ئه‌گریته‌وه ، به‌یاریده‌ی خوا هه‌رکاتی له‌دژی موسولتمانان جهنگ به‌ریا بکه‌ن خوا ئه‌یکوژانیته‌وه .

ووشه‌ی (الحرب) جهنگی چه‌ک و جهنگی زمان و پڕو پاگه‌نده و پیلان سازکردنیش ئه‌گریته‌وه له‌گه‌ل هه‌لسان بۆ نه‌هیشتی ئاسایش و خوشی و هه‌رزانی و داگیرکردنی وولاتان و به‌رزکردنه‌وه‌ی نرخ‌ی شتومه‌ک ، ئه‌وانه‌یش هه‌مویان به‌جهنگ دائه‌نرین یا به‌رواله‌تیش خۆینی تیدا نه‌رژئ ، چونکه‌ زۆر جارن به‌هۆی برسیتی و گرانی و کاری ناهه‌مواره‌وه زیان و مردن توشی ئاده‌میزاد ئه‌بی زۆرت‌ر له‌وه‌ی تووشیان بی به‌هۆی جهنگه‌وه .

تییینی : به‌گویره‌ی مانای دهر که‌وتووێ ئه‌و رسته‌ی پیشوه ئه‌بویه هه‌رکاتی جوله‌که‌کان جهنگیان به‌ریا بکراویه خوا ئاگری که‌ی بکوژانیته‌وه ، که‌چی زۆر جارن به‌گویره‌ی ئه‌قلی ئیمه‌ جهنگیان هه‌لگیرساندوووه و نه‌کوژاوه‌ته‌وه . له‌و کاتانه‌دا ولامی ئه‌کوژانه‌وه‌ی ئاگری هه‌ندی له‌جهنگه‌کانیان به‌چ جوړئ ئه‌دریته‌وه ، به‌تایبه‌تی جهنگی (۵) ی حوزه‌یرانی سالی (۱۹۷۶) ی زاینی . وه‌لامی ئه‌و پرسیاره به‌م جوړه‌ی خواره‌وه‌یه :

۱- زانایان پێک هاتوون له‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی مه‌به‌ست له‌جوله‌که‌کان ئه‌وانه‌ی سه‌رده‌می پیغه‌مه‌رن ﴿ﷺ﴾ که‌ویستیان فیل و پیلان له‌پیغه‌مه‌ر بکه‌ن که‌بوون به‌هاوسویندی بت په‌رستان هه‌تا ئاگری جهنگ خوش بکه‌ن له‌دژی پیغه‌مه‌ر و هاوڕێکانی .

هه ندئ تر له جووله که کان رۆمه کانیاں هان ئه دا له دژیاں ، هه ندئ تریشیاں
له ژیره وه دوژمنی موسولمانان بوون و یارمه تی بت په رستانیاں ئه دا ، خوای مه زن
ئهو ناگرانه ی ئه وانی گپرا به یی ئه نجام و ئاواتی جهنگ ساز کردنیاں نه چووه سهر .
۲- ئه گهر مه به ستیش کوژانه وه ی ناگری جهنگی جووله که کان بی له هه مو کاتیکا ،
بیگومان هه مو کاتی بیانه وئ ناگری جهنگ هه لگیرستین خوایش هه مو کاتی ئه ی
کوژیتیه وه به راستی جهنگی حوزه ی رانی سالتی (۱۹۶۷) ی زاینی و جهنگی
(۱۹۴۸) ی زاینی له نیوان موسولمانان و جووله که کاندانه بو ، به لکو له راستیدا
له نیوان عه ره به کان و رژیته رۆژئاوا یسه کاندانه بوو ، به تاییه تی رژیته ی ئه مه ریکا
له جهنگی سالتی (۱۹۶۷) له گه ل رژیته داگیر کهری به ریتانیدا بوو سالتی
(۱۹۴۸) هه رته وایش بوون نه خشه ی جهنگه کانیاں بو ئه کیشا و هه تا ئه وانی
فه رمانیاں به جهنگ نه دا یه جووله که کان ناگری ئهو جهنگانه یان به ریا نه ئه کرد ،
سه رچاوه ی راسته قینه ئه وانی بوون بو چه ک و دارایی و پیوستی جهنگ
جووله که کان له و کاتانه دا که میک بوون له نیو سه ربازه کانی ئه واندانه و له بهر
دلسۆزی جووله که کان ئه وانی به باشی ئه یانپاراستن .

به لگه ی ئاشکرا له سهر ئه وه ی که جووله که کان ناگری ئهو جهنگانه یان
هه لته گیرساندبوو ، به لکو رژیته رۆژئاوا یسه کان دروستیاں کردبوو ، نه خشه و
پیلانیاں بو ئاماده کردبوو ئه مانه ن .

خاوه نی نامه ی (اطلاق الحماقة) دانراوی زانایان (بلیابن ، کویستشینکو ،
بریماکوف) وه رگپراوی (ماهر عسل) که رۆژنامه کانی فه ره نسا و ئه لمانیای
رۆژئاوا بلاویان کردوه : هه وائ دۆزه کانی (المخابرات) نارديان بو ئیسرائیل
هه موو ئهو شتانه ی لایان بوو له زانیاری بهر له ده ست درێژ کردنیاں بو سهر
رژیته کانی عه ره ب هاوپیچ له گه ل ده وسیه ی تاییه تی رۆژه لاتنی ناوه ند له لای

به پړو بهری سوښدی نه تلېسى (الحلف الأطلسي) . بهراستی نهو که سې نهو تو
 فرمانی دهر کرد بۆ ئیسرائیل په لاماری عه ره به کان بدهن به ناوی (جونسنه وه)
 راوړ کاره جوله که که ی به ناوی (والتر روستو) ، نه میرا لی نه مریکی له باخه لیا
 هه لیکر تپو و فرماندان به جی به جی کردنی ناماده یی بۆ جهنگ کردن
 به هه مویه کانه ی نهو سهر بازانه ی سهر شوړی فرمانی نهو یون ، کرده وه کانی
 (لیبرتی) که شتی سیخوړی بریاری بۆ دابو و له نیوان نه مریکیه کان و
 ئیسرائیلیه کانه وه ناماده بن بۆ جهنگ .

۳- بهراستی ناگری نهو جهنگه ی نهو تو (واشتون هه لی گیر ساند خو ی یا به کری
 گیر اوی جوله که کانی هه لیان گیر ساند بیگومان خوا کوژان دیه وه ، دوا یی بهراستی
 نهو که سانه ی نهو تو ناگره که یان هه لگیر ساند چه ندین جار دانیان به وه دا نا بلاویان
 کرده وه له پوژ نامه و را دیو دا که نیشانه و مه بهستی خو مانمان له پیکاره ده ستمان
 نه که وت له لیدان و نه مانی سهر و کایه تی و سهر بهستی عه ره به و خو به ده سته وه
 دانیان به یی مدرج ، نا زاوه ی رامیاری ئیسرائیل جی به جی نه کرا . له هه مان کاتا
 رو داوی (۵) ی حوزه یران تا قی کردنه وه یه کی سه ختپو و بۆ عه ره ب
 نا گدار کردنه وه یه بۆ دؤست و دوژمنی عه ره ب ، نه گهر نهو رو داوه هیه
 سوو دیکی نه بی خو نابروی پیلان گیران و کار به ده سته کانی عه ره یی پی چوو ،
 چونکه نه گهر له بهر مانه وه ی کورسی خو یان نه بی (۱۵۰) ملیون عه ره ب
 به سامانی زیړی ره شه وه بۆ ناتوان به ره نگاری ئیسرائیل بکه ن .

بۆ ناگاداری : خاوه نی ته فسیری (المنار) نه لی : سهر سوړینه ر شتی خو یندی تهمه وه
 نه مه یه : بهراستی پیاوه گه وره کانی زاو نی ، له وانه : ایزمان ، موساشاریت ،
 دافید بن غورین ، پیک هاتوون له گه ل نازی به کان و گه وره کانی (الجبستابو) له سهر
 سهر برینی جووله که کان و نا زاردانیان بۆ دوو نیشانه : (۱) پال پیره نان

جوله که کان بۆ نهوهی کۆچ بکهن بۆ فهلهستین . (۲) دروستکردنی بیانو و بۆ
پێک هێنانی رژیمنی بۆ ئیسرائیل له فهلهستیندا . خواوهنی مه نار نه لێ نهوهی باسکرا
نوسراوه له نامه ی (اطلاق الحماقة) ، (۵) ی (یونیۆ) دانراوی بلیابن و
کوبستیشینکو و بریماکۆف ، وه رگیپراوی (ماهر عسل) .

﴿وَيَتَفَنُّونَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا﴾ وه جوله که کان کۆشش نه کهن و ههولنه ده ن بۆ بلاو
کردنه وهی خراپه له پروی زه ویدا ، چونکه ناواتی نه وان نایه ته دی به یی بلاو کردنه وهی
خراپه و دوو به ره کی و به رپا کردنی نا کۆکی له نیۆ ئاده میزادا ، به یی گرمان سه رۆکه کانی
زاویتی پر به ده می خۆیان هاوار نه کهن : ئیمه به یی دروست کردنی دوو به ره کی و ئازاوه
نانه وه له نیۆ ئاده میزادا به تاییه تی دانیشتوانی موسولمانان ناژین ، پتۆسته داوین پیسی و
مه ی خوار دنه وه ستم بلاو بکه یه وه له ناویانا هه تا به نج بین و بیر له خۆیان نه که نه وه .

﴿وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ﴾ وه خوا نه و که سانه ی خۆشناوی کاری خراپه بلاو
نه که نه وه و سه ر زه وی پیس نه کهن و دوو به ره کی نه سازین ، به بوژنه وه بی به ش نه بن
له یار مه تی خوا له جیهاندا و دوا رۆژیان نه مانه ، هه رچه نه ده بۆ ماوه یه رابوین و خواوهنی
رژیم و ده سه لاتین ، به کری گه راوه کانیان نه نجامیان به ده بختی و نابرو چوونه .

﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ آمَنُوا وَاتَّقَوْا﴾ وه نه گه ر به راستی خواوهن نامه کان باوه رپیان
به یئایه به موحه مه د به فه رموده کانی خوا و ، له خوا بترسانایه له گومان بردن وازیان
له جوله کابه تی و گاوری به یئایه دوو به ره کی و ئازاوه یان نه سازاندایه .

﴿لَكَفَرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَدْخَلْنَاهُمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ﴾ به راستی ئیمه نه و گونا هانه ی به ر
له نیسلام بوونیان نه مان شو به وه ، به راستی ئیمه نه واثمان نه خسته چه ندین به ده شتی
خواوهن ناز و چاکه و رابواردنی خۆش .

نه ورسته یه بانگه وازی که بۆ جوله که و گاواره کان له لایه ن خوای مه زنه وه بۆ په شیمان
بوونه وه یان و چوونه ناو نیسلامه وه نه گه ر باوه ر به یین ، له هه موو گونا هه کانیان خۆش نه یی
با زۆر گه و ره بو نایه .

﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ﴾ وەئەگەر ئەو خاوەن نامانە رایان وەستانایە فەرمانەکانی تەورات و ئینجیل و کاریان بێ بکردایە و باورەیان بەداد پەروەری و ھەموو پێغەمەران بەئینایە ، بەتایبەتی موحەممەد ﴿ﷺ﴾ کە ناوێشان لەئێوە نامانەدایە . وەبروایان بەشتی بەئینایە نێراوەتە خوارەووە بۆلایان و رایان وەستانایە و کاریان بێ بکردایە لەلایەن پەروەردەدەرە کەیانەووە نێراوە ، وک نامەکانی شەعیاء و ئەرعیاء و زەبور کە ئەوانیش ناوێشان پێغەمەریان تێدایە .

﴿لَا كُلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ﴾ بەراستی ئەیان خوارد لەدانەویڵە و ئەو بەرھەمانە لەلای سەرەوہیان بەھۆی بارانەووە پەیدا ئەبن و لەلای ژێری پێکانیانە سەوز ئەبن لەژێری ڕەش و ئەلماس و ئاسن و درەخت و سەوزەیی ترەووە ، ئەو ڕستانە ھیچان بۆ فراوانی ڕۆزیان .

پێچەوانەی مانای ئەو ئایەتانە وامان پیشان ئەدەن ئەو کەسانەیی کار بەفەرمودەکانی خوا نەکەن ، خوای مەزن خەشیمان لێ ئەگرێ و تووشی ئەم کارەساتەیان ئەکا :

۱- بۆلای بونەوہی ئازار و خەفەت و ھەژاری و نەخۆشی و نەزائین و دوو بەرەکی و جەنگ و دەر بەدەری و ئاوارەیی لەنیشتمان بەھۆی خرابی ئەو کارانەووە ئەیان کەن لەدزی و تالانی و خواردنەوہی مەیی و قییات نەبوون بەبەشی خوا نارەزایی بەرپێگە و ڕچەیی خوا .

۲- ئەبێ بزائین ڕاگرتنی یاسای قورئان لەلایەن چەند کەسیکی کەمەووە نابێتە ھۆی ئاسایش و خۆشی بۆ ھەموو دانیشتوانی ناوچەیی ، پێویستە ھەمویان باوەش بکەن بەیاسای قورئاندا بۆ گەراندەوہی کارەساتی ناھەموار ، بەبێ گومان گەلیکی تەمەل و داوێن پیس و ستەمکار ئەبێ بەسەر شۆری و بێ نرخێ بژین و خۆشی ناکەوێتە دەرۆنیانەووە ، ھەرچەندە خاوەنی سامانی زۆر بن و پێش کەوتووی جیھانبن .

۳- ئەو گەلەیی یاسای قورئان ڕانەووەستێتی تووشی ئازار و کوشتن و کوێری و شەلی و کەری ئەبن لەسەر یانەووە بەرژاندنی گازی شیمیایی و بۆنباو گولە و ووردەناسنی

تەفسیری زمانکۆیی

ژههراوى ، لهژیره وه به ته قینه وهه مین و هاتنه دهره وهى ئاگر و تهقه مهنى تر ، جگه ی نهوانه تووشی دووبه ره کی نه بن ، پاشه پرۆژیان ههر نه مانه .

٤- مه به ست له باوه هیتان به خوا که بیته هوی فراوانی پرۆزی و خووشی و ئاسایش له سهریان و له ژیریانه وه نه بی باوه بهین و کاریشی پی بکه ن ، هه موو فهرمووده کانی خوا ده ستور و یاسای قورئان راگرن ، نه ک باوه هیتان به ده دم و نوێز کردن و به هه ندی له دروشمی ئیسلام . به لکو به دابه زینی یاساکانی لهزه کات و وهستان له دوی داگیر کهران و ستهمکاران ، دادپهروهری راگرن له هه موو رویه که وه ، بیگومان ههر کاتی دادپهروهری بلاو بویه وه ، هه موو دانیشتوان به خووشی و ئاسایش نه ژین و دوور نه بن له کاره ساتی ناهه موار بویه خوا نه فهرموی :

﴿ مِنْهُمْ أُمَةٌ مُّقْتَصِدَةٌ ﴾ هه ندیکه له خاوه ن نامه کان کۆمه لیککی دادپهروهری و پیک و پیک ، وهک عه بدولای کوری سه لام و هاوړیکانی که باوه شیان گرتۆته وه بۆ یاسای قورئان ، باوه ریان هیتاوه له پاش روون بونه وهی راستی بۆیان ، میژوو باسی زۆر که سی کردووه که باوه ریان به ئایینی ئیسلام هیتاوه به بی گهر د له کۆن و له تازه دا و بهرده و امیشن له سه ری .
﴿ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴾ وه زۆر کهس هه ن له خاوه ن نامه کان شتی نه یکه ن خراپه و بهرده و امن له سه ر خراپه کردن ، وهک که عیبی کوری نه شرف و وینه کانی .

خوا ی مه زن فهرمان نه دا به پیغه مه ر ﴿ ﷺ ﴾ ته ماشای نه ندازه ی که می دادپهروه ران و زۆری گونا بهاران نه کا و نه ترسی و یاسای ئیسلامیان پی راگه به نی ، خوا به لینی پی نه دا بیانپاریژی نه فهرموی :

﴿يا أَيُّهَا الرُّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ﴾ ئەوی فروستادهی خوا تو رابگه‌ینه
همموو شتی هاتۆته خواره‌وه بۆلای تو له‌لایه‌ن په‌روه‌ده‌که‌ری خۆته‌وه به‌ئاده‌میزاد به‌هەر
جوۆری بی‌نرخ‌ی هیچ‌که‌سیکت لا گ‌رنگ نه‌بی و چاره‌روانی ک‌س مه‌که‌و مه‌ترسه‌ توشی
نازار بی.

﴿وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ﴾ و نه‌گ‌هر تو رانه‌گه‌ینه‌ی هممووی به‌و جوۆری من
فه‌رمان پێداوی، دوا‌یی رات نه‌گه‌یاندووه‌ په‌یامی په‌روه‌ده‌که‌ری خۆت هیچ‌شتیکی،
چونکه‌ په‌نه‌هان کردنی هه‌ندیکی له‌ناو نه‌با نه‌وه‌که‌ی تری، به‌وتنه‌ی نه‌کردنی روکیکی
نوێژ. نه‌و رسته‌یه‌ ناگادار کردنه‌وه‌ی پیغمه‌رو همموو زانایانه‌ که‌ هیچ‌شتی له‌ فه‌رمان و
یاسای خوا نه‌شارنه‌وه. به‌تایه‌تی تو روکیکه‌ره‌ خاوه‌ن نامه‌کان و هیچ‌شتیکیان لی
مه‌شاره‌وه‌و به‌وانی رابگه‌ینه‌ که‌ له‌سه‌ر نایتی نین گ‌رنگی بی‌ بدری و له‌سه‌ر مافی ره‌واو
راستی نین و بیروباوه‌ریان بوچه. دژی نه‌و شتانه‌ن له‌ ته‌ورات و ئینجیلدا هاتۆنه‌ته
خواره‌وه، نه‌و نامانه‌ی لاتانه‌ ده‌ست کاری ک‌راون، نه‌گ‌هر به‌ ته‌واوی ناوه‌روکی قورئانیان
بی رانه‌گه‌ینه‌ی و هه‌ندیکی په‌نه‌هان بده‌ی هه‌مویت له‌ناوداو، وه‌ک باسک‌را.

﴿وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ﴾ وه‌خوا تو نه‌پاریژی له‌ همموو ئاده‌میزادو ناتوانن نازارو
کوشتت بی‌ بگه‌ینه‌نن و بی‌ باوه‌ران به‌ ئاواتی خو‌یان ناگ‌هن، هه‌ول‌دانیان بو‌ نه‌و مه‌به‌سته
نیستاو له‌مه‌و پاش بوچ نه‌کرێته‌وه.

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ به‌راستی خوا راغویی تاقمی بی‌ باوه‌ران نا‌کا که
ده‌سته‌لات به‌سه‌ر تو‌دا په‌یدا بکه‌ن. هه‌تا نه‌و نایه‌ته‌ نه‌هاتبووه‌ خواره‌وه پیغمه‌ر ﴿ﷺ﴾
پاسه‌وانی هه‌بووه، دوا‌ی هاتنه‌ خواره‌وه‌ی نه‌و نایه‌ته‌ پاسه‌وانی هه‌لگ‌یرا.

زانایان بو‌ هۆی هاتنه‌ خواره‌وه‌ی نه‌و نایه‌ته‌ بیریان جییاوازه، له‌ هه‌موویان چاک‌تر نه‌مه‌یه
خوا‌ی م‌ه‌زن به‌و نایه‌ته‌ هه‌وال به‌ پیغمه‌ر نه‌دا که‌ له‌ فیل و خراپه‌ کاری خاوه‌ن نامه‌کان
ئه‌ی پارێژی، فه‌رمانی بی‌ نه‌دا گ‌ری نه‌داته‌ هه‌ره‌شه‌ی ک‌س. یاسای قورئان به‌ ته‌واوی را
بگه‌ینه‌ی.

کاتی خوی مذن فهرمانی دا به راگه یاندنی یاسای قورئان، ئیتر گوی گران لایان خوشیی یا لایان گرانیی پیویسته بهی ترس رای بگه یه نی به خاوه ن نامه کان ناوه رۆکی قورئان بالایان خوش نهیی. ئەو فەرماندانەش لەووه هاتووہ پیغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ لەسەرەتای هاتنی نایینهوہ راگه یاندنی یاسای به تهوای ئاشکرا نه نه کرد بۆ خاوه ن نامه کان.

کهواته پاش و پیشی ئەو نایەتە ئەبە بەلگە ی رۆن بۆ ئەو ی هۆی هاتنه خوارەو ی ئەو نایەتە شیوہ یه کی گشتی وەر نه گری. ئەک به تاییه تی بۆیه ک مەبەست، بۆیه خوا ئەفەر موی:

قُلْ يٰٓأَهْلَ

الْكِتٰبِ لَسْتُمْ عَلٰی شَيْءٍ حَتّٰی تُقِيمُوْا التَّوْرٰتَ وَالْاِنْجِيْلَ

وَمَا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِّن رَّبِّكُمْ وَلِيْزِيْدَتْ كَثِيْرًا مِّنْهُمْ مَا اُنْزِلَ

اِلَيْكَ مِّن رَّبِّكَ طُغِيَْنَا وَكُفْرًا فَلَا تَأْسَ عَلٰی الْقَوْمِ الْكَافِرِيْنَ

﴿ ٦٨ ﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا وَالَّذِيْنَ هَادُوْا وَالصَّبِيْعُوْنَ وَالنَّصْرٰى

مِّنْ ءَامَنٍ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صٰلِحًا فَلَا خَوْفٌ

عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿ ٦٩ ﴾

﴿ قُلْ يٰٓأَهْلَ الْكِتٰبِ لَسْتُمْ عَلٰی شَيْءٍ حَتّٰی تُقِيمُوْا التَّوْرٰةَ وَالْاِنْجِيْلَ ﴾ تۆ بلی: ئە ی

خاوه ن نامه کان ئیوه لەسەر هیچ نایینی نین گرنگی بێ بدری هەتا ناو بیری به ئایین چونکە پرچە هەتا فەرمانی تەورات بەرپا نه کەن و رایان ئەوہ ستین و برۆا به هەموویان نەبەرن و کاریان بێ نه کەن، لەو فەرمانانە یه باوہر هینان بەو پەيامە موحەمەد بۆی هاتوہ. ئەو رێستانە لە نایەتی (٦٤) ی ئەم سورەتە مانایان کراوہ.

هۆی هاتنه خوارەووی ئەو ئایەتە ئەمەیه: کۆمەڵی لە خاوەن نامەکان هاتنه خزمەت
پێغمەر ووتیان: ئایا تۆ بڕوات بە تەوارات و ئینجیل هەیه، پێغمەر ﴿ ﷺ ﴾ فەرموی: بەڵێ
. ووتیان: کەواتە ئێمە بڕوامان بە جگەیی ئەوان نیە. فەرموی ئیوه: بڕواتان بەو نامانە نیە،
چونکە ئەو نامانە فەرمانیان داوە بە باوەڕهێنان بە قورئان و بە پێغمەر کە موحمەد.

﴿ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ ﴾ وەهەتا ڕاوەستێن شتی هاتۆتە خوارەو بە بۆلای ئیوه
لەلایەن پەرورەدە کەرتانەووە لە باوەڕهێنان بە هەموو نامەکان و هەموو پێغمەران و بە
ناوەڕۆکی قورئان.

﴿ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُفْيَانًا وَكُفْرًا ﴾ وەشتی هاتۆتە خوارەو
بۆلای تۆ لەلایەن پەرورەدە کەری خۆت یاخی بوون و بێ باوەڕی زۆر ئەکا بۆ زۆر کەس
لەبێ باوەڕان.

﴿ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴾ دوایی تۆ خەفەت مەخۆ لەسەر ئەسەر تاقمێ بێ باوەڕان کە
باوەڕ بە تۆ نایەرن ئەوان زیان بەخۆیان ئەگەینن، موسلمانان بەسن بۆتۆو بەوان
دەتخۆشە.

﴿ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِقُونَ وَالْتَّاصِرِيُّ ﴾ بەراستی کەسانێکی ئەوتۆ
باوەڕیان هێنابوو بە زمان و بەدڵ لە ڕابوردوووە کانی هەموو خاوەن نامەکان و جیاوازیان
پیدا نەکردبوو لە نێوان هەموو پێغمەرەکانداو، کەسانێکی ئەوتۆن ئایینی جولە کەبیان
وەرگرتبوو، سابییه کان و گاوری کان وەك ئەوان باوەڕیان هێنابوو. سابییه کان کەسانێک
بوون لایەندابوو لە ئایینی جولە کەو گاوری کان، دەستیان داووه فریشتەو ئەستێرە پەرستن.

﴿ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴾ ئەوانە
پیشوو کەسێک بوون بڕوایان هێنابوو بە خواو بە ڕۆژی دوایی و، کردەووی چاکیان
کردبوو، دوایی هیچ ترسێ لەسەر ئەوان نیە لە پاشە ڕۆژداو، ئەوان خەفەتبار نین لەسەر
کەم کردنەووی پاداشتەکانیان و هیچ چاکەیه کێیان لە کیس ناچی و بەبێ کەم و کوری
پاداشتی خۆیان وەرئەگرن.

نهو نایه ته پیشوو و امان فیژ نه کاو بومانی رون نه کاته وه ده رگای په شیمان بو ونه وه
کراو هیه له هه موو کاتاو بژ هه موو کس، هه رکاتی هه رکه سی باوهری هیئو کار چاکه ی
کرد خوا پاداشتی نه داته وه و رزگاری نه کا له سزای ناگری دوزه خ. خوی مه زن په شیمان
بو ونه وه له هه موو بی باوهری وه نه گری که باوهر بهیتی و کاری چاک بکا به تاییه تی
سابیته کان کله هه موو نایی ده رجوون.

لَقَدْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي
إِسْرَءِيلَ وَأَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ رُسُلًا كَلَّمَا جَاءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا
لَا تَهْوَى أَنْفُسُهُمْ فَرِيقًا كَذَّبُوا وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ ﴿٧﴾
وَحَسِبُوا أَنَّ تَكُوفَ فِتْنَةٍ فَعَمُوا وَصَمُوا ثُمَّ تَابَ اللَّهُ
عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُوا وَصَمُوا كَثِيرٌ مِنْهُمْ وَاللَّهُ بِصِيرٍ بِمَا
يَعْمَلُونَ ﴿٨﴾

﴿ لَقَدْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَءِيلَ ﴾ به راستی ئیمه وهرمان گرتوو په یمانی به نو ئیسرائیلی
له تهورا تا که کار بکه ن به شتی له تهورا تاییه له په رستی خوا به تنها و واز بهیتی له و
شتانه ی قه ده غه کراو له وان.

﴿ وَأَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ رُسُلًا ﴾ وه ئیمه ره وان هه مان کرد بژ لایان چه ندین فرو ستاده بژ
ناموژگاری کردنیان ریگه ی راستیان پیشان بده ن و راغو ییان بکه ن، کار وباری نایینیان بژ
رون بکه نه وه.

﴿كَلَّمَا جَاءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنفُسُهُمْ فَرِثًا كَذَّبُوا وَفَرِيقًا يَعْتَلُونَ﴾ بەلام ھەموو کاتی بەھاتیایە بۆلای ئەوان فروستادەییە بەشتیکەمە دەرونیان بێ خۆش نەبواوە و نەگرنجاییە لەگەڵ ناواتی پوچیان لە خۆیان بایی نەبوون و رویان وەرئەگیراوا یان نەبوون و لە سنور دەرنەچوون و پارچە پارچە نەبوون، تاقمێ لە پێغمەرەکانیان بەدرۆ نەخستەو، وێنە یە عیسا و موحەممەد، پشتیان تێ نەکردن و بێ فەرمانیان نەکردن و، تاقمێ تریان نەکوشتن وەك، زەكەریا و یەحیا، زۆرجاران ھەولتی کوشتنی عیسا و موحەممەدیان نەدا.

﴿وَحَسِبُوا أَلَّا تَكُونَ فِئْتَنَةً﴾ وەبەنو ئیسرائیلەکان گومانیان برد کە توشیان نابێ لەلایەن خوا، بەلام سزا بە ھۆی کوشتن و بەدرۆخستەوێ ئەو پێغمەرانە. وایان دانابوو گەلی ھەلبژاردە یان خوا و ھەرگیز ژێر ناکەون، لەو ھەوێر بەو ناواتەووە ئەزێان. بەلام ئیستا پشت نەبەستن بە پێغمەرەکانەکانەو، خراپە و دووبەرەکی بلام ئەکەنەو. ئەو ھەوێر خوا تۆلە ی کوشتن و بەدرۆخستەوێ پێغمەرەکانی ئی کردونەو، توشی ئاوارە ی و تالان بوون و نیشتمانەکانیان کاول کرا و زۆربەیان دیلکریان و کوژران بە دەستی بابولییەکان و بەختە نەسەرەو.

﴿فَعَمُوا وَصَمُوا﴾ دوا ی ئەو بەلایە توشیان بوو خۆیانیان کوێر کرد لە بینینی رێگە ی راست و خۆیانیان کەر کرد لە ناستی بیستنی فەرمودە ی موسا و گوێرەکانیان پەرست. ﴿ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ﴾ لەپاشا پەشیمان بوونەو خوا پەشیمان بوونەو ی وەرگرتن و رزگاریان بوو لە چەوسانەوێ بەختە نەسەر و بابولییەکان.

﴿ثُمَّ عَمُوا وَصَمُوا كَثِيرٌ مِّنْهُمْ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ﴾ لە پاشا جاری تر خۆیانیان کوێر کردەو و خۆیانیان کەر کردەو و زۆر کەس لەبەنو ئیسرائیلی، دەستیان کردەو بە خراپە کردن و لایاندا لە سنوری خوا زەكەریا و یەحیا یان کوشت و ھەولتی کوشتنی عیسا یان داو بەدرۆیان خستەو، کاری نارەوایان دایە پال خۆی و دایکی، خوا بەو بۆنەو فارسیەکان و رۆمەکانی بەسەریانان زال کردو، خوا ناگادارەو ئەبینی و ئەزانێ بەشتی ئەوان

بیکن له پژاندنی خوینی ناره‌او روکش کردنی راستیه‌کان به ره‌نگی پروپوچ و ناره‌او دروست کردنی پیلان و گیره شیونی و به‌جی هینانی نه‌خشبه‌ی خرابی ستمکاران و خوین مزان.

نهو کاره خراپانه خوا له جوله‌که کانیه‌وه نه‌گیریتنه‌وه پر به پیستی خوئی نه‌دری به‌سه‌ر نهو سرۆکه بوسلمانانه‌دا که له ناسمانی نهو که‌سانه‌دا نه‌سورپنه‌وه دزی نایینی پاکی نیسلا من و پشتیوانی جوله‌که‌کان نه‌که‌ن و یارمه‌تیا نه‌ده‌ن بۆ دزی موسلمانان که داوای مافی خوین و چه‌سپاندنی یاسای نیسلام نه‌که‌ن. نه‌گه‌ر داوای مافی چاره‌نوسی خوین بکه‌ن به‌گازی کیمیای و ناگرو گوله‌و به‌ندکردن وه‌لامیان نه‌ده‌نه‌وه، کاره‌ساتی هه‌لبچه که‌مترین نمونه‌ی تاوانه.

دوای نه‌وه‌ی خوای مه‌زن باسی ره‌وشتی جوله‌که‌کانی بۆ کردین، باسی ره‌وشتی خرابی گاواره‌کانیشمان بۆ نه‌کا به‌را‌ده‌یه‌ی ریزی عیساو دایکی نه‌به‌نه‌ی ریزی خواو پله‌ی خوا یان نه‌ده‌نی. جوله‌که‌کانیش به‌جۆری له‌نرخیان که‌م نه‌که‌نه‌وه که‌بێ شهرمانه‌ عیسا به‌زۆل و دایکی به‌داوین پیس نه‌زمیرن. به‌لام نیسلام مافی ره‌وای شایسته‌ی خوینیان نه‌ده‌نی، نیسلام بیروپرای هه‌ردوو لایان پوچ نه‌کاته‌وه، بۆ رۆن کردنه‌وه‌ی نهو باسه‌ خوا نه‌فه‌رموی.

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ

الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَقَالَ الْمَسِيحُ يَبْنِي إِسْرَءِيلَ أَعْبُدُوا

اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ إِنَّهُ مِنْ يُشْرِكُ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ

الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ﴿٧٢﴾

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَلَاثُ ثَلَاثَةٍ وَمِمَّا

إِلَيْهِ إِلَّا إِلَهُ وَاحِدٌ وَإِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ

ته‌فسیری زمانکۆیی

الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابُ أَلِيمٌ ﴿٧٦﴾ أَفَلَا يَتُوبُونَ
إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونََهُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٧٧﴾
مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ
الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ
انْظُرْ كَيْفَ بُيِّنَ لَهُمُ الْآيَاتِ ثُمَّ انْظُرْ أَنَّ
يُؤْفَكُونَ ﴿٧٨﴾

﴿ لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ ﴾ بهراستی بی باوه ران که سانیکی
نهوتون ووتویانه بهراستی خوا ههر مهسیحی کوری مریهه. نهوش بیروباوهری یهعوبهیه کان
و مهلکانیه کانه، چونکه نهوان نهلین: مریههم خوی لی پهیدا بووه، خوا هاتوته نیو لهشی
عیساو گهرا به خواو بوون بهیهک خوا، خوی مهزن بهدرویان نهخاتهوهو نهفهرموی:
﴿ وَقَالَ عِيسَى يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ ﴾ وهعیسا ووتی: نهی بهنو
نیسرائیلی نیوه خوا بهپرستن پهروهده کهری منهو پهروهده نیوهیه. به توندی و به سهختی
ترساندن ووتی:

﴿ إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ﴾
بهراستی ههر کهسی هاوبهشدانبی بوخوا، بهجوری گومانی وایی جگهی خوا شایانی پهروسته،
له گهل نهوهیشدا ناشکرایه هیچ کهسی توانای کاری وای نیه شایانی پهروستنی، دواپی به
راستی خوا قهدهغهی کردوه لهسهه نهو کهسه بهههشت که ناماده کراوه بو نهو کهسانه خوا
به تاک و نهنها دانهی و، جیگهی گهراوهو چاره نوی نهو کهسه ناگری دوزهخه، نیه بو
ستهکاران له خویان به پهروستی جگهی خوا هیچ یاریدهری فریادهسیانی بو رزگار کردنیان
له سزای ناگری دوزهخ له روژی دواپیدا.

خوی مهزن بیروبووونی نهو کهسانهی پوچ کردهوه که نهیان ووت: ههر عیسا خواپه،
لهمهوپاش بیروباوهری نهو کهسانهش پوچ نهکاتهوه نهلین: عیسا پهکیکه لهسی خواو
نهفهرموی:

﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ﴾ به‌راستی بی باوه‌ران که‌سانیکی نه‌وتون ووتیانه: به‌راستی خوا سیه‌می سی خواجه. نه‌ویش بیروباوه‌ری مهرقوسیه‌کان و نه‌ستوریه‌کانی گاوره‌کانه که نه‌لین: سی خوا هه‌ن (۱) باوک (۲) کور (۳) گیانی به‌ریز. له دوایدا باوک چوه نیو کوره‌وهو بوون به‌یه‌ک، هه‌ریه‌که لهو سیانه نه‌وه که‌ی تره به‌بی جیاوازی، به چونه ناوی باوک بوئیو کور گیانی پاک به‌یدا بووه. مه‌به‌ستیان له باوک: ماک و کاکله‌یه. له کور ووشه‌یه. له گیان مان و زنده‌گه، هه‌رستیانیان خوان و بوون به‌یه‌ک خوا.

﴿وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا إِلَهٌ وَاحِدٌ﴾ وه‌نیه هیچ خوابه شایانی به‌رستی بی مه‌گه‌ر خواجه‌کی ته‌نها، خاوه‌نی کور نیه و عیسا خوا نیه و سیه‌می سی خوا نیه، هه‌ر ته‌نها یه‌ک خودا هه‌یه.

﴿وَإِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ وه‌نه‌گه‌ر گاوره‌کان کو‌تانی نه‌هین به‌شتی نه‌لین، که عیسا خوابه، یا سیه‌می سی خوابه، به‌راستی نه‌گا به‌که‌سانیکی نه‌وتو باوه‌ریان نه‌هتاوه لهو گاواره‌نه سزایه‌کی خاوه‌ن نازار. پرسیار / ووشه‌ی (منهم) وانه‌گه‌یه‌نی گاوره‌گان ذوو به‌شتن: بی باوه‌ر و باوه‌ردار، که‌چی به‌گویره‌ی ده‌قی مانای نایه‌قه‌گانی پیشوو هه‌توویان بی باوه‌ران؟

وه‌لام / نه‌وه‌ی راستی بی گاوره‌گان بو‌ماوه‌یه خوابان به‌یه‌ک دانه‌نا و له‌و ماوه‌دا عیسیان به پیغه‌مه‌ر نه‌ژمارد نه‌ک به‌خرا، له‌پاشا بوون به‌ذوو پارچه یه‌گیگیان هه‌ر لایان وابو خوا یه‌که و عیسا پیغه‌مه‌ره. پارچه‌که‌ی قریان بریاری زو‌ری خواباندا، به‌ذری‌نی کات هه‌مویان بوون به‌بی باوه‌ر: بریاری خواجه‌ی عیسیان دا. که‌واته مه‌به‌شت له‌باوه‌رداران نه‌وانی پیشوو که‌له‌مه‌ر تاک و ته‌نهایی خوا مابونه‌وه.

﴿أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لَهُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ نایا دواپی بۆ په شیمان نابنه وه بۆلای خوا . واز له دانانی عیسا به خوا بهیتن و بریاریدن خوا به که و ، داوای لی خوشبون له خوا بکهن به هوی باوه رهیتان به یه کیتی خوا و وازهیتان له باوه به خوا به تی عیسا ، یانی پیوسته په شیمان بڼه وه و داوای لی خوش بوون له خوا بکهن و ، خوا لی بوردنی بۆ نهو که سانه زوره میهره بانه بۆ نهو که سانه په شیمان نه بڼه وه ، میهره بانه بۆ نهو که سانه داوای لی خوش بوون له خوا نه کهن .

﴿مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ﴾ نیه مه سیحی کوری مدیرم که نیوه به خوا دانه نین مه گهر ره وانه کراو پکی لای خوا به ، به راستی رابوردوه له پیش نه وه وه چندانین نیردراوی خوا ، وهک نیراهیم و نوح و موسا و جگهی نه وایش . کاری به هه مو کهس نه کراو له سهر ده ستیان په یدا بوه ، وهک له سهر ده ستی عیسا په یدا بوه . که واته دانانی عیسا به خوا بی به لگه به و ، دایکی عیسا زور راست گویه ، هه شتی خوا نه ی فهرمو بیته به راستی داناوه و داوین پاکه ، عیسا و مدیرم هه ردو وکیان خواره مهنی نه خون و بی خواردن ناژین ، وهک هه مو و گیاندارانی تر ، خوا پیوستی به خواردن و هیچ تر نیه بویه خوا نه فهرموی :

﴿أَنْظِرْ كَيْفَ لَيِّبُنْ لَهُمُ الْآيَاتِ ثُمَّ أَنْظِرْ آلِي يُؤْفَكُونَ﴾ تۆ ته ماشا بکه نیمه چۆن ږون نه که ینه وه بۆ نه وانه چندانین به لگه له سهر به کیتی خوا ، نه وانه ته گهر خوا بن چۆن خواردن نه خون ؟ له پاشا تۆ ته ماشا بکه چۆن نه وانه واز نه هیتن له راستی و راستی به درو نه خه نه وه و جگهی خوا جیا ناکه نه وه و عیسا به خوا دانه نین .

خوا ی مه زن به لگه ی زور ږوون تر باس نه کا بۆ سهر شوږ کردنیان ، ناشکرای نه کا بۆیان که نیوه خوتان نه لاین : عیسا منالې بووه له مند الدانی مدیرم مه ی دایکیدا ، نه و کاته هیچ شتیکی نه زانیوه و بی توانا بووه ، بویه خوا نه فهرموی :

قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا
 يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٧٦﴾
 قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ
 وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَأَضَلُّوا
 كَثِيرًا وَضَلُّوا عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ ﴿٧٧﴾ لَعَنَ الَّذِينَ
 كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى
 ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٧٨﴾
 كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ
 مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٧٩﴾ تَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ
 يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنْفُسُهُمْ
 أَنْ سَخِطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ ﴿٨٠﴾
 وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالنَّبِيِّ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ
 مَا اتَّخَذُوا هُمْ أَوْلِيَاءَ وَلَكِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ فَسِقُونَ

﴿ ٨١ ﴾

﴿قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ ﴿تَوْبَتِ﴾ نایا بۆ ئیوه نه پهرستن له جگهى خواشتى خواهنى زیان گهيانندن نیه بۆ ئیوه خواهنى سود گهيانندن نیه، شتى بهو جوړه بى نابى پهرستنى بۆ بکړى. که چى ئینجیله کانی خوټان نه لټن: ئهو عيسايه که ئیوه نه یکن به خوا له لایه د دوزمنه کانیوه کوژراوه و بى ریز کراوه و هلوا سراوه و نراوته گزړه وه و سود به خوئ نه گهيښى چاکتر توانای ئه وهى نیه زیان و سود به ئیوه بگهيښى، هر که سى بهو جوړه بى مروفى ژیرى به خواى دانانى و نای پهرستى و، خوا هر ئه وهیهمو و گفتوگړو بى باوهرى ئیوه بیسى، نه زانى به شاروهرى دهر و ننان. پاداشتى چاکو خراپه تان نه داته وه.

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ﴾ ﴿تَوْبَتِ﴾: ئهى خواهن نامه کان ئیوه لهو سنوره دهرمه چن خوا دیتارى کردووه بۆتان له نایى خوټان به دهرچونیکى ناراست و نارهواو پوچ. نه له نرخى پیغمه مهران کهم بکه نه وه، نه به نارهواو ریزیان به رزبکه نه وه. له سنور دهرچونى جوله که کان ئه وهی نه لټن: عيسا زوله و عوزه ر کورى خوايه. گاواره کان نه لټن: عيسا خوايه ئهو نایه ته هر چنده روى بى کراوه بۆلای خواهن نامه کان به لام له ناوهر و کا هممو خواهن نامه کانی تر نه گيریته وه. ئيسلام له بنچینه دا زیان و سودى همموان داو ته دهست خواى مهن، هممو که سى به بى جیاوازی بهنده ی خوايه و بى توانایه له بهردهم خوادا، ناده میزاد له بهرانبهر خوادا پیوستى به نوینه رى نیه، خوئ بۆ خوئ له خوا بپاریته وه.

﴿وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَأَضَلُّوا كَثِيرًا وَضَلُّوا عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ﴾ ﴿تَوْبَتِ﴾: وه ئیوه ی خواهن نامه دواى ههواو ههوس و نارهزوى تاقمى مه کهون به راستى لایاندابوو له ریگهى راست له ممو بهر له سهرو که کان و ریگهى راستیان لى و ونسو بهر له هاتنى پیغمه مەر ﴿ﷺ﴾ زور که سیان لادابوو له ریگهى راست و خواپهرستى، خوشیان لایاندابوو له نیاز کردنى ریگهى راستى مام ناوه ندی ئيسلام و ناوه راستى ریگهى ناییان نه گرتبوو،

هه نندیکیان پلهی خواجه تیان نه دا به عیسا، هه نندی تریان نه یاندا به پال عیسا کاری ناشایسته.

نهوانه ی رابواردن لهو نایه ته دا کاری خاوه ن نامه کانه. به لام ئیسلام له یه کهم جاری هاتنی پیغمه ره وه ریگه ی مام ناوه ندیان گرتوه له سنوری دیاری کراو لایان نه داوه، پیغمه ریان نه برده پلهی خواجه، نه و په ری ریزیان گرتوه له هه موو رویه و که وه. بو غوونه: پیغمه ر خوا فرمانی پیداوه بلتی: به موسلمانان من مرؤفیکم هه روه ک ئیوه، بهو جوړه پیم سپړدراوه له لاین خاوه، خواجه ئیوهو من هه ریه که.

جاری پیاوئ چووه خزمه ت پیغمه ر ﴿ﷺ﴾ له ترسی گه وره یی پلهی پیغمه ر له شی هاته له رزین. پیغمه ر فهرمووی: نارام و له سه رخو به و مه ترسه، من کوری ژنیکم شوربای گوشتی نه خوارد. نایینی ئیسلام بهو جوړه فرمانی داوه به موسلمانان که له ریزگرستی پیغمه ردا له سنور دهر نه چن، پیوسته هه مو پله یه بدهن به پیغمه ر جگه ی پلهی خواجه.

﴿لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ﴾ بئ به شکر اوان له به زه یی و میهره بانی که سانیکی نه وتو باوه ریان نه هیتابو له به نو ئیسرائیلی له سه ر زمانی داوود له نامه ی خو یا که زه بو ره نه فره تی کردوه له دانیش توانی (ئیله): قه ده غه ی کرد له وان یه هو ی سروشتی خاوه بو ی که راوه ماسی نه که ن له روژی شه مه دا، کاتی له فرمانی خوا دهر چون پاراپه وه له خوا تو له یان لی بسینی، خوا کردنی به مه یون بی به شکر اوان له به زه یی و میهره بانی خوی و، له سه ر زمانی عیسایش له ئینجیلدا به هو ی لادانیان له فرمانی خوا، نه وه بو پینچ هزار که سیان داویان کرد له عیسا له ئاسمانه وه سفره یکی پر له خوارده مه نیان بو نبیته خواره وه، دوا یی نه وان بیخون باوه ربه یتن. کاتی هاته خواره وه خوار دیان په شیمان بونه وه، عیسا فهرمو ی: نه ی خواجه بی به شیان له به زه یی خوت بکه هه وه ک ماسی راو که ره کانی روژی شه مه ت بی به ش کرد له به زه یی میهره بانی خوت نهو نایه ته هه رچه نده به روواله ت دهر باره ی به نو ئیسرائیلیه کان هاته وه خواره وه

بەلام ھەموو ئەو كەسانە ئەگرىشەو ھاوېر بە ھەرمودەكانى خوا نەيەرن و لە سنور دەر نەچن.

لەو ئايەتەدا خوا بۆمانى دەر خستو ھە دروستە نەفرىن لەبى باو ھەران بکرى بە لە برېرەى پىشە مەھرانىن، بۆمانىشى رۆن ئەكاتەو ھاوېر نەبەن ھۆى قەدەغە کردنى نەفرىن لەوان.

﴿ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَّكَانُوا يَعْتَدُونَ﴾ ئەو نەفرىنە سەختە بە ھۆى ئەو ھەو ھۆى بى ھەرمانى خوايان کردبوو، ئەوان دەست درېژيان کردبوو ھە پىشە مەھران و لەو سنورە دەر چوبون.

﴿كَانُوا لَا يَتَّخِذُونَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ﴾ لەو بى باو ھەرانە واز نايەن ھە ھەچ خراپە ھە کردو ھە بۆيان لوابى، لەبەر ئەو ھەى كە بى ھەرمانى بوبو بە رەوشتيان ھەچ كەسەكان بەرگى لە خراپەى ئەو ھەى تریان نەئە کرد و نامۆزگارى يەكترىان نەئە کردو ھەرشۆرى ھەچ ھەر شەھەى كى خوا نەئە بون. سۆتە بە خوا خراپ شتەكە ئەوان ئەيەكە نە کردنى بى ھەرمانى خواو لائەدەن لە سنورى خواداو دەست درېژ ئەكەن ھە پىشە مەھران ئەو ئايەت پىرۆزە وامان پىشان ئەدا ئەو خراپە کردنەيان وەنەبى كارى يەكەيانى بە تەنھا. بەلكو رەوشتى زۆر كەسيان بوو، بەرادە ھە بوبو بە پىشەى ئاسايى جولەكەكان لەم ھەردەمەى ئىمەشدا شاگردەكانيان لە ھەموو رۆى زەويدا بە تايەتەى شاگردەكانيان لەئەو وولاتى مۆسلماناندا كە دەقاودەقى کردەو ھەيان رەوشتى ئەو جولەكانە ھە، کردنى ھەموو خراپە ھە لايان پەسەندە، بگرە خۆشيانى پۆ ھەلئە كىشن، بۆ رۆن کردەو ھەى ئەو مەدەستە زانايان مۆسلىم و بوخارى ئەگىر نەو ھە پىشە مەھرەو ﴿﴾ ھەرمۆى:

ئەو پەپرەوى كەسانىك ئەكەن لە پىشتانەو ھە بون، دووايان ئەكەون وئەى دوواكەوتنى تىرەك بە دوواى يەكا، بە جۆرى ئەگەر ئەوان بچنە ئۆ كۆنى سوسەمارەو ھە

نیوهیش نه چنه نیو نهو کونه وه، ووتیان: ئه ی فروستاده ی خوا جوله که و گاواره کان،
فهرموی:

ئه ی کین؟ ههروه ها نه گهر یه کئی له وان له ناوه راستی ریگه دا بجیتسه لای ژنی خوی،
نیوهیش نه یکه ن. ههروه ها نهو ئایه ته به لگه یه له سه ر نه وه ی قه ده غه یه ها وریتی و دانیشتن
له گه ل تاوانباران، فهرمانیشی داوه وازیان لی بهیتری و کۆچ نه کری بۆلایان.

﴿تری کثیراً مِنْهُمْ یَتَوَلَوْنَ الذِّینَ کَفَرُوا﴾ تو ئه یینی زۆر کس له و جوله کانه نه و په ری
کینه و دل پیسان هه یه له گه ل موسلمانان، له بهر نه وانه یه شه: دۆستایتی نه که ن له گه ل
که سانیکی نه و تۆ باوه ریان نه هیئا وه له بت په رستان و هانیان نه دهن له دژی موسلمانان.

نهو ئایه ته له وه وه هاتوو که زوربه ی جوله که کان پشتی یت په رسته کانیا ن نه گرت
له دژی پیغه مه ر ﴿﴾، هانی بت په رستانیا ن نه دا بۆ نهو مه به سته، بگره زۆرتر له وان
دوژمنایتی پیغه مه ریا ن نه کرد، له گه ل نه و هیشدا پیغه مه ر باوه ری به خوا و به پیغه مه رایتی
موسا هه بو وه به راستی ته ورات. نهو که سانه نه وان دۆستایه تیا ن نه کردن بت په رستبو و
باوه ریا ن نه به موسا و نه به هه یج ئایینی نه بو و له گه ل نامه کانیا ن، چاکتر بۆ جوله که کان
نه و هه ی یاریده ی پیغه مه ریا ن بدایه له دژی بت په رستان.

به لام جوله که کان هه ر له کۆنه وه باوه ریا ن به کۆکردنه وه ی پاره و دارایی هه بو وه
بازرگانیا ن به ئایینی خو ین دانه نا، نه ک خوا په رستی، هه می شه دژی مرو فایتی و ناشتی بو و.
بۆزانی ن: جوله که کان ده ستیا ن گرتبو و له مه دینه دا به سه ر قازانج و بازرگانی ناوخوی
مه دینه. بت په رستانیش ده ستیا ن گرتبو و به سه ر قازانج و بازرگانی ده ره وه دا. پیغه مه ر
هه ولی دا و کاری کرد بۆ رزگار کردنی دانیشتا و و سه ربه خوی بازرگانی و له ده سستی
هه ردو و لایانی ده ره ییتی بۆ سودی دانیشتا و، نهو کاره ی پیغه مه ر ﴿﴾ دژی سوودی
هه ردو و لایان بو و، بۆیه قه ولیان کرد به یه ک له دژی پیغه مه رو باوه رداران، ههروه ها له م
سه رده مه ی ئیمه شدا سودی زاویتی به سزا وه به سودی وولاتانی داگیر که رو خو ین مژانه وه

بویه یارمه تی به کتری نه دهن له دژی گهلانی هزار به تایه تی گهلانی موسلمان، کار به دهستانی به نا و موسلمان به نهی و به ناشکرا یارمه تیان نه دهن له دژی گهلانی خویان، چونکه مانه وهی خویان له هزار و روتانه وهی گهلانی خویانیان نه بینن.

﴿لَيْسَ مَا قَدَمْتَ لَهُمْ أَنْفُسُهُمْ أَنْ سَخِطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ﴾ سویند به خوا خراپه شتی که خویان پیشیان خستوه بو خویان که بهو شته خراپه وه بگه رینه وه بولای رژی دواپی که خوا خه شمی خوی رژانده وه به سهریانا به هوئی نهو دؤستاییه تیه وه له گهل بت پرستان کردویانه له دژی پیغمه مهرو موسلمانان و له نیو سزادان نهوان به بهرده وامی.

﴿وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالنَّبِيِّ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مَا اتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَاءَ﴾ وه نه گهر نهو جوله کانه باوهر بهیتن به خوا به پیغمه مهرو به موساو به شتی نیردراوته خواره وه بولای که تهوراته یا باوهر بهیتن به خوا به پیغمه مهرو به شتی نیراوته خواره وه بولای که قورئانه، نهوان نهو بت پرستانه تیان نه نه کرد به دؤستی خویان له دژی پیغمه مهرو ﴿ﷺ﴾، چونکه دؤستایتی نهوان قه ده غه به به گوری یاسای نامه کانیان.

﴿وَلَكِنْ كَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ﴾ و به لام زور کس له خاوهن نامه کان دهر چوون له باز نهی باوهر هیتان، مه به ستیان به باوهر به خوا به نایین نه، جگه له سودو قازانج و بازار گانی باوهریان به هیچ شتی نه. نهوهی ریک و پیکجی له گهل پیشه وهی نهو نایه ته وا دیاره نهو پیغمه مهرو موسای و مه به ست لهو شتهی هاتووته خواره وه تهوراتی و مه به ست لهو که سانه داوای باوهر هیتانیان لی نه کری جوله که کابن.

به یاریدهی خوا کۆتایی به نویسی جزمه شه شه م هات له ریکه وتی ۵ - ۳ - ۱۹۹۹ زاینی

به رانبر به ۱۷ دهی زیلقه عیدهی سالی ۱۴۱۹ - کۆچی.

به ناوی خوای به خشندهی میهره بان

درودی پی پایان له سهر گیانی پیغمه مری مه زن و له سهر یارو یاوه رانی پی.

کاتی نازاری قوره یشیه کان پهری سهند، پیغمه مەر ﴿ ۱ ﴾ فهرموی به موسلمانان:

چاک وایه ئیوه بلاوبنه وه به وولاتانو له مه که ده رچن. نه وانیش داوایان کرد بو چ
جیگه یه که بچن؟ پیغمه مەر ﴿ ۲ ﴾ ناموزگاری کردن و فهرموی: برۆن بو ههریمی
حه به شه، پاشاکه یان دادپهروه وه سته میش لایاناکری هیچ جوړی هتا خوا ده وریکمان بو
نه کاته وه. کو مەلی له باوه رداران چوون بو حه به شه هه ندیکیان به ته نها و هه ندی تریان به
خیزانه وه. بو پاراستی ئاینه که یان پشتیان به خوا به ست، ژماره یان گه یشته یازده پیاو چوار
ژن، زور به خوشی له پالی نه جاشیدا ژیان. دانیشتوانی مه که نه و کۆچه یان زور لاگران و
دژواربو، زور ترسان ئایینی ئیسلام له حه به شه بلاوبنه وه، بو بهرگری کردن له و
مه به سته دا دانیشتوانی مه که عمری کوری عاص بهر له موسلمانبوونی عه بدولای کوری
ره بیعه یان نارد بولای نه جاشی و دیاری زور به نرخیان له کالو قوماشی مه که یان بو، برد
ههروه ها دیاریشیان نارد بو هه موو یه کئ له زاناکانی حه به شه، هه وئ بدهن بهر له
موسلمانان بکه و نه گفتوگو له گه ل نه جاشیدا هتا موسلمانان بداته ده ستیان، چونه لای
نه جاشی و ووتیان تاقمی له ئیمه هاتوته لای تۆبو نه ته هوی ناکۆکی و خوین ریژی له
نیوانماندا، بویه داوات لی ده که یان بیانده نه ده ستان. نه جاشی ووتی من کاری به و جوړه
ناکه م هتا گفتوگو یان نه بینم و نه زانتم چ شتی نه لئین؟ له دوایدا موسلمانانی له گه ل
نه واندا کۆکرده وه لای خوئی، جه عه مری کوری نه بو تالبی ناموزای پیغمه مەر ﴿ ۳ ﴾
که و ته گفتوگو له گه ل نه جاشی دا، بو دانیشتوانی روون کرده وه نه و شته ناله بارانه ی بهر
له ئیسلام له سهری بوون، وه ک گومرایی و داوین پیسی و زینده به چال کردنی ژنان کاری
زوری ناپه سهند بۆشی روون کرده وه که ئیستا له م کاته دا موسلمان بووین ره وشتی بهرزو
به ریژ بووه به په شه مان به هوی فروستاده یه کی بهرزه وه نه جاشی و فهرموی چ شتی لایه

لەوھى ھاتوۋەتە خوارەوہ بۆلای موھمەد ﴿ ﷺ ﴾ بۆمانى بھونىرەوہ جەغفەرى تەبار سورەتى (مەرىيەمى) بەسەردا خويندەوہ، دواى نەجاشى و زاناكانى گاۋرەكان دەستيان كرد بە گريان ھەتا رېشيان تەربوۋ بەھۆى كارىگەرى قورئانى پىرۆزەوہ، بۆيە نەجاشى فەرموى: سويندم بەخواۋ ئەو شتەى ھاتوۋەتە خوارەوہ بۆلای عيسا، ئەوہيە ھاتوۋەتە خوارەوہ بۆلای موھمەد لە گەل ئەوھى عيسادا لەيەك سەرچاۋەوہ ھاتوۋەتە خوارەوہ، بەغەمرى كورى عاصى ووت: ليرە دەرچن خۆت و ھاۋرىكانت، من ئەم موسلمانانە نادەمە دەستان، دياربەكانى خويشتان بېنەوہ، من پيويستم پىي نيه.

بەرونى خواى مەزن ئەو باسەمان بۆ ئەكا، دواى ئەوھى باسى دوژمنائىتى و دل پىسى جولەكەكانى بۆ كردىن، ئىستاش ئەو دوژمنائىتى و دل رەقى ئەوانمان بۆ دوويات ئەكاتەوہ لەگەل باسى دۆستايەتى ھەندى لە گاۋرەكانى ئەو كاتە بۆ موسلمانان، بەراوردى يەكيان ئەكاۋ ئەفەرموى:

لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدُوًّا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا إِلَيَّ هُودَ
وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُم مَّوَدَّةً لِلَّذِينَ
ءَامَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصْرِي ذَلِكَ يَأْتِيهِمْ
قَسِيصٌ وَرُهْبَانًا وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٨٢﴾
وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَىٰ أَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ
الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا إِنَّا أَكْثَرُ نَاصِرًا
لِلشَّاهِدِينَ ﴿٨٣﴾ وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ

وَنَطْمَعُ أَنْ يَدْخُلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ ﴿٨٤﴾ فَأَثْبَهُمْ
 اللَّهُ بِمَا قَالُوا جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا
 وَذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٥﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا
 بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿٨٦﴾

﴿ لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودَ ﴾ به راستی تو دهست نه که وی
 سه خترین ناده میزاد له باره ی دوژمنایه تیه وه بو که سانی با وه پریان هینا وه جول ه که کان،
 چونکه چونه ته خواره وه له پهیره وی کردنی هه و او هه وه سی خویانا، بی شهرمانه پیغمه مران
 به درو نه خه نه وه.

﴿ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا ﴾ وه که سانیکی نه و توژین ها و به شی بوخوا دائه نین، وه که بت
 په رستان، چونکه زور به سه ختی یاریده ی سته م کاران نه دهن، ئاره زوی زوریان بولای
 لاسایی کردنه وه ی پیشو ه کانیا ن نه روا له بی با وه پیدا و چونه ته خواره وه له دل ره قیدا.
 زور کهس هه ن نهو ئایه ته نه که ن به به لگه له سه ره نه وه ی ئایینی گا و ره کان نزیک تره له
 ئایینی ئیسلامه وه هه تا ئایینی جول ه که کان. نه بی بزاین نهو که سانه له هه له دان، چونکه
 نه گهر مه به ست له ئایینی گا و ره کان به ره له ده ست کاری بی زور راسته، ئایینی نه گورا و
 لای خوا و پیغمه مران یه که و سه رچا و هیان یه که له لایه ن بیرو با وه ره وه یه که بنچینه یان هه یه،
 نه گهر مه به ست له ئایینه کانیا ن دوا ی ده ست کاری کردنیانین، هه ردوو ئاینه کان وه که یه که
 وان له پوچیدا و له ناپرا ستیدا، هه ردوو انیا ن دژی ئایینی راستی ئیسلامن.

نه وه ی راستی بی دوژمنایه تی جول ه که کان و بت په رستان بو یون به یه که بو دوژمنایه تی
 کردنی ئایینی ئیسلام و بو گه شه نه کردنی سروه ی بانگه وازی ئایینی ئیسلام له قورئاندا،

رژىمى كۆنى نىۋ دورگەى ەھرەب دژى ياساى تازه ھاتوى ئىسلام بوون، ھەردوو رژىمى جولەكەو بت پەرستان بەردەوام راۋەستا بوون لەسەر بنچىنەى پىش كەوتى يەكترى و بۆ زۆر كەردنى دارابى و سامان وبە بەندە كەردنى ئادەمىزاد لە رىگەى تالان و جەردەيىەو، لەسەر ھىشتەوھى دەستورى خرابى خۆيان بۆ خواردنى سوودو دەست برىن و لەسەر ستم و فیل و فربازى، ئەو جۆرە رژىمە خۆى ئەندواندو دەرئەكەوت لەسەر دەستى گەورە پياوانى بت پەرستانى مەكە كە دەستيان گرتبوو بەسەر بازىرگانى دەرۋەدا، خۆيشى دەر ئەخست لەسەر دەستى جولەكەكانى مەدینە كە دەستيان گرتبوو بەسەر پىشەسازى بازىرگانى ناوخۆدا، جاردان و بانگەوازى پىغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ پىر بە دەمى خۆى ھاوارى ئەكرد لەدژى ھەردوو رژىمەكە. داۋاى دادپەرۋەرى ئەكردو نەھىشتى ستم و روتانەو بە ھەموو جۆرە بەشەكانىەو، رىگەى ئەگرت لە چەوساندنەوھى جولەكەكان و بت پەرستان راستەوخۆ، جا بەو بۆنەو سوودى ھەردوولايان كەوتە مەترسىيەو، بۆيە بوون بە ھاوسویندى يەكترى و دوورخستەوھى دانىشتوان لە ئايىن و بىروباۋەرى ئىسلام، سویندىان خوارد بۆ يەكترى و بوون بەيەك بۆ جەنگ كەردن لەگەل پىغەمەر ﴿ ﷺ ﴾، بوون بە دوژمنى ھاوبەش بۆ دژى موسلمانان.

ئەوھى ئىمە نوسىومان چاكتىن ھەلبىزاردەيە بۆ مەبەست لەو ئايەتە، بە جۆرى تر روتىر دوژمنائىيە جولەكەكان و بت پەرستان بۆ موسلمانان مەبەستىكى جىھانىەو بەس. بەلام جولەكەكان بە ناۋىي ئايىنەو بە دوو روى رىۋالەت و بەرچاۋى ئەيكەن. وئىنەى ئەو رۆ زۆرتىن لەو كەسانە خۆيان بە موسلمان ناو ئەبەن بە ناۋى ئايىنەو ە سامانى زۆر پەيدا ئەكەن. ئەگىنا ھەردوولاي جولەكەو بت پەرستان ھاوبەشەن لە رەگەز پەرستى و گەلايتى پەرستى. بەلام بت پەرستان دل نرم و دەست كراۋەترن لەبىر كەردنەوھيان و سەر بەستى گفتوگۇياندا، بۆيە زۆرىەى زۆرى بت پەرستان باۋەرىيان ھىناۋە بە پىغەمەر ﴿ ﷺ ﴾. جولەكەكان زۆر بە كەمى و بە دەگمەن باۋەرىيان ھىناۋە.

﴿ وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةَ الَّذِينَ أَمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى ﴾ وه تو به راستی دهست نه که وی نزدیکترین ناده میزاد له باره ی دوستایته وه بو که سانیکی نه تو با وه ریان هینا وه به نایینی ئیسلام که سانیکی نه تو ژن و وتویانه: ئیمه گا ورین. نه وه یش زور راسته و نه بیری گا وره کان له و کاته دا فه رمان بدهن به چا و پو شی و لیبوردن و لی خوشبو ون له یه کتری و دوستایه تی با له گه ل دو ژمنی خو یشانی، له دهست گیرۆی کردنی ناده میزاد کون و تازه یان پیچه وانه ی جوله که کانی نه و کاته و ئیستان. به لام گا وره کانی ئه م سه رده مه و بت په رستان له کون و تازه دا و له هه مو و کاتی کا و به کری گیرا وه کان و شا گرده کانی ئه م سه رده مه یش خو و په وشتی جوله که کانیان گرتو وه بو دو ژمنایتی کردنی مو سلمانان و گه لانی بی دهسته لات. خوی مه زن مهر جی نه و نزی کونه وه ی گا وره کان له مو سلمانانه وه بو مان رو ن نه کاته وه و نه فه رموی:

﴿ ذَٰلِكَ بِأَن مِّنْهُمْ فَسِيسِينَ وَرُحْبَانَا ﴾ نه و نزی کترین دو ستایته یی گا وره کان به هوی نه وه وه بو وه به راستی هه ندی له وان زانا بو ون به نایینی عیسا و نامه کانی خو یشان و راست و یژبو ون و په یره وانی خو یشانیان به راستی په روه رده نه کردو، هه یانبو و خوا په رستیان نه کرد له کلێ سادا وازیان له جیهان هینابو، ژنیان نه نه هینا و شو یان نه نه کرد.

﴿ وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴾ وه نه و تاقمه به راستی خو یشانی به گه وره دانه نه نا له ناستی نایینی ئیسلامدا کاتی راستیان بو ده رکه وتایه وه ریان نه گرت، وه ک ها وری گویان له دانیشتوان نه گرت و نه ی، نه چاشی پاشی حه به شه و زانا کانیان و خوا په رسته کانیان. به پیچه وانه جوله که کان و گا وره کانی ترو کار به دهسته کانی ئه م سه رده مه ی ئیمه.

هه ندی که سانی ساده هه ن نه و نایه ته ی پی شه وه و نایه ته کانی دو وایی نه که ن به به لگه که گوا یه قورئان لایه نی هه ندی له بی با وه ران نه گری و دژی هه ندیکیان، نه و که سانه ی له م سه رده مه ی ئیمه دا زورن. که واته پیو یسته مانای ئه م چوار نایه ته ی دو وایی به جو ری بکه ین ریگه له و خو فرۆشانه بگری له نایین لایاندا وه.

بەراستى ھەركەسى لەم چوار ئايەتە وورد بېتەو ھە گومانى نامىتى كە ھەريە كى لەو ئايەتەنە تەواو كەرى ماناى يەكترىن و سەربەخۆ نىن لە مەبەست و ناوەرۆكا، ھەر چوار ئايەتە كە بە ئاشكرائى بۆمانى رۆن ئەكەنەو كە خەوى مەزن پىژى گاۋرەكانى نەگرتوۋە بە جۆرئىكى گشتى. مەبەستى خەوى گەۋرە بەو گاۋرانە ھەندىكى مام ناوەندىن لەكاتى راستىدا دژى ناوەستى و ھەرى ئەگرن، وەك لە ماناى رىستەى پىشودا باسيان كرا، خەوى مەزن بەروتر باسى ئەكاو ئەفەرمۆى:

﴿ وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَىٰ أَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ ﴾
و ھەر كاتى بىيان بىستايە شتى نىراۋو بۆلاى فروستادەى خوا ئەو زاناو خوا پەرستانە لە جەغفەرى كۆرى ئەبى تالىب تۆ ئەبىنى چاۋەكانىان فرمىسك ئەپىژن لەبەر شتى زانىان لە راستى كە بۆ تۆ نىراۋو ھەو ھە لە قورئان، ئەوان كە بەو بەشە كەمە بىستيان باۋەريان ھىنا ئەگەر زۆرتريان بىستايە باشر باۋەريان ئەھىناو ئەگريان.

﴿ يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ ﴾ ئەلئىن: ئەى پەرۋەردە كەرى ئىمە باۋەريان ھىنا بە قورئان و بە موھەمەد لەبەر ئەو شتەى زانىمان لەنامەى خۆمان و لەبەر شتى پىشەكان بۆ ئىمەيان گىراۋەتەو كە پىغەمەرى دىت، ئىنجىلىش موزدەى داۋە بە ھاتنى و كاتى ھاتنى ھاتوۋە دواى تۆ ئىمە بنوسە لەگەل كەسانىكى ئەو تۆ شائىتى ئەدەن بە راستى و بە پىغەمەرايەتى موھەمەد ﴿ ﷺ ﴾ لەگەل كۆمەلئى مۇسلماناندا تۆمارمان بكة.

ماناى ئەو ئايەتە ھەرى ئەخا كە ھەندى لە گاۋرەكان راستى ناسن، بۆيە چۈنە ناۋى ئىسلام بەخواستى خۆيان و بە باۋەرەو. مېژوو بۆى باسكردوۋىن كەمى بوون لە گاۋرەكان و نابى بىخەلەتپىن كە گاۋرەكان ھەموۋيان ئىسلاميان خۆش ئەۋى، مېژوو بۆى باس كردوۋىن كە كىنەو رقى خاچ پەسرتان بۆ مۇسلمانان و ئىسلام بۆ لەناۋەردىيان و بىنەپ كەردىيان نايەنە ژمارە، بۆ ئىمۇنە: پەلاماردانى زوربەى زۆرى خاچ پەرستان بۆسەر فەلەستىن و دواى بىنەپ كەردنى دانىشتوانى ئەندەلوس، نالەبارى و خوين پىژى بەرىتانيا لە قودس و مىسرو عىراق و سودان و جگەى ئەوانىش، كوشن و دارو فەلاقەى ئىتاليا لە

ته رابلوسی رۆژئاوا، کاری ناره‌واو نازاردانی کار به دهستانی فهره‌نسا بۆ دانیشتوانی جه‌زائیر و تونس و مه‌راکش و سوریا. نه‌وانه‌و جیگاکانی تر نابنه ژماره هه‌روه‌ها جو‌رج ده‌بل بۆشی سه‌رۆکی نه‌مه‌ریکا له ۲۰۰۱/۹/۱۷ ووتی: ئیمه جه‌نگی سه‌لیبی ده‌ست پێ نه‌که‌ینه، هه‌رچه‌نده دووایی به زمان نه‌ک به‌دڵ په‌شیمان بویه‌وه. که‌واته ئه‌یهی بزاین نه‌و گاورانه باوه‌ریان به ئایینی ئیسلام نه‌هیناوه دورترینی ئاده‌میزادن له خو‌شه‌ویستی موس‌لماناندا، بۆیه خوای مه‌زن نه‌فه‌رموی:

﴿ وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ ﴾ وه‌چ شتی که رینگه بگری له ئیمه باوه‌ر نه‌یه‌رین به خوا و به‌و شته‌ی هاتره بۆلای ئیمه له راستی قورئان و پیغه‌مه‌رایتی موحه‌مه‌د. دوای نه‌وه‌ی عیسا پونی کرده‌وه نه‌و موژده پیدراوه له‌لایه‌ن عسیاوه ئهم موحه‌مه‌ده‌یه. ﴿ وَطَمَعُ أَنْ يُدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ ﴾ وه‌ئیمه به‌ته‌ماین که په‌روه‌رده‌که‌ری ئیمه بمان خاته به‌هه‌شت له‌گه‌ل پیاوچاکان و په‌یره‌وانی موحه‌مه‌د که ده‌رونیان پاک بۆته‌وه له خراپه به‌هۆی وه‌رگرته‌ی ئایینی ئیسلامه‌وه.

﴿ فَأَنَابَهُمُ اللَّهُ بِمَا قَالُوا جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ﴾ دوایی خوا پاداشتیان نه‌داته‌وه به‌هۆی نه‌و شته‌ی ووتیان و باوه‌ریان پێ کرد به‌چه‌ندین به‌هه‌شت ته‌پرا به‌ژێر درخته‌کانیان و ئهم لاو‌لای کۆشکه‌کانیان چه‌ندین روبراری ناوی پاک به‌رده‌وامن له‌نیۆ نه‌و به‌هه‌شتانه‌داو، نه‌و به‌هه‌شتانه‌ پاداشتی چاکه‌که‌رانه که بیریان کرده‌وته‌وه له‌گه‌وره‌یی خوا و راستی شتی هاتره‌ته‌ خواره‌وه بۆ سه‌ر پیغه‌مه‌ر ﴿ ﷺ ﴾.

شایتی دانی خوا بۆ نه‌و تاقمه‌که‌مه‌ی گاوره‌کان به‌کاری چاکه‌کردن‌یان و پاداشت دانه‌وه‌یان به‌به‌هه‌شت له‌سه‌ر ئیسلامه‌تیان، هه‌روه‌ها نه‌و تاقمه‌به‌ تنها مه‌به‌ستی باس‌کردنیانه له‌و نایه‌تانه‌دا به‌چاکه‌کردن‌یان و پاداشت دانه‌وه‌یان. به‌لام نه‌و گاورانه‌ی بروایان به‌راستی نه‌هیناوه دوای نه‌وه‌ی راستیان بۆ ده‌رکه‌وت و ووازیان هیناوه پاش ته‌مه‌شاکردنی به‌لگه‌و نیشانه‌کانی خوا، نه‌و که‌سانه‌ خوا هه‌ره‌شه‌یان لی نه‌کاو نه‌یان ترسینێ و نه‌فه‌رموی:

﴿ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴾ وه‌که‌سانێکی نه‌وتو باوه‌ریان نه‌هیناوه نیشانه‌ پون و ئاشکراکانی ئیمه به‌ درۆنه‌خه‌نه‌وه، نه‌و که‌سانه‌ دانیشتوی دۆزه‌خن و یاری ناگرن.

پرسار/ نهو نایه ته ههموو کهستی نه گریته وه باوه نه هین به نایینی نیسلام و به نیشانه کانی و به دروین بجه نه وه، نه بی هوی بهستی نهو نایه ته به گاوره کانه وه هوی چ شتی بی؟

وه لام/ به راستی داپژاندنی نهو باسه که به لگهیه له سهر نه وهی که خوای مهزن پاش نه وهی به لینی داوه بهو که سانه باوه پریان هیناوه له گاوره کان به به مهشت، هه ره شمش نه کا لهو که سانه به رده وامن له سهر بی باوه ری له گاوره کان، نایه ته که به شیوهیه کی گشتی داپژاوه و نه به ستراره به تاقمیکه وه هه تا ههموو بی باوه پریان نه گریته وه. هه رچه نه ده پیشه وه شی باسی گاوره کانی.

کۆمه لئ له هاوړیکانی پیغمهر ﴿﴾ ترسی خوا په رهی سه ند به سه ریا ناو وای لی کردن قه دهغه بکه ن له خۆمان راپواردن له گه ل ژنه کانیان و خۆراکی خۆش نه خۆن و بهرگی چاک نه پۆشن و واز له ههموو شتیکی جیهانی بهین، خۆیان خه ریک بکه ن به شهو نوێزو پۆزو گرتن.

پیغمهر ﴿﴾ بانگی کرد نه م نایه تانه ی خواره وهی به سهر دا خویندنه وه، فهرمووی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ
لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿٨٧﴾ وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا
وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾

﴿يا أيها الذين آمنوا لا تحرموا طيبات ما أحل الله لكم ولا تعتدوا﴾ هه ی که سانیکی نهو تو باوه پرتان هیناوه ئیوه قه دهغه مه که ن له خۆتان خواره منیه پا که کانی شتی خوا ره وای کردووه بو ئیوه خواردنیان و زور خوړیش مه که ن به جوړی گه ده تان نازاری بی بگا، وه

ئیوه له سنوره دیاری کراوه کانی خوا دهرمه چن و له خوارده مه نی ره واوه بچن بولای قه دهغه کراوه کان زیاده خوژی بکه ن.

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾ به راستی خوا خوژی ناوی که سانی له سنور دهر بچن و خوارده مه نی پاک و خوش نه خو ن، یا زیاده خوژی بکه ن.

﴿وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنِينَ﴾ وه ئیوه بخون هه ندی لهو شتانه خوا کردونی به خوارده مه نی بۆ ئیوه به خواردنیکی ره واو پاک و به تام و، ئیوه بترسن له خوایه کی نه وتۆ ئیوه باوه رتان بهو خوایه هیناوه، نهو شتانه بوی ره وا کردوون بۆ خواردنتان قه دهغه ی مه که ن له خو تان و رایش بویرن له گه ل ژنه کانتان به گویره ی یاسا، مانای نهو ئایه ته له ئایه تی (۱۶۸) ی سوره تی نه لبه قهرده دا مانای کراوه.

کاتی نهو دوو ئایه ته ی پیشوو هاته خواره وه بۆ خواردنی خوارده مه نی پاک و رابواردن له گه ل ژنه کانیان، هاوړیکانی پیغمهر ﴿ﷺ﴾ ووتیان: نه ی فروستاده ی خوا: چ شتی بکه ن دهر باره ی نهو سوینده ی خواردوومانه نه چینه لای ژنه کاغان و خواردن و خواردنه وه ی خوش و پاک و به تام نه خو ن، دوا یی خوا ی وه لامی دانه وه و فهرموی:

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ
بِالْغَوْ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَدْتُمْ مِنَ الْأَيْمَانِ
فَكَفَرْتُمْ بِإِطْعَامِ عَشْرَةِ مَسْكِينٍ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ
أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتِهِمْ أَوْ تَحْرِيرِ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ
ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفْرَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا
أَيْمَانَكُمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٨٩﴾

﴿لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ﴾ خوا سزای ئێوه نادا لە جیهانداو گوناھتان ناگا و بریتی بۆ نادری بە ھۆی گفتوگۆیە کتانهوه نیازی کردنی شتی یا نەکردنی شتیکی تیدا نەبێ، وەك ئەوێ لە دەمی کەسیکەووە دەرئەچێ بەبێ نیازو ئەلتی: نەبەخوا وانیه. بەخوا وایە، لای پێشەوا حەنەفیهووە سویندی بێ نیاز ئەمەیه: سویند بخوری بە گوێرە ی گومان و بلتی: سویند بەخوا فلان شت کراوە. یا بلتی: فلان شت نە کراوە. بە گوێرە ی گومانی خۆی، ئەو فەرمودە ی حەنەفیه بیروبووچونی ھەندیکە لە زانیانی شافیعیه کان. مانای ئەو پستەیه لە ئایەتی (۲۲۵) ی سوره تی ئەلبەقەرە بای کراوە.

﴿وَلَكِنْ يُؤْخَذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ﴾ وەبەلام خوا سزای ئێوه ئەدا بەھۆی بەستەوێ سویندە کانتان بە دەم بیلێن و بە دل نیازی کردنی یا نەکردنی شتی بکەن. ئەو کاتە دوا ی شکاندنی سویندە کانتان سزاتان ئەدا لە جیهاندا بە داواکردنی بریتی دان.

﴿فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ﴾ دوا ی بریتی دان بۆ شکاندنی سویندە کانتان و لابردنی گوناھە کانتان: خوار دەمەنی دانە بە (۱۰) ە کەسی ھەزار کە بریتی یە لە بەخشینی ھەریە کە لەو (۱۰) ە کەسە ئەندازە ی (۵۸۳) گرام دانەوێڵە لە برنج و گەنم و جۆو خورماو ترێ. بەلای حەنەفیه کانهووە بریتی یە (۱۱۶۶) گرام، ئەو خوار دەمەنیە لە مام ناوھندی شتی ئێوه دەر خواردی خێزانە کانی خۆتانی ئەدەن بە زۆری ئەندازە ی نرخە کە ی نە زۆر گرانبێ و نە زۆریش کەمبێ.

﴿أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَخْرِيرُ رِقَابِهِ﴾ یا پۆشاک ی (۱۰) ە کەسی ھەزار ھەریە کە یان پارچە قوماشی نیوان ناوک و ئەژنۆی داپۆشی و نرخە کە ی مام ناوھندی، بەجۆرێ نوێژ کردنی پیوھ دروستبێ. بەلای ھەندی زانیانەووە ئەو پۆشاکە ئەبێ ھەموو لەشی داپۆشی. بەلای پێشەوا حەنەفیهووە لە جیاتی خوار دەمەنی و پۆشاک نرخە کە یشیان دروستە.

یا ئازادکردنی بەندە یە ک ی موسلمان و بێ عەیب، ئێر نێر بێ یان مێ. لای پێشەوا حەنەفی بەندە ی بێ باوھریش دروستە، ئێستا سوپاس بۆخوا بەندە نەماوہ... سویند خۆر بۆی ھەیه بە ئارەزو ی خۆی یە ک ی لە خوار دەمەنی و پۆشاک و ئازادکردن ھەلبژێرێ.

تەفسیری زمانکۆبی

﴿ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ﴾ دواپی ههر که سنی دهرستی نه که وت یه کئی لهو سیانه بو بریتی دان، دواپی سنی رۆژ گرتن له سهر یه ک بگری یا ههر ماویه رۆژی بگری، ههر چهنده به لای هندی له زانایانه وه پیوسته نهو سنی رۆژ وه له سهر یه کبن.

﴿ ذَلِكَ كَفَّارَةٌ لِّإِيمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ ﴾ نهو چوار شتانه باسکران بریستی دانن بو سوینده کانی ئیوهو لابر دنی گونا به سهر تانه وه ههر کاتی سویندتان خواردو شکانتان، وه ئیوه ناگاداری سویند خواردنی خوتان بکهن و کهم سویند بخون و بو هه موو شتی سویند مهخون، به گویره ی توانا هه تا بوتان نه لوئی سویند مهخون، خوی مهزن مه کهن به نیشانهو بو سوینده کانتان.

﴿ كَذَلِكَ يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴾ بهو جویره ی باسکرا بو بریتی دانی سوینده کانتان خوا رونی نه کاته وه بو ئیوه نیشانه ئاشکرا کانی خوی له دیاری کردنی یاساو دهستور بو نه وه ی ئیوه سوپاسی خوا بکهن له سهر نهو میهره بانیه خوا له گهل ئیوه ی کردوه له رون کردنه وه ی یاساو سنوری خوی.

هه موو موستمانان پیک هاترون له سهر نه وه ی که سویند خواردن به جگهی خواو ناوه کانی خواو قورئان دانا به سترئ. به لای پیشهوا حه نه فی به قورئانیش دانا به سترئ. سویند به پیغمهران و دوستانی خواو به سهر ی باوک و جگهی نهوانیش دانا به سترئ، چاکیش نیه لای یاسای ئیسلام، بریتشیان بو نادری. به لای پیشه نه حه ده وه به ته نها سویند به پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ دائه به سترئ. به لام دوا ی ته ماشا کردنی نامه کانی حه نیله کان نهو بیرو بو چونه ی نه حه دم ده ست نه که وت. خوا نه یزانی.

خوی مهزن له باره ی خواردنه وه ی (مهیدا) چوار ئایه تی نارده وه ته خواره وه:

۱- ئایه تی (وَمَنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا) یانی وه له بهر هه مه کانی خورماو تری ئیوه دروست نه کهن و ده ری نه هین لهو بهر هه مانه شتی ناده میزاد سهر خوش نه کا، وه ک مهی، وه خواردنه مه نیکی چاک و خوش، وه ک خورماو دوشاو

میوژو سرکه‌و شتی تریش) سوره‌تی نه‌حل نایه‌تی (۶۷)، رون و ناشکرایه هاتنه خواره‌وه‌ی نه‌و نایه‌ته له کاتی‌کا بووه (مه‌ی) خواردنه‌وه قه‌ده‌غه نه‌بووه.

۲- کاتی عومهری خه‌تاب و مه‌عازی کوری جه‌بیل له باره‌ی خواردنه‌وه‌ی مه‌یی و کردنی قوماره‌وه پرسیاریان کرد له پیغه‌مه‌ر ﴿﴾: وه‌لام له‌لایه‌ن خواوه هاته خواره‌وه‌و فهرموی:

﴿قُلْ فِيهَا إِثْمٌ كَثِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ﴾ تَو بَلَى: له‌مه‌یی و قوماردا هه‌یه گونا‌هه‌یکی گه‌وره‌و چه‌ندین سوود بۆ ئاده‌میزاد. له دوا‌ی هاتنه خواره‌وه‌ی نه‌و نایه‌ته زۆر‌ک‌س گونا‌هه گه‌وره‌که‌یان ره‌چاو کردوو وازیان لی هه‌یان. هه‌ندی تر ته‌ماشای سووده‌کانیان نه‌کردو وازیان لی نه‌هه‌یان. سوره‌تی نه‌لبه‌قه‌ره نایه‌تی (۲۲۲).

۳- له میوانداری عبدالرحمنی کوری عه‌وفدا هاوړیکانی پیغه‌مه‌ر ﴿﴾ مه‌یان خواره‌وه‌و سه‌رخۆش بوون، کاتی نو‌یژی مه‌غریب هات یه‌کتی له‌وان بۆ به‌پیشه‌وا‌ی نو‌یژ له نو‌یژه‌که‌دا ووتی: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ اعْبُدُوا مَا تُعْبُدُونَ﴾ به‌نه‌خو‌یندنه‌وه‌ی پیتی (لا) به‌و بۆ‌نه‌وه نایه‌تی (۴۳) ی سوره‌تی نیساء هاته خواره‌وه‌و فهرموی ﴿لا تقربوا الصلاة وأنتم سكارى﴾ یانی ئیوه نزیك نو‌یژ کردن مه‌که‌ونه‌وه، وه‌ئیه سه‌رخۆش بن) هه‌ندی له مو‌سلمانان وازیان نه‌هه‌ینا له خواردنه‌وه‌ی مه‌ی، به‌ر له نو‌یژ کردن به‌ماویه‌که سه‌رخۆشیه‌که‌یان نه‌میتی مه‌یان نه‌خواره‌وه، به‌بی سه‌رخۆشی نو‌یژه‌که‌یان نه‌کرد.

۴- عه‌تانی کوری مالیک میوانداری هه‌ندی له مو‌سلمانانی کرد، سه‌عدی کوری نه‌بی وه‌قاس یه‌کتی بوو له میوانه‌کان، خواره‌مه‌نیان خواردو مه‌شیان خواره‌وه‌و سه‌رخۆش بوون، له‌کاتی سه‌رخۆشی سه‌عدی کوری نه‌بی وه‌قاس ده‌ستی کرد به‌خۆ‌هه‌لک‌یشان و ده‌ستی کرد به‌جنیودان به‌یاریده‌رانی پیغه‌مه‌ر ﴿﴾ یه‌کتی له‌هوانیش دووشه‌ویله‌ی هوش‌تره‌ کول‌اوه‌که‌ی دا به‌سه‌ری سه‌عدداو سه‌ری شکاند، دانیش‌توان شله‌زان و روداوه‌که‌یان برده خزمه‌ت پیغه‌مه‌ر ﴿﴾ نه‌وه له‌لایه‌که‌وه، له‌لای تره‌وه‌که

خوای گهوره نایه تی (۸۷-۸۸) نهم سوره تهی ناردده خواره وه به موسلمانانی را گه یاند که نهو خواره مه نیانه خوا بوی رهوا کردوون خواردنیان له خو یان قه دهغه نه کهن و ههموو خواره مه نی پاک و رهوا بخون و بیخونه وه، مهش یه کئی بوو له وانه پاک و رهوا بولایان لهو کاته دا خوای مه زن رونی کرده وه نارهق پاک نیه و قه دهغه یه و فرموی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَمُ رِجْسٌ
مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَا يُرِيدُ
الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ
وَيَصَدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ ﴿٩١﴾ وَأَطِيعُوا
اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأَحْذَرُوا فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّمَا عَلَى
رُسُلِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٩٢﴾ لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ شَيْءٌ أَتَقَوُا ءَامِنُوا ثُمَّ اتَّقُوا وَاحْسِنُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿٩٣﴾

﴿ يا ايها الذين آمنوا إنما لخمرو والميسر ﴾ نهی که سانیکی نهوتو باوه رتان هیتاو بهراستی مهیی و قومار: (مهی) بریتیه له شتی ناده میزاد سه رخوش بکا، نیر هدر ناویکیان ههیی، لهتری یا خورما یا گه نم یا جو یا له شتی تر دروست بکری. قومار کردن به ههموو جوړه کانیه وه. به کاغزهیی یا شتی تر، دو مینه بی یا تاو له یا هه شتی تربی و له سه ر پاره بی.

له نایه‌تی (۲۱۹) ی سوره‌تی نه‌لبه‌قه‌رده‌دا ماناو مه‌به‌ست له‌مه‌یی و قومار به‌دریژی باسیان کراوه.

﴿وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ﴾ وه‌ته‌و بتانه هه‌لواسراون بۆ نه‌وه‌ی په‌رستیان بۆ بکری، یا به‌ پیروز بزانرین، هه‌موو شتی تریش هه‌لبواسرین بۆ ریزگرتن و وابزانری پست و فه‌ریان لی نه‌وه‌شیه‌وه و به‌کاره‌یتانی (ئه‌زلام) و، مانای ووشه‌ی (ئه‌نساب و ئه‌زلام) له‌ نایه‌تی (۳) ئهم سوره‌ته باسی کراوه، ئه‌توانری ته‌ماشای بکه‌ن. ووشه‌ی (ئه‌زلام) نامه‌گرتنه‌وه‌و خویندنه‌وه‌ی ناو له‌پ و دانه‌گرتنه‌وه‌یشی نه‌گرتنه‌وه.

﴿رَجَسَ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ هه‌موو یه‌کت له‌وانه به‌کاره‌یتان و کردنیان پس و بیژ لی کراوه‌ن له‌ کارو کرده‌وه‌ی شه‌یتان و نه‌یان رازیتیه‌وه بۆ ئیه‌وه، دوا‌ی ئیه‌وه دوور بکه‌ونه‌وه له‌و شته‌پسه‌و نزیکیان مه‌که‌ونه‌وه، بۆ نه‌وه‌ی ئیه‌وه رزگارتان بی له‌ خراپه‌ی جیهان و رزگابن له‌ سزای پاشه‌پۆژ.

﴿إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقَعَ بَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ﴾ به‌راستی شه‌یتان ئه‌یه‌وئ دوژمنایه‌تی و رق و کینه‌بخاته‌ نیوان ئیه‌وه بیکاته‌هۆی به‌چرانی شیرازه‌ی دوستانه‌تی و کۆمه‌لایه‌تی و خزمایه‌تی ئیه‌وه له‌ژیانی ئه‌م‌پۆتان به‌ خواردنه‌وه‌ی ئاره‌قه‌وه، چونکه‌ ئاده‌میزاد که‌ سه‌رخۆشبوو زمان دریز نه‌کا به‌ گفتوگۆی پیس و ناپه‌سه‌ند، توشی جو‌جولی کاری ناپه‌وای نه‌کا، زۆر جار ان سه‌رئه‌کیشی بۆلای ئاژاوه‌و جه‌نگ له‌ نیوانتان، وایش ئه‌بێ تووشی داوین پیسی و دزی کردنتان ئه‌کا و شتی تری خراپ و، به‌هۆی کردنی قوماره‌وه، چونکه‌ ئه‌و که‌سه‌ بیدۆرینی رق و کینه‌په‌یدا نه‌کا له‌و که‌سه‌ی بیاته‌وه، وایش ئه‌بێ ده‌ست دریژی بکاته‌ سه‌ر دانیش‌توان ده‌ست نه‌کا به‌ دزی کردنی دارایی ئاده‌میزاد و دزی ئه‌و شتانه‌ میری داویه‌تیه به‌ ده‌ستی، به‌و بۆنه‌وه‌ موچه‌که‌ی ئه‌برن و به‌ که‌له‌به‌چه‌ی ئه‌ی به‌ن بۆ گرتو‌خانه، زۆر جار انیش خۆی ئه‌کوژی، خه‌زانه‌که‌یشی تووشی هه‌ژاری و ده‌ربه‌ده‌ری نه‌کا. له‌ هه‌موو شتی حراپتر نه‌وه‌یه که‌مه‌یی و قومار ئه‌و که‌سه‌انه

ئەیکەن ئەیانخاتە چالتی گوناھەو و پەرستنی خویان لەبیر ئەباتەو وەك خوای مەزن
ئەفەر موی:

﴿وَيَصْدُكُمُ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنتُمْ مُنْتَهُونَ﴾ وەبە کارهێنانی ئارەق و
قوماڕ ئیو ئەدەن لە پەرست و یادى خواو لە کردنی نوێژ یا لە کردنی لە کاتی خویا،
دوایی ئایا ئیو کۆتایی ئەهین لە بە کارهێنانی مەیی و قوماڕ و لەسەر گەردانی خۆتان و
یاخی بونتان لە ناستی فەرمانەکانی خواو دەرچون لە پەرستنی خوا. یانی پێویستە ئیتر ئیو
وازیان لی بهین و بە کاریان ئەهین. چونکە ئارەق خۆر ئەقلی نامین و ناتوانی پێویستی
سەرشارنی خۆی جی به جی بهین، رۆئە کاتە رابواردن و هەواو هەوەسی خۆی، ئەگەر
بیهوی نوێژ بکا بە گۆڕەوی یاسای دیاری کراو بۆی ناکرێ. قوماڕچیش هەموو
ئەندامەکانی ئەخاتە کارو و بۆ یاری کردنی قوماڕو بەدەست هێنانی قازانج و نەدۆرانی
یاربەکە، ئەگەر بردبەو لە خۆی بایی ئەبی و واز لە کارکردن دین، ئەگەر دۆرانی
توشی خەفەت و پەڕیشانی ئەبی، بێر لە فیلێ ئەکاتەو بۆبەسەر گرتەووی دۆراوەکە،
بەهەر چۆنی بێر لە خواو لەنوێژکردن ناکاتەو، ئەگەر هەولێ کردنیان بدا ئاگای لە
نوێژەکە نابی و بێر لە دۆراوی پارەکە ئەکاتەو.

دوای هاتنە خوارووی ئەو ئایەتە موسلمانان بەیە کجاری ووتیان وازمان هێناو
کۆتاییمان بە کارهێنانی مەیی و قوماڕ هێنا. دوایی پێغمەر ﴿ﷺ﴾ بە جارچی خۆی جاریدا
بە کۆڵانەکانی مەدینەدا بلێ: ئاگاداربە مەیی قەدەغە کراو، دانیشتان دەستیان کرد بە
شکاندنی کوبەکانیان و رۆژاندنی مەییەکان، بەجۆری ئەو مەییە بە کۆڵانەکاندا ئەرویشت.

خوای مەزن فەرمانی بە قەدەغەکردنی مەیی و قوماڕ بەتەرئەکا و ئەفەر موی:
﴿وَاطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأَخْذُوا﴾ وەئیو پەیرەوی فەرمانەکانی خوا بکەن و ،
پەیرەوی فەرمودەکانی پێغمەر بکەن. بە وازهێنانان لە خواردنی مەیی و کردنی و هەموو
قەدەغە کراوەکانی ترو. بێر لەسەر پێچی کردنی فەمانی خواو پێغمەر، لەو شتانهیش
توشتان ئەبی لە سزای خوا لە کاتی بێ فەرمانی کردنتان.

تەفسیری زمانکۆبی

﴿فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّمَا عَلَيَّ رَسُولُنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ﴾ دواپی نہ گھر ئیوہ پشت بکنہ نہ فرمانی خواو پیغمبری خوا، بہ تاییہ تی مہی خواردنہوہو قوما رکردن، دواپی ئیوہ بزائن بہ راستی لہسہر فروستادہی ئیمہیہ راگہیاندنی ناشکرا کہ فرمانہ کانی ئیمہ بہ ئیوہ راہگہیہنی۔ پشت تی کردنی ئیوہ زیان بہ فروستادہی ئیمہ ناگہیہنی و زیان لہ خوتان نہدن، ئیمہ نہزاین بہ ئیوہی راہگہیہنی و ئیوہش بیانوتان نامیتی۔

زانایان بیک ہاتون لہسہر نہوہی کاتی قہدہغہ کردنی خواردنہوہی مہی ہاتہ خوارہوہ ہندی لہ ہاورپیکانی پیغمبر ﴿ﷺ﴾ ووتیان: نہو کہسانہی برای ئیمہ بوون نارہقیان خواردوہتہوہ بہر لہ قہدہغہ کردنی و ئیستا مردوون خوی مہزن چ شتیکیان لی نہکا؟ بو وہلامدانہوہیان نہم نایہتہ ہاتہ خوارہوہو فہرموی:

لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ ثُمَّ اتَّقَوْا وَآمَنُوا ثُمَّ اتَّقَوْا وَأَحْسَنُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

۹۲

﴿لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا﴾ لہسہر نہو کہسانہ نییہ باوہریان ہیناوہو کردوہو چاکہ کانیان کردوہو ہیچ گوناہی لہ شتیکا خواردویانہو قہدہغہ نہکراہو لہسہریان و مردوون و نہوانہیش زیندوون و نارہقیان خواردوہوہتہوہ بہر لہ قہدہغہ کردنی۔

﴿إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ کاتی خویانیان پاراستی لہ ہاوبہ شدانان بو خواو لہ خواردنہوہی مہی و دواپی قہدہغہ کردنیان، بروایشیان ہینابی و

بەردەوامیشبوون لەسەری لە دەرونی خۆیانو، کردەوێ چاکەکانیانکردن دوا
باوەڕهێنان.

﴿ تَمَّ أَتَقُوا وَأَمَّا ﴾ لە پاشان خۆیان پارسستی لە هەموو قەدەغە کراوی بە بەردەوامی
و باوەڕیان هێنای بە نیازی پاکەوێ که ئەوانە قەدەغە کراون جێگەی خۆیت.

﴿ تَمَّ أَتَقُوا وَأَخْسَنُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴾ لە پاشا خۆیان پارسستی لە هەموو
گوناھێ بە بەردەوامی و چاکەیان کردن لە ئێو خۆیان و خوادا بە نەهێنی و، خوا خوشی
ئەوی چاکە کەران و لە دوا رۆژدا سزایان نادا.

خواوەنی تەفسیری (مجمع البيان) ئەلئ: مەبەست لە خۆپارسستی یە کەم لەو ئایەتەدا
خۆپاراستنە لە خواردنەوێ مە دوا قەدەغە کردنی، مەبەست لە خۆپاراستنی دوھەم
بەردەوامیە لەسەر نەخواردنەوێ. مەبەست لە خۆپاراستنی سێھەم خۆپاراستنە لە هەموو
گوناھێ و چاکەیش بکا.. ئەوی شایانی یاسی ئەمە:

ئادەمیزای موسڵمانی راست، ئەبێ خۆپارێزی لە هەموو خراپەییە لە هەموو کاتی کداو
لە هەموو بەسەرھاتیا، لە تەمەنی لاری و مام ناوەندی و پیریدا، لە کاتی خوشی و تریشدا،
بە راستی ھەرکەسێ مردنێ با بمری و بەو شیوانە بن پاشە رۆژی لە ئاسایش و بێ
مەترسیدایە لە سالتی (ئەلخودەیی بیه) شەش ھەمین سالتی کۆچی فروستادەیی خوا فەرمانی
دا بە موسڵمانان بۆ حەج کردن، دوا لە سەرھەتای مانگی زیلقەعدەدا، چونە دەرەوێ بۆ
ئەو مەبەستە، ھاوێ کۆچکەران و یاریدەران ئامادەیی ئەو چونە دەرەوێ بوون بریتی بوون
لەوان و بە عەرەبەکانی تر، ئەندازەیان ھەزارو چوار کەسبوون، کاتی گەشتە گوندی
زوحولەیفە کە حەوت میل لە مەدینەوێ دوورە بەرگیان پۆشی بە حەج و کەوتنە رۆیشق،
تاقم تاق م و پۆل پۆل گیان لەبەری کێوی و بالتەدیان توشبوو، ئەوانرا بە هەموو شیوانە
بیان گرن و نیچیریان بکەن، بۆ رۆن کردنەوێ فەرماندان بۆ ئەو مەبەستە خوا
فەرما:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لِيَبْلُوكُمْ اللَّهُ بِشَيْءٍ مِّنَ الصَّيْدِ تَنَالُهُ
 أَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَخَافُهُ بِالْغَيْبِ فَمَنِ اعْتَدَىٰ بَعْدَ
 ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٤﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْنَلُوا الصَّيْدَ
 وَأَنْتُمْ حُرْمٌ وَمَن قَتَلَهُ مِنْكُم مُّتَعَمِّدًا فَجَزَاءٌ مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ
 يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِّنكُمْ هَدْيًا بَالِغَ الْكَعْبَةِ أَوْ كَفَّرَةٌ طَعَامُ
 مَسْكِينٍ أَوْ عَدْلٌ ذَٰلِكَ صِيَامًا لِّذَوِّ قُوَّةٍ وَبِالْأَمْرِ ءَعَفَا اللَّهُ عَمَّا
 سَلَفَ وَمَنْ عَادَ فَيَنْقِمِ اللَّهُ مِنْهُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ ﴿٩٥﴾
 أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَّعَالِكُمْ وَلِلسَّيَاطِرِ وَحُرْمٌ
 عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ
 تُحْشَرُونَ ﴿٩٦﴾

﴿يا ايها الذين آمنوا ليبلوكم الله بشيء من الصيد تناله أيديكم ورماحكم﴾ تهی
 که سانیکی نهوتو باوهرتان هیناوه بهراستی خوا ئیوه تاقي نه کاتهوه بهشتی له نیچیره کان و
 گیاندارانی کیوی که توشی ئیوه نهبن دهستان نه گا بهو نیچیرانه نزیکتان بن یا منالبن و
 بیچوله بوون نهتان توانی بیان گرن، وهرمه کانتان بیان نه گهن نه گهر دوربن و گهوره بن و
 بیان کوژن وهك کهره کیویه کان.

﴿ لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَخَافُهُ بِالْغَيْبِ ﴾ بۆ ئه‌وه‌ی خوا بزانی به‌ که‌سی له‌خوا ئه‌ترسی له‌ نه‌یتیدا به‌ خو‌گه‌رانه‌وه له‌ گرتنی نی‌چیره‌کان به‌ گشتی.

﴿ فَمَنْ أَعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴾ دوا‌یی هه‌ر که‌سی له‌ سنور ده‌ری‌چیی راوی گیاندارانی کیوی بکا پاش ئه‌وه‌ی خوا ئه‌یه‌وئ تا‌قییان بکاته‌وه له‌ راو‌کردنی گیاندارانی کیوی، دوا‌یی بۆ ئه‌و که‌سه هه‌یه سزایه‌کی ئازاردەر.....

به‌راستی خوا به‌نده‌ی خو‌ی تا‌قی ناکاته‌وه بۆ ئه‌وه‌ی شتی بزانی که‌ نایزانی به‌و تا‌قی کردنه‌وه‌یه خ‌وای مه‌زن مرو‌ف چاک‌ر ئه‌ناسی له‌ خو‌ی. به‌لام ئه‌و تا‌قی کردنه‌وه‌یه له‌به‌ر ئه‌مانه‌یه:

۱- بۆ ئه‌وه‌یه به‌نده‌کانی خو‌ی ئه‌وه‌ی له‌ ده‌رونیان دا‌پۆ‌شراوه ده‌ری بخه‌ن و دانیش‌توان ببین و، چون‌که خ‌وای مه‌زن سزای ئاده‌میزاد نادا له‌سه‌ر شار‌وه‌ی ده‌رونیان هه‌تا له‌وا په‌یدا نه‌بێ.

۲- له‌به‌ر ئه‌وه‌یه چاک و پیس جو‌ی ببه‌وه‌و نا‌وه‌پۆ‌کی ده‌رون له‌به‌رده‌م ئاده‌میزادا ئاشکرا ببێ، دوا‌ی مامه‌له‌ی له‌گه‌ڵ بکری به‌ جو‌ری شایسته‌ی ئه‌و که‌سه‌بێ.

۳- زۆر که‌س له‌ ئاده‌میزاد خو‌یان به‌راستی نانا‌سن و نه‌لێن: ئه‌گه‌ر ئێمه‌ بۆ‌مان بلو‌ی کاری چاک ئه‌که‌ین، دوا‌ی خوا توانایان ئه‌دات و له‌ په‌یمانی خو‌یان په‌شیمان ئه‌بنه‌وه‌و خو‌یانیان بۆ ده‌رئه‌که‌وئ.

به‌و فه‌رماندا‌نانه‌ی پێ‌شوو خوا له‌و ئایه‌ته‌دا ر‌وی پێ‌ی کردوه بۆ‌لای مو‌سه‌لمانان، ئه‌و راودا‌وه‌یان بیر ئه‌خاته‌وه که‌به‌نی ئیس‌رائیلیه‌کان دا‌وایان له‌ موسا کرد ر‌ۆژیکیان بۆ دیاری بکا که‌ پشوی تێدا به‌دن و په‌رستنی تێدا بکه‌ن، خ‌وای مه‌زن ر‌ۆژی شه‌مه‌ی بۆ دیاری کردن و په‌یمانی لی‌ وه‌رگرتن جگه‌ له‌ خوا په‌رستی شتی کاری جه‌انی تێدا نه‌که‌ن. به‌و بۆ‌نه‌وه ماسیه‌کان له‌ ر‌ۆژی شه‌مه‌دا به‌ زۆری ده‌رئه‌که‌وتن و به‌ چاو ئه‌بیران له‌نیو ناودا، به‌ کۆ‌تایی ر‌ۆژی شه‌مه‌ وون ئه‌بون هه‌تا شه‌مه‌یه‌تر، جوله‌که‌کان فی‌لی‌کیان سازاندوه

ماسیه کانیاں له دواى رۆژى شه مه نه گرت و په پیمانۀ که یان شکاند. که واته موسلمانان ئیوه
فیل مه سازین و راوی کیانداری کیوی بکدن و وهك جوله که کان، بۆیه نه فهرموی:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ﴾ ئه ی که سانیکى ئه و تو باوه پرتان
هیناوه: ئیوه نیچیره کان مه کوژن با کراییشن به مالى وهك قازو مراوی و کهرویشک و
ئیوه ئیحرامتان به سبتی به حج یا به عمره و ئیتر گه یشتنه که عبه یان له دهوری که عبه بن.
به مهرجی ئه و نیچیره گوشتی بخوری. به لام لای حنه فیه کان ئه لێن هه موو گیانداریکی
کیوی نه گریته وه گوشتی بخوری یانه؟ لای هه موو زانایان ماروو دوپشک و مشک و
کولاره و سه گی نهین گرو قهله رهش کوشتیان دروسته له ئیحرام و له شاری مه که یشدا.
بو زانین: سنوری شاره وانی مه که له باکوره وه (التنعیم) شهش کیلومه تر له مه که وه
دوره له باشوره وه (أرضاء) دوازه کیلومه تر له مه که وه دوره. له رۆژئاوا وه (الجعرانه)
پازده کیلومه تر له مه که وه دوره.

﴿وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمِّدًا فَجَزَاءٌ مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ﴾ وه هه ره که سی له ئیوه
کوشتیى له ئیوه نیچیری به ده ستیان قهست و بزانی له ئیحرامدا به و قه ده غیه کوشتی
نیچیر، دواى پیوسته له سه ره ئه و که سه تۆله و پاداشتی وینه ی شتی یی کوشتیى له چوار
پیکان وهك حوشر و بز و مهرو گا.

﴿يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ هَذَا بِأَلْفِ الْكَعْبَةِ﴾ فه رمان بدهن به و پاداشته دوو پیاوی
داد په ره ره له ئیوه ی موسلمان و بریار بدهن که ئه و گیان له بهر کراوه به تۆله وینه ی
کوژراوه که به ئه و تۆل و دیاریه بگه یه نریته که عبه له وئ سهر ییپرن و بیه خشنه وه به سه ره
هه ژرانی که عبه دا. نه مانهش هه ندیکن له وینه ی کوژراوه که: هوشتر مورغ پاداشته که ی
هوشتره. گای کیوی و که ری کیوی پاداشته کانیاں گایه که. ناسک پاداشته که ی بز نیکه.
کهرویشک پاداشته که ی کارژه له ی بز نه بهشی کراوه یی ئه و پاداشته له نامه یاسایه کاند
باسکراون.

﴿ أَوْ كَفَّارَةَ طَعَامٍ مَسَاكِينَ أَوْ عَذْلٌ ذَلِكَ صِيَامًا ﴾ یا پێویسته لەسەری بریتی بدا بۆ ئەو کوژراوە کە خواردەمەنیە بەدری بە هەزاران لە خواردەمەنی زۆربەى دانیشتوان بە ئەندازەى نرخى کوژراوە کە و بەدری بە هەر هەزارى (۸۰۰) گرام خواردەمەنى. یا وێنە و بەرانبەرى ئەو خواردەمەنییە پۆژوگرتن، لە جیاتی هەر (۸۰۰) گرامى پۆژی بە پۆژووبى. بە کورتى ئەو کەسەى گیان لەبەریکی کێویى بکوژی لە کاتى ئیحرامدا یا لە مەکە پێویسته لەسەرى بەکى لەو شتانه بکا: {۱} وێنەى کوژراوە کە لە گیان لەبەرى ناوخۆ، {۲} خواردەمەنى دان بە هەزاران بە ئەندازەى نرخى وێنەى کوژراوە کە {۳} پۆژوگرتن بەو جۆرەى باسکران. ئەو کەسە سەر بەستە لە کردنى یەکى لەو شتانه.

﴿ لِيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهِ عَقَا اللَّهُ عَمَّا سَلَفَ ﴾ لەبەرئەوێ ئەو کەسە بچێژی قورسایى و گرانی کارەکەى خۆى کە کوشتنى گیاندارێکی کێو، خوا خوشبوو لەو شتەى رابوردو و ئێو کردوانە بەر لە قەدەغە کردنى کوشتنى گیاندارانى کێوى لە کاتى ئیحرامدا.

﴿ وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمُ اللَّهُ مِنْهُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ ﴾ وه هەر کەسێ بگەرێتەوه جارى تر بۆ لای کوشتنى گیاندارانى کێویى لە کاتى ئیحرامدا، دواى خوا تۆلەى لى ئێستێ و سزای گرانی ئەدا لە پاشە پۆژدا و خوا زۆر بە دەستەلاتە خواوەنى تۆلە کردنەوێه لەو کەسانەى بەردەوامن لەسەر گوناھ کردن.

﴿ أَجَلَ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِلْسَّيَارَةِ ﴾ رەوا کراوە بۆ ئێو گرتنى نیچیرەکانى دەریا و ئاوەکانى تردا بە جۆرێ بن لە نێو ئاودا نەبێ نەزین، ئێر بە هەر جۆرێ بن. بەلای پێشەوا حەنەفى جگە لە لە ماسى و ئەوانەى وێنەیان گۆشتى ئەخورێ لە وشکانییدا رەوا نین گرتیان، وه رۆایە خواردەمەنى بە دەریا فرەى ئەدا لە ماسى و جگەى ماسى، رەوا کراون لەبەر ژيان و مانەوێ ئێوێ دانیشتوو لە نیشتمانى خۆتان، بۆ ئەوانەیش کاروانین و بە برزاوى بیکەن بە تۆیشوى خویان و هەلى گرن و لە گەل خویانا بیهن.

﴿ وَحَرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدَ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴾ وه قهدهغه
کراوه له سهر ئیوه نیچیر کردنی گیاندارانی کیوی و سهر زهوی ئه و کاتهی ئیوه له
ئیحرامدان بۆ حه ج و عه مره بۆ زانین: زانایان بیریان جیاوازه له خواردنی گوشتی نیچیر بۆ
ئه و که سانهی له ئیحرامدان تاقمیکیان لایان وایه خواردنی دروست نییه هیچ شیویه.
هه ندیکیان ده لێن زۆربهی زانایان لایان وایه دروسته خواردنی بۆ ئه وانهی له ئیحرامدان
ئه گهر خوی نه یگرئ و بۆ ئه و نیچیر نه کرئ نه به ئیشاره و نه به یاریدانی و ئیوه بترسن له
خوا به کی ئه و تو بۆ لای ئه و کۆ نه کر ئه وه له پاشه رۆژدا، تۆ له و پاداشتی کرده وه کانتان
ئه داتێ.

جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ
قِيَمًا لِلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلْتَيْدَ ذَٰلِكَ لِيَتَعْلَمُوا
أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ
شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٩٧﴾ أَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ وَأَنَّ اللَّهَ
غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٩٨﴾ مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا
تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٩٩﴾

﴿جَعَلَ اللَّهُ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ﴾ خوا که عبهی کردوو که خانهی ریزداره به جیگه‌ی پهرستن و به دروشم بۆ به جی هیثانی چه ج و عه‌مره و به‌برز‌کردنه‌وی ئاین بۆ ناده‌میزاد یانی که عبه‌هۆی بوژاندنه‌وی ناده‌میزاده له هه‌ردوو جیهاندا. هه‌موو کار و فرمانیان به بۆنه‌ی که عبه‌هوه‌ده‌چیت به رپۆه له هه‌موو رویه‌که‌وه بۆ بازرگانی و قازانجیان،

تہفسیری زماناکوپی

له کاتی تر سدا په نای بۆ ئه بدن، هه ژار و ساماندار و ده سه لاتدار له نیویدا نهحه سیته وه و کس دهستیان بۆ درێژ ناکا. جیگهی کۆبونه وهی گشتیه بۆ موسلمانان بۆ چاره سه رکردنی گیر وگرفتیا، مانای {که به} به مانا بهر زایه.

﴿وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَائِدَ﴾ و خوا کردویه تی ئه و مانگه بهرێزه و ئه و دیاریه ئه برێته که به و ئه و چوار پیا نه کراوه ته ملیان نیشانه یه که به لگه یه له سه ر ئه وهی که بۆ که به ئه بری، خوا ئه وانه ی هه موی گیراوه به جیگای سوود و قازانج بۆ ئاده میزاد، و کات و دروشی په رستن.

بۆ زانی: ئه و مانگانه ی بهرێژن و نابج جهنگیان تیدا بکری چوار مانگن. موحه رهم، ره جه ب، زیلقعه، زیلحه جه. به تایه تی مانگی زیل حجه کاتی به جیه یانی هه ج و عه مره یه و له ده شتی عه ره فده موسلمانان وهک یهک خێزان کۆنه به وه لۆ په رستی خودا بۆ پته وکردنی نیوانیان و بۆ نه هیشتی ناکوکی خو یا، سامان و دارایی زۆر ئه بدن و ئه یده ن به هه ژارانی ئه و جیگه یه.

﴿ذَلِكَ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ ئه و گه رانده وهی خوا به بۆ رێژداری که به و ئه وانی تر به دیاری بۆ که به و ئه وانی تر به دیاری بۆ که به له بهر ئه وه یه ئیوه بزانی به راستی خوا ئه زانی به شتی له ئاسما نه کان و له زه ویدا، بۆ ئه وه ی ئیوه بزانی به راستی خوا به هه موو شتی ده زانی. ئیتر چۆن شتی له ئاسما نه کان و زه ویدان نایانزانی؟ هه یج شتیکی لسی په نه نان نه بووه په نه نایش نابج.

نیمه له فه رمووده ی خوا وه بۆ رێژگرتنی که به به و بۆ مانگه رێژداره کان و فه رماندانی خوا که له کاتی کردنی هه ج و عه مره و له نیو شاره وانی که به دا نه بی. ده ست درێژی نه کرێنه سه ر هه یج گیاندار ئیتر ئاده میزادی یا جگهی ئاده میزاد، ئه مه مان بۆ ده رنه که وئ که ئه و کاتانه و ئه و جیگانه خوا کردونی به جیگهی پاراستی گیانداران (الحمیه)، هه روه ها پتعه مه ریش ﴿﴾ مه دینه و شاره وانی مه دینه ی کردوه به جیگهی پاراستی

گیانداران. نهوته رژیمه کان له ناینی ئیسلامهوه فیربون و پیک هاترون له نیو خویانا که هه ندی له شاره کان ناوچهیه کی بی لایه نی، دروست نه بی بو نهو رژیمانه ناکۆکن له نیوان خویانا نهو شارانه بکهن به هاویه شی خویان بو سویندی سهربازی، جیگه کان که به باره گای بنکه ی جهنگی و سهربازه شهر کهره کانیان هاتوچوی پیدانه کهن و رژیمه ناکۆکان بیانکهن به جیگه بو دانیشتیان بو نهمانی نازاوهو جهنگ.

﴿اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ وَأَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ به راستی ئیوه بزائن که خوا سزای یو کهسانی هه تکی جیگه ریزدارو کاته به ریزه کان بکاو بهردهوامی له سهری واز نهیهی و، ئیوه بزائن به راستی خوا خوش نه بی له گوناھی که سی به گهوره دابنی دروشمه گهوره کان و میهره بان و خاوهن بهزهیه بو تاوانباری پهنا ببا بو لای نهو شاره ریزداره.

﴿مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ﴾ نیه له سهر نیراوی خوا جگه ی راگه یاندنی فهرمانه کانی خوا به ناده میزاد هه تا بیانویان نه مینی، جگه ی نهوان داوای هیچ شتی تری لی ناکری.

﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ﴾ وه خوا نه زانی به شتی ئیوه دهی نه برن و به شتی په نهایی نه دهن له دهرونی خوتانا له بی باوه ری و له به دروخستنه وه ی پیغمهر په نهانیان نه دهن.

کاتی خوی مهزن رونی کرده وه نهو شتانه ی رهوان و نهو شتانه ی قه ده غهن، بۆشمانی رۆن نه کاته وه نهو کاره نارهو په سه ندانه وهک یهک نین و له یهک ناچن، نه فهرموی:

قُلْ لَا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ

وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيثِ فَاتَّقُوا اللَّهَ يَتَأُولِي الْأَلْبَابِ

لَعَلَّكُمْ تَفْلَحُونَ

﴿قُلْ لَا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيثِ﴾ تۆ بلتی: وهك يهك نين و يهكسان نين لای خوا کاره خراب و قهدهغه کراوه کان و کاره رهواو پاکه کان، موسلمان و بی باوه ران له پلهو پایه داو، نه گهرچی تۆ خۆش حال بکا زۆر شتی پیس و خراب و قهدهغه کراوه کان. تۆ ههر پاک ههلبژیره بۆ خۆت با که میشی و پیزی بده به سهر شتی خراپدا با زۆریشی، جهنگ سازین و ناشتی خواز یه کسان نین. دارایی پلهو پایه ی خراب نرخ ی بۆ دانانری لای خواو نه بنه هوی قورس له سهر خاوه نه کانیان.

نهو نایه ته له وه وه هاتوته خواره وه که پیاوی پرسی له پیغمهر ﴿ﷺ﴾ من دارایی زۆرم کۆکردوته وه به بازارگانی و کرین و فروشتی ئارهق، نایا له پهرستی خوادا به کار بیتم سوود به خشه، پیغمهر فهرموی: نه گهر هه ج و جهنگیشی پی بکه ی له بهر خوا سوودی باله میشوله یه کی نه.

﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ دواپی ئیوه له خوا بترسن و پهلاماری کاری چاک بدهن خۆتان بپارێزن له قهدهغه کراوه کان، نه ی کهسانی ئیوه خاوه نی عهقلن، بۆ نه وه ی رزگارتان بی له نازاری ههر دوو جیهان.

پرسیار/ دارایی پیس که له لای خوا بیژی لی نه کریته وه، سامانی پاک خوا لای چاکه و خۆشی نهو، نه بی هوی چ شتی بی ئاده میزادی خراب سهر نه کهوئ پلهو پایه ی بهرزو دارایی زۆری دهست نه کهوئ و، مروفی پاک زۆر جارن هه ژارو نه دارایه؟

وهلام/ زیانی جیهان و نه م رۆژه دهستورو یاسایه کی تایه تی دراوه تی له لای خواو نه بی پهیره ویان بکری، له هیچ کاتی کدا لهو سنورانه دهر نه چین، پلهو پایه و سامان پهیره ندیان به چاک و به خراب و باوه ردارو بی باوه ره وه نه، ههر که سی کۆشش بکاو خۆی ماندو بکا نابی به بار به سهر دانیشتوانه وه، خواپی به هره ی ناکا لهو شته دا خۆی بۆ ماندو نه کا که می یان زۆر. بازارگان پیویسته خۆی ماندو بکا، کاتی دهستکهوتی خۆی بیینی داوا له خوا بکا بکرو کرپاری بۆ به نیتری و رهواج به کالاو قوماشه که ی بدا، نابی داوا بکا له خوا به بی ماندو بوون قوماشی بۆ بنیتری. خاوه نی کشت و کال بپارێته وه خوا بارانی بۆ به نیتری بۆ

سہوز کردنی دانہوئلہ کھی، نابئ داوای سہوزبونی بکا بہئ باران. کہواتہ نہئ بیارپنہوہ
لہ خوا یاریدہی منالہ کانمان بدا بؤ خوئندن و فیروبونی وانہ کانیان و سہرکہون لہ تاقی
کردنہوہدا، نابئ داوا بکہین لہ خوا بختاہ دلتی ماموستاکانی زانکو بہلین نامہیان بداتی
بہئ خوئندن و تاقی کردنہوہ.

بؤ زانین: پلہو پایہو سامان بہ دوو جور دہست نہ کہوئ:

۱- بہ رینگہی رہواو بہ گویرہی یاسای دیاری کراو لہ لایہن خوای مہزنہوہ، بہ
گویرہی کوششی نادہمیزاد بہرہم و ہرنہ گرن، نابئ لہ سنور دہرجی نہو کاتہش وائہئ
نہو بہرہمہ زورجاران کہم نہئ.

۲- بہ رینگہی قہدغہ کراوو نارہوا، لہو کاتہدا نادہمیزادی خراب بہ خو ماندوبونئکی
کہم پلہو پایہی بہرزو سامانی زور پیددا نہ کہن، سہر لہ ہیچ شتی ناکاتہوہ، وائہئ
ناموسی خوئی و ہاونیشتمانی خوئی لہدا بہ کاربہدہستان و دوورویان بؤ نہکا، نہئنی
دانیشوان نہبا بؤیان، ہہتا نہوائش پلہو پایہو سامانیان بؤ برہخستین، کوشک نایاب و
سامانی زور پیکہوہ نہئین و نہیسازتین بؤ خوئیان بہ فروشتنی ہہموو ریژی خوئی.

ہہندی لہ ہاورپیکانی پیغمہر ﴿ﷺ﴾ پرساری زوریان لہ پیغمہر نہ کرد ہہریہ کہیان
لہ بابہتیکہوہ، بہ جورئ پیغمہریان ماندوو نہ کرد، نہ گہر وولامی بدانایہوہ وائہوو توشی
شورہی بیونایہو نابرویان بروشایہ، چونکہ وولامہ کہ باسی خراپہ نہئنی بہکانی نہوانی تیدا
نہوو، نہو پرسیارانہ زوریشیان پیوستیان بہ وولامدانہوہ نہوو، خوا نہفہرموئ:

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوا لَا تَسْأَلُوْا
عَنْ اَشْيَآءٍ اِنْ تَبَدَّلَ لَكُمْ تَسْوٰىكُمْ وَاِنْ تَسْأَلُوْا عَنْهَا حِيْنَ يُنَزَّلُ
الْقُرْءَانُ تَبَدَّلَ لَكُمْ عَفَا اللّٰهُ عَنْهَا وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ حَلِيْمٌ ﴿١٥٦﴾
سَاَلَهَا قَوْمٌ مِّنْ قَبْلِكُمْ ثُمَّ اَصْبَحُوا بِهَا كٰفِرِيْنَ ﴿١٥٧﴾

﴿يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءٍ إِن بُدِّلَكُمْ تُسْأَلُكُمْ﴾ ئەى كەسانىكى ئەوتۆ باوەرتان هێناوە ئێوە پرسىار لە پێغمەرى خۆتان مەكەن لە چەندىن شتى ئەگەر بۆتان ئاشكرابى ئێوە خەفەت بارئەكا، چونكە شورهى و ئازارى تێدايه بۆ ئێوه، چاوه‌پوانى فەرمودەى خوا بكەن لە هەموو رويه كەوه. بۆ ئموونه: مروفى ووتى: ئەى پێغمەرى خوا: باوكى من چ كەسيكە؟ فەرموى: فلان كەسه. پياوى تر ووتى: باوكم لە جيگەيه كە، فەرموى: لە نێرى ئاگردايه. هەندى زانايان ئەلین: هۆى هاتنە خواره‌وهى ئەو ئايەتە ئەوه‌بوو، پێغمەر ووتى: خوا حەجى فەرز كردوو لەسەر ئێوه، پياوى ووتى: هەموو سالى پێغمەر دەنگى نەكرد، و دووپاتى كردەوه فەرموى: هەموو سالى: فەرموى: ئەگەر بلىم: بەلى، پيوست ئەبى. دوواى ئەو ئايەتە هاتە خواره‌وه.

﴿وَإِنْ تَسْأَلُوا عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ الْقُرْآنُ تُبَدِّلْكُمْ﴾ وەئەگەر ئێوه پرسىار بکەن لەو شتانه کاتى قورتان بنیڕیتە خواره‌وه وولامى ئەو شتانه‌تان بۆ دەرئەکه‌وى. کەواتە ئێوه ئازارى خۆتان مەدەن بۆ پرسایى هېچ شتى، دواى ئەگەر پيوستى بە روون کردنەوهى هەبوو پرسىار لە پێغمەر بکەن هەتا وولامى پرسىارە کانتان بداتەوه بە رونى بە گوێرەى فەرمودەى خوا.

﴿عَفَا اللَّهُ عَنْهَا وَاللَّهُ غَفُورٌ حَكِيمٌ﴾ خوا لە پرسىارە پێشوە کانتان خوش بووه‌وه لە گوناھە کانیان خوشبوه، دواى مەچنەوه بۆلاى وێنەى ئەو پرسىارانه، خۆتان راگرن خوا هەموو شتى رۆن ئەکاتەوه بۆتان و، خوا لى خوشبونى زۆره بۆ ئەوه کەسانە پەشیمان ئەبنەوه، زۆر لەسەر خوێهه پەله ناکا بۆ سزادانتان لە کاتى بى فەرمانىدا.

﴿قَدْ سَأَلَهَا قَوْمٌ مِنْ قَبْلُكُمْ ثُمَّ أَصْبَحُوا بِهَا كَافِرِينَ﴾ بە راستى ئاقمى لە پێش ئێوه‌وه پرسىارى چەندىن شتيان ئەکرد لە پێغمەرە کانى خويان و خويان ماندوو ئەکرد كە خوا وولامە کانیان بۆ رۆن بکاتەوه، لە پاش رۆن کردنەوهى لەلایەن خواوه وەلامە کانیان پى ناخۆش بوو، دواى بە هۆى ئەو شتانه‌وه گەران بە بى باوهر. زانايان درێژەيان داوه بە

رونکردنموی مهبست لهو تاقمه، خوا رونی نه کردوه تهوه، زور نریکه جوله که کان بن، چونکه پرسپاری زورناله باره یان له موسا نه کرد. داوای بینینی خویان نه کردو زور شتی تریش.

عمره به کان بهر له هاتنی نایینی نیسلام، خویان له خویانه وه چند کاریکیان کردبوو به دستورو نه ریت بو خویان، نهوانه یش دوا ی نهوان هاتبوون لاسایی نهوانیان نه کرده وه لهو یاسایانه ی نهواندا هه ندی شتیان له خویان قه دهغه کردبوو به بی نهوه ی خوا نهو شتانه ی بو کردن به دهستور، بهو بو نهوه خوا نه فهرموی:

مَا جَعَلَ اللَّهُ مِنْ بَحِيرَةٍ وَلَا سَائِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامِرٍ وَلَكِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَكَرَّهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٢٢﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ قَالُوا حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أُولَئِكَ هُمُ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٢٣﴾ يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْهِمْ أَنْفُسُكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٢٤﴾

﴿ ما جعل الله من بحيرة ﴾ خوا نهیناردوه ته خواروه نه ی کردوه به دهستورو یاسای نایینی (به حیره) به هوشری نه لئین گویان قلیشان دبی. عمره به کان بهر له هاتنی نایینی نیسلام ههر هوشری پنج به چکه ی بیوایه و پنجه میان نیروایه گویچکه یان دانه قلیشان و بهر لایان

ئەکردو هیچ سودیکیان لی وەرئەگرت، ئەبوابە هیچ کەسێ سواری نەبوابەو کەس شیرەکە ی نەدۆشایە، باریشیان نەکردایە، لەسەر ئاودانیدا هیچ کەسێ دەری نەکردایە لە هیچ لەوەرگایە دەریان نەکردایە، ئەو کارەیان بە دروشمی ئایینی دانەناو ئەبوابە پەپرەوی بکرایە.

﴿ وَلَا سَائِبَةٍ ﴾ وەخو نە ی کردو بە یاسای ئایینی (سائبە): بە هوشتر ئەلێن عەرەبەکان بەرەلایان ئەکردو خۆی بۆخۆی بلەوهری هەر کاتێ (۱۰) بەچکە ی بوابە هەمویان مێ بونایە، ئەیان کرد بە بەشی بتهکانیان، ئەبوابە هیچ کەسێ سواری نەبوابەو باری نەکردایە. موو کورگە کەیان نەئەپرەو، شیرەکە ی بۆ جگە ی میوان نەئەدۆشراوە.

﴿ وَلَا وَصِيلَةٍ ﴾ وەخو نە ی کردو بە دەستوری ئایینی (وەسیلە): بە مەرێ ی بە بزنی ئەلێن بە جارێ دوو بەچکە ی نیرومێ ی بوابە. عەرەبەکان دەستوریان وابوو ئەگەر بە تەنها بەچکە ی نیرە ی بوابە ئەیان کرد بە بەشی خواکانیان، ئەگەر بەچکە ی مێنە ی بوابە ئەیانکرد بە بەشی خۆیان. ئەگەر بەیەك جار دوو بەچکە ی بوابە یەکیکیان نیرو ئەوی تریان مێ بوابە نیرە کەیان سەرئەپری و ئەیان ووت: لکاو بە برای خۆیەو.

﴿ وَلَا حَامٍ ﴾ وە خوا نە ی کردو بە دەستوری ئایینی (حام) بە هوشترێک ئەلێن بپارێزی. عەرەبەکان دەستوریان وابوو هوشتریکیان هەبوابەو نیر بوابەو لە پستی ئەو هوشترە (۱۰) هە سەر هوشتری لی پەیدا بوابەو وازیان لی ئەهێناو لە ئاوو لەوەرگا ئەیان ئەگیراوە، ئەیان ووت پارێزراوی پستی خۆیەتی. خوای مەزن پونی کردووە ئەو شتانە پەپوەندیان بە ئاینەو نە ی، ئەوانە هەموویان پەوان لە هەموو پویەکەو وە وەك لەوەو پیش، بە پروپاگەندەو نو سراو قەدەغە نابن.

﴿ وَلَكِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَقْتُرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَأَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴾ وەبەلام ئەو کەسانە باوەرپان نەهێناو ئەو شتانەیان قەدەغە کردووە دروستی ئەکەن بە بوختان و بەی بەلگە درۆو ئەیدەن بەسەر خواداو ئەلێن: ئەو شتانە خوا بپاری داو لەسەریان و، زۆرتر

لهو بی باوه رانه نازانن و ناگاداریان نییه له باره ی کاره رهواکان و کاره
قهدهغه کراوه کان، عهقل به کارناپهرن همتا کاری رهواو نارپا جوئ بکه نه وه، جگه له
لاسایی کردنه وهی پیشووه کانیاں فیری هیچ شتی تر نه بوون، نهو یاسا خراپانه لهوانه وه بۆ
نهمان هاتوه، بۆیه خوا نه فهرموی:

﴿ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَىٰ مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَإِلَىٰ الرَّسُولِ ﴾ وهه رکاتی بیژرابی بهوان، نیوه
وهرن بۆلای شتی خوا ناردویه تیه خواره وه له کاره قهدهغه کراوه کان و کاره رهواکان له
قورئانداں و وه بۆلای نیردراوی خوا که قورئانی بۆ هاتوه و پیویسته برپا به گفتوگو کانی
بکه ن و یاسایی نایین.

﴿ قَالُوا حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا ﴾ ئه دیاں ووت: به سه بۆ ئیمه شتی ئیمه دهستان
که وتوه و باو که کاغمان له سه ری بوون، باوه رمان به جگه ی نهوانه نیه.
﴿ أَوْ لَوْ كَانَ أَبُوهُمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴾ ئایا چۆن به سیانه شتی باو که کانیاں
له سه ری بوون نه گهر باو که کانیاں هیچ شتی نه زانن و راغوبی وه نه گرن. بینگومان نهوان
نه زان و رینگه یان وون کردوه، ئیتر چۆن لاسیایان نه که نه وه.

عه ره به کان باوه ریاں به بوونی خوا هه بووه به گویره ی نه وهی که نهو شته
قهدهغه کراوه یان داوه ته پال خوا، له گه ل نه وه یشدا خوا ناوی به یی باوه ر بردوون، چونکه
نهو قهدهغه کردنه یان به درۆ به بوختان داوه ته پال خوا. کهواته ههر که سی بداته پال خوا
شتی به هه وه سی خۆی به یی به لگه یه له فهرموده ی خواو پیغه مهر ﴿﴾ نهو که سه به یی
گومان به یی باوه ر نه ژمیرئ. نهو جو ره کرده وانه لای زانایانی یاساناسینی نایینی به کاریکی
تازه پهیدا بوو دانه نرئ (البدعه). ههر شتی لهو بابه ته یی گومراییه و گومرایش نه بیته هۆی
چونی نیو ناگر.

دوا ی نه وهی خوا پونی کرده وه چۆنیتی نهو بی باوه رانه له لاسایی کردنه وهی
باو که کانیاں، دوا ی نه وه فرمان یی نه دا به په رستی خوا، بۆ یشمان رۆن نه کاته وه هیچ
که سی به هۆی گونا ه ی که سی تره وه سزای نادری. وه نه فهرموی:

﴿ یا ایها الذین آمنوا علیکم أنفسکم لا یضرکم من ضلّ اذا هدیتکم ﴾ نهی که سانیکی نهوتو باوه پرتان هیناوه خوتان بیاریزن بابه ندی چاککردنی رهوتی خوتان بن و بی فهمانی خوا مه کهن، زیان به نیوه ناگهیه نی که سی له ریگهی راست لای دابی له کاتیکدا نیوه رانغونیتان وهر گرتوره، بههوی فهروماندانتان به چاکه و به خراپه نه کردن.

﴿ إلى الله مرجعکم جمیعاً فبینکم بما کنتم تعملون ﴾ بولای خوا نیوه گه رانه وه نیوه به گشتی له پاشه روژدا به چاک و خرابتان، دوابی خوا ههوال نهدا به شتی نیوه نهیکهن له چاک و له خراب پاداشت و توتی خوتان وهر نه گرن به بی کهم و کوری به دادپهروه رانه وه.

نهو نایه تهی دوابی به گویره ی روالهت و امان پیشان نهدا کاتی ناده میزاد رانغونیان وهر گرت هه ناگایان له خویان بی و به تنها و پیویست نی یه له سریان داوا بکهن له که سی تر چاکه بکهن و ریگه بگرن له خراپه کردن، هه خوی لپرسراوه. نهوه ی راستی بی له مانا کردنی نهو نایه ته نه مهیه: پیویسته له سه ر مروف فه رمان بدا به چاکه کردن، نه گهر سود به خش بوو زور باشه، خونه گهر سودی نه بو نهو که سه پیویستی سه رسانی خوی جی به جی کردوه.

کهواته مانای وانی یه فهروماندان به چاکه کردن و خراپه نه کردن پیویست نی یه، نهو نایه ته یارمه تی نهوه ده دات فه رمان دان پیویست نی یه. زانایان بو مانا کردنی نهو نایه ته خویانیان ماندوو کردوه.

نه گیر نهوه دوو پیای گاور به ناوی ته میمی کوری نهوسی داری و عه دی کوری به داء بازرگانیان نه کرد له نیوان مه دینه و شامدا، چوه دهر وه له گهل نهوان بو بازرگانی (بوده یلی کوری نه بی نه مریم) که موسلمان، له ریگه دا بوده یل نه خوش کهوت و رای سپارد نهو داراییه له گهل یه تی بده نه وه به خیزانه که ی، له نیو شته کانیدا جامیکی زیوی به نرخی تیدا بوو نه خشتر ابوو به زیر به بی ناگاداری هاوړیکانی نامه یه کی نویسی و هه موو شته کانی تو مار کردبوو، خستبوویه نیو شته کانی، بوده یل کوچی دوا ی کردو هاوړیکانی

جامه که یان فروشت و نرخه که یان بو خویان هه لگرت چونه وه بو مه دینه و شته کانیان
دایه وه به خیزانی بوده یل، کاتی نامه که یان خوینده وه و جامه که یان نه دی و داویان کردو
گاواره کان ووتیان: جامی زیوی تیدا نه بووه، روداوه که یان برده خزمهت پیغمهر ﴿ﷺ﴾
نهویش نه میم و عهده ی بانگی کرد، دواپی نویژی عهسر شویند دان که خه یانه تیان
نه کرده، دوا ی پیغمهر بهره لای کردن بو رونکردنه وه ی نهو مه بهسته خوا ده فهرموی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا شَهَادَةُ

بَيْنِكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ حِينَ الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ ذَوَا

عَدْلٍ مِّنْكُمْ أَوْ ءَاخِرَانِ مِّنْ غَيْرِكُمْ إِنْ أَنْتُمْ ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ

فَأَصَابَتْكُم مُّصِيبَةُ الْمَوْتِ تَحْسِبُونَهُمَا مِنْ بَعْدِ الصَّلَاةِ

فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ إِنِ ارْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرِي بِهِ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ

وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللَّهِ إِنَّا إِذًا لَّ مِنَ الْآثِمِينَ ﴿١٥٦﴾ فَإِنْ عَثَرَ عَلَىٰ

أَنَّهُمَا اسْتَحَقَّا إِثْمًا فَآخِرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا مِنَ الَّذِينَ

اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْأَوَّلَيْنِ فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ لَشَهَدْنَا أَحَقَّ

مِن شَهَادَتِهِمَا وَمَا اعْتَدَيْنَا إِنَّا إِذًا لَّ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٥٧﴾ ذَلِكَ

أَدْنَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلَىٰ وَجْهٍ أَوْ يَخَافُوا أَنْ تُرَدَّ أَيْمَنُ بَعْدَ

أَيْمَنِهِمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَسْمِعُوا اللَّهَ لَا يَهْدِيَ الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿١٥٨﴾

﴿يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا شَهَادَةُ بَيْنَكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدُكُمْ الْمَوْتُ حِينَ الْوَصِيَّةِ﴾ نهی که سانیکی نهوتو باوهرتان هیناوه شایه تی دانی نیوان نیوه بۆیه کتری و ده رکهوتنی مه بهستان ههر کاسی ده رکهوت بۆ که سی له نیوه نیشانه ی مردن له کاتی سپارداندا. (الوصیه).

﴿أَتَانِ ذُو عَذْلٍ مِنْكُمْ أَوْ آخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ﴾ بریتی به له دوو که سی خاوه نداد له نیوه ی موسلمان و خزمانی خوتان، چونکه خزم باشتر له فرمانی نیوه ناگادارن یا دوو که سی تر له جگهی هاوئایینی خوتان نه گهر موسلمانان دهست نه کهوت. له کاتی دهست نه کهوتنی دوو پیای دادره وهر، دروسته دوو پیای تر له جگهی دادپهروهران.

﴿إِنْ أَنتُمْ ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَاصَابَتْكُمْ مُصِيبَةُ الْمَوْتِ﴾ نه گهر نیوه چوون بۆ کاروان و بۆ بازارگانی له زهوتی جگهی خانه ی خوتان، دواپی توشی نیوه بوو سه رهتای مردن و بۆ دارایی خوتان دوو کهستان کرد به سپارده بۆ خوتان و داراییه کانتان دایه دهستیان بیده نه وه به خیزانه کانتان، دواپی نه وه ی داراییه کانتان دایه وه به وان هه ندیکیان گروماتان له و که سه پهیدا کرد.

﴿تَخْسُوهَا مِنْ بَعْدِ الصَّلَاةِ﴾ نیوه نه و دوو که سانه راگرن له پاش نوپژ کردن و له لای کومه لای له ناده مزاد نیز ههر نوپژ بیست. زوربه ی زانایان ده لاین: نه و نوپژه نوپژی عه سه، چونکه له و کاته دا زوربه ی کار کردن کۆتایی پی دیت.

﴿فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ إِنْ أَرَبْتُمْ لَا نَسْتَرِي بِهِ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى﴾ دواپی نه و دوو که سه سویند بخون به خوا نه گهر نیوه گروماتان پهیدا کرد له و دوو که سه که راست ناکه ن له و شته ی نه ی گیر نه وه له و راسپارده یه بهر له مردن کراوه، چۆنیتی سویند خواردنه که بهم جو ره یی: نیمه نا کرین به و سوینده هیچ نرخ ی له سوودی نه م جیهانه و، با نه و که سه سویندی بۆ نه خون خزمه نزیک ی نیمه یی.

﴿وَلَا لَكُمْ شَهَادَةُ اللَّهِ إِذَا لَمِنَ إِلَّا عُيُنُ﴾ وه نیمه دانا بوشین شایتی دانی خوا فه رمانی پیدایی. به راستی نه گهر نیمه بیشارینه وه نه و کاته نیمه گونا هبارانین.

لهو ئایه‌تموه و امان بۆ دهرئه کهوئ سوئبدانی شایتی گومانی لی بکری به گویره‌ی یاسا دروسته. هندی له زانیان نه‌لین: نهو سوئبدانه بۆ جگهی موسلمان، نه‌گهر نهو که‌سانه موسلمان بوون سوئند نادرین، بۆشمان رۆن نه‌بیته‌وه سوئند خواردن به جگهی خوا قه‌ده‌غیه.

﴿فَأَنْ غَيْرَا عَلَى أَنَّهُمَا أَتَحَقَّقَا إِنَّمَا فَأَخْرَانِ يَتَوَمَّنِ مَتَأْمَهَا﴾ دواى نه‌گهر ئاگاداری په‌یدا کرا له‌سه‌ر نه‌وه‌ی به‌راستی نهو دوو راسپیراوانه شایسته نه‌وه‌ن گونا‌هیان کردبى و به‌درو سوئبدیان خواردوه، دواى دوو که‌سى تر له‌خزمانى مردوه‌که بۆ به‌سه‌ر گرته‌وه‌ی مافی خویان هه‌لته‌سن و جیگهی راسپیردراوه‌کان نه‌گرته‌وه. نهو دوو که‌سانه‌ی. ﴿مَنْ الَّذِينَ أَتَحَقَّقَ عَلَيْهِمُ الْأَوْلِيَانِ﴾ له‌که‌سانیکى نه‌تۆبن و نهو دوو که‌سه شایسته‌بن و میرات گری مردوکه‌و، دوو که‌سه پيشوه‌کان زیانیان داوه به‌سه‌ریانا به‌درو، ﴿فَيَقْسِمَانِ بِاللَّهِ لَشَهَادَتُنَا أَحَقُّ مِنْ شَهَادَتِهِمَا﴾ دواى نهو دوو که‌سه‌ی جیگهی دوو که‌سه گومان لی کراوه‌کان نه‌گرته‌وه سوئند بخۆن به‌راستی شایتی دانی ئیمه‌راستره‌له شایتی دانی نهو دوو که‌سه‌ی پيشوه گومان لی کراوانه. هندی زانیان نه‌لین: به‌یه‌که‌وه نوسانى ووشه‌کانى نهو رسته‌یه زۆر گرانه.

﴿وَمَا أَعْتَدْنَا إِنْ إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ﴾ وه ئیمه له سنورى خوا دهرنه‌چووين له‌م سوئند خواردنه‌مانا، نهو دوو که‌سه‌ی تر له‌سنور دهرچوون. به‌راستی نه‌گهر ئیمه له‌سنور دهرچین نهو کاته ئیمه له‌سته‌مکارین و سته‌مان له‌خۆمان کردوه. کاتی نهو ئایه‌ته‌هاته خواره‌وه‌عمه‌ری کورپی عاس و موته‌لیبی کورپی ده‌داعه‌ی خزمانى بو‌ده‌یل دواى نوێزى عه‌سر سوئبدیان خواردو جامه‌که‌یان دایه ده‌ستاین.

﴿ذَلِكَ أَذْنَى أَنْ يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلَى وَجْهِهَا﴾ نهو فه‌رماندانه به‌گه‌رانه‌وه سوئند خواردن بۆلای میراته‌هران و بۆلای کاربه‌ده‌ستانی مردوه‌که، شایسته‌تره له‌هه‌موو که‌سى که‌شایه‌تى به‌دن به‌جۆری راستی نهو شایته‌هه‌لیان گرتوه.

﴿ أَوْ يَخَافُوا أَنْ تَرُدَّ أَيْمَانُ بَعْدَ أَيْمَانِهِمْ ﴾ یا شاینره لهوهی راسپیرواره کان بترسن که سویند خواردنه که بگه پرهوه بولای میراتبهرانی مردوه، دووایی راسپیرواره کان نابرویان بجی بههوی دهر کهوتنی خدیانه ته کهیان و، بژاردنی نهو شتی شارودیانه تهوه.

﴿ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَسْمِعُوا اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴾ وه ئیوه له خوا بترسن و سویندی درو مهخون و شایتی بهراستی بدهن و، فهرمانه کانی خوا بیسن و چاکیان وهر بگرن و، خوا رانغویی کومه لی دهرچوان له سنور ناکاو خوا ناهرستن، ریگهی بههشت لهخوتان مهگرن، به تاییه تی شایتی راست بدهن.

یاسای خوا به جوژی دارپیرواره کاتی باسی هندی له فهرماندانه کهی خوی کرد، دوایی باسی نهو شتانه نه کا په یوهندیان به خواوه هه بی به تنها، یا باسی پیغمه ران شی نه کاته وه، یا باسی رودای روژی دوا بی نه کا، بو نه وهی گوی گران ته می خوار بین و فهرمانه کانی خوا وهر بگرن، بویه لی رهیش که باسی هندی له فهرماندانی خوی کرد باسی روژی دوا بی نه کا و نه فهرموی:

يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ قَالَوا أَلَا عِلْمَ
لَنَا إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّمُ الْغُيُوبِ ﴿١٠٩﴾ إِذْ قَالَ اللَّهُ يَعْيسَى ابْنُ مَرْيَمَ
اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَىٰ وَالِدَتِكَ إِذْ أَيَّدْتُكَ بِرُوحِ
الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَإِذْ عَلَّمْتُكَ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَإِذْ تَخْلُقُ
مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِإِذْنِي فَتَنْفَخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا

يَا ذِي الْقُرْبَىٰ وَتُزَيَّجُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ يَا ذِي الْقُرْبَىٰ وَإِذَا تَخْرُجُ
الْمَوْتَىٰ يَا ذِي الْقُرْبَىٰ إِذْ كَفَفْتُ بَنِي إِسْرَءِيلَ عَنْكَ إِذْ
جِئْتَهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ
مُبِينٌ ﴿١١٠﴾ وَإِذْ أَوْحَيْتُ إِلَى الْحَوَارِيِّينَ أَنْ آمِنُوا بِي
وَبِرَسُولِي قَالُوا آمَنَّا وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿١١١﴾

﴿يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ﴾ ئیوه خوئان پیاریژن له رۆژی خوا کو
نه کاتهوه ههموو نیراوه کانی خوئی، و دواپی خوا نه فهرموی به نیراوه کان به چ شتی
وولامی ئیوه دراوه تهوه له لایهن نه تهوه کاتانهوه له جیهاندا کاتی ئیوه بانگی نه وائنان
نه کرد بۆلای پهرستی من.

﴿قَالُوا لَا عِلْمَ لَنَا إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ﴾ پیغمهره کان ووتیان: هیچ زانیاریه نی به
بۆ ئیمه به شتی تۆ نه زانی، به راستی تۆ نه زانی بهو شتانه دیارین، دواپی تۆ نه زانی به شتی
وولامی ئیمه یان بێ دابیتهوه بهوهی ناشکریان کردوه بۆ ئیمه و به شتی په نهانیان داوه له
دلایان، ئیمه شتی نادیاپی نازانین و هندی شتی دهر کهوتوو نه زانین و تۆ ههموو شتی
نه زانی.

ئهو فهرموده ی خوا ی مهنه لهو ئایه ته دا زۆر تر سناکه لهو باره یه وه خوا ههموو
ئاده میزاد لهو رۆژه دا کو نه کاتهوه بۆ پرسیار لی کردیان بهر له دهر چونی فهرمانی خوا به
لی بوردیان و لی نه بوردیان، چونکه خوا لهو رۆژه دا ههریه که له پیغمهران له گهل
نه تهوه کانیان روهرو نه کا، به پیغمهره کان نه فهرموی: نه مانه چ شتیکیان به ئیوه ووتوه، بۆ
نه وه ی بیانیان نه میتی.

پرسیار/ بەراستی پیغمەران ئەزانن بە کەسێ باوەری نەهێنایی و جەنگی لە گەڵ کردبێ
نێر چۆن بڵێن: ئێمە هیچ شتی نازانین؟

وہلام/ مەبەستیان ئەو نی یە هیچ ئەزانن. بەلکو مەبەستیان ئەو یە زانیی ئەوان بەرانبەر
بە زانیی خوا وەك ئەبوون وایە، چونکە پیغمەران بەشیکی کەمی ئەوان ئەزانن بەلام خوا
نەهێنی ئەوانیش ئەزانێ.

دواى ئەو ی بە کورتی داواى وولامی کرد لە پیغمەران، بە درێژی لەئێوە هەموو یاندا
باسی عیسا ئەکاو بیری ئەخاتەو لە پاشەرۆژدا ئەو چاکە یە داویتی بە عیسا و دایکی
ئەفەر موی:

﴿إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ إِذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَىٰ وَالِدَتِكَ﴾ ئەو رۆژە بریتییە
لەو کاتە خوا خوا ئەفەر موی: ئەی عیسای کوری مەریم: تۆ بیری چاکە ی من بکەرەو
بەسەر خو تۆ بەسەر دایکتەو کە رێزداری ناو ژنایی سەردەمی خو ی بۆ هەلبژێرا،
چاکە کانی ئەمانەن:

﴿إِذْ أَيْدُكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ﴾ کاتی من یارمەتی تۆم دا بە گیانی پاك کە جبرەئیلەو ئەو
فریشتە یە کە من رەوانەم کردوہ بۆلای پیغمەرەکان هەتا یارمەتیان بداو بەھێزیان بکا
لەسەر راوەستانیان بۆ گە یاندنی فەرمانی خوا، دایکی تۆمان پاك کردوہ لە بوختانی
خراب.

﴿تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا﴾ تۆ گفتوگۆ ئەکە ی لە گەڵ ئادەمیزاد لە ناو
بیشکەدابو ی و منال بوی ئەویش کارێکی بە هەموو کەس نەکراوہ، بۆ ئەو ی دایکت پاك
بکەیتەو لە بوختان و بە داوین پاك بناسرێ و، گفتوگۆ ئەکە ی کاتی پیاوہتی بۆ
راگە یاندنی فەرمانی خوا. یانی گفتوگۆی کاتی منالیت وەك گفتوگۆی کاتی پیاوہتییە لە
تەواوی ئەقڵدا بەی جیاوازی زانیان ئەلێن: وشە ی (کەھلا) بەلگە یە لەسەر ئەو ی کە
عیسا لەمەدوا دیتە خواری چونکە عیسا بەرز کراوہتەو بەر لەو ی بگاتە کاتی کەھلی،

كههل به ئادهمیزادی ئهلین تهمدنی له (٣٠) سال بهرهو ژورو ههتا (٤٠) سالی. ئینو عهباس ئهلی: عیسا تهمدنی (٣٠) سال بووه خوا کردی به پیغمهر (٣٠) مانگ دوی گهیااندنی فهرمانی خوا وهك پیغمهر بهرزکراوهتهوه.

بۆ زانین: گومان بردن ئەوێی کە عیسا پێغەمەر بوو لە بێشکەداو لە کۆشکی دایکیا، چونکە گفتوگۆی کردوو، ئەو گومانە نەزانین و بوختانە، چونکە گفتوگر کردنی عیسا لە کۆشکی دایکیا بۆ رزگار کردنی دایکە لە بوختانی جووکان. ئەک لەبەر ئەوێی کە فروستادەبێ، خوا هەموو داواکاریکی لەسەر منداڵ هەلگرتو، چۆن داوایی ئی ئەکری بە مدالی؟ ئادەمیزادیش فەرمان لە منداڵ وەرناگرن، ئەوێی باسماں کرد بیروپرای زوربەیی زاناپانی موسلمانانە.

نهو ئينجیلانه جيڳهي پروان لای گاوره کان پريانداوه که عيسا کراوه به پيغهمبر له
ته مهني (۳۰) سالدا. ئينجیلی (لوقا) فہستلی سني، ژماره (۲۳).

﴿وَإِذْ عَلَّمْنَاكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ﴾ وه تو بیری نهو. کاته بکهره وه من توّم فیّری نامه‌ی پیغمهره پیشوه کان و نویسمان کردی به پیّتوس و، توّمان فیّری دهستورو پهروه رده کردنی ناده میزادو بهرپوه بردنیان کردی له ژبانی رپوژانه یاندادو هاندانیان بو په پرهوی فهرمانی خوا.

﴿وَالْتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ﴾ وه توّمان فیّری ناوه رپوکی ته واراتی نامه‌ی نیرواوو بولای موسامان کردی، فیّری هندی کاری نهیّنی خویسمان کردی سه ره پای زانیاری ژبانی رپوژانه‌ی نهّم جیهانه. فیّری ناوه رپوکی نامه‌ی ئینجیلمان کردی که نامه‌ی نیروای خواجه بولای تو، فیّری زانیاری خوا ناسیم کردی جگه‌ی زانیاری نه‌مرو.

﴿وَإِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِأَذْنِي فَتَنفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِأَذْنِي﴾ وه بیری نهو کاته بکهره وه تو دروست نه که ی وینه ی شیوه ی بالتندیه له خاک به هوی دهستوری منه وه، دواپی تو فو نه که ی به شیوه ی نهو بالتندیه دا، دواپی نه بی به بالتندیه کی زیندوی خاوهن گییان به هوی دهستوری منه وه .

﴿وَتُبْرِءُ الْأَكْمَةَ وَالْأَبْرَصَ بِأَذْنِي﴾ وە تۆ رزگار ئەکە ی ئادەمیزادی بە کویری لە دایک بویی لە نەخۆشی کویری و رزگار ئەکە ی و پاک ی ئەکەیتەووە کەسی بەلە کاوی لە نەخۆشی بەلە کی بەهۆی دەستوری منەو.

﴿وَإِذْ أَخْرَجَ الْمُوتَىٰ بِأَذْنِي﴾ وەبیری کاتی بکەرەووە تۆ دەرئەهیتی مردووەکان لە گۆرەکانیان و زیندو ئەبنەووە بە گیانیکی تازەووە بەهۆی دەستوری منەو.

وێنە ی ئەو ئایتە لە باسی ئایەتی (۹) ی سورەتی ئالی عیمراندا مانای کراوە. دوو پات کردنەووە ی ووشە ی (بأذنی) چوار جار نیشانی ئەو یە کە دروست کردن و زیندو بووەووە رزگار کردن هەر بە دەستی خایە بە تەنها.

﴿وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَنْكَ إِذْ جِئْتَهُم بِالْبَيِّنَاتِ﴾ تۆ بیری ئەو کاتە بکەرەووە من بەرگرم کرد لەتۆ بەنی ئیسراییلەکان کاتی چو ی بۆلایان بە چەندین بەلگە ی پونەووە بە چەندین کاری بە هەموو کەس نە کراو کاتی نیازی کوشتنی تۆیان کرد.

﴿فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ دوایی ووتیان کەسانیکی ئەو تۆ باوەریان نەهێنابوو: ئەو رزگار کردن و زیندو کردنەو ئەو کارە بە هەموو کەس نە کراوانە کە عیسا دەریان ئەخا بۆ ئیمە جادوێکی پون و ئاشکرایە، پوچن و ئیمە بروامان پێیان نیە. لە گەڵ ئەو هەموو کارە بەک خراوە جووەکان هەولێ کوشتنی عیسایانداو ناویان ئەبرد بە درۆزن و جادوگەر، بۆوختانی زۆر ناپەوایان هەلبەست بۆ دایکە راست گۆکە ی. عیسا هیچ سوچیکی نەبوو جگە لەو ی گفتوگۆ ی راستی ئەکرد، بانگی ئەکردن بۆلای پەرستنی خواو فەرمانی پێ ئەدان پەرە ی راستی بکەن.

ئەو کارە خراپانە هەرچەندە لە پەرەوشتی جووەکانە. بەلام تەنها هەر ئەوان بەو جوۆرە نین، زوربە ی ئادەمیزاد دوژمنایتی خوێان دەرئەبڕن دەر بارە ی ئەو کەسانە راغوبیان ئەکەن بۆلای چاکەو ناواتیان راغوبی ئەوانە.

﴿وَإِذْ أَوْحَيْتُ إِلَى الْخَوَارِجِ أَنْ آمِنُوا بِي وَبِرَسُولِي﴾ وە بیری ئەو کاتە بکەرەووە من خستە نێودلی هاوڕێ پاک و هەلبژێرراوەکان و ئەو کەسانە نیازیان پاکە لە دوستانێتی

توذا کہ باوہر پھین بہ من و بہ نیروای من کہ عیساہو، فہرمانم بہواندا کہ تو
فروستادہی منی لہو کاتہدا کہ جوہکان تزیان بہدرو نہخستہوہ.

بۆ زانین: (الوحی) ہاتوہ بہ چند مانایہ: ہاتوہ بہ مانای خستہ نیو دل، مہبہست
لیرہدا نہو مانایہ.

﴿قَالُوا أَمَّا وَأَشْهَدُ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾ ہاورپی نیاز پاکہکانی عیسا ووتیان: ئیمہ باوہرمان
ہیناوہ بہ خوائتی توو بہ پیغمہرائتی عیساو، تو نہی خوائہ شائتی بدہ بہ راستی ئیمہ
موسلمانین و فہرمانبہرداری تۆین و نیازمان پاکہ. خویشمان شائتی بۆ یہ کتری نہدہین.

ب- بۆچی خوائ مزین باسی عیسا کردوہ بہ تہنہا چاکہی لہ گہل کردوہ لہ
جگہی پیغمہران کہچی خوا چاکہی بی نہندازہی بہخشیوہ بہ ہموو پیغمہران.

و- بہراستی خوا چاکہی کردوہ لہ گہل ہموویان و بہ کورتی باسی ہموویانی
کردوہ. بہلام بہ تاییہتی روی فہرموودہی نہکاتہ لای عیسا بہ درپڑی، چونکہ پہرہوانی
عیسا لہ سنور لایانداوہ لہ بارہی عیسا و کردویانہ بہخوا. بہلام پہرہوانی پیغمہرہکانی
تر پیغمہرہکانی خوئیانیان نہکردوہ بہخوا، بۆ نہوہ بہلگہ دابنری لہسہر لادہرانی سنوری
خوا.

ہاورپی دلسوزہکانی عیسا ہرچہندہ بہ نہیتی و بہ ناشکرا، بہبی گومان باوہریان
ہینابوو. بہلام ہرچونئی بن نامادہمیزادن و شایستہی ہموو کاریکن لہ چاک و لہ خراب
دوایی ویستیان بہردہوامبن لہسہر باوہرو نہکہونہ گومانہوہ، لہ گہل نہوہیشدا ووتیان بہ
راستی باوہرمان ہیناوہ بہ عیسا، داویان لہ عسا کرد خوائیکی پر لہ خوردہمہنی لہ
ناسمانہوہ بیتہ خوار بۆیان، بۆ نہوہی دلیان بہ یہ کجاری نارام بگری ویتہی نیبراہیم
پیغمہر داوای کرد لو خوا چون مرو زیندو نہکہیتہوہ؟ بۆ نہوہی دلی نارام پیدابکا، بۆ
رون کردنہوہی نہو مہبہستہو داخوای ہاورپکانی عیسا فہرموی:

إِذْ قَالَ

الْحَوَارِيُّونَ يَٰعِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ
يُنْزِلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ
مُؤْمِنِينَ ﴿١١٣﴾ قَالُوا نُرِيدُ أَنْ نَأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا

وَنَعْلَمَ أَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿١١٣﴾
قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ
تَكُونُ لَنَا عَيْدًا إِلَّا وَلِنَا وَءَاخِرُنَا وَءَايَةً مِنْكَ وَارْزُقْنَا وَأَنْتَ
خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿١١٤﴾ قَالَ اللَّهُ إِنِّي مُنْزِلُهَا عَلَيْكُمْ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدُ
مِنْكُمْ فَإِنِّي أُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿١١٥﴾

﴿إِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ يَٰعِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ يُنْزِلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ
السَّمَاءِ﴾ تو بیری تھو کاتھ بکھرہوہ ہاوری نیاز پاکہ کانی عیسا ووتیان: تھی عیسا
کورپی مریم نایا پدرہ کردہ کھری تو وولامی پارانہ وی تو تھداتہ وہ کہ بہنیرتہ خوارہ وہ
بوسہر ٹیمہ خوانیکی پر لہ خواردہ مہنی لہ ناسمانہ وہ؟

دوواپی عیسا بے ناخوشی وونی خوی دہربری، دہربارہی تھو پرسیارہی ہاوری کانی
کھوای نشان تھدا گومانیان ہہ بی و بہ پاکی باوہریان تھہتانی، باوہرداران شایانی تھوہ
نین جورہ پرسیارہی وا بکھن بویہ:

﴿قَالَ فَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ عیسا ووتی: دواپی ئیوه له خوا بترسن و نهم جوړه داخوایانه مه کهن نه گهر ئیوه باوهرداران، نهم پرسپارهی ئیوه له شیوهی پرسپاری پیشوه کانتان نه چی که داوایان له موسا نه کرد، باوهرداری راستی شایانی داخوای وانیه بکړین له خوا. له ژبانی بونه وهراندا شتی وانه گونجاوه، له گهل نهویشدا ئیوه باوهرتان به پیغمهرایتی من هیئاوه.

پ- نهو نایته وامن بو دهر نه خا که هاوړپکانی عیسا باوهردارنه بوون، نایتهی (۱۱۱) ی پیشهوهی نهم سورته وانه گه یه نی باوهردار بوون و باوهریان بیگومان بووه به خوا؟
و- زورتر له زانایان وولامی نهو پرسپارهیان داوه ته وه بهم جوړه ی خواره وه:

نایتهی (۱۱۲) دژی ناوهړوکی مانی (۱۱۱) پیشهوه نیه! چونکه مه بهستیان نهو هبوو باوهړه که یان به تین تر بی له ړنگه ی هه ست و پواله ته وه، دوا ی باوهړه ینانیان له ړنگه ی نه قل و به لگه وه. به وینه ی پرسپاری ئیبراهیم له خوا که باسمان کرد.

﴿قَالُوا لَرَبِّدُ أَنْ تَأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُنَا﴾ هاوړی دل سوژه نیاز پاکه کانی عیسا ووتیان: ئیمه نه مانه وهی که ئیمه بخوین له خوارده مهنی نهو خوانه، وه دلمان ناسوده بی و نارام بگری و بیه ستر ته وه به توانای خواوه به راستی و بی گومان، به جوړی باوهړه ینانی زمانیمان له کانگای باوهړی دل مانه وه دهر چوبی به بی جیاوای.

﴿وَلَعَلَّمُ أَنْ قَدْ صَدَقْتُنَا وَكُنْ عَلَیْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ﴾ وه ئیمه بزاین که تو راست کردووه له گهل ئیمه که تو پیغمهری خوایی و ئیمه داوای ههر شتی بکه ین له خوا پیمان نه به خشتی و فهرموته من ئیبرای خوام و، ئیمه بین به شایهت له سهر هاتی نهو خوانه ههر کاتی داوامان لی بکړی له لایه ن جوهر کانه وه، به چاوی خو مان نه وانه بینین نه که به بیستن، پاشان ئیمه هه وال بده ین بهو که سانه ی خو یان نهو خوانه یان نه دیوه، هه تا بی باوهړان باوهړ به ین و باوهرداران دل یان نارام بکړی با لهو خوارده مهنیه یان نه خوار دبی وینه ی ئیمه.

بەر اوردی لە نیوان ھاورپیکانی پیغمەر ﴿ﷺ﴾ لە گەل ھاورپیکانی پیغمەرەکانی تر:
 ھاورپیکانی پیغمەر ﴿ﷺ﴾ باوەریان ھیناو داوای ھیچ شتیکیان لە پیغمەر نە کرد لە
 خواردەمەنی و جگەیی خواردەمەنی بە شێوە نەگونجاوین لە گەل سروشتا، لە گەرمەیی
 جەنگدا ئەیان ووت: ئەو فروستادەیی خوا: برۆ بەلای ئەو شتەو خوا ئەیهوێ و گوێی لە
 ئێمە مە گره.. بەو کەسەیی توێ بە راستی ناردووە: ئەگەر تۆ فرمان بەدەیی ئێمە خۆمان
 بچەینە نیو دەریا خۆمانی تی فرێ ئەدەین، عەمری کوری ئەلجەموخی ھاورپیکانی پیغمەر
 ﴿ﷺ﴾ بە قاچی شەلەووە وستی بچیتە دەروە لە گەل پیغمەر ﴿ﷺ﴾ بۆ جەنگی نوحد،
 کورەکانی ھەولتی ئەو ھیاندا رینگە لە چونی بگرن، روداووە کەیان برده خزمەت پیغمەر
 ﴿ﷺ﴾ ووتی: ئەمەوێ بە قاچی شەلەووە بچمە بەهەشت، پیغمەر ﴿ﷺ﴾ رینگە پێدا بۆ
 چوونە دەروە، دوایی عەمر خۆی و چوار کورو برای ژنەکەیی کوژران، ژنەکەیی
 تەرمەکانیانی دابەسەر ھوشتریکا، پاش کوژانی ھاتی جەنگ بردنی بۆ نیو مەدینە ژنانی
 مەدینە توشی بون و ووتیان: دەنگ و باس چییە، ژنەکەیی ووتی: پیغمەری خوا زۆر
 چاکە، ووتیان: ئەم تەرمانە چین؟ ووتی: میژدە کەمو چوار کورم و براکەیی من خوا ریزی
 گرتوون لە جەنگدا کوژراوون و لە رینگەیی خواداو ئەیان بەم بۆ ناشتن لە گۆرستاندا،
 ئەوانەیی باسماں کردن وێنەیی دلۆبی ئاون لە زەریای خۆشەووستی ھاورپیکانی پیغمەر
 ﴿ﷺ﴾ بۆ پیغمەر و ئاینی بەرزی ئیسلام.

بەلام ھاورپیکانی عیسا ئەیان ووت: ئێمە خواردمان ئەوێ لە ئاسمانەووە بیتە خوارێ و
 ئێمە بیخوین، ھارپیکانی موسا ئەیان ووت بە موسا: خۆت و پەرەردە کەری خۆت بچن بۆ
 جەنگ بکەن و ئێمە لێرە دانەنشین، ئەوانەیی باسکرن بۆ ھاورپیکانی عیساو موسا مشتیکن
 لە خەروارێ لە داخواری ئەوان.

نابیتە خۆھەلکیشان ئەگەر بیژری: ھیچ پیغمەری لە پیغمەران ھەرگیز سەرکەوتنیان
 بە دەست نەھیناوە بە ھۆی ھاورپیکانیانەووە، بەو ێنەیی ئەو سەرکەوتنە پیغمەری ئیسلام بە

دەستی ھێناوە بەھۆی دڵسۆزی و لەخۆ بردنی ھاورپێکانی، ھەر پەیمانێکیان بەدایە ئەیان
بردا سەر، ئەوەش نەیتێھە کە بۆ: خۆیتی و گەورەیی پەیامی ئایینی ئیسلام.

کاتی عیسا بۆی دەرکەوت مەبەستی ھاورپێکانی پاکەو بێگومانە لە داخوازیەکانیان.

﴿قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ﴾ عیسا کۆری مریەم ووتی:

ئەو خوا بنێرە خواڕووە بەسەر ئێمەدا خوانیکی پێر لە خواڕدەمەنی لە ئاسمانەو.

﴿تَكُونُ لَنَا عِيدًا لَا آلَ وَلَا آخِرًا وَآيَةً مِنْكَ﴾ رۆژی ھاتنە خواڕووەی ئەو خوانە بێی بە

رۆژی جەژن و خۆشی بۆ ئێمە ئەم سەردەمەو ئەو کانی دوا ئێمە. بێژراوە: ئەو رۆژە

رۆژی یەك شەمەبو بۆیە گاوەرەکان کردیان بە جەژن بۆ خۆیان و، ئەو خوانە بێی بە

نیشانە بەسەر توانا تۆو پێغەمەرایتی من.

﴿وَأَرْزُقْنَا وَأَلَّا خَيْرُ الرَّازِقِينَ﴾ وەتۆ ببخشە بە ئێمە ئەو خوانە و سوپاس کردن

بەسەر ئێمەو، تۆ چاکترین کەسانیکی خاوەن بەخشندەیی.

بە کورتی عیسا کاتی بۆی دەرکەوت ھاورپێکانی بەردەوامن لەسەر داواکاری خۆیان،

زانی مەبەستیان لەو داواوەدا پاکەو نایانەوی پەکی بخەن، پارێشەو لە خوا بە وێنە

پارێشەو بەندەیکی بێ دەستەلات، بۆ ئەوەش ھەموو گومان بەری بەدرۆبختەو کە ئەیان

ووت: عیسا بەشیکی ھەبە لە ھواردنە خواڕووەی ئەو خوانەو خۆی کردووەتی ئەك خوا

تاك و تەنھا.

﴿قَالَ اللَّهُ إِنِّي مُنَزِّلُنَا عَلَيْكُمْ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدَ مَنكُم﴾ خوا فەرەمۆ: من بەراستی ئەنێرمە

خواڕووە ئەخوانە بەسەر ئێوەدا. دوا بێ ھەر کەسێ باوەر نەھێتی لە ئێوە دوا ناردنە

خواڕووەی ئەو خوانە کە کاریکی پەك خەرو بەزۆر کەس نەکراوە.

﴿فَأَنِّي أَعَذِّبُهُ عَذَابًا لَا أَعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ﴾ دوا بێ من بەراستی سزای ئەو کەسە

ئەدەم بە سزایی بەجۆری بێ من سزا نادەم بەو جۆرە سزایە ھیچ یەکی لە بونەوران.

پوختە مانای ئەو نایەتە بەم جۆرە: خوا مەزن پارێشەو کە لە عیسا وەرگرت بۆ

ئەو ھاورپێکانی باوەریان بەتین تربیی بە عیساو بروایان کەم و کۆری پەیدا نەکا، لە

تەفسیری زمانکۆیی

کاتی سهر پئچیدا به لگهو بیانویان نه میتی و شایسته ی سزای بی وینه بن کاتی وهر گهران له ناین، چونکه خویان پیش نیازیان کردوه، ههر که سی وولامی پیش نیازیان درایه وه هموو ریگهی بیانویان لی نه به ستری که به شیمان بویه وه له باوه رهیتان.

فهرمودهی زانایان له بارهی خوان و داواکردنی خوان زور زوره: نایا داواکهره کان خاوهن باوه ربوون یا خاوهن گومان؟ نایا خوا نه که له کاتی دواکردندا هاته خواربانه؟ هاوړیکانی عیسا لهو خوانه یان خواردیانه؟ نهوانه یان پاش گه زبونه وه له باوه رهیتان نایا خوا کردنی به مه یون و به راز؟ خوا باسی هیچ شتی لهوانهی نه کردوه به رونی.

به لام نهو شته ی پیوستی له سهر نیمه نه بی نیمه باوه ری تهواومان هه بی که نهو روداوانه په دابوون، نهو گفتوگریانه کراوه له نیوان عیسا و هاوړیکانیدا، نیتر شی کردنه وه یان بو نیمه له پایه پیوست کراوه کانی سهرشانی نیمه نهو ههوالهی زانیاری بی وینه ی خوایه. تاقمی له گاوه ره کان نه یان ووت: به راستی عیسا و دایکی عیسا ههر دوو کیان خوان، بویه خوی مه زن لهو باره وه پرسیار له عیسا نه کاو نه فهرموی:

وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يٰعِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ۖ أَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي
وَأُمِّي إِلَهَيْنِ مِن دُونِ اللَّهِ ۖ قَالَ سُبْحٰنَكَ مَا يَكُونُ لِي أَن
أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقِّ ۚ إِن كُنتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ ۚ تَعْلَمُ مَا فِي
نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ ۚ إِنَّكَ أَنْتَ عَلٰمُ الْغُيُوبِ ﴿١٧٦﴾ مَا
قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنۢ أَعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ وَكُنْتُ
عَلَيْهِمْ شَهِيدًا ۚ مَا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنتَ الرَّقِيبَ

عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَّا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتَ أَنْتَ الرَّقِيبَ
عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿١١٧﴾ إِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ
وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١١٨﴾

﴿ وَاذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ﴾ تو بیری نهو کاته بکهره وه خوا فهرموی به عیسا کورپی مریمه: نهو بانگه کردنه ی عیسا له لای خوی مهزنه وه زانایان جیاوازن بو کاتی نهو بانگ کردنه: هندیکیان نهلین: له رۆژی دوایدا نهی. هندی تریان لایان وایه لهو کاته دا بووه خوا بهرزی کرده وهی بو ناسمان.

﴿ أَلَمْ أَقُلْ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأَقْبِلُوا إِلَيَّ مِنْ دُونِ اللَّهِ ﴾ نایا تو ووتوته به نادهمیزاد: ئیوه من و دایکم بکهن به دوو خوا له جگهی خوا. خوی مهزن بو پرسیاره مه بهستی عیسا نیه به تاییه تی، چونکه خوا خوی نه زانی و ناگاداره به شتی عیسا وتویی. بهلکو مه بهستی خوا نه وهیه بهلگه دانی له سهر نهو که سانه بوختانیان نه کردو لایان وابوو که عیسا و دایکی دوو خوی جیاوازن له جگهی خوی مهزن.

﴿ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّ ﴾ عیسا ووتی پاک و خاوینی بو تویه له وهی جگهی تو خوی تر هدی، نه وهی دراوه ته پال من بوختان و درویه، نابیی و شایسته نیه بو من که من شتی بلیم راست نهی، نه وهی عیسا ووتی زور راسته چونکه عیسا پیغه مهر بووه پیغه مهر پارێزراوه له هه لخلیسکان و گوناوه، به راستی عیسا نییراوی خوایه بو جهنگ کردن له گه ل هاویه شدانه ران بو خواو بانگی یه کیتی بو خوا بلاوبکاته وه، ئیز چون داوی خوایه تی نه کاو بانگی نادهمیزاد نه کا بو په رستی خوی.

﴿ إِنْ كُنْتَ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ ﴾ نه گهر من نهو شته ناره وایهم ووتیی به راستی تو نهو شته زانیوه، یانی من پیویستم به بیانو هیانه وه نیه، چونکه خوت نه زانی نهم ووتوه، نه گهر ووتیتم خوت زانیوته.

﴿تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ﴾ تۆ ئەزانى بەشتى
لە دەرونى مندايهو شاراوته له دڵماو، من نازانم بە شتى شاراوتهوهو ديارنيهو هەر خۆت
نەيزانى و لاى خۆته. بەراستى تۆ هەر تۆى هەموو نەيتيه بزانى كە جگەى تۆ نايانزانى.
ووشەى (نفس) بە کارنەهيترى بە مانازيندهى بونەوهەران بە گشتى، هاتوه بە مانا
هەر شتى وەك ئەبێژرى ئەمە هەر ئەو شتە (هەذا هو نفسه). هاتووه بەماناى شتى وەك لەو
رستەيەدا هاتووه.

﴿مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنْ آعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ﴾ من نەم ووتوه بە ئادەمیزاد
مەگەر تۆ فەرمانت دابى بەو شتەكە پێويستە ئێوه خوا بپەرستن كە بریتىە لە پەرورەدەكەرى
من و لە پەرورەدەكەرى ئێوه.

﴿وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ﴾ وەمن ئاگادار بووم بەسەریانەوه، من قەدەغەم
کردبوو لەوان كە ئەو شتە نارەوايانە بڵێن و ئاگادارى باوەرداران و بى باوەران بووم لەو
ماوەيەدا من لەناویانا بووم.

﴿فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾ دوايى تۆ
كاتىك منت وەرگرتووهو پەوانەكردنى من بۆ سەر زەوى كۆتايى پى هات، تۆ خۆت
بووى بە ئاگادار بەسەریانەوه، من نازانم چ شتيكتان کردووه لە پاش من و، تۆ بەسەر
هەموو شتيكا ئاگادارى و هېچ شتى لە تۆ وون نايى.

﴿إِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَلَهُمْ عِزَابُكَ وَإِنْ تُفْعَرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ ئەگەر تۆ سزايان
بدهى دوايى بە راستى ئەوان بەندهى تۆن و هېچ پەخنەيه لەسەر خاوەن و گەورەى ئەوان
ناگيرى و تۆ لە هەموو كەس مېهرەبان ترى، ئەوان شايسەتى پەخنەگرتن نين لە تۆو،
ئەگەر تۆ لەوان خۆشيبى، دوايى بە راستى تۆ زۆر گەورەو بەدەستەلاتى، هەموو شتى لە
جیگەى شياوى خۆيا دائەننى لە سزادان و لىي خۆشبوون.

كاتى عيسا پونى کردەوه ئەو كارە پوچەى گاوەره كانى لەسەرى بوون لە هاوبەشدانان
بۆخوا، خواى مەزن فەرموى:

قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمٌ

يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١١٩﴾

لِلَّهِ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٢٠﴾

﴿ قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمٌ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ ﴾ خوا نهفرموی له پاشهروژدا: نهم روژهیه سوود نهبهخشنی بهراست گزیان راستیهکهیان که له جیهاندا بهیدا بوه لهوانهوه. له روژی دوایدا راستی ووتن سود بهخش نیه، جگهی راستی ناتوواری شتی بیژری بهلگو نادمیزاد سود وهنهگری له پاشهروژدا بهو راستیه نهمرو بیلی نهک لهو روژدها.

﴿ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ﴾ بو نهو راست ویزانه ههیه چهنلین بههشت نهچی بهژیر درهخته کانیو بهم لاوای کوشکه کانیو نا چهنلین روباری ناوی شیرین و بهتام بهردهوامن لهنیو نهو بههشتانهدا ههتا ههتایه.

﴿ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴾ خوا رازیه لهو راست ویزانهوخوشی نهوین بههوی کرداری چاکیانهوه، وه نهوانیش خویان خوش نهوی و رازین لهخوا بههوی نهو پاداشتهوه وهریان گرتووه لهبهر راست ووتنیان، نهو چونهیان بو ناو نهو بههشتانه رزگاربوونی زور گهورهیه بویان چونکه خوشی پاشهروژ بهردهوامه، خوشی جیهان نامینی و بهزوی کوتابی یی دی.

﴿ لِلَّهِ مَلِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾ بو خوا به خاوهنیهتی و پاشایهتی ناسمانهکان و زهوی و شتی که لهنیو نهواندایه، به نادمیزادو به جگهی نادمیزادهوه به پیغمههرا و جگهی پیغمههرا، خوی مهزن ناگادارتان نهکا بهو نایهته لهسر بوختان و دروکردنی گاوارهکان که باوهریان وایه عیسا و دایکی عیسا خوان له جگهی خوا، وهخوا توانای بهسر ههموو شتیکا ههیه، دارایی و پاشایهتی نهبهخشنی بههر کهسی نارهزوی ههیی بهی پرسیار.

﴿سوره تی ئەلئەنعام﴾

ژمارە ی ئایەتەکانی (١٦٥) ئایەتەن. لە مەکە هاتووە خوارەو جگە لە ئایەتەکانی (٢٣، ٩١، ٩٣، ١١٤، ١٥١، ١٥٢، ١٥٣، ٢٠) ئەو نۆ ئایەتەن لە مەدینە هاتووەتە خوارەو.

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾

بە ناوی خۆای بەخشندهی میهره‌بان

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ هه‌موو سوپاس و ستایش بو خۆایه‌کی ئەوتۆیه دروستی کردووه ئاسمانه‌کان و زه‌وی.

﴿وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ﴾ وه‌خوا دروستی کردووه چه‌ندین تاریکی و ڕوناکی به‌، توانای بێ وێنه‌ی خۆی. ئەو ڕسته‌یه‌ بۆمان ڕۆن ئەکاته که تاریکی به‌ر له‌ ڕوناکی دروست کراوه، تاریکیش زۆرن: وێنه‌ی تاریکی شه‌و. تاریکی ده‌ریا. جیگه‌ی تاریک.

ته‌فسیری زمانکۆیی

هموو شتی تاریکیکه‌ی جیاوازه له تاریکی شتی تر. به‌لام پوناکی هدریه‌ک جوروه و یه‌ک ژماره‌یه چونکه هدر یه‌ک هوی هه‌یه نه‌ویش ناگره، هدرچه‌نده نه‌بیژری پوناکی خور. پوناکی نه‌ستیږه. هه‌روه‌ها، نه‌وان نابنه هوی زوری پوناکی. هه‌روه‌ها نه‌و رسته‌یه گرماني ناگر پهرسته‌کان پوچ نه‌کاته‌وه که گومانیان وایه خوا پوناکی دروست کردوه. شه‌یتان تاریکی دروست کردوه.

﴿ ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْلِلُونَ ﴾ له پاش نه‌و هموو به‌لگه پوناکه که‌سانیکي نه‌وتو باوه‌ریان نه‌هیناوه په‌روه‌ده‌کری خو‌یان نه‌که‌ن به‌ هاوتای بته‌کان و به‌رانبه‌ری نه‌وانیان نه‌که‌ن بو پهرستیان که توانای هیچ شتیکیان نیه ناتوانن زیان و سوود نه‌به‌خو‌یان و نه‌ به‌ جگه‌ی خو‌یان بگه‌یه‌نن. زور جیگه‌ی سهر سورمانه نه‌و به‌لگه به‌هیزانه کار نه‌که‌نه سهر نه‌قلی بت پهرستان و نه‌و دلته‌ی نه‌وتو‌یان کویره له ناستی راستی و وای دائه‌نین بو‌خوا هه‌یه هاوتاو وینه‌یه بو پهرستن و سوپاس کردن.

﴿ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا ﴾ خوا که‌سیکی نه‌وتویه ئیوه‌ی دروست کردوه له قور. یانی ئاده‌می باوکی ئیوه که ئاده‌مه راسته‌و خو له قور دروست کراوه‌و ئیوه‌یش له ناوی نه‌و دروست کراون. له پاشا خوا فرمانی داوه به‌ دیاری کردنی ماوه‌یه بو کورتایی پی هاتنی ژیا‌نتان، دوا‌ی نه‌و ماوه‌یه ئیوه نه‌مرن.

﴿ وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِنْدَهُ ﴾ وه له‌لای خوا هه‌یه ماوه‌یه‌کی دیاری کراوه‌و ناوبراو بو زیندوبونه‌وتان له پاش مردنتان له روژی دوا‌یدا، جگه له خوا که‌س نازانی چ کاتی ده‌ست پی نه‌کا.

به‌ کورتی خوا فرمانی داوه به‌ دووماوه‌ی ناوبراو بو هموو ئاده‌میزاد (١) ماوه‌یه‌کیان دوا‌یی دیت به‌ مردنی نه‌و که‌سه‌و دواتر نه‌زانری چه‌نده ژیاوه (٢) ماوه‌یه‌کی تری ناوبراو هه‌یه که کاتی زیندووبونه‌ویانه له پاشه روژدا. جگه له خوا که‌سی تر نازانی چ کاتی ده‌ست نه‌کاو ماوه‌ی هاته‌که‌ی چه‌نده‌ی ماوه، نه‌و کاته‌یش کورتایی پی نایه.

﴿ثُمَّ أَنْتُمْ تَمْتَرُونَ﴾ له پاش نهو بهلگانه له سهر توانای خوا ئیوهی بی باوهر گومان پهیدا نه کمن و به دروی نه زانن زیندوبونه و هی پاشه رور، له گهل نهو هیشدا ئیوه له نه بونه و پهیدا کراون، زور ناسانه لای خوا جارئ ترگیان بکاته و به بهر تا به کو کردنه و هی نهو شتانه له له شی ئیوه دا بلا بونه و به سهر زه ویدا. زور جیگهی سهر سورمانه گومان پهیدا بکری له زیندوبونه و هی ناده میزاد له رور دوایدا بهو ناسانیه له گهل نهو هیشدا نهو خواهی نهو گهر دونه گهره و دروست کردوه ا نه بی زیندوبونه و چ گرانیه کی تیدا بی بو خوا؟

﴿وَهُوَ اللَّهُ فِي السَّمَاوَاتِ وَفِي الْأَرْضِ يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ﴾ وه خوا نهو خواهی هدر به تنها نهو شایسته ی پرسته له ناسانه کان و له نیو زه ویدا، جگهی نهو کس شایانی پرستن نه. خوا نه زانی به نه بی ئیوه نه شزانی به ناشکرای ئیوه، یانی نهو شتانه په نهانانداوه له دلاناو نه وانه ییش به زمان و به کردار ناشکرای نه کمن خوا نه یانزانی و، نه زانی به شتی ئیوه نه یکن له چاکه و له خراپه، له پاشه روردا پاداشتان نه داته و توله تان لی نه کاته و.

نهو سی ئایه تانه ی رابوردن بهلگن له سهر یه کیتی گهره وی خوا: به ئایه تی یه که میان تیمان نه گیه نهی ناسانه کانی و زه وی دروست کردوه. به ئایه تی دووه ناگادرمان نه کاته و ناده میزادی دروست کردوه له قور، له پاش مردنیان جارئ تر زیندیان نه کاته و به. به ئایه تی سیهم تیمان نه ناسیتی زانیاری خوا ده وری داوه به هممو شتی نه بی و ناشکرا د بنچینه کانی بروا به خوا سی شت: دانانی خوا به تا کو به تنها. باوهر به پیغمه ران. زیندوبونه و. نهو سی ئایه تانه ی پیشو و باسی یه کیتی بهلگه کانی کرد، له م سی ئایه ته ی دوایدا باسی پیغمه رایه تی نهو که سانه مان بو نه کا پیغمه رایه تی به درو نه خه نه و.

وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ

آيَةٍ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٤﴾ فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ

لَمَّا جَاءَهُمْ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ أَنْبُؤُا مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٥﴾ أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ مَكَّنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ مَا لَمْ نُمَكِّنْ لَهُمْ وَأَرْسَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِمْ مِدْرَارًا وَجَعَلْنَا الْأَنْهَارَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمْ فَأَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَأَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ ﴿٦﴾

﴿ وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴾ وهنا به بولای بی باوه ران هیچ نایه تی له نایه کانی پهروه ده که ریا نه وه له سهر په کیتی خواو له سهر زیندو بونه وه و له سهر پیغمه ریه تی موحه مه د ﴿ ۶ ﴾ مه گهر نه وان واز نه هیئن له ناوه رپوکی نه و نایه ته ته ماشای به لگه کانیان ناکه و به دروی نه خه نه وه.

یانی به راستی بی باوه ران واز له به لگه ی راست نه هیئن و خو یانی لی لا نه ده ن بی نه وه ی ناوړی کی بو بده نه وه به وردی، هتا سهر شوړی فهرمانی ناوه رپوکه کانی بن. به لام نه وان وازیان هیئو لایاندا له راستی بهر له وه ی ته ماشایان بکه و بیان خو یننه وه، له خزیان بایی بوون.

بو زانین: نه و نایه ته و چه ندین نایه تی تر به لگه ن له سهر نه وه ی که به راستی نیسلام له سهر به کار هیئانی نه قل و سهر به سستی دامه زراوه. بو هیچ که سی شایسته نیه له ههر پله و پایوه پیشه کدا بی که داوا بکا له جگه ی خو ی به بی بیر کردنه وه خو ی بدا به ده سته وه و سهر شوړی گفتو گو کانی بی به کویرانه و به بی به لگه هیئانه وه بو ی. نه وه ته خوا ی گه وړه ی دروست که ری هموو بونه وهران پیو سستی نه کردو وه له سهر به نده کانی خو ی باوه ربه

خوی بکهن و سهرشوری فهرمودهی نامه کانی و پیغمهره کانی بن به کویرانهو بهی بهلگه، بهراستی خوا بهلگه نههینیهوه بو نادهمیزاد لهسهر نهو شتهی فهرمانی پی نهداو بانگی بوئه کا، داوا له ههموو ناقلی نهکا تهماشای نهو بهلگانه بکهن و به قولی لیان ووردبینهوه فهرماندانی خوا له کاروباری فهرمودهی خویا رهنگ نه دادهوه له وینهی ههموو زانیاه کی دادپهروه، ههرچهنده دووریشه بهراوردی دروست کراوانی خوا بکری له گهل دروست کهری خویان.

﴿ فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ أَبْنَاءُ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴾ دواپی به راستی پی باوهران باوهریان به راستی نههینا کاتی چوبو بولایان و بهدرزیان نهختهوه قورنان و نهو راستیه چوبو بولایان، دواپی دیت بولایان ههوالته کانی شتی نهوان گالته نهکهن بهو شته که راستی قورنانی پیروژه کاتی له دوا روژدا سزایان نهدری. نهو ههوالانه ههندیکی له جیهاندا دهرنه کهوی لهو کاتانهدا توشی نهگبهتی نهبن به هوی نابرو چونیهانهوه که چاوایان به نالای شه کاوهی نیسلام نه کهوی، تواناو شکوی موسلمانان له گهشه کردندا نهی، له پاشه روژیشدا دهرنه کهوی کاتی تولهی دروکانیان لی نهسین.

نادهمیزاد له پی باوهریدا سی بهشن: (۱) نهو کهسانه خویان له ناستی راستی گیل دهکهن، گرنگی پی نادهن و باوهری پی نهین. بهلام وهک یارمتهی نادهن دژیشی ناوهستن. (۲) نهو کهسانه باوهر به راستی ناکهن و بهدروی نهخه نهوه. بهلام گالتهی پی ناکهن و پاران. (۳) نهو کهسانه راستی بهدرو نهخه نهوه دژی نهوهستن و گالتهی پی نهکهن و جهنه بازی نهکهن. کهواته سزای یه کهمیان سوکتره له دوهه میان، سزای دووهه میان سوکتره له سزای سیهه میان. ههریه کهیان به گویرهی کردهوهی خویان دادپهروهانه سزای خویان وهرنه گرن، مه بهست له ترساندن و ههره شه کردن بهو نایه تهی پیشو بهشی سیهه میانهو لههوه پاش نهگا به پاداشتی پی باوهری و گالته کردنه کهی.

عەرەبەكان زۆرىيەى ھەوالى بەسەرھاتى گەلى عادو سەمودو لوتيان ئەزانى بەبوتەى ھاتو چوئان بۆ شوتەكانيان، نیشانەى مانەوہى جىگەكانيان ئەبىنى گفتوگۆى ئەوانيان بۆ يەكترى ئەگىرپاىوہ، زۆرىبەباشى ئەيانزانى ئەو گەلانە خوا لەناوى بردوون، چونكە پىغەمەرەكانى خوئانيان بۆ درۆخستبووہوہ بۆ رونکردنەوہى ئەو باسە خوا ئەفەرمۆى:

﴿أَوَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ﴾ ئايا ئەو بى باوہرەنە نازانن ئىمە لە پىش ئەوانەوہ زۆر گەلمان لەناوبردون لە دانىشتوانى خولەكان.

زانايان لە مەبەست لە مانای ووشەى (قرن) بىريان جىاوازە: ھەندىكيان لايان واىە برىتىيە لەسەد سال، ھەندى تريان ئەلئىن: ھەشتا سالتە، ئەوہى شاىەنى باسە و نرىكى بۆ ئەمەيە: نەبەماوہى زۆر يا كەم ناوى نەبراوہ، ئەوى بە فراوانى بۆى دانرابى مەبەست لە خولەك ئەمەيە: دانىشتوان لەو ماوہيەدا كۆتايى بەتەمەنيان دى و جىگە چۆل ئەكن بۆ دانىشتوانى تر كە جىگەيان بگرنەوہ. ھەندى لە زانايان ئەلئىن: (قرن) برىتىيە لە (۷۰) سال يا (۶۰) سال - ۴۰ - ۱۲۰) سال. يا (۲۰) سال.

ئەو ئايەتە ھانى ئەو كەسانە ئەدا كە پىغەمەريان بە درۆ خستۆتەوہ و ھەرەشەيان لى ئەكا تەمى خوارین بە لەناوبردنى گەلانى رابردوو كە بەراستى ئەو گەلانە سامان و ھىريان زۆرتربووہو ھۆى پەيداكردى سامانيان لە عەرەبەكان فراوانتربووہ. وەك خوا ئەفەرمۆى:

﴿مَكَتَاهُمْ فِي الْأَرْضِ مَا لَمْ يُمْكِنْ لَكُمْ﴾ ئىمە بەخشىومان بەو گەلانە جىگەيە لە زەوىدا و پىمان دابوون ھىزو كەرەسەى وا بتوانن بەكاريان بەيئن شتىكى ئەوتۆ ئىمە فەرماغان بەخشىوہ بە ئىوہ لە خوشى و تەمەنى درىزو مانەوہتان لەو جىگەيەدا.

﴿وَأَرْسَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِمْ مِطْرًا وَجَعَلْنَا الْأَنْهَارَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمْ﴾ وە ئىمە رەوانەمان كەردبوو بۆ سەريان باران لە ئاسمانەوہ بە زۆرى و پەياپەى بى برانەوہ لە كاتى پىويستىدا، بەو بۆنەوہ بەرھەم و دانەوێلەى زۆريان پەيدا ئەكردو، ئىمە گىرپابوومان بۆ ئەوان چەندىن روبراى ئەروىشت بەزۆر درەختى ئەو گەلانەدا بەم لاو لاى كۆشكەكانياندا.

﴿ فَأَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ ﴾ دوایی ئیمه ئه و گه لانه مان له ناو بردن به هوئی گونا نه کانیا نه وه، نه وانه نه گه یشته فریا یان و ریگه ی نه مانی بۆ نه گرتن به هوئی بی سوپاسیا نه وه، با وه ریا ن به پیغه مه ره کانی خو ین نه هینا و یاغی بو ون له فه رمانی خوا، نه و که سه ی نه و گه لانه ی له ناو برد به و هه مو وه توانا و شکو یه ی هه یانبوو، توانای ئه وه ی هه یه ئی وه ی لاوا ز له ناو ببا و سزا ی زو ر سه خستا ن بدا.

﴿ وَإِنشَانَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا أُخْرَى ﴾ وه ئیمه په یداما ن کرد له دوا ی نه وانه دانیش توانی خو ئی تر له جیگه ی نه وانه دا. که واته ئاده میزادی ژیر نه وه یه ته می خوار بی به جگه ی خو ی بهر له وه ی ته می به در ی به یی ویستی خو ی.

پیغه مه ری خوا ﴿ ۶ ﴾ بۆ ما وه ی سی زده سا ل مایه وه له مه که پاش ها نه خواره وه سروس بۆ لای هه تا کۆچی دوا یی کرد بۆ مه دینه، به در یژای نه و ما وه یه بانگی دانیش توانی مه که ی نه کرد بۆ لای با وه ره یان به تا ک و ته نها ی خوا و به داد پهروه ری و ریگه گرتن به هاویه شدا نان بۆ خوا و بۆ سه تمکاری، شی وه ی بانگه وازه که ی له جیگه ی دا نرا و ی خو یابوو بۆ نامو زگا ری، دوا ی نه و هه مو وه کۆشه که می له دانیش توانی مه که وولا می پیغه مه ریا ن دا یه وه و زوره یان پشتیا ن تی کرد، سه ریا ری نه وانه یش په لا ماریا ن دا و نا زاریا ن ئه دا به ده م و به ده ست و به پرو یا گهنده، له و ما وه یه دا ئارا می زو ر گرت و خو ی را گرت له سه ر نا زاریا ن و هانی ئه دان بۆ با وه ره یان، بۆ با سی نه و رو دا وه خوا نه فه رموی:

وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَيْكَ كِتَابًا فِي قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ

لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿ ۷ ﴾ وَقَالُوا لَوْلَا نَزَّلَ

عَلَيْهِ مَلَكٌ ۖ وَلَوْ أَنزَلْنَاهُ لَمَلَّا لَقُضِيَ الْأَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ ﴿ ۸ ﴾

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِ مَا

يَلْبَسُونَ ﴿ ۹ ﴾ وَلَقَدْ آسَفْنَاهُ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ

بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿١٠﴾
 قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ ثُمَّ أَنْظِرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
 الْمُكْذِبِينَ ﴿١١﴾

﴿ وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَابًا فِي قِرْطَاسٍ فَلَمْ تُسَوِّهِ بِأَيْدِيهِمْ ﴾ وهه گهر ئیمه ره وانهمان
 بکر دایه بوسه رتو بهیه کجار نامهیه بنوسرایه ته وه له کاغه زیکداو بیانخوینایه ته وه دوابی نهو بی
 باوه رانه چاویان بکهوتایه بهو نامهیه و دهستیان لی بدایه.

﴿ لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا الْأَسْحَرَ مَبِينٌ ﴾ بهراستی نهیان ووت کهسائیکی نهو تو
 باوه ریان نههینا به نهو شتهی تو هیناوته: هیچ شتی نییه مه گهر جادوئیکی ناشکرایه نهو
 جوړه کارو گفتوگوئیانه وهه بی ههر نهوان واین به نهها. بهلکو له زوربهی گه لاند
 وینهیان بهو جوړه خراپهیه که خویان نهیکهن و به باشی دائه نین پهیدا بوون، بگره لهم
 سه رده مهی ئیمه دا تاقمیکي زور ههن بهوانه ی نهوانه وه واز ناهین، به دروی نهخه نه وه
 شتیکی وا خویان نهیین و نهیکهن نهك بهلین: جادوه بهلکو نهلین ههر نه بووه و نه کراوه
 نه گهر کرابی به خرابی نازانن، واته به گورك بلین: مه ره به نه زدیها نهلین کوتری
 ناشییه. بو نمونه: به عسیه کانی عیراق زورتر له (۱۰) هزار کهسیان له هله بجه و
 خوشناوه تی و سیوسینانیان به گازی کیمیاوی گوشت و نهیان ووت ئیمه نه مان کردووه،
 نه گهر کرابی روداوئیکی ناو خوئییه و دژی یاسا نییه، کوشتی منال و پیرو ژن به خراب
 نه نه زانی.

﴿ وَقَالُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ ﴾ وه بی باوه ریان نهیان ووت نه گهر موحه مدد راست
 نه کا بو نایه ته خوار به سه ریا فریشته یه بلین: پیغمه ره و یاریده ی بداو ئیمه برسینی.
 ﴿ وَلَوْ أَنزَّلْنَا لَقَضَى الْأَمْرَ لَمْ لَا يَنْصُرُونَ ﴾ وهه گهر ئیمه ره وانهمان بکر دایه ته خواره وه
 فریشته یه وه نهوان داوی نه کهن و باوه ریان نههینایه به راستی فرمانی له ناوچونیان

جی بە جی ئە کراو ئیسه که ئە پرایه وه هه موویان ئە مردن له چاونوقاندنیکا به وینهی گهلانی رابردوو، له پاشا موله تیان نه نه دارا چاونوقانی بۆ په شیمان بوونه وه و بیانو هه تانه وه بیان.

پرسیار- هۆی چی به که فریشه هاته خواره وه پیوسته بی باوه ران له نیو بچن، چۆن هاته خواره وهی قفریشه کان و له ناو بردنی بی باوه ران به سزاوه بهیه که وه؟

وه لām- زانا یا ئەلین ئاده میزاد هه رکاتی فریشه تیان بینی کتوپر ئە مرن و گیانیان ده رنه چی، چونکه له زانیاری هه ره کۆنی خوا دا تیه رپوه هه رکه سی فریشه هات بۆ لای و بی فه رمانی خوای کرد له ناوی ئە با. به لām ئە وهی راستی بی وه لāmی ئە و پرسیاره ئە مهی خواره وه یه.

ئە و له ناو بردنه تیان په یوه سه به هاته خواره وهی فریشه له بهر هۆیه کی نه تی جگه له خوا که سی تر نایزانی، و ئە و هۆیه ئە قل رینگه ی بی نابا که واته پیوسته له سه ر ئیمه بی ده نگ بین له کاتی دا خوا هیچ هۆیه کی نه در کاندوه.

له بهر ئە وهی بت په رستان ئە یان ووت: بۆ چی خوا ره وانه ناکا بۆ لای فریشه یه، خوای مه زن فه رمووی:

﴿وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا﴾ وه نه گه ر ئیمه ئە و فرو ستاده مان بکرا دایه به فریشه، ئیمه ئە و فریشه ته یه مان نه گیرا به شیوه ی پیاویکا به وینه ی جبه ر هیل که ئە هات بۆ لای پیغه مر ﴿ﷻ﴾ هه تا ئیوه توانای ئە وه تان بی ته ماشای بکه ن.

یانئ ئە گه ر ئاده میزاد فریشه بهاتایه بۆ لایان له مانه ی خواره وه له ده رنه نه بو: یا به شیوه ی فریشه یی ئە مایه وه یا وینه ی مرۆفئ به سه ردا نه کیشرا، بیگو مان نا گونجی له سه ر وینه ی فریشه بهیته وه و فرو ستاده بی بۆ لای ئاده میزاد، چونکه سه روشتی فریشه جگه ی سه روشت و وینه ی ئاده میزاده، گه یان دی په یام پیوستی به ها وره گه زی و له یه ک چون هه یه، فریشه ییش دروست نه کرا ون بۆ ئە وهی له سه ر زه وی بژین.

که واته ئە بی ئە و فریشه یه بهیته وینه ی ئاده میزاده وه، ئە گه ر وایشی وینه ی جارانی لی دیته وه بت په رستان ئەلین: ئیمه فریشه مان ئە وی و ئاده میزادمان ناوی و گیر و گرفته که

وەك خۆی ئەمیتەتەو بەبێ وەلام. ئەو هی شایانی باسبێ ئەو نایەتە بەلگە ی رۆنە لەسەر ئەمە ی کە خوا فەرمودە ی خۆی رۆبێ ئەکا بۆلای ئەو بت پەرستە درۆزانە بە جۆری کە زانایان لەگەڵ هاوسەری خۆیانا بدوین. ئەک بە زۆر پەلاماریان بدری.

﴿وَلَلْبُشْنَا عَلَيْهِم مَّا يَكْسِبُونَ﴾ وە بە راستی ئیمە سەر لی تێک چوگان ئەدا بەسەریانا بەشتی ئەوان لیان تێک بجێ. یانی ئەگەر ئیمە بمان گیرایە فریشتە بە وێنە ی ئادەمیزادا ئەوانگومانیان ئەبردە ئەو فریشتە ی بە راستی ئادەمیزادە، ئەو شتە ی ئەیان ووت بە پیغمەر دووپاتیان ئەکردەو، چونکە ئەیان ئەزانی فریشتە ی.

خوای مەزن دلخۆشی پیغمەر ئەداتەو و ئەفەرموی: هەر تۆنیت گالتەت بێ کرابی: ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ﴾ وە بە راستی گالتە کراوە بە چەند نێراو لە پیش تۆ بە درۆخراوەتەو.

گالتەکردن بە پیغمەران و زانایانی ئایینی ئەنھا ئەو کاتە پەیدا نەبوە و هەر لە کۆنەو هاتووە. کەواتە تۆ خۆت ئازار مەدە. گەلی نوح گالتەیان بە نوح ئەکرد کەشتیە کە ی دروست ئەکرد، ئەیان ووت: تۆ دوایی پیغمەرایەتی بوویت بە دارتاش.

﴿فَإِنَّا بِالَّذِينَ سَخَّرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ دووایی هاتە خوارەو و بۆسەر کەسانیک ی ئەوتۆ گالتەیان بە پیغمەرەکان ئەکرد لە بێ باوەران سزای شتی ئەوان بەو شتە گالتەیان بێ ئەکرد بەو پیغمەرانی پیش تۆ لەناوچون، سزای گەورە توشیان ئەبێ لە پاشە رۆژدا، ئیمە ئەو پیغمەرانی و پەیرەو کانیانمان سەرخت.

کەواتە ئە ی موحەمەد: تۆیش وێنە ی ئەو پیغمەرانی سەر ئەکەوی، گوێ مەدە بەو شتانی تۆشت ئەبێ لە خزمە کانتەو، دوای ئەوانە باسکران خوا رۆنە کاتە پیغمەر ﴿ﷺ﴾.

﴿قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ﴾ تۆ بلی بەو کەسانە بەدرۆت ئەخەنەو: ئەگەر ئێوە لە گومان دان بۆ سزادانی بت پەرستانی پیشوو بە راستی نازانن ئێوە برۆن بەسەر زەویدا، جاری بۆ یەمەن و جاریکی تر بۆ شام، شوێنەواری عادوسەمورو بێنن و تەمەشای جینگە کانیان بکەن.

﴿فَأَنْظِرْ أَكَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ﴾ دواى نپوه تماشای بکهن و تهمی خواربن چوَن
 بووه کز تایی بی هانتی نهو که سانه پیغمه ره کانی خویانیان به دروْخستو ته وه. نپمه بنه برمان
 کردون، هندی له وانه هوزه کانی عه رب، وهك عادو سه مود.

خوای مه زن فرمان نه دا به پیغمه ر ﴿ﷺ﴾ پرسیار له بت په رسته کان بکا:

﴿قُلْ لِمَنْ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ تو بلی بو چ که سیکه شتی له ناسمانه کان و له
 زه ویدان له روی دروست کردن و خاوه نیه تیان، نهو پرسیاره بو ته وه به سهر کوتیان بکا له

پهرستی نهو بهردانه‌دا که نه‌زیان و نه سودیان بۆ‌کس نیه له دواییدا خوا فرمان ئه‌دا به پتغمهر ﴿ ۱ ﴾ نه‌گهر وولامی پرسپاره‌که‌میان دایته‌وه نه‌وا باشه، نه‌گهر نه‌یاندا‌یه‌وه.

﴿ قُلْ لِلّٰهِ تَرْبُّیْ ۖ نَحْنُ شَکَکُۢمۡ ۚ نَحْنُ خَازِنُوۡهُ ۚ ۝۱ ﴾ نه‌و شته بۆ‌خوایه که تاک و ته‌نهایه‌و خوا‌ه‌نی هه‌موو شتی‌که‌و هه‌ردوولامان نه‌زانین و ئیوه ناتوانن بلتین: بۆ‌خوا نیه.

پرسپار/ که وه‌لامه‌که به‌و شیویه بی و نه‌وان وه‌لام نه‌ده‌نه چ سودی هه‌یه له‌و پرسپاره؟

وه‌لام/ مه‌به‌ست له‌و پرسپاره راکیشانی دوژمنه بۆ‌نه‌وه‌ی پرپاربده‌ن به‌هاتی رۆژی دوایی و به‌لگه‌دانێ له‌سه‌ریان که خوا دروست که‌ری بونه‌وه‌رائی و هه‌ر خۆی خوا‌ه‌نیانی. توانای هه‌یه نه‌وان له‌ناو بهاو جارێ تر دروستیان بکاته‌وه.

﴿ کَتَبَ عَلٰی نَفْسِهٖ الرَّحْمَۃَ ۚ ۝۲ ﴾ خوا پتویستی کردوه له‌سه‌ر خۆی له‌روی گه‌وره‌یه و میهره‌بانی خۆیه‌وه به‌زه‌یی و وه‌رگرتی په‌شیمان بونه‌وه‌ی بوردن له‌گونا‌هی ئاده‌میزاد به‌مه‌رجی باوه‌ر به‌ین، به‌زه‌یی خوا پیشی خه‌شی که‌وتوه‌وه، له‌میهره‌بانی خوایه رانویسی ئاده‌میزاد نه‌کا بۆ‌ناسینی خۆی و تاک و ته‌نهای نه‌و، به‌لگه‌ی بی‌گومانی له‌سه‌ر داناوه، له‌میهره‌بانی خوایه سزای تاوانبارانی دوواخستوه هه‌تا رۆژی دوایی، وه‌ک نه‌فه‌رموی:

﴿ لَنَجْجَمَنَّکُمْ اِلٰی یَوْمِ الْقِیَامَةِ لَا رَیْبَ فِیْهِ ۚ ۝۳ ﴾ به‌راستی خوا ئیوه کۆنه‌کا بۆ‌لای رۆژی هه‌ل‌سانه‌وه له‌گۆره‌کانتان بۆ‌پرسپار کردنتان له‌و شتانه‌ی کردونتان، هه‌یچ گومانێ له‌په‌یدا‌بونی نه‌و رۆژه‌دا نیه، چونکه له‌و رۆژه‌دا مافی سته‌م لێ‌کراو له‌سته‌م‌کار نه‌سی‌نری، سزای خراپه‌کاران نه‌دری به‌گۆیره‌ی خراپه‌کانیان و به‌س، پادا‌شتی چاکه‌که‌ران نه‌دری‌ته‌وه به‌دو‌یات و به‌زۆرت‌ریش، نه‌گهر نه‌و رۆژه‌ نه‌بی مافی سته‌م لێ‌کراو به‌خۆ‌رای نه‌پ‌وا.

﴿ الَّذِیۡنَ خَسِرُوۡا اَنۡفُسَهُۥمۡ فَهَۡمۡ لَا یُؤۡمِنُوۡنَ ۚ ۝۴ ﴾ که‌سانێکی نه‌وتۆن زیانیان داوه له‌خۆیان و نه‌و سه‌رمایه‌ چاکه‌ سروشتیه‌ه‌یان به‌وه‌ نه‌قله‌ تاوه‌که‌ی خۆیان‌یان له‌ناو به‌ردو نه‌یان خسته‌کار، دوایی باوه‌ر نایه‌رن به‌هۆی نه‌و زیاندا‌نه له‌خۆیان.

ئادەمیزاد دروست کراوە لە گیان و لە لەش و ھەریەکیان یاریدەیی یە کتری ئەدەن. ئادەمیزاد ناژی بە شیوەیەکی چاک ھەتا کار نە کەن بۆ گیان و لەشی خۆیان بەیە کەو، ھەرگاتی کار بکا بۆ گیان بە تەنھا وواز لە کەرەسە و دارایی بەیتی، یا کار بکا بۆ کەرەسە و دارایی بەی گیان، لە بنچینەدا زیانی لە بوون و ژییانی خۆی داو، ھەرکەسی بەو جۆرەیی. فەری بە ئیسلامەو نە.

﴿وَلَهُ مَا سَكَنَ فِي الْآيِلِ وَالنَّهَارِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ وەبۆ خوا یە شتی ئارامی گرتوو و جیگەیی گرتوو لە شەو و رۆژدا و ھەر خوا خاوەنیەتی و، خوا ھەموو شتی ئەبێستی و ھەموو شتی ئەزانی.

پرسیار/ لە ئایەتی پێشودا ئەو مەبەستە زانراوە ھۆی دووبارە کردنەوێ بەم ئایەتە چی یە؟

وہلام/ ئایەتی پێشو و بۆمان رۆن ئە کاتەو کۆبونەوێ ئادەمیزاد لە بارەیی کاتەو، ئەم ئایەتە بۆمان رۆن ئە کاتەو کۆبونەوێان لە جیگەو لە شویتی، ھەردو لایان جیگەن بۆ ھەموو بونەوێران، ئادەمیزادیش بەی کات و بەی جیگە ناژین و، پێوستی بە ھەردووکیان ھەییە.

ھۆی ھاتنە خواوەوێ ئەو ئایەتەنە رابواردن ئەمەییە: کۆمەلێ لە بی باوەرانی قورەیش ووتیان: ئەی موحەمەد: بۆمان دەرکەوتوو ئەم کارە تۆ دەستت داوەتی پێوستی بە دارایی ھەییە. کەواتە ئیمە لە رێگەیی پیتاک کۆکردنەوێ لە ھەموو گەورەکانی ھۆزی قورەیش دارایی زۆر بۆتۆ کۆئەکەینەوێ ھەتا توبیی بە خواوەنی سامانی خۆت لە ئیو ھاوسەرانی خۆتا، بەو مەرجەیی واز لەو ئاینەیی خۆت بەیتی و پەشیمان ببیتەو. خوای مەزن فەرموێ: ھەرشتی شەوو و رۆژ بیان گریتەوێ لە خواوەیی، ئەگەر بیەوێ پێغەمەری خۆی لە ھەموو کەس ساماندارتر ئەکا، کەواتە من پێوستم بە سامانی ئیو نی یە، بۆیە خوا ئەفەرموێ:

﴿قُلْ أَغْنِيَ اللَّهُ عَنْكَ وَلِيًّا فَاطِرُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ موحەمەد تۆ بلی: ئایا من جگەیی خوا وەر بگرم بە دۆست و سەرداری خۆم و بیپرستم؟ چۆن من داوای یارمەتی لە جگەیی

خوا بکهم که دروست کهری ناسمانه کان و زهویه بهم شیوه ریک و پیکه و سهر سور پنه رانه وه نه بیرین.

﴿ وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يَطْعَمُ ﴾ وه خوا خوارده مهنی دهر خواردی هه موو گیانداران نه داو بویان نه ره خسیتی و، خوا خوارده مهنی دهر خوارد نادرئ و پیوستی به کس نیه و خوارده مهنی ناخوا، جگهی نهو کهسی تر زیان و سوود نابه خشی.

نهی موحه مه د: پاش نه وهی به لگه و نیشانه ت بزیی باوه ران هینایه وه له سهر پیوستی په رستی خوا به تنها و له سهر نه وهیش جگهی خوا ناکری به په رستراو و یاریده ر روبکهره بت په رستان بهم جوړه:

﴿ قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ كُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ ﴾ تو بلئی: به راستی من فرمانم پیدراوه که من به کهم کس بم سهر شورپی فرمانی خوا بم و موسلمان بم و خوّم بدهم به دهسته وه بو فرمانی خواو هیچ کهسی پیشم نه کهوئ له باوه ر هیناندا، چونکه من به کهمین داوا کهری نهو مه به ستم نه گهر بهو شیوهیه نه بم نه بی من بکهومه ریزی نهو که سانه فرمان بدهن به دانیشتون و خوّم فرمان به ردار نه بم، نه وهیش دوره لهو که سانه وه خوا هه لیان بژی ری بو گه یاندنی په یامی خوا به ناده مزاد.

﴿ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴾ وه بیژراوه به من که تو لهو که سانه مه به هاوبهش دانه نین بو خوا. یانی من فرمانم پیدراوه هاوبهش دانه نیم بو خوا، دواپی ئیه چون داوا نه کهن له من کاریکی ناشایسته، خوا بهم جوړه ی خواره وه فرمانم پی نه داو نه فهرموئ ک ﴿ قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴾ تو بلئی: به راستی من نه ترسم نه گهر بی فرمانی په روره کهری خوّم بکهم له سزای رژیکی زور گه وره که رژی دواپیه، نه فروشتن و کرین و نه پیتاک و یارمه تی دهر نیه بو هیچ کهسی، ئیتر ئیه چون دواپی کاری ناشایسته م لی نه کهن.

پتغمه ران گوناوه کردنیان لی ناوه شیته وه. به لآم مه به ست نه مه یه: که یه کسان ی بدری
بدهر هه موو که سیکدا له ئاده می زاد له به مردهم خوادا به بی جیاوازی، خوا به هه شتی
دروست کردوه بو نهو که سانه فەرمان بهرداری خوان و له خوا نه ترسن، پتغمه ﴿ ١٦ ﴾ له
هه موو کهس زاناترو چاک ترو له خواتر سه ره.

﴿ مَنْ يُصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُ وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴾ هه ر که سی لابدری له و
سزایه له و روزه دا، دوا یی به راستی خوا مه ره بانی کردوه له گه ل نهو که سه له و روزه
گوره یه داو، نهو می ره بان و به زی خوا یه رزگار بو نیکی گوره یه و هیچ رزگار کردن ی
وینه ی نهو نیه که به یته ناو به هه شت و رزگاری بیی له ناگری دوزه خ.
له پاش نهوانه ی باسکران خوا ی مه زن بو مانی رو ن نه کاته وه که هیچ که سی جگه ی
خوا خاوه نی سود نیه بو ئاده می زادو نه فەر مو ی:

وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ

فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ

قَدِيرٌ ﴿١٧﴾ وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ ۖ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿١٨﴾

قُلْ أَيْ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللَّهُ شَهِيدُ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا

الْقُرْآنُ أَنْ لَأُنْذِرَكُمْ بِهِ ۖ وَمَنْ يَبْلُغْ أَيْتَكُمْ لَتَشْهَدُوا أَنِّي مَعَ اللَّهِ

ۖ إِلَهَ آخَرِي قُلْ لَا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهُ وَاحِدٌ وَإِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا

تُشْرِكُونَ ﴿١٩﴾

﴿وَإِنْ تَمْسَسْكَ اللَّهُ بَصْرًا فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ﴾ وەئەگەر خوا بگەیهێت بە تۆ زیانی لە
سەختی لە هەژاری و گرانی و ناخۆشی، دوا یی هیچ کەسێ لایانێ ئەو زیانەو ڕێگە ی
ڕێگە ی لێ ناگرێت مەگەر خوا لایانێ. ئەک ئەو شتێ یی باوەڕێان ئەیان پەرست.

پرسیار/ کە هەموو ناخۆشیە کاری خۆایی و بە دەست ئەویی: ئەک بە دەست ئادەمیزاد.
هەروەها لابردن و ڕزگار بوون لە ناخۆشی بە دەست خۆابن، ئێتر کۆشش و کردەوه
سودیان چیه؟

وەلام/ کۆشش پێویستە بە گوێرە ی ئەقل وەرگرتن، بە گوێرە ی ئەقل ئادەمیزاد بە یی
کردەوه کاری ناچێتە سەر، هەروەها بە گوێرە ی وەرگرتن لە فەرمودە ی خواو پێغەمەرەوه
﴿﴾. فەرمودە کانی ئەوان و بیربۆچونی زانیان نایەنە ژمارە کە کۆشش و کردار
پێویستێ بۆ وەرگرتنی بەر هەموو پاداشت.

بێگومان خوا زیان و نازاری هیچ کەسێ لە بەندە کانی خۆی ناوی، چۆن ئەبێ وانەبێ؟
کە خوا ئەفەرموی: من ستم ناکەم لە بەندە کانی خۆم. کەواتە مەبەست لە ناخۆشی و
زیان لەو نایەتەدا ئەو شتێ پاداشتی بەندە یی بەداتەوه لەسەر کردەوه کانیان یا تاقیان
ئەکاتەوه هەر لەبەر سوودی ئەوه بەندە یی، ئەوانە ییش دژی دادپەرەری و میهرەبانی
خوانین، گونجاو نیە بۆ خوا گۆشش کەران و ناگۆشش کەران وەک ئەک تەمەشا بکا.

﴿وَإِنْ يَمْسَسْكَ بَخِيرٌ فَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ وەئەگەر خوا بەتۆ بە گەیهێت چاکە یە لە
لەش ساغی و هەرزانێ و خواردەمەنی و سامانی زۆرو پلەو پایە، دوا یی خوا بەسەر هەموو
شتێکا توانای هەیه. یانێ کەس ناتوانێ چاکەو زیان و گەورە یی و میهرەبانی خوا
بگێرێتەوه.

﴿وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ﴾ وەخوا توانا لەسەرەوه ی بەندە کانی
خۆیەتی ئەوان لە خواردەوه ی توانای خوان و دروستی کردوون یی ویستی ئەوان، ئەشیان
مریتێ و لەناویان ئەبا بە یی پەرس و ویستی ئەوان و، خوا هەموو شتێ لە جیگای شیاوی
خۆیا دائەنێ ناگاداری کردەوه ی نەیتێ بەندە کانی خۆیەتی.

هه‌ندی له گیل و گه‌وجه‌کانی بت په‌رستانی مه‌که ووتیان به پیغمهر ﴿ﷺ﴾: به راستی جوهره‌کان و گاوره‌کان شایه‌تی ناده‌ن بۆتۆ له‌سه‌ر پیغمه‌مه‌رایه‌تی تۆ، خوای مه‌زن بۆ کپ کردنه‌وه‌ی ده‌نگیان ئهم ئایه‌ته‌ی ناردە خواره‌وه. فهرموی:

﴿قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً﴾ تۆ بۆتی و پرسیار له بت په‌رستان بکه: چ شتی له شایه‌تی دانی خوا گه‌وره‌تره، ناگاداربوونی خوا له هه‌موو ناگادار دانی گه‌وره‌تره، دوایی نه‌گه‌ر منجه‌ منجیان کرد له وولامدانه‌وه‌دا دوایی تۆ گوێچکه‌ی نه‌وانت ئاودا بۆ وولامدانه‌وه‌ی پرسیاره‌که.

﴿قُلْ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ﴾ تۆ بۆتی: خوا ناگاداره له نێوان من و له نێوان ئێوه‌دا و گه‌وره‌تره له باره‌ی ناگاداری له هه‌موو شتی، ناگاداری خوا راسته‌و شایه‌تی جوهره‌کان و گاوره‌کان پوچه، جگه وولامدانه‌وه‌که‌ی تۆ هه‌موویان پوچن و نه‌وانیش په‌کیان نه‌که‌وی.

﴿وَإِوْحَىٰ إِلَىٰ هَٰذَا الْقُرْآنِ لِأُنذِرْكُمْ بِهِ وَمَن بَلَغَ﴾ وه‌به‌ سروش نێراوه بۆلای من ئهم قورئانه، بۆ ئه‌وه‌ی من به‌ ناوه‌ڕۆکی ئه‌و قورئانه ئێوه‌و ئه‌و که‌سه‌ی ناوه‌ڕۆکی ئه‌و قورئانه‌ی بێ گه‌یشتووه‌ بترسیتم له‌و که‌سانه‌ی ئێستا و نه‌وانه‌ی له‌مه‌ودوا په‌یدا ئه‌بن هه‌تا ڕۆژی دوایی.

رسته‌ی ﴿وَمَن بَلَغَ﴾ به‌لگه‌ی بێ گومان و ناشکرایه له‌سه‌ر ئه‌و که‌سه‌ی ناوه‌ڕۆکی ئهم قورئانه‌ی بێ گه‌یشت پیوست نه‌بی له‌سه‌ری فهرمانبه‌رداری فهرمانه‌کانی بێ عه‌ره‌ب و جگه‌ی عه‌ره‌ب هه‌تا کۆتایی پێ هاتی جیهان. به‌لگه‌یشه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی هه‌ر که‌سه‌ی بانگه‌وازی پیغمه‌ره‌و قورئانی بێ نه‌گه‌یشتی خاوه‌نی بیانوه بۆ وه‌رنه‌گرتنی ئایینی ئیسلام، له‌باسی ماناکردنی ئایه‌تی (١١٥) ی سوره‌تی ئالی عیمران به‌دریژی ئه‌و باسه‌ ڕون کراوه‌ته‌وه.

قورئانی ڕۆژ ناگادار دانه له‌لایه‌ن خوای مه‌زنه‌وه له‌سه‌ر پیغمه‌مه‌رایه‌تی موحه‌مه‌د ﴿ﷺ﴾ چونکه قورئانی ڕۆژ به‌ره‌نگاری بت په‌رستان نه‌گا به‌ گشتی و به‌وان ڕانه‌گه‌یه‌نی که‌ ئێوه

ناتوان وینهی نهو قورئانهیا سی نایهتی دابنن با همموو کهسانی خویان نهیانهوی بانگی بکن، ههولیشیانداوه بویان نهچوه سهر، رون بویهوه نهو قورئانه فهرمودهی خوایه، له دوایدا خوا سهرزه نشتی کردن له سهر په رستی پته کان و فهرموی:

﴿ اُنْکُمْ لَتَشْهَدُوْنَ اَنَّ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهَةً اُخْرٰی ﴾ موحه مد تو بلتی: نایا نیوهی بت په رستان و بی باوه ران به پیغمه ریه تی شایه تی و ناگاداری نه دهن که له گهل خوا چهن دین خوی تر هه، نیوه چۆن شتی واهلن پاش رون بونه وهی بهلگه له سهر یه کیتی خوا؟ له دوایدا خوا فهرمان نه دا به پیغمه ریه خوی شایه تی و ناگاداری نه دا به وینه ناگاداری نهوان و نه فهرموی:

﴿ قُلْ لَا اَشْهَدُ ﴾ تو بلتی: من شایه تی و ناگاداری نادهم به وینه ناگاداری نیوه بت په رست که له گهل خوادا هیه چهن دین خوی ترو من هدرگیز نهو شایه تی نادهم، پاش نه وهی خوی مه زن فهرمانی تر نه دا به پیغمه ریه خوی و نه فهرموی:

﴿ قُلْ اِنَّمَا هُوَ اِلٰهُ وَاحِدٌ وَّ اِنِّیْ بِرِیِّ مِمَّا تُشْرِكُوْنَ ﴾ تو بلتی: به راستی هیچ خوایه نی به مه گهر خوایه کی تنها بو په رستان و، به راستی من بیزارم لهو شتهی هاوبه شی بی دانه نین بو خواو بیزارم له په رستی نهو بتانه نیوه نه یانکن به هاوبه شی خوا.

له پاش نهو باسانه ی پیشوو خوی مه زن رونی نه کاته وه که بی باوه ران جگه له وه نهزان و گیل و ره گز په رستان هیچ شتی تریان نه کردووه به پیشه ی خویان و نه فهرموی:

اَلَّذِيْنَ ءَاتَيْنَهُمُ الْكِتٰبَ يَعْرِفُوْنَهُ كَمَا يَعْرِفُوْنَ
اَبْنَاءَهُمْ اَلَّذِيْنَ خَسِرُوْا اَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿٢١﴾ وَمَنْ اَظْلَمُ
مِمَّنْ اَفْتَرٰی عَلٰی اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِآيٰتِهٖۤ ۚ اِنَّهُ لَا يَفْلِحُ الظّٰلِمُوْنَ
﴿٢٢﴾ وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُوْلُ لِلَّذِيْنَ اَشْرَكُوْا اَيْنَ شُرَكَآؤُكُمْ

الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فَتَنْهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا وَاللَّهِ
رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ ﴿٢٣﴾ أَنْظِرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَضَلَّ
عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْقَرُونَ ﴿٢٤﴾

﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبْنَاهُمْ﴾ كه سانیکی ئەوتۆ ئیمە بەخشیومانە بەوان نامەبە کە تەورات و ئینجیلە لە جوهرەکان و گاوریەکان کە گومانیان وایە باس و شیوازی موحمەد لە نامەکانیان ئەنوسراوە، ئەوان موحمەدە ئەناسن بەو دیمەن و شیوازەو لە نامەکانیانایە هەروەک ئەوێ کورەکانیان ئەناسن. بەلام ئەوان باسی پیغمەر ئەشارنەووە نیشانی نادەن بەکەس، ئەو مەبەستە لە زۆر شۆتی قورئاندا باسی کراوە. لە ئایەتی (١٤٦) ئەلبەقەرە. ئایەتی (١٥٧) ی ئەلئەعراف. ئایەتی (١٩٧) شوعرا. بە زۆری ئەو باسە لە مانای ئایەتی (١٤٦) ئەلبەقەرەدا بە درێژی باسی کراوە.

بۆ زانی: لە کارە پێویستەکان نە کە خاوەن نامەکان کاتی پێویستە باوەرپهێن دەستیان بکەوێ کە خاوەن نامەکان راستی پیغمەر بزانی و بیاناسن و نوسراوی لە تەورات و ئینجیلدا چونکە هەرکەسێ لە ئایینی ئیسلام بکۆلتێهوە بە لیکۆلتێهوەیەکی راستی بە ووردی باوەر ئەهێتێ بە ئایینی ئیسلام بە جۆری گومانی تیدا نەبێ کە هەر ئایینی ئیسلام راستە، ئەزانێ پوختە ئایینی ئیسلام و نیشانهکە لە سەر ووشەی (لا إله إلا الله) دا دەرئەکوێ بۆ یەکسانی ئادەمیزادو نرخ بۆ دانانی لەسە بنچینەی کارکردن و نیازی پاک ئەک لەسەر بنچینەی دارایی و پلەو پایەو رەگەزایەتی. لەئەستۆ گرتنی کۆمەلایەتی و بەرپرسیاری هەموو کاربەدەستیکە بانگی ژێر دەستەکانی خۆیان بکەن بۆ لای ئیسلامەتی و ناشتی و پیش کەوتن، بەبێ ئەوێ بزانی خاوەن نامەکان پیغمەر ئەناسن وەک چۆن کۆری خۆیان ئەناسن.

دوای ئەوه خوا روئی کردوهو ئەو شتانهی که پێویسته ئاشکرا بکړین له لۆمه کردنی بێ باوه‌پان و بێزکردنهوه له‌وان به‌هۆی هاوبه‌شدانان بۆ خوای مه‌زن پێمان نه‌فه‌رموئ:

﴿ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ﴾ وه چ که‌سیکه سته‌مکارتر له‌ که‌سی بوختان بکاو به‌درۆ بیدا به‌سه‌ر خوادا، وینه‌بت په‌رستان نه‌لێن: فره‌شته‌کان کچی خوان و به‌ته‌کان بۆیان نه‌پارێنه‌وه لای خوا. جوه‌کان نه‌لێن: عوزه‌یر کوری خوایه، گاواره‌کان نه‌لێن: عیسا کوری خوایه.

به‌هیچ جوړی جیاوازی نیه له‌ نیوان ئەو که‌سانه‌ هاوبه‌ش دانه‌نین بۆ خواو له‌ نیوان به‌ درۆو به‌ بوختان نامه‌کانی خوا نه‌گۆرن به‌ده‌ستیان قه‌س و نه‌یشزانن، له‌ نیوان نه‌وانه‌یشدا به‌ درۆ نه‌لێن: ئیمه‌ له‌ خزمه‌ت خوادا بۆ مه‌ردم نه‌پارێنه‌وه، له‌ نیوان نه‌وانه‌دا نه‌لێن: خوا هه‌ر نیه، نه‌وانه‌ هه‌موویان بێ باوه‌رو گونا‌ه‌بارن به‌ گوێره‌ی نامه‌ی خواو فه‌رموده‌ی پێغه‌مه‌رو پێك هاتنی هه‌موو مو‌سه‌لمانان.

﴿ أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴾ یا باوه‌ری به‌ ناوه‌رۆکی نایه‌ته‌کانی قورئان نه‌بی و نه‌لێن. قورئان جادوه‌و نه‌فسانه‌یه. به‌راستی رزگاری نابێ سته‌مکاران و بێ باوه‌پان سه‌ره‌رای نه‌وه‌یش سته‌مکار له‌وان نیه.

﴿ وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا آيِنَ شِرْكَائِكُمُ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴾ وه‌ تو‌ بیری ئەو رۆژه‌ بکه‌ره‌وه ئیمه‌ کۆنه‌که‌ینه‌وه بێ باوه‌پان هه‌موویان به‌ په‌رس‌تر‌اوه‌کانیان و به‌ خۆیا‌نه‌وه. له‌ پاشا ئیمه‌ نه‌لێن به‌ که‌سانێکی نه‌وتۆ هاوبه‌شدانه‌نین بۆ ئیمه‌ به‌ چه‌نده‌ها شتی نا‌ره‌وا: له‌ چ جیگه‌یه‌کن هاوبه‌شه‌کانی ئیوه، نه‌وانه‌ی نه‌وتۆ ئیوه‌ گومان نه‌به‌ن هاوبه‌شی ئیمه‌ن و له‌لای ئیمه‌ بۆتان نه‌پارێنه‌وه؟

بۆ زانین: ئەو که‌سانه‌ی باوه‌پان به‌ خوا هه‌یه‌ دوو به‌شن: (١) هه‌یا‌نه‌ باوه‌پان به‌ یه‌کیتی خوا هه‌یه. نه‌وانه‌ ناو‌نه‌برین به‌ خوا یه‌ك دان‌ره‌کان (٢) هه‌یشیا‌نه‌ باوه‌پان به‌خوا هه‌یده‌و به‌لایانه‌وایه‌ خوا‌یکی تر هاوبه‌شیه‌تی نه‌وانه‌و ئەو که‌سانه‌ن نه‌لێن: خوا هه‌ر نیه‌و وه‌ك

یە کوان بەبێ جیاوازی، چونکە هاوبەشدانان بۆ خوا لە ناوەرۆکا بریاردانە لەسەر نەبوونی خواو بەراستی و یتەیی نیه هاویشەیی نیه.

پرسیار/ بۆچی خوا فرموی: لە چ جێگە یە کەن هاوبەشە کانتان، نەیفەرموه: لە کوێن هاوبەشە کانی من. زۆر ناشکرایە هاوبەشیان ئەدایە پال خوا نە ئەپال خۆیان؟
و هەلام/ لەبەر ئەوەیە: هاوبەشەکان هەر ئەو کەسانەن سازاندویانە هاوبەشیکی ئەوتۆ کە هەر نەبوو شوێنەواریشی نەبوو لەبەر ئەو پەيوەندییە، ئەوان بە هاوبەشەو بەلانی بەوانەو دروستە، واتە (لأدنی ملاحظة).

﴿ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فِتْنَتُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا وَاللَّهِ رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ﴾ لە پاشا بیانویان بۆ نەمایەو بۆ و هەلام دانەوێیان مەگەر ئەو کە ئەیان ووت: سوێندمان بەخوا پەرورەدە کەری ئێمە هاوبەشمان دانەناو بۆ تۆو درۆمان بۆ ئەکەن. ئەوان بەو سوێندە لەو پۆژەدا هەوتی ئەو دەدەن خۆیان رزگار بکەن لەو کارە خراپە کردویانە، بۆیە پەنا ئەبەنە بەر درۆکردن و سوێندی درۆ خواردن و وا ئەزانن ئەو پۆژەیش وەک پۆژانی جیهان بەدرۆ رزگاریان بێ.

پرسیار/ ڕستەیی (وَاللَّهِ رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ) چۆن ڕێک ئەکەوێ لە گەڵ (وَلَا يَكْتُمُونَ حَدِيثًا) وەبێ باوەڕان هیچ ڕووداوێ ناشارنەو کە کردبێتیان لە جیهاندا. ئایەتی (٤٢) ی سوره تی نيساء؟

و هەلام/ لە پۆژی دوایدا بێ باوەڕان چەندین جێگە ی ڕاوەستانیان هەبە کە لە هەندێ کات ئەتوانن درۆ بکەن و هەندێ شت بشارنەو بەر لەوێ ئەندامە کانیان شایەتی بدەن لەسەر ئەو کارانە ی کردویانە کەواتە ڕستەیی ئەم ئایەتە ی ئێرە بۆ ئەو کاتە هاتۆتە خوارەو. لە هەندێ جێگەدا ناتوانن درۆ بکەن و هەر کاریکیان کردبێ درۆیان بۆ ناکرێ و ئەو ئێن بەبێ پێچ و پەنا. کەواتە ڕستەیی ئایەتی (٤٢) ی نيساء بۆ ئەمەیان هاتۆتە خوارەو.

پرسیار/ هەر کاتی ئادەمیزاد لە پۆژی دوایدا توانای درۆو سوێند خواردنی هەبێ وەک ئەمڕۆ، ئێر چۆن پۆژی دووایی پێی ئەوتری خانە ی راستی و بە ئەمڕۆ ئەبێزری خانە ی درۆکردن.

وهلام/ جياوازي نيوان نهم دوو خانه به بهم جور به به: بهراستی درو کردن لهم روزه دا وانه بى زيان و نازار له خاوه نه کهى دور بخاته وه يا سودى پى بگيه نى. بهلام له روزهى دوايدا درو کردن و سويند خواردن به هيچ جورى سود به خش نين و سزا ناگير نه وه.

﴿ اَنْظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلَىٰ اَنْفُسِهِمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴾ تو تماشا بکه چون سزاي درو كانيان له سهر خزيان پيويست نه كهن. نه لئن نيمه هاوبه شمان دانه ناوه بو خوا، خزيان ناگادارن له سهر هاوبه شدانان بهرده وامبوون ههتا كاتى مردنيان و وونبو له وان شتى بوختانيان پى نه كرن و نه ياندا به سهر خوا داو نه يان كردن به هاوبه بش بو خواو نه يان ووت:

بته كان بومان نه پارينه وه لاي خواو يارمه تيمان نه دن له روزهى دووايدا.

نه بوو سوفيان وه ليدى كورى موغيره وه فهزى كورى حهرس و عه ته به وه شه بيهى كوراني ربيعه وه نه بو جهل كزونه وه و گويان له خويندنه وه قورئان بوو له لايه ن بيغهمه روه ووتيان به نه زر نه و پياوه چ شتى نه لى؟ ووتى نازانم نه وه نه بى ده مى نه جوليتى.

وهك بزائم چيروك و نوسراوى پيشوه كان نه لى كه من ويتهى نه وهم بو باس كردوون له فارسه كانه وه: بو رو نكر دنه وهى نه و مده بسته خوا نه فهرموى:

وَمِنْهُمْ مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِنْ يَرَوْا كُلاًّ آيَةٍ لَا يَأْمُرُوا بِهَا حَقًّا إِذَا جَاءُوكَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٢٥﴾ وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْعَوْنَ عَنْهُ وَإِنْ يُهْلِكُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾

﴿وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوا وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا﴾
 وهه نندی له بی باوه ران که سیك گوی نه گری بولای تو کاتی تو قورئان نه خویتی. به لام
 سود نابه خشی نه به خوئیان و نه به جگهی خوئیان و، نیمه داومانه به سهر دلایانا جه نندین
 په رده هه تا لهو قورئانه نه گهن و نه یزان و لایان ناخوشبو لی تی بگهن، چونکه نه وان له
 سه ره تاوه برپاریاندا بو له سهر بی باوه ری و نه زانی قورئان، له خو بایی بوبون
 به رده و امبون له سه ریان و، نیمه دامان نابو له گوئچکه یانا گرانی و قورسای هه تا راستی
 نه بیسن، وینه ی نهو که سانه یان لی هاتبو له هیچ شتی نه گهن و نه بیسن.

پر سیار/ به راستی نهو نایه ته به گویره ی رواله ت خوا دلی نه وانی کویر کرده و
 گوئچکه ی کهر کرده و. که واته شایسته خراپه و سزاین، چونکه نه برین به پړوه به وړو
 سه به ست نین؟

وه لام/ بهو بوته وه دلی نهو بی باوه رانه له قورئان ناگا و سودی وه رنا گری،
 گوئچکه یان نایی بی به جوړی بیزان راسته بیژری جه نندین په رده به سهر دلایانه وه یه و
 گوئچکه یان گرانه به گویره ی سروشتی خوئیان، له بهر نه وه ی خوا دلو گوئچکه ی
 دروست کرده به راستی په یوه ست کردنی که ری په رده دان بدریته پال خوا. به لام به
 گویره ی په یدا بوئیان له بی باوه رانه وه جیگهی خزیته تی نه وان بهر پر سیارین، چونکه نه وان
 باوه ریان به راستی به لام به گویره ی په یدا بوئیان له بی باوه رانه وه جیگهی خزیته تی نه وانه
 بهر پر سیارین، چونکه نه وان باوه ریان به راستی نهو به رده وامن له سهری به ویستی خوئیان.
 له مانا کردنی نایه تی (۷) سوره تی تله به قهره باسی نه وانه کراوه.

نه وه ی شایه نی نامازه بی نهو نایه ته به ناشکرای به لگه یه له سهر نه وه ی ئیسلام به راوردی
 هیچ شتی ناکا بهو شته ی له ناوی خوئیانه تی. به لکو ته ماشای بهرهم و نیشانه ی نه کا. یانی
 چاوو گوئچکه جی به جی که ری کاری نه قلن و نه قلش نه خشه کیشی کار کرده، دواپی
 هر کاتی کار کردن پیدا نهو، بون و نه بونی هه مو هه سته کان یه کسانه، به جوړی تر

نېسلام شتې ناوه کی و دهره کی نیه، هه مو شتې هوږه بو سودی ناده میزاد بو هه لسورانندی
گوزهرانیان و نه هیشتنی گیر و گرفتیان و نېسلام شاراووی نیه.

پیغمهر نه پنی پرو پوچ و پژانی دهر خست له وانه که خاوه نی پله و پلیه و دارایی بون،
چونکه دواي نه و دهر که و تنه که و تنه جو و جول و ههستیان به نه مانی خوږیان کرد، بوږه
په لاماری دروی زور گهوره یان داو نه باندایه پال قورئان، بوړون کردنه ووی نه و مه بسته
خواي مه زن ده فهر موی:

﴿وَإِنْ يَرَوْا كَلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا﴾ وهه گهر نه و بی باوهرانه بیینن هه مو نیشانه و
کاریکی په ک خهریان نه و ان باوهر به و نیشانه یه ناکه و باوهر به تو نایه نن له بهر کینه ی
دلایان و لاسایی کردنه ووی پیشوه کانیانی بو نه و شتانه له وانه ووه وهریان گرتوون.
﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاؤُكَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ به درو
خسته ووی نه و ان نیشانه وونه کان گه یاندنیه راده یه هه تا کاتی نه و ان هاتن بو لای تو
گفتو گو بکه نه له گه ل تو به جوړی په کت بخه نه نه لاین که سانیکی نه و تو باوهریان نه هیتاوه:
نه و قورئانه هیچ شتې نیه جگه ی نه ووی نوسراوی گه لانی رابورد وانه به بی گومان
نهیشیان زانی نه و قورئانه راغوی کهره بو لای شتې راست و دروسته. به لام نه و ان گومان و
دروی زور به ده ست نه هیتن بو نه ووی ناده میزاد رابکیشن به ره و ریگه ی خراب و ریگه ی
راستیان لی وون بکه نه و به ره و کاری پوچ بیابنه، به بی جیاوازی به وینه ی یاساو پروگرام
و ده ستوری ده ست کردی نه م سه رده موی نیمه.

﴿وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْأَوْنَ عَنْهُ﴾ وه نه و بی باوهرانه ریگرن و قه ده غه ی ناده میزاد
نه که نه له باوهر کردن به قورئان و په پره ووی کردنی پیغمهر ﴿﴾ و، خویشیان
دور نه خه نه ووه له باوهر هیتان. یانې نه خوږیان باوهر نه هیتن و نه نهیش هیتن که سی تر باوهر
به پنی.

له هه ولدان بو په یدا کردنی نازاوه کینه بو پیغمهر ﴿﴾، له شکر سازی بو جهنگ
له گه ل پیغمهر، له بهر هیچ هږه نه بوو جگه ی خرابی و ناله باری خوږیان.

﴿ وَإِنْ يَهْلِكُونَ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴾ وهله ناو نادهن نهو بی باوه رانه بهو کاره خراپانه یان و نهو فیل کردنانه یان له ئیسلام مه گهر له خویان و، ههست ناکهن و نازانن که زیانی نهوان سهر ناکیشی و تیپهر ناکا بولای جگهی خویان. یانی بازنه ی خراپه سور ی خواردو که وته ملی خویان و له ناوی بردن، هه ندیکیان له رۆزی به دردا کوژران و له ناو چون. نهوانی تریان به سهر شوری خویان دا به دهسته وه له رۆزی رزگار کردنی مه که ی پیروز خوی مه زن جاری تر باسی چۆنیته ی نهو که سانه نه کا باوه ریان به رۆزی دوا یی نهو به درۆی نه خه نه وه، لهو رۆژه دا سزایه ناماده کراوه بۆیان و، نه ی بین له گهل نهو پاداشته ی ناماده کراوه بۆ باوه رداران و نه فهرموی:

وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وَقَفُوا عَلَى النَّارِ

فَقَالُوا أَلَيْسَ لَنَا نَارٌ وَلَا نَكِذِّبُ بِآيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٧﴾

بَلْ بَدَأَهُم مَّا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ

وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٢٨﴾ وَقَالُوا إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ

بِمَبْعُوثِينَ ﴿٢٩﴾ وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وَقَفُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ قَالَ أَلَيْسَ هَذَا

بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ

﴿٣٠﴾ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِإِلْقَاءِ اللَّهِ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُمُ السَّاعَةُ

بَغْتَةً قَالُوا أَيْ خَسِرْنَا عَلَىٰ مَا فَرَطْنَا فِيهَا وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ

بۆ زانین: له پوژی دوایدا رزگاری نابێ له سزای خوا مه گهر که سێ خۆی دهر بخا به راستی و به پونی لهم ژيانەى ئیستاداو گفتوگۆی رێك بکهوی له گهڵ کردهوه یاو خۆی بنوێنێ به وینهى دهر خستى خۆی به لهشى و به گفتوگۆ کرداریهوه له ته له فزیۆن و ئاوینه دا. به لām که سێ خۆی دهر نه خا به کردارو به گفتوگۆیه وه خوا نه بێ که سێ شاراو هه کانی له بێ باوه پى و دووروى نه زانی، ئهو که سه له مه و پاش سزای بێ باوه پى و دووروى خۆی بۆ دهر نه که وى، خۆی له ناو نه با به خه فته خواردن له سه ر خراپه کردنه که ی، ئاواتی رزگار بون نه خوازى، دواى زۆر دوره ئاواته که ی بیه و یی که بگه ر پته وه بۆ لای جیهان.

﴿وَلَوْ رُدُّواْ الْعَادُوْاْ وَالْمَائِهٖوَا عَنْهُ وَاِنَّهُمْ لَكَاذِبُوْنَ﴾ وه نه گه ر ئهو بێ باوه رانه دواى راپوه ستانیان له سه ر ناگرو دهر که و تى کرده وه کانیان بگێر نه وه بۆ لای جیهان به راستی نه چنه وه بۆ لای شتى قه ده غه کرابوو له وان ئهو شته له هاو به شدانان و گونا ه کردن. وه به راستی ئه وان درۆ نه که ن له و به لێته نه یده ن که ئایه ته کانی خوا به درۆ نه خه نه وه و باوه ر به یێن.

بۆ ئه و نه: زۆر جار ان دیومه نه و نه زانین به ده یان تاوانباران په شیمان بونه ته وه له تاوانه کانیان کاتى ئه وان له تاریکی گرتو خانه دا بوون که چی کاتى دهر چوون له گرتو خانه گه راپونه ته وه بۆ تاوانه کانیان و گونا هه کانیان.

﴿وَقَالُواْ اِنْ هِیْ اِلَّا حَیٰثُنَا الدُّنْیَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوْثِیْنَ﴾ وه بێ باوه ران نه یان ووت: ژیان و زینده کانی بۆ ئیمه نه مه گه ر ژیانى ئهم جیهانه و، ئیمه زیندو نا کرێ نه وه له مه و پاش. یانی نه گه ر بگێر نه وه بۆ لای ژیانى جیهان به راستی نه لێن و دوباره ی نه که نه وه ئهو شته ی له وه به ر و تو یانه: که زیندو بونه وه په رسیارو سزادان نه.

په رسیار/چۆن نه لێن: ژیان هه ر ئهم ژیانیه، به راستی ئهو کاره گرانه یان بینیه و ناگریان پیشان درا وه په نایان برده بۆ لای رزگار بوون، په یمان اندا وه نه گه ر نه وه بۆ لای کاره پیشه و ه کانیان؟

وہلام/ بەراستى ئەوان ئەزانن كە پرسىارو سزا ھەن بەيى گومان. بەلام ئەزانن ئەگەر راستى بىلاوبىكەنەو ھەسەر شۆرى راستى بن دەست كەوتو پىلەو پاھىيان لە كىس ئەچى.
﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ يُوقَفُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ قَالَ أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ﴾ ۞ وئەگەر تۆ بىيى كاتى بى باوھران پائەو سىتېرېن لە پۆزى دووايدا لەسەر فەرمانى پەرورەدە كەرى خۆيان، دواى ئەو ھى لە جىھاندا بە درۆيان ئەخستەو ھەگەشت بە فەرمانى خواى مەزن لە پاشەپۆژدا، پەرورەدە كەريان ئەفەرموى:

لە پۆزى دووايدا: ئايا ئەم زىندوبونەو ھە راست نى؟ ئىو ئەتان ووت لە جىھاندا: زىندو بوونەو ھە كۆكردنەو ھە بىلاوبونەو نى پاش مردن.

﴿قَالُوا بَلَىٰ وَرَبَّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ ۞ ئەيان ووت: بەلى: ئەوانە ھەمويان ھەن و، سۆتەمان بە پەرورەدە كەرى خۆمان راست، خوا ئەفەرموى: دواى ئىو بچېژن ئەم سزايە بە ھوى شى ئىو باوھرتان بەو شتە نەبوو. ئەمەيە: سزاي ئەو كەسانە جىھان ھەلېژېر بۆخۆيان و رېزى بەن بەسەر پاشە پۆژداو راستى ئەشارنەو.

پرسىار/ خواى مەزن لەم ئايەتەدا ئەفەرموى: (أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ فَذُوقُوا الْعَذَابَ) ئەو دوو فەرمودانە چۆن رېك ئەكەون لە گەل ئايەتى (١٧٤) ى سورەتى ئەلبەقەرە كە ئەفەرموى: (وَلَا يَكْلَمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) خوا گەفتوگۆ ناكە لە گەل بى باوھران لە پۆزى ھەلسانەو لە گۆرەكان؟.

وہلام/ مەبەست لە ناوھەركى ئايەتى (١٧٤) ئەمەيە كە خوا گەفتوگۆيان لە گەل ناكە بەشتى دلخۆشيان بكا. بەلكو گەفتوگۆيان لە گەل ئەكە بەشتى خەفەتيان بداتى.

﴿قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَتْهُمْ السَّاعَةُ بَغْتَةً﴾ ۞ بە راستى زيانە مەندبوون كەسانىكى ئەوتۆ پرايان نەبوو بە گەشتى فەرمودەكانى خوا لە زىندوبونەو ھە پرسىار و وولام و ئەو گەشتەيان بەدرۆ ئەخستەو ھەتە كاتى ھات بۆلايان پۆزى دواى بە كوتوپرى و كەس نازانى ئەو پۆژە چ كاتى دىت، ئەو پۆژە ناوبراوە بە

(السَّاعَةِ) له بهر به گورچی و به پهله پرسیار ته اوو ته بی. له کاتیکدا بی باوه ران زیانو مه ند
ته بن. باوه رداران رزگاریان ته بی و به خوش گوزهرانی رانه بویرن.

﴿ قَالُوا يَا خَسْرَتْنَا عَلَىٰ مَا فَرَطْنَا فِيهَا ﴾ تهو که سانه ی پروایان به زیندو بوونه وه نه بروه
ته لئین:

ته ی په شیمان بوونه وه خه فته بو ئیمه له سهر شتی ئیمه له کیسی خو مانغاندا له
جیهانداو ته م نه نی خو مانغاندا له سهر گوناوه کردن و بی فرمانی خوا.

﴿ وَهُمْ يَخْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ إِلَّا سَاءَ مَا يَزِرُونَ ﴾ وه نه مو بی باوه رانه
هه لئه گرن گوناوه کانی خو یان به سهر پشیمان وه. مه به ست لهو هه لگرنه ته مه یه: که
گوناوه کانیان لکاوه به وانه وه جوئ نایته وه له وان، تهو که سانه خراب ترین که سن و بگره
چواری له وان چاکتره، چونکه چواری هیچیان له گوناوه به سهر پشته وه نه و به تاسایش
ته ژین و دووای پرسیار له ناو ته چن. به لام تهو بی باوه رانه به گوناوه کانیانه وه ته چن بو ناو
ناگری دوزه خ، ئیوه ناگادارین و بزنان خراب شتی که تهو بی باوه رانه هه لئان گرتو وه له
گوناوه کانیان تهو رسته یه گوره ترین هه ره شه یه بو بی باوه ران.

﴿ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ ﴾ وه نه ی ژیان زینده گانی جیهان که ئیوه ی تیک داوه
مه گه یاری کردن و خو خهریک کردن به شتی که وه ناده می زاد خهریک ته کا به بی سود. له
مانا کردنی نایه تی (۱۸۵) له سوره تی نالی عیمراندا وینه ی تهو رسته یه رابردو وه.

﴿ وَلِلْآخِرَةِ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ ﴾ وه به راستی خانوی رژی دوا یی که به هه شته
چاکتره بو که سانیکی تهو تو له خوا ته ترسن و خو یان ته پارژن له هاو به شدانان بو خواو له
یاری کردنی بی سودو خو خهریک کردن به جیهانی براوه.

﴿ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴾ نایا بو ئیوه بیر ناکه نه وه عه قل ناخه نه کار کام یه کی لهو دوو شتانه
چاکه: خانوی رژی دوا یی با ته م جیهانه، هه تا ئیوه باوه ر به یتن.

دوا ی نه وانه ی پشوو خوا دلی خوشی پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ ته داته وه له سهر ته وه ی نه وایان
به درو ته خسته وه، دوا ی ته ویش به لگه ی رونی له سهر دانان. ته فهرمو ی:

قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ
 وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٣٢﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَتْ
 رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَى مَا كُذِّبُوا وَأَوْدُوا حَتَّىٰ أُلْهِمَهُمْ نَصْرًا
 وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ وَلَقَدْ جَاءَكَ مِنْ نَبِيِّ الْأُمْسَلِينَ
 ﴿٣٤﴾ وَإِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنْ أُسْتَطِيعَتْ أَنْ تَبْغِيَ
 نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيَهُمْ بِآيَةٍ وَلَوْ شَاءَ
 اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَىٰ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٣٥﴾
 ﴿ إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ وَالْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ
 يُرْجَعُونَ ﴾ ﴿٣٦﴾ وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّ اللَّهَ
 قَادِرٌ عَلَىٰ أَنْ يُنْزِلَ آيَةً وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٧﴾

﴿ قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ ﴾ به راستی ئیمه نه زانین به راستی تو خه فه تبار نه کا
 شتیکی نهو تو بی باوه ران نهیلین: له به درو خسته وه تو له مه ویش و نیستاش به تو یان
 نهوت: شیت و هونراوه بیژو جادو گرو جگهی نهوانیش.

﴿ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴾ دوا بی به راستی نهو بی
 باوه رانه له نیژو خویاناو له پاش مله وه دهرونی خویانا تو به درو ناخه نه وه، نه زانن تو

راستی و به چاکت نه ناسن که تو راست و پژی، به لام نهو بی باوه پانه سته م له خزیان نه کهن باوه پ به نایه ته کانی نامه که ی تو نایه رن به ناشکرای، نه گینا نه زانن تو راست نه که ی. ههر که سی جهنگ بکا له گهل که سی کی راست و پژ له بهر نهو ی له سهر راستیه. بیگومان جهنگ له گهل راستیه که نه کا له ناوه ر و کا نه ک له گهل خاوه نی راستیه که، ههر که سی جهنگ له گهل پیغمه م بکا و به سوکی دانی له بهر نهو یه په یامیکی هیئاوه. به راستی کالته بهو که سه نه کا په یامه که ی داوه بهو فروستاده یه که خوی مه زنه، نه ک بهو که سه په یامه که نه گه یه نی که فروستاده که یه. بت په رستانی مه که بهر له ره وانه کردنی پیغمه م ناوی نهویان نه برد به راست گزو ناسایش خواز، کاتی که کرا به پیغمه م رو په یامی خوی پی دراو به لگه ی له سهر دانا ده ستیان کرد به جهنگ کردن له گه لیا به بوختان کردن و نه یان ووت:

جادو گه رو شیت و شاعیره. که واته به درو خسته نهو ی پیغمه م ﴿﴾ به درو خسته نهو ی خواجه له ناوه ر و کا. نه ک به درو خسته نهو ی پیغمه م ﴿﴾ دوباره خوا دلخوژی پیغمه م نه داته وه نه فموی:

﴿وَلَقَدْ كَذَّبْتَ رَسُولٌ مِّنْ قَبْلِكَ فَاصْبِرُوا عَلَىٰ مَا كُذِّبُوا حَتَّىٰ أَنَا هُمْ نَصْرُنَا﴾ وه به راستی به درو خراونه ته وه چه ندین نیراوئ له پیش تو تو بون و نازاریان دراوه له سهر گه یاندنی په یام دواپی نهو فروستادانه نارامیان گرتووه له سهر شتی نهوانی پی به درو خراونه ته وه نازاریان دراوه. که واته تویش نارام بگره له سهر به درو خسته نهو ی خوټ و نازاردانت هه تا کاتی هات بولای نهو نیراوانه یاریدان و سهر خستنی نیمه بو نهوان، به هو ی نهو شته وه به لیم پندابون نه گهر نارام بگرن یارمه تیان نه دم و باوه رداران سهر نه خهم، له گهل تویش بهو جوړه نه کهین.

نهو جوړه روداوانه به سهر ژبانی ناده میزادا نه سوړپته وه. بو نمونه نه بیترئ نه مړو پالنهوان بازیه له نیوان چاکه و خراپه دا، له نیوان گهلانی ژیر ده سته و سته مکارانی ره گه ز په رست،

له نیتوان دوروی و راستیدا، ناگرنجی نهو که سانه یارمه تی راستی و سهر بهستی نه ده ن
 له لایه ن دوزمنانی خویانه وه توشی نازار نه بن، هدر گیز راستی و سهر بهستی سهر نه که وتوون
 و سهر ناکه ون به بی خور راگرتن و ماندوبوون و فیداکاری لهو ریگانه دا، خویان و خیزان و
 دارایی و پله و پایه و ناسایش و خوشی خویان نه که ن به قوربانی بۆ راستی و سهر بهستی، له
 دوا پیدا به بی گومان به ناواتی خویان نه گهن، بۆ رون کردنه وهی نهو مه بهسته خوا
 نه فهرموی: ﴿ وَلَا مُبْدِلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ﴾ وه هیچ گوزانی نیه بۆ فهرموده کانی خوا و بۆ
 به لگه کانی خوا که یارمه تی خاوه ن باوه ران نه داو بی باوه ران له ناو نه داو یاریده ی
 پیغه مهران نه دا. نه بیسراوه به وینه ی نه م سهر دهمه ی نیمه که سته مکارانی پیشو و به
 نه دلازه ی سته مکارانی نیستا به ناواتی خویان گه نشتن، نه وه ته سته مکارانی نه م سهر دهمه ی
 نیمه له ههمو و جیگه گر نه که کاندای بنکه ی سهر بازی و بنکه ی جه نگیاندا ناوه، هیلانه ی کاول
 کردنیان ناماده کردوه. به ههمو و چه کی ناله بار خویانیان چه کدار کردوه، ده ستیان
 گرتوه به سهر سامان و گیان و پیتی گهلانی هه ژاردا، ده ستیان گرتوه به سهر بانگه کان و
 جیگه ی گوزینه وه ی پاره و دراوی زور له ههر نیمه کاندای، شوینی بلا و کردنه وه ی رپوژنامه و
 گوزارو چاپه مه نیان داگیر کردوه له زور شویندا، به جورئ ده سته لاتیان پهیدا کردوه
 مروفتی پاك و خاوین و ناسایش خوازی بی به دهره کی ناواره ی نه زانن، بۆی ناگرنجی
 وشه یه کی سهر به ستانه و دادپهروه ری بلا و بکاته وه، یا له نیژگه ی رادوی و که ناله کانی
 ته له فزیون و بهر نامه یه به خش بکا. به لام ناپاکان و سته مکاران و له ناین وهر گه راوه کان و
 دوزمنانی ناین و نیشتمان بۆ ههر جیگه برۆن و بیانه وی مه بهستی خرابی خویان
 بلا و بکه نه وه ریگه یان لی ناگیری و رپوژباشیان لی نه که ن و رپزبان نه گرن، نه ویش له بهر
 نه مه یه: خوا په رستان و فیداکارانی ریگه ی راست و چاك یا نه ماون یا نه گهر مابن زور
 که من و بی ده نگ دانیشتون.

﴿ وَلَقَدْ جَاءَكَ مِنْ نَبَاِ الْمُرْسَلِينَ ﴾ وه به راستی هاتوه بۆلای تۆ هه والی به سه رهاتی
نیر دراوه کانی خوا که به چ شیوهیه کی خراب نازار دراو له لایه ن گه له کانیانه وه، له بهر
ئه وهی ئارامیان گرتوه خوا سه ری خستوون، ئه و جوړه کارانه نه ده ستوری خوایین و
ئه رو ن و نا گوړین.

هه رسئ کوره کانی عامیرو چه ند که سئ تر هاته خزمه ت پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾ داوایان کرد
له پیغمه ر نیشانه یه و کاریکی په ک خه ری وه ک پیغمه ره کانی بهیئ باوه رت بئ نه کهین، بۆ
رو ن کرد نه وهی ئه و مه به سته خوا فه رموی:

﴿ وَإِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنْ اَسْتَطَعْتَ أَنْ تُبْتَغَىٰ نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلْمًا فِي
السَّمَاءِ فَتَأْتِهِمْ بِآيَةٍ ﴾ وه گه ر گران و گه ورهیه له سه ر تۆ وه و گه رانی بئ باوه ران له
وه ر گرتی ئایینی ئیسلام، دوا یی نه گه ر تۆ توانات هه بوا یه که تۆ په یدا بکه ی کونئ له نیو
زه ویدا برویته ناوی و بیته ده ری و به لگه بۆ ئه و بئ باوه رانه بهیئ، یا په یژه یه په یدا بکه ی
بۆ ئاسمان بهرز بیته وه بۆلای و به لگه یان بۆ بیته خواره وه بۆ ئه وهی باوه ر به ئایینی ئیسلام
بهیئن، بیگومان تۆ توانای ئه و کارانه ت نه، دوا ی تۆ بروی بۆلایان به به لگه و نیشانه یه کی
گه وره وه ته نگه تاویان بکه ی باوه ر ناهیئن، که واته تۆ خه فته مه خو و ئارام بگه ر له سه ر
نازاریان هه تا خوا فه رمانی خو ی له واندانه ی بجا بده.

﴿ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَىٰ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴾ وه نه گه ر خوا ئاره زوی
هه بوا یه به راستی بئ باوه رانی کۆ نه کرده وه له سه ر راځوی و یاریده ی ئه دان له سه ر باوه ر
هیئان به زوړ. به لاه ئه و کاره نه ری بۆ دانان ری له بازاری به ندایه تیداو ئه یی باوه ر هیئان له
دله وه ده رچی به یی زوړ کردن.

دوا یی تۆ له و که سانه مه به نه زان و نه خوینه وارین و خو ت ماندو مه که و خه فه تبار مه به
له سه ر وازه یانی ئه وان له ئایین. بیگومان پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾ نه زان نه، چونکه ره وشته کانی
ئه و له قورئانه وه ده رچه . به لاه ئه و فه رموده یه بۆ خوا دروسه، چونکه له دروست که ری
بونه وه ران ده رچه بۆلای گه وره ترینی ئاده میزادو جیگه ی سه ر به زیه بۆ پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾.

ته فسیری زمنا کوی

بۆ زانین: خوای مەزن زۆر لە کەس ناکا بۆ ئەوێ باوەری پێ بەهێترێ. بەلکو واز لە ئادەمیزاد ئەهێتی خۆی بۆ خۆی ڕینگەیه هەلبژێری، دواپێ ئەقڵی پێ داوێ و ڕینگەیی چاک و خرابایی نیشانداوێ و بەلگەیی ڕونی لەسەر داناون، بە تۆپزی دەست ناخاته کارو باریان، بەشێکی سەر بەستی پێ بەخشوون ئەتوانن بەهۆی ئەو بەشەوه چاک و خراب جوێ بکەنەوه، هەر وەك لە جیهاندا چاک و خراب بۆ ژيانێ خۆیان جوێ ئەکەنەوه ئەتوانن بە ئاسانتر ڕینگەیی راست بدۆزنەوه.

خوای مەزن هەرچەندە بە ڕستەیی (فَلَا تُكْنَنَ مِنَ الْجَاهِلِينَ) ڕوی پێ کردووە بۆلای پیغممەر ﴿ﷺ﴾ بەلام مەبەستی خوا پەڕەوانی پیغممەر ﴿ﷺ﴾ ئەگینا پیغممەر چۆن ئەبێ ئەزانێ؟ کە ڕەهۆشتی ئەو قورئانبی وەك باسماں کرد، خوای مەزن ڕیزی پیغممەری پاراستووە ئەیفەرموە تۆ ئەزانێ. فەرمویت: تۆ لە ئەزانەکان مەبە، ئەزانینی داوێتە پال جگەیی پیغممەر ﴿ﷺ﴾، ئەو ڕوپی کردنەیی خوا بۆلای پیغممەر گەورەترین شانازی و سەر بەرزیه بۆ ئەو. پیغممەر ﴿ﷺ﴾ ناخۆشی و دلتهنگی وای توش نەبوووە لە لایەن بت پەرستانەوه هەتا خوای مەزن سەر زەنشتی بکا بەو ڕستەیی پێشووە.

بەلام بۆ ئەمەیه: دلی موسولمانان ڕۆشن بکاتەوه و نامۆزگاریان بکا کە پێویستە ئارام بگرن و دل کراوێ بن، ئادەمیزاد هەر پلەیه کی هەبێ پێویستە لەسەری ڕەهۆشتی بەرز بۆ خۆی هەلبژێری، لە هەمویان گرنگتر پشت بەستە بە خوا و ئارام گرتنە لەسەر ئازاری دانیشتوان.

دواپێ خوای مەزن بە جوړی تر هانی پیغممەر ئەدا لەسەر ئارام گرتن ئەفەرموێ:

﴿إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ﴾ بەراستی کەسانێکی ئەو تۆ و ئەلامی تۆ ئەدەنەوه داواکاری تۆ بیسن بەشیوێه بیزانن و تەمێ خوار ببن. بەلام بێ باوەران وەك مردوان و راستی نابیسن کەواتە تۆ دلتهنگ مەبە لە گۆی نەگرتنیاں کاتی تۆ قورئان ئەخوێتی بەسەریان. کەسێ و ئەلامی تۆ ئەداتەوه گفتوگۆی تۆ بیستی و زیندو بێ، ئەوان دلیان مردووێ ناگۆنێ وەلامت بەدەنەوه.

﴿ وَالْمَوْتَى يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴾ وه مردووه كان هیچ شتی نابیسن که سودی بیی بۆیان مه گهر رۆژی خوا زیندویان بکاته وه، نهو کاته هه موو شتی نه بیسن و سویند نه خون نیمه لهو که سانه نه بووین هاو به شمان بۆ خوا دانه ناوه. له پاشا بۆلای خوا نه گیرینه وه، خوا پرسیاریان لی نه کا لهو شتانه گوئیان لی نه کرتوه و خوئیانیان بیی ناگا کردوه، به سزاو پاداشتی خوئیان نه گهن.

به راستی نهو که سانه تۆخوئیانیان بۆ ماندوو نه که ی که پانموویی وهرده گرن له تۆی نابیسن به جوژی سودی لی وهر گرن، چونکه نهو که سانه جیهانیانیان کردوه به خو شه ویستی خوئیان. که واته نهوان وهك مردووان و شایسته ی روبرۆلا کردن نین، وازیان لی بهینه وه بهر لایان بکه هه تا رۆژی دوا یی، هه تا به چاوی خوئیان سزای ناهه مواری خوئیان بینن و ریگه دهر چوئیان نه میتی.

﴿ وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ ﴾ وه بیی باوهران ووتیان: بۆ نه نیراوه بۆسه ر موحه مه د نیشانه یه کی پهك خهر له لایه ن پهروهرده کهری خو یه وه و تهنگیان بیی هه لچنی هه تا باوهر بهینن و نه توان سه ریچی بکه ن. نهو به لگانه وهك هوشتری سالح و داردهستی موسا و خوانی عیسا با کیوی نه بو قوبه یس به سه ریانه وه راوه ستیی، یا فریشته یه بیت بۆلایان و شایه تی بدا موحه مه د پیغه مه ره.

پرسیار/ چۆن نهو بیی باوهرانه نهو شتانه یان نهووت، له گه ل نهو هیشدا خوا ژماره یه کی زۆری نیشانه و به لگه ی رونی ناردوه ته خواره وه بۆسه ر موحه مه د ﴿ ۞ ﴾.

وه لام/ به راستی مه به ست لهو به لگه یه لهو نایه ته دا نهو کاره پهك خهره ی نهو تۆیه بیی باوهره کان داوایان نه کرد بۆیان به مهرج بۆ باوهره یانانی خوئیان به موحه مه د.

مه به ستیان به لگه یه نه بو قنیات به که سه ی بکا داوای راستی نه کا له بهر راستیه که ی نه گهر نهو هیان مه به ست بوایه پیوستانیان به وه نه بو داوای بکه ن، چونکه کاری پهك خهری زۆریان دیبوو له پیغه مه ره وه ﴿ ۞ ﴾.

﴿قُلْ إِنَّ اللَّهَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يُنْزِلَ آيَةً﴾ تو بلئی: به راستی خودا توانای هیه لهسه ره نهوهی که به نیریته خواره وه نهو نیشانهو به لگهیه ئیوه داوای نه کدن. به لام خوا نهو نایه ته نانیریته خواره وه له بهر ئاره زوو هه وه سی نهوان، خوا نه نیریته خواره وه شتی خوئی به شایسته ی بزانی به گویره ی شیای به نده کانی خوئی یی.

﴿ وَلَكِنْ أَطْرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ وه بهلام زورت لهو بی باوه پانه نازان خوا به گویره ی زانیاری بی وینه ی خو ی شتی شیوا بو ئهوان ئه نیریتته خواره وه. ناردنه خواره وه ی ئه و نیشانانه له گه ل بهرده وامبوون له سهر بی باوه پ ی ئه بیته هوی نه گه تی بو ئهوان و قلاچو کردیان ئه گهر باوه نه هیئن. وینه ی گه لانی پیغه مه ره پیشوه کان. که واته ناردنه خواره وه ی ئه و نیشانیه بو ئهوان چاک نیه.

ئەو داخووزىيە لەو بىي باوەراندەوه، وەنەبىي ھەر پىشەي ئەوانبىي و بەس. بەلکە وىنەيان ئىستائىش زۆرەن. ئەگەر بۆ ئەوان و بۆ ھەموو بىي باوەرانی تىرى سەر زەوىي بە ھەزاران بەلگەيان بۆبەيتى باوەر ناھىتىن، ئەبىي چ بەلگەيە گەورەترىي لە دروست کردنى ئاسمانەکان و زەوى و لە جم و جولى ئەستىرەکان و مانەوہيان لەسەر ئەو پرۆگرامە تايەتەيە لە جم و جولىيانا، لە دروست کردنى زەوى و کىوہەکان و زەريا و دەريا و روبرەکان و کانگای زۆر بە نرخ و بە پىت لە نۆ زەویداو لە دروست کردنى درەخت و روھە بەھۆى باراندەوه؟

کاتی خوی مهزن رونی کرده‌وه که توانای ناردنه خواره‌وه‌ی نیشانه‌وه‌ی نه‌وه داخوارییه‌ی نه‌وانی هه‌یه. پاشان باسی شتی نه‌کا به‌لگه‌ی بی له‌سه‌ر توانای زۆر گه‌وره‌تری خوا. وه‌ک به‌ری‌وه‌بردن و هه‌ل‌سوراندنی هه‌موو بونه‌وه‌ران و دانانی هه‌موو شتی له‌جیگه‌ی شیای خۆیا. نه‌وه نیشانه‌یه‌ی نه‌ویی باوه‌رانه‌ی داوای نه‌که‌ن سه‌ر سوپه‌یه‌تر نه‌یه له‌دروست کردنی گیانداران و به‌ری‌وه‌بردنی کارو نیشیان. نه‌فه‌رموی:

وما

مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَلُكُمْ

﴿ ٣٨ ﴾

مَا فَرَطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا صُوبَكُمْ فِي الظُّلُمَاتِ مَنْ يَشَاءُ اللَّهُ

﴿ ٣٩ ﴾

يُضِلُّهُ وَمَنْ يَشَاءُ يَجْعَلْهُ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

﴿ وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ مِثْلُكُمْ ﴾ وه نیه هیج شتی برپوا به سمر زهویدا له گیانداران و، نیه هیج بالندهیه بفری به ههوادا به هوی دوو باله کانی خوئیوه، مه گهر چه نندین کز مه لیکن خاوه نی سروشتی تایه تی خوئیانن و تمه ن و خوارده مه نی به سهرهاتیان دیاری کراوه له لایه ن خواو وینه ی ئیره ی ئاده میزاد، دروستی کردوون و نهمرن و زیندو نه کرینه وه له رۆزی دووایدا وینه ی ئیره، سوپاسی خوا نه که ن و بی ناگانین له خوا وینه ی ئیره. بگره ئیره ههتا به ههزاران خوا نه ناسن. به لام نهوان به گشتی بی ناگانین له خواو به باشی نه ناسن.

خوای مهزن بهو ئایه ته رونی کردوه ته وه که به راستی له نیوان ئاده میزادو روینده و فرنده کاندا جوړه له یه ک چونیکمان هیه. به لام خوای مهزن نهو جوړه ی ناشکران نه کردوه. ئایا له دروست کردن و باوه به خوادایه، یا له بهر ئیره بردنی هوی ژیان و ههلسورانندی کارو باریان بۆ سودی خوئیان له ژیاندا، یا ههر به شیکیان نه ناسرین به ناوی خوئیان وینه ی ئیمه به خیزان و ره گهز نه ناسرین، ئایا له وانه دا وینه ی ئیمه ن یا له شتی تردا؟. ههر چۆنی بی زانیان به زوری ههولیانداوه بۆ ناسینی سروشتی گیانداران له روینده و فرنده یانار چۆنیه تی ههوهس و کرده وه یان، له نهجامدا ناگادارییان پهیدا کرده

له سهه جهه ندين نهیئی سروه شیان. به جوړی بۆیان دهه کهوتوه که نهو نهیینه نهبن به بهلکه له سهه بوونی خوایه کی به پړوه بهری خاوهن تواناو هه موو شتیکی له جینگه ی شیاوی خو یا داناوه. بۆ نمونه: کۆمهلی فیله کان دادگا دانه نین بۆ ناکۆکی نیویان خو یان و دادوهه فرمانی خو ی دهه نه که له سهه تاوانبار به دور خسته وه ی له کۆمهلی خو یان هه تا به ته نهها بڑی له چۆله وانیدا.

کۆمهلی قهله ره شیش نه گهر یه کیکیان ههستی به ترس کرد به دهنگیکی تایه تی هاوړیکانی نه ترسینی و ناگاداریان نه کا، له کاتی خوشیدا به جوړه دهنگی تر ناگاداریان نه کا، میش ههنگ و میرو له کرده وه و سروه شتی زۆر سهه سوریه نه ریان ههیه... به لام ههیه که لهو کۆمهله رۆینه وه فرنده نه سروه شتیکی جیاوازیان له یه کتری ههیه بۆ به خپو کردنی بیچوهه کانیان و تیمار کردنیان، له کۆششدان بۆ پهیدا کردنی خواره مه نی بۆیان، له پیک هیتان و ناماده کردنی شوینی هه سانه وه یان، په پړوه پړوگرامی تایه تی خو یان و نیوان بیچوهه کالیان. نهوانه و جهه ندين شتی تریان ههیه.

﴿ما فَرَطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ﴾ نیمه وازمان له هیه شتی نههینا له نامه ی خو مان و نه مان نویسی، هه موو شتی لهو نامه یه دا کۆکراوه ته وه نوسراوه به هه موو جوړی که شیاوی خو یانی. مه به ست لهو نامه یه نه مانه ن:

۱- یا نهو ته خته یه پارێزرراوه له دهست کاری (اللوح الخفوح) که هه موو موشتیکی رابوردوو داهاتوی تیدا نوسراوه، چۆنیه تی نهو له وحه نهییه لای نیمه مه گهر نه وه نده بزاین پتی نهووتری نامه. خوا نه زانی چۆنه.

۲- یا بریتیه له زانیاری خوی مه زن که هه موو شاراوه کانی دلی ئاده میزادو نهوانه شیش دیارین نه زانی.

۳- یا بریتی له قورنانی پیرۆز که خوی مه زن نه وه ی پیوستی بۆ ئاده میزاد له بنچینه کانی ناین و لقه کانی رۆن کرده ته وه له قورناندا به یی کهم و کوری.

﴿ ثُمَّ إِلَيْهِ يُخْشَرُونَ ﴾ لە پاشان لای خوا کۆ ئەکرێنەو، ئادەمیزادو گیاندارانی تر بە بالتندەو جگەى بالتندەو کۆ ئەکرێنەو بۆلای خوا هەتا بە جوړىکى دادپەرورەوانە هەموویان مافی خویان وەر بگرن لە یە کۆزى یانێ هەرچۆن ئێمەى ئادەمیزاد کۆ ئەکرێنەو لە پوژى دوایدا گیاندارانى تریش کۆ ئەکرێنەو. بەلام هەموویان مەبەست و یەك پەڕەویان نیەو بەرەو جیگەى کى تاییەتى نەبرێن لەو پوژەدا کە ئادەمیزاد نای زانن، ئەو شتەى ئێمە بریارى لەسەر بدەین ئەمەیه: بەهەشت و دۆزەخ بۆ جگەى ئادەمیزادو جنۆکە دروست نەکراون.

لە پاشا خوای مەزن فەرمودە کەى خۆى دەست بێ ئەکاتەو دربارەى ئەو کەسانە بەو جوړە پێویستە فەرمودە کانی خوا نابێسن، ئەو کەسانە وێنەى ئازەلن و لە هیچ شتێ ناگەن و پێغەمەریش ناگادار ئەکا لەسەر کەمو کۆری ئەو کەسانەو ئەفەرەمۆ:

﴿ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا صُمٌّ وَبُكْمٌ فِي الظُّلُمَاتِ ﴾ وە کەسانىکى ئەوتۆ باوەریان بە نایەتە کانی قورئانى ئێمە نیەو بەلگە کانی ئێمە لەسەر راستى موحەمەدو ئایىنى ئیسلام بەدرو ئەخەنەو کەرن بانگەوازی تۆ نابێسن و گوێ لە راستى ناگرن کە بەلکەن لەسەر یەکیى خواو لالتن و گفتوگۆى راستى بەدەمیا نایە لە بارەى یەکیى خوا لە نێو چەلەندین تاریکدان: تاریکى بت پەرستى و بێ باوەرى و گوناھبارى و دەرچون لە دەستورى خواو لاسایی کردنەو نارهواى پێشوەکانیان و ئەوان لەنێو ئەو هەموە تاریکیەدان.

ئەو کەسانە ئەگەر ئامادەییان تێدا بوایەو بیریان بکەردایەو لەو شتەنەى چوار لای گیاندارانى گرتەتەو نایانزانى کە چۆن خوای مەزن هەستى وای بەخشێو بەو گیاندارانە کە خویانى بێ ئەبەن بەرپوێ لە وشکایی و لەنێو دەریاو هەوادا. سروشت و تیگەشتن و زیرەکی وای پێداون جیگەى سەر سورمانى ئادەمیزادن. کەواتە ئەو کەسانە ئامادەى خویانیان لە کیسى خویاندانەو.

﴿ مَنْ يَشَأْ اللَّهُ يُضْلِلْهُ وَمَنْ يَشَأْ يُجْعَلْهُ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴾ هەرکەسى خوا ئارەزوێ هەبێ لای ئەدا لە ڕێگەى راست و باوەر ناهێنێ، ئەبێ بزائری کە ئەو کەسە خوا ئەقتی

تەفسیری زمانکۆبى

داوه تی و به شیکی سهر بهستی داوه تی و چاک و خراب لای رونه و به ناره زوی خوی خراپهی هلبژاردوه که واته خوا هه موو شتیکی له جیگهی شیای خویا داناه، وه هه که سی خوا ناره زوی هه بی دای نه تی له سهر ریگهی راست و باوه ر به نایی نیسلام نه هیتی، چونکه به گویره ی عقلی خوی ریگهی راستی بوخوی هلبژاردوه و خوایش یارم تی داوه.

دانیش توانی مه که دوا یان نه کرد له پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾: کاتی نیمه باوه رت پی نه که یان کیوه کاغان بو بکه ی به دهشتی پان و به رین و بین به باخ و بیستان و روباری ناوی تیدا پیدای بی، یا نامه یکت بو پی له ناسمانه وه. نه یان زانی نه وانه هه موویان سودی به و ان ناگه یه نی، بیر کرد نه وه له خویان سودیان پی نه به خشی که هه ر کاتی نازاریان توشی بی هاواری خوا نه که ن، نه بوایه بیان زانیایه نه و هاواری نه و ان گه و ره ترین به لگه یه له سهر نه نهایی خوا، بو زون کرد نه وه ی نه و شتانه خوا نه فهر موی:

قُلْ

أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ أَوْ أَتَتْكُمْ السَّاعَةُ أَغَيْرَ اللَّهِ
تَدْعُونَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٥﴾ بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا
تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِنْ شَاءَ وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ ﴿٤٦﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا
إِلَى أُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَأَخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ
يَضُرَّعُونَ ﴿٤٧﴾ فَلَوْلَا إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا وَلَكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ
وَزَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٤٨﴾ فَلَمَّا

نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمُ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ
 حَتَّىٰ إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ ﴿٤٤﴾
 فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٥﴾

﴿ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَنَا كُنتُمْ عَذَابُ اللَّهِ أَوْ أَتُكِّمُ السَّاعَةَ ﴾ تو بلتی بهو که سانه واز له
 پهرستی خودا نه هیئن و، جگهی خودا نه یه سه نن: ئیوه هه و آل بدهن به من نه گهر هات
 بۆلای ئیوه سزای خودا بهر له مردنتان بهو جوړهی هاته خواروه بۆ سهر بی باوه رانی
 رابردو، یا هات بۆ لاتان ترسی سه ختی رۆزی دوا بی.

﴿ أَغْيِرَ اللَّهُ تَدْعُونَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴾ یا لهو کاتانه دا ئیوه نه پارینه وه له جگهی خودا
 له بته کان بۆ لابر دنی سزا له خو تان، نه گهر ئیوه راست نه کهن بته کان خودای ئیوه ن،
 دوا بی ئیوه له وان پارینه له بۆ ئه وهی رزگارتان بکه ن.

مه به ست لهو هه مووه نایه تانه نه وه یه: بی باوه ران له رۆزی دوا ییدا بیژاری خو یان
 دهر نه برن لهو شتانه کردویانه به هاو به ش بۆ خوداو په لاماری لای خودا نه دهن.

به کورتی خوای مه زن له سروشتی نهاده میزادا ناماده بی تیدا دروست کردووه بۆ
 تیگه یشتن له سهر بونی خوا و تاك و تنه های خوا، نهو ناماده یه هه رگیز له وان جو ی
 نایته وه، هه ر که سی باوه ری نه هی تایی خو ی تاوانبار وه به تاره زو ی خو ی وازی هی تاره له
 به لگه و نیشانه ی ناشکرا. که واته نهو که سه شایه نی سزایه له بهر که مه تر خه می خو ی.
 پیوسته ئی مه بزاین جیا وازی نه له نیوان که سی کار نه کا بۆ چاکه به گو یه ری زانیاری
 خو ی له گه ل که سی تر واز له راستی به یی و دوا ی کاری پوچ بکه و ی له گه ل نه وه ی شدا
 توانایان هه بی له سهر جو ی کردنه وهی راغو بی و گو مرایی. به لام واز به یی له راستی و

راڻوئي له بهر كه مته رخمي خوي گالته پي كردن به راستي . به راستي زور راست و بي گومانه ناماده بي ناده ميزاددا نه پو شري له پشتي پهرده ي لاسايي كردنه وه هه واو هه وهس و په روره ده كردني باو پاپيران و پيشوه كانپانه وه، به وينه ي دا پو شيني خور له پشتي هه روره له لم روزه دا. به لام له روزي دوايدا پهرده ناميني و هه مو شتي وهك خوي نه بينري و جيگيه بو گومان ناميني.

﴿ بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِنْ شَاءَ وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ ﴾ بهلكو نيوه ي بت پرست هه راوا له خوا نه كهن نهك له جگهي خوا بو لابردي شتي توشي نيوه نه بي، دوايي خوا لانه با شتي نيوه داواي نه كهن له خوا بو لابردي نهو شته نه گهر خوا ناره زوي هه بي نهو شته لا با له سهرتان و، نيوه ي بت پرست له بري خوتاني نه به نه وه شتي نيوه نه تان كرد به هاو بهش بو خوا له به تكان و وازيان لي دين له روزي دوايدا.

خواي مه زن سزاي بنده كاني خوي نادا هه تا فرو ستاده ي خوي نه بينري بولايان و راڻويان بكا ريگهي خوا پرستي، بو نهو باسه خوا روني نه كانه وه پيغمه مهر ﴿ ﷺ ﴾ به سهرهاتي گهلاني رابردو و كاتيک دزايه تي پيغمه مهره كاني خويانيان نه كرد، بو نهو بزاني نه وانه ي نيستايش وهك نه وانيان لي دي كه بي فهرماني تو نه كهن، وهك خوا نه فهرموي:

﴿ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ ﴾ وه به راستي نيمه را وانه مان كردوه بولا ي گهلاني پيشو و چندين فرو ستاده هه تا بانگي نه وان بكن بولا ي پرستي خوا كه چي نه وان پيغمه مهره كاني خويانيان به درو خستو ته وه. دوايي نه وان باو هريان نه هينا وه و پيغمه مهره كانپان به درو خسته وه.

﴿ فَاخْذَنَاهُمْ بِأُلْبَاسٍ وَضُرَّاءٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ ﴾ دوايي نيمه نه وانمان گرتو سزمانان دان. به نازاري سهخت و گران و به نه خوشي و دهر دو نازاري لهش، بو نه وه ي نه وان بکوروزي نه وه له بهر دهم خوا دا په شيمان بينه وه له بت پرستي و داواي لي بوردن بكن له خودا، چونكه نهو كه سانه كه تووشي زيان نه بن په نا نه بن بولا ي خوا بو نه وه ي نهو زيانه ي له سهرپانه هه ليگري. به لام نه وان بهو جوړه هه تناسن.

﴿ فَلَوْلَا جَاءَهُمْ بِأَسْنَا تَضَرَّعُوا ﴾ دواى كاتى هات بۆلایان سزای ئیمه بۆ نه كوروزانه وه. كهواته بیانویان نی به بۆ واز هینانیان له كوروزانه وه و پهشیمانبوونه وه.
 ﴿ وَلَكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ وه بهلام نهو بت پهستانه دلیان رهق و ووشك بووه نه رمی و تهرای تیدا نهماوه بۆ وهرگرتنی خوا په رستی، شهیتان بۆیانی رازاند بۆوه شتیك كه نهوان ئه یكه كن له گرناه كردن و درێژه دان به بی باوه ری، بیریان له شتی نه نه كرده وه توشیان بووه له ههزاری و نهخۆشی به هۆی كرده وه خراپه كانی خۆیانه وه، له ستهم و گو مړایدا مابوونه وه.

نهو نایته بهلگه یه له سهر نه وهی خواى مهزن پارانه وه پهشیمان بوونه وه وه نه گری له هه موو كه سی كه په نای بی بباو له بهر توش بوونی ههزاری و ترس و برستی.
 ﴿ فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ ﴾ دواى هه مو و كاتى له بیریان بچوايه ته وه شتی نامۆزگاری نهوانی بی كرابو كه واز له بی فرمانی بهین و توشبوونیان به نهخۆشی هه تا ته می خوار بین، ئیمه ده رگای هه موو شتیكمان به سه ردا كرده وه له رابواردن و هه رزانی و لهش ساغی و بهوانه تاقیمان كرده وه نایا ئیوه سوپاسی ئیمه نه كه ن و دانیه شتوان ناگاداری سوپاس كردنتان نه بی، دواى لا بردنی نهو سزایانه له سه ریان.
 ﴿ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً ﴾ هه تا كاتى كه یف خۆش بوون و خۆیانیان لی گۆرا به هۆی نهو شته ی پینان به خهرا بوو و دلی خۆیانیان به ست بهو شته وه و ده ستیان دابووه رابواردنی. خراپ بیریان له خوا په رستی نه نه كرده وه، ئیمه نه وانمان گرت كتوپرو له ناكاو سزیمان توش كردن.

﴿ فَاِذَاهُمْ مُبْلِسُونَ ﴾ دواى نهو كاته نهوان بی ئومید بوون له هه موو چاكه یه كه خه فته باربوون و به تهمای رزگار بوون نه مان و بهلگه یان بۆ نه مایه وه.

پوخته مانای نهو نایه تانه ی پيشوو خواى مهزن جارێك نهوانی توشی ههزاری نه كردو جارێكى تر به نهخۆشی هه تا رانمویی وه رگرن. جارێكى تر به هه رزانی و لهش ساغی،

ویندی باو کیکی میهره بان بۆ کوری خوی بگره زورتر هتا له خراپه بگمړیته وهو سوپاسی
خوا بکن که چی نهوان تمی خوار نه بو بون.

﴿ فَقَطَّعَ دَايِرَ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ دواپی بهر کرپا پاش
ماوهی نمو تا قدمو هه موویان له ناوبران و کهسیان نه مایه وه به هوی سزادانی ئیمه وه،
هه موو سوپاس بۆ خوای پهروه رده کهری هه موو بونه وه له سه ر ناوبردنی بی باوه پران و
سته مکاران و زهویان لی پاک کرایه وه، بۆ نه وهی که سی تر توشی بی باوه ری و نازاری
نهوان نه بیست.

جاریکی تر خوا روی فهرموده ی خوی نه کاته پیغمه رو فهرمانی پیته دا جاریکی تر بیر
له که لانی رابردو و بکاته وه پیش نه وهی نه مانه ی ئیستایش وه که نهوانیان به سه ر بی و
نه فهرموی:

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ اللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَارَكُمْ وَخَمَّ عَلَى قُلُوبِكُمْ
مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِهِ أَنْظِرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ
ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ ﴿٤٦﴾ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَنْتُمْ عَذَابُ اللَّهِ
بَغْتَةً أَوْ جَهْرَةً هَلْ يُهْلِكُ إِلَّا الْقَوْمَ الظَّالِمُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا
نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ فَمَنْ أَمَنَ وَأَصْلَحَ
فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٤٨﴾ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٤٩﴾

﴿ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ اللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَارَكُمْ ﴾ تۆ بلی: به بت پهرستانی مه که: نابا ئیوه چ شتی نه بیستن و نه بینن نه گهر خوا گوئچکه له ئیوه وهر بگریتهوه گهرتان بکاو هیچ شتی نه بیستن، وه چاوه کانتان وهر بگریتهوه و کور بن و هیچ شتی نه بینن.

﴿ وَخَتَمَ عَلَى قُلُوبِكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِ اللَّهِ يَأْتِيَكُمْ بِهِ ﴾ وه خوا موری دا له سهر دلی ئیوه داو هۆشتان نه مینی چ خوا به که جگه له خوی تاک و تهنها بیهی ئیوه نهو شتهی وهر گیراوه تهوه له ئیوه؟.

ناده میزاد به گوئچکه و به دل و به چاو بووه به ناده میزاد و نه ندای سهره کین، دوا یی نه گهر نهوانه بیان نه مایه وه وه نه بوو بن وان و نازهل لهوان چاکتره. بی گومان خوا خاوه نی توانایه بۆ له ناو بردنی نهو نه ندایمانه، چونکه خوی بۆیانی دروست کردوه.

﴿ انْظُرْ كَيْفَ نُصْرِفُ الْأَيَاتِ ﴾ تۆ ته ماشا بکه ئیمه چۆن دوویات نه کهینه وه چه ندین نیشانه ی رۆن و ناشکرا له سهر تواناو یه کیتی خوا بۆ نهو بت پهرستانه له جوړیکه وه بۆ جوړیککی تر: جارێک به ترساندن و هاندانیان، جارێکی تر به نامۆزگاری ناگادار کردنه و بیان، جارێکی تر به ترش کردن نه خوشی و ههزاری، جارێکی تر به خوارده مهنی نایاب ههتا ته مهنی خوار بن نامۆزگاری وهر گرن.

﴿ ثُمَّ هُمْ يَصْرِفُونَ ﴾ له پاشان نهوان واز نه هیتن لهو راستیانه و باوه نه هیتن و نهو به لگانه به درۆ نه خه نه وه له سهر سته مکاری به زده وام نه بن و یاخی نه بن و له خۆیان نه گۆرین و خراپه ی زۆر نه کهن... دووباره بۆ جارێکی تر خوا نامۆزگاری بی باوه را نه کاو هه ره شه یان لی نه کا به سزای خوی که توشیان بی و توانای گه رانه وه ی نهو سزایه یان نه بی نه فهر موی:

﴿ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ بِفَقَّةٍ أَوْ جَهْرًا ﴾ تۆ بلی: نایا ئیوه هه وال نه ده ن به من نه گهر هات بۆلای ئیوه سزای خوا به کورتو پری به بی پیشه کی به تایبه تی له کاتی خه وتانا له شه ودا، یان بیته بۆلاتان نهو سزایه به ناشکرا و خۆتانی بۆ ناماده بکه ن به پیشه کی واوه که به لگه یه کی به سهر هاتی نهو سزایه هه بیته. به تایبه تی له رۆژدا.

﴿ هَلْ يَهْلِكُ إِلَّا الْقَوْمُ الظَّالِمِينَ ﴾ له ناو نابری مه گهر نهو تاقمهی سته مکارن له خوځیان وینهی ئیوهی بت پهرستن؟ به لّام پیغمهر باوهرداران توشی هیچ نازاری نابن نه گهر منالئی یان باوهرداری له ناو بری خوی مه زن به دادپهروهری خوئی پاداشیان نه داتهوه له پاشه رۆژدا به جوړی نهو شتهی نه مرو توشیان بووه زور که مزیی لهوهی له پاشه رۆژدا دهستیان نه کهوی.

دوایی خوا روئی نه کاتهوه که پیغمهران بو نهوه نانیرین بکریڼ به خواو توانای ههموو شتیکیان بی. به لکو نه نیرین بو سوودی بهنده کانی خوا نه فهرموی:

﴿ وَمَا تُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ ﴾ وه ئیمه رهوانهی ناکهین فروستاده کان مه گهر بو نهوهی موژده دهرین به به ههشت و ترسیته رین به ناگری دۆزه خ.

نهو شتانهی باسکران پیشهی پیغمهران، نهو پیشانه ههر چهنده به روالهت ناسانن. به لّام له ناوه رۆکا زور گران و دریزن، چونکه زیان و زینده کانی بی باوه ران نه خه نه مه ترسیه وهو ناگوځی پیشهی پیغمهران له گهل سودو پلهو پایهی نهواندا بیست، پیشهی پیغمهران کو تابی پی دیت به پاداشتی که سی باوهر بهی پی و کاری چاکه بکاو به سزای که سی باوهر نه هی پی و نیشانه رونه کانی خوا به درو نه خاتهوه، بویه نه فهرموی:

﴿ فَمَنْ آمَنَ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴾ دوایی ههر که سی باوهری هینایی، وه بهردهام بووی له سهر کردنی کاری چاک له بهر خواو خوئی بیاریزی له گونه کردن و پهرستنی خوا بکا به یاسای خوئی، دوایی نهو که سانه ترسیان له سهر نیه له رۆزی دوایدا به سزای بهردهوام و، نهوان خه فته ناخون بو له کیس چونی پاداشت له رۆزی دوایدا.

﴿ وَالَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴾ وه که سانیکي نهوتو باوهریان به چهندين نیشانه رونه کانی ئیمه ناهینن که به لگن له سهر یه کیتی ئیمه وه به درویان نه خه نهوه، توشی نهو که سانه نه بی سزا له رۆزی دوایدا به هزی نهو شتهی نهوان

له سنوری نایین دهو چون، سهو شوری فهروانی من و موژده دان و ترساندنی پیغمهه
نه بوون.

بت پهروستان داوایان له پیغمهه کرد ههوالی نهو شتانهیان بداتی لهبهو چاو نین.
سهو چاوهی ناویان بو ههلقولیتی، فرشته یینه خوارهوه، پیغمهه بهی بو ناسمان و
بیروختی بهسهویانا، شتی تری زورتی وا که پهیهو ندیان به پیغمهه رایه تیهوه نیه، خوا
نه فهرومی:

قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ
عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ
إِنْ أَتَيْتُ إِلَّا مَا يُوْحَىٰ إِلَيَّ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ
أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ ﴿٥٠﴾ وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْ يُحْشَرُوا
إِلَىٰ رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ
﴿٥١﴾ وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ
وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ
عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٢﴾
وَكَذَٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لِّيَقُولُوا أَهَٰؤُلَاءِ مِنَ اللَّهِ
عَلَيْهِمْ مَنْ يَبِينُ ۖ أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ ﴿٥٣﴾ وَإِذَا

جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِعَايَتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ
رَبُّكُمْ عَلَىٰ نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَن عَمِلَ مِنكُمْ سُوءًا
بِجَهَلَةٍ ثُمَّ تَابَ مِن بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥٤﴾
وَكَذَٰلِكَ نَفْصِلُ الْآيَاتِ وَلِتَسْتَبِينَ سَبِيلُ الْمُجْرِمِينَ ﴿٥٥﴾

﴿ قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ ﴾ تۆ بلی به بت په رستان من نالیم: به ئیوه
له لای منه گه نجینه ی خوا بۆ به شکردنی خواردمه منی بونه وهران و کاروباری پاشه رۆژیان
به دهستی منبئ، نهو شتانه هه موویان به دهستی خوان به تنها و هه نهو هه لیسورینه ری
هه موو بونه وهرانه.

﴿ وَلَا أَغْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ ﴾ وه من نهو شتانه نازام په نهان، دوا یی من
هه وای بدهم بهو شتانه رابوردن و نه وانه له مهو پاش پهیدا نه بن و، من نالیم به ئیوه: من له
ره گه زی فریشته کام و توانام هه به به سهر شتیکا نه وان ده سه لاتیان به سهریانا هه به. نهو
رسته به له ووه هاتوه نه یان ووت: چۆن نه بی فروستاده خواردن بخواو بگه ری به بازارو ژن
به ئی، من بهنده به کم وهك ئیوه و سهر شۆری فه رموده ی خوا.

﴿ إِنَّا أُنْعِمُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَىٰ ﴾ من دوا ی هه چ شتی ناکه وم مه گه ر شتی به سروس و به
خور په ی دل فه رما م بی بدری و بی ت بۆلام.

بۆ زانین: به راستی بۆ خوا هه به چه ند نیشانه به هه بۆ خوان به تنها: هه ر خوا به توانای
به سهر هه موو شتیکا بی، هه موو شتی هه نه و نه یزانی. فریشته کانش خوا چه ند
نیشانه به کی تاییه تی داونه تی: نه توانن به چن بۆ ناسمانه کان، خواردمه منی ناخون و ناخه ون و
ژن نا هین و بی فه رمانی خوا ناکه ن.

بەلام فروستاده کان ئادەمیزادن بە وێندی جگەیی خۆیان و لەوان جوئ نابنەوه، لە جگەیی خۆیان، جوئ ئەبنەوه بە هاتنە خوارەوهی سروش بۆلایان لەلایەن خواوە بە موزدەدان بەو کەسانە وولامیان ئەدەنەوه، بە ترساندنێ ئەو کەسانە دژیان ئەووستن بە سزای ناگری دۆزەخ. کەواتە هەریە کە لە خواو لە فریشتەکان و لە فروستادهکان نیشانەیه کی تایبەتی خۆیانیان هەیە. تیکەلاوکردنی نیشانەکانیان لە نەزانیەوهیه.

﴿هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ﴾ تۆ بێتی: ئایا کوێرو چاو ساغ، بێ باوەرو باوەرداو رینگە ناس و گومرا، زاناو نەزان وێندی یەکن، نەزان و گومرا ئەو کەسانە نیشانەیی خواو فریشتە و پێغمەر جوئ ئەکەنەوه، پێوستە بزانیی فروستادهکان ئادەمیزادن، هەر شتی داوا لە ئادەمیزاد بکری داوا لەوانیش ئەکری، مەگەر بە سروش لەیهک جوئ بکریتهوه. ئایا ئیوه بیرناکەنەوه پێغمەران نەخوان و نەفریشتەن.

بەلکو موزدەدەر و ترستیەرن، ویزدان و ئەقل بجنەنە کارو باوەر بە خواو بە موحەمەد بەیتن.

﴿وَالَّذِينَ يَخِافُونَ أَنَّ يَخْشَوْا إِلَىٰ رَبِّهِمْ﴾ وەتۆ بزستیە بەو سروشە دیتە خوارەوه بۆتۆ کەسانیککی ئەوتۆ لەبەر کەم تویشویی و کەم و کوری خۆیان ئەترسن کە کۆتەکریتهوه بۆلای پەرورەدەکەری خۆیان لە رۆژی دوایدا کە زۆر سامناک و ترساوییه.

زانایان بیریان جیاوازه: ئایا مەبەست لەو کەسانە ئەترسن ئایا باوەردارانە یان بێ باوەران ئەوانەیان کە ترساندن کار ئەکاتە سەریان: بەلای هەندێ لە زانایان هەموویان ئەگریتهوه بێ باوەران ئەترستیتری بۆ ئەوهی ئەوانەیان ئومیدی باوەرپیتانیان لی ئەکری باوەر بەیتن بە دووپات کردنەوهی ترساندن، باوەر دارانیش بۆ ئەوهی باوەر و زانییان زۆرتربێ بە ئاین و بە فەرمانی ئاین. کەواتە هەردوولایان ئەگریتهوه.

﴿لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾ نیه بۆ ئەو کەسانە لە جگەیی خوا هیچ دۆست و هیچ تکا کاری بۆ ئەوهی لەو کاتەدا تۆ ئەیان ترستی ئومید وایە ئەوان

له خوا بترسن و سوودی لی وهر بگرن، چونکه نهزانن جگهی خوا دۆستیان نیه ههر خوا
رژ گاریان نه کا.

سامانداره کانی قورپه ش رویشتن بۆلای پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ ته ماشایان کرد عه ماری کوری
یاسیرو خه باب و بیلال و جگهی نهوانیش له هه ژاران له خزمهت پیغمهر دان. ووتیان:
ئه ی موحممه: تو دلت بهمانه وه بیه سزی ئیمه چون دوی تو نه کهوین، تو له وان دور
بکه ره وه له کاتی دانیشتی ئیمه له گه ل تو دوا، دوی رویشتی ئیمه نه گهر تو ویستت با
بینه وه بۆلای تو، پیغمهر به دلایا هات و وولای داوا که یان بداته وه وهه ژاره کان دهر بکا،
خوا بۆرون کرد نه وه ی نهو کاره فهر وی:

﴿ وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْفَطْرَةِ وَالْعَصَىٰ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ ﴾ وه تو دهر مه که
له لای خو ت که سانیکی نهو تو پهروه ده که ری خویان نه په رستن به یانی و ئیواره و
کاته کانی تریش مه بهستیان ههر خویا به ته نها. نه که پاداشتی له پاداشته کان .

﴿ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ ﴾ هیچ شتی له سه ر تو نیه له په رسیار کردن له و
با وه ردارانه و به خیر کردیان و با وه ر هینانیان، داوا له تو نا کرئ کرده وه ی نه وان بگرینه
نه ستوی خو ت.

﴿ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴾ وه هیچ شتی له
په رسیار کردن له تو له سه ر نه وان نیه، دوی تو نه وان دهر بکه ی، دوی تو به و بونه وه له
سته مکارانی. په رسیار کردن له و هه ژاران له جگهی نه وان په یوه ندی به پیغمهر یه تیوه نیه و
په رسیار کردن له هه موو که سی له سه ر خویا به په رسیار کردن له تویش، به یی جیاوازی له
نیوان تو و نه واندا، خوی مه زن نه وان و تویش به خیر نه کا، که واته تو رو بکه بۆلای نه و
که سانه به یانی و ئیواره خوا په رستی نه که ن و له گه لیان دانیشه و نا ور مه دهر وه بۆلای
گفتو گزی سامانداران و نه وان فیل بازن و نه یانه وی نا زاوه بجه نه نیوان تو و نه وان و تو بی
به سته مکاران که سته م له خو ت بکه ی، نه و با وه ردارانه چاک ترن که تو له لایان دانیشی و
سودت پی نه گه یه نن نه گهر دهر یان بکه ی سته م له خو ت نه که ی و له وانیش.

بۆ زانین: موسلمانان پروای پیگومانیان ههیه بهوهی که موحمەد بەرپێزترینی ئادەمیزادە لە هەموو لایە کەو، لە هەمان کاتا نەدراوێتە دەستی که پرسیار لە کەس بکا یا سزایان بدا یا پاداشتیان بداتەو، ئەوانە هەموویان بەدەست خوان بە تەنها. بەو رەوشتەو بەو دەستورە بەرزە نایینی ئیسلام جوێ ئەبێتەو، بەو بۆنەو هێچ رێگەیەکی جیاواز بۆ هێچ کەسێ دانەنراو، بە هۆی ئەو رەوشتەو ئیمە موسلمان خۆمان بەرپێز ئەزانین خۆمانی پێو هەلنە کێشین بەسەر هەموو باوەرپێکی کۆن و تازەدا. بە تایبەتی سۆشیالیست و کۆمۆنیستەکان و رەگەز پەرستان و هەموو بیروباوەرانی تر.

پرسیار/ بۆ ئەبێ وازهێنان لە چاکەیه بۆلای چاکەیه تر دژایەتی هەبێ لە گەڵ پیگوناھی پیغمەردا که چاکەیی موسلمان رەچاو بکا؟.

وەلام/ وازهێنان لە کاری چاکتر وەك دانیشتن لە گەڵ هەزاران بۆلای کاریکی بەوێنەیی دانیشتن لە گەڵ سامانداران بە ئومێدی باوەر هێنانیان دروستە و قەدەغە نیە هەتا دژی پیگوناھی پیغمەری ﴿ ﷺ ﴾ چونکە پیغمەر ئەگەر هەزارانی دەر بکرایە لەبەر ئەو نەبوو بێز لە هەزاریان بکاتەو. بەلکو بەتەمای باوەر هێنانی سەرۆکەکانی قورەیشبوو دواپی خوا پیغمەری ئاگادار کرد ئیسلام پێوستی بە تاوانبارو یاخی بووان نیە، پۆژی پەیدا ئەبێ بە کزۆلی و بێ نرخیی سەردانەوینن بۆ ئیسلام، هەر وایش بوو.

﴿ وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ ﴾ وە بە ینەیی ئەو تاقی کردنەوێه ئیمە هەندێ لە ئادەمیزاد تاقی ئەکەینەو بە هەندێ تریان لە بارەیی کاری ناییندا، دواپی ئیمە ئەو هەزارانە پیش ئەخەین لەسەر سەرۆکەکانی قورەیش لە باوەر هێناندا.

﴿ لَيَقُولُوا أَهْؤُلَاءِ مِنَ اللَّهِ عَلَيْهِمْ مِن بَيْنَا ﴾ لەبەر ئەوێ سەرۆک سامانداران بلتین: ئایا ئەو هەزارانە چۆن خوا چاکەیی رزاندووە بەسەریاناو راغوسی کردوون و باوەریان هێناو لەنیوان ئیمەدا؟ ئیمە سەرۆک گەورە پیاوانین، ئەوانە هەزارو بێ دەسەلاتن چۆن ئەبێ ئەوان راست بکەن و لە چاکەدا پیشی ئیمە بکەون؟ دواپی خوای گەورە وولامی دانەو.

﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ﴾ نایا خوا زانتر نیه بهو که‌سانه سوپاس گوزاری خوان و باوهر نه‌هین و یاریده‌یان بداو سهریان بخا به‌سهر بی باوهرپاندا.

بو نمونه: له گه‌لانی پیشوودا کاتی موساو هارونی برای چون بۆلای فیرعه‌ون به‌رگی خوریان له‌بهردابوو ههریه‌که‌یان چه‌که‌که‌یان دار ده‌ستی بو به ده‌ستیانه‌وه. به فیرعه‌ونیان ووت: به‌لَیْت نه‌ده‌ینی نه‌گهر باوهر به‌ینی پاشایه‌تی و گه‌وره‌یت به‌رده‌وام نه‌بی.

فیرعه‌ون به دانیش‌توان ووت: بو سهرتان سورنامینی له‌و مهرجه‌ی نه‌وان نه‌یده‌ن به‌من به‌م شیویه نه‌وان هه‌یانه؟ نه‌گهر راست نه‌که‌ن بو فره‌نادری به سهریانا زی‌رو زیو، به‌لام خوای مه‌زن فروستاده‌کانی خو‌ی سهرخست و نه‌وانی بی ئابرو کرد. نه‌م هه‌زارانه‌ی موسلمانانی سهرخست به‌سهر ساماندارانی قوره‌یشدا دوا‌ی نه‌وه‌ی خوای گه‌وره‌ی باسی نه‌و هه‌زارانه‌ی کرد به‌وه‌ی که هه‌موو کاتی له‌خوا په‌رستندان، فه‌رمان نه‌دا به پیغمه‌ر ﴿ﷺ﴾ کاتی نه‌و هه‌زارانه‌هاتن بۆلای تو له‌پیشه‌وه سلاویان لی بکا، وه‌ك نه‌فه‌رموی:

﴿وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا﴾ وه‌هر کاتی هاتن بۆلای تو که‌سانیکی نه‌وتو باوهریان هه‌ناوه به‌نایه‌ته‌کانی قورنانی نیمه که به‌لگه‌ن له‌سهر راستی تو.

﴿فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ﴾ دوا‌ی تو بلی به‌و باوهرپارانانه: سلاوی ناشتیان لی‌بی، بو نه‌وه‌ی هه‌ست بکه‌ن به‌ریزی خو‌یان. نه‌و رسته‌یه درو‌شی موسلمانانه له‌کاتی گه‌یشتن به‌یه‌کتری، پارانه‌وه‌یه بو به‌رده‌وامی خو‌شی و دوربونی براییانی ئایینی له‌کاره‌ساتی ناله‌باری هه‌ردوو جیهان، به‌ئاسایش و ئارامی بژین له‌ژیر میهره‌بانی خواداو ئاسایش له‌گه‌ل خه‌شی خواداو ناگو‌نجی، نه‌و درو‌شه‌ی خوا دیاری کردوه چۆن به‌رانبه‌ر نه‌کری له‌گه‌ل رۆژباش و شه‌و باش که درو‌شی جگه‌ی خوان، چونکه‌خوا نه‌فه‌رموی:

﴿كُتِبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةُ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا﴾ به‌باوهرپاران بلی: په‌روه‌رده‌که‌ری ئیوه پیوستی کردوه له‌سهر خو‌ی به‌زه‌یی و میهره‌بانی کردن له‌گه‌ل بنده‌کانی خو‌ی و هه‌رگیز نه‌و به‌زه‌یه له‌و جو‌ی نایه‌ته‌وه که به‌راستی هه‌ر که‌سی له‌ئیه کاریکی خرابی کردبی به‌نادانی و نه‌فامی و خو‌ی توشی گوناوه کردبی.

﴿ ئم تاب من بعده وأصلح فأنه غفور رحيم ﴾ له پاشا نهو كهسه دواى نهو خراپهيه پهشيمان بيتهوه لهو خراپهيهو كارى چاك بكا بۆ پاشه رۆژو، نيازى پاك و بوختبى بى دوايى بهراستى پهروه دگار خوش نهوى لهو كهسهى پهشيمان بو بيتهوه له گوناوه كانى، خاوهنى بهزهيه بۆ بنده كانى خوى.

بۆ زانين: پيغمهر ﴿ ﷺ ﴾ نهفه رموى: خوا منى بهخيۆ كردهو نامۆزگارى كردووم به شيرينترين بهخيۆ كردن و دهرونى پاك كردهمه تهوه له ههموو خراپهيه، چ نامۆزگارى و بهخيۆ كردنى و ينهى بهخيۆ كردنى دروست كهري ئاسمانه كان و زهوى بى؟ چ دهرونى بى له دهرونى موحهمد پاكتر بى كه خوا پاكي كرديتهوه؟ بهراستى خواى گهوره نهو دهرونى پاك كرده تهوه گهشه بى بهخشيوه ههتا بيكا بهجيگاي پهيام و رهوانه بكا بۆلاى ئادهميزادو ههموو بونهوران، بۆ نهوى ههمو رهوشى پاك و چاك پهريه بكا.

لهو ئايهتهى پيشوداو له چهندين ئايهتى تر دا خواى مهزن تهمن پيغمههري دا پيغمههري فيرى نهوه كردووه كه چۆن ههلسى و گفوگو بكا له گهه ههزاران و لاوازاندا؟ به پيغمههري ناساندوه رويان تى بكا به روى گهش و كراوه دا، بهو جوړه لهو ئايهته دا باسى كراوه سلاويان لى بكا، كاتى له گهه لىان دانيشت نهو ههلهسى ههتا نهوان ههلهسن. ههركاتى خوا پيغمههري خوى بهو جوړه بهخيۆ كرديى، ئيمهش پيوسته له سه زمان دواى نهو بكهوين و چاو لهو بكهين و ريزى كهس نه گرين له بهر دارايى پلهو ره گهزو رهنگ، ريزى ههموو كس بگرين له بهر ناين و رهوشى بهرزيان. زانايانى ميژو رويان كردۆ تهوه كه زيان و ريزى ئادهميزاد پيش هاتنى پيغمهر ﴿ ﷺ ﴾ زۆر دابهزى بو، له پاشا پيغمهر بهرزي كردهوه بۆ پۆيهى. به داخهوه نهخته نهخته دابهزيوه ههتا نه م سهردهمهى ئيمه كه ئادهميزاد نرخى بۆ دانانرى و مافى مروف پيشيل كراوه. به تايههتى له تهمهريكاو روسياو زۆرتر له جيگه كانى تر جگه له ره گهزو سهرمايه دارى و پارتايهتى نرخ بۆ هيچ شتى تر دانانرى، له زۆربهى كيشوره كان بيروباوه ده برين خهفه كراوه به تايههتى بيروباوهري پاكي ئيسلام.

لای نایینی نیسلام ره گهزو رهنگ و پلهو سامان و جگهی نهوانیش نرخیان بۆ دانانری
جگه له خواپهرستی هیچ شتی تر ریژی بۆ دانانری، نایینی نیسلام پیوستی کردوه لهسهر
موسلمانان ههر له پیغمهرهوه ﴿ ﷺ ﴾ ههتا بچو کترین موسلمان ریگه بدهن به ههموو
کس بچه لایان و به گهروهو بچو کیانهوهو مافی مروقیهتی خۆیانان بدریتی. بهی
دهرگاوان و بهی پهردهدار، ریگیان پی بدری به نازوی خۆیان بدوین، بیرو باوهرو نزاو
سکالای خۆیان دهرپرن. بهلام پاپای گاوارهکان و سهروکه ناینهکانی تر هیچ کهسی خهو
به دانیشتی لایانهوه نایینی جگه له شالیارو گهوره پیاوان، پیوسته له پیشهوه کات و
جیگهو ماوهی دانیشتیان دیاری بکری، به وینهی سهروک و پاشاکانی ئهم سهردهمهی
نیستا، ههزار ههول بدری بۆ ههزاران و لاوازان و ناوریان بۆ نادریتهوهو ناگهه لایان و
مافیان به فیرو نهچی.

﴿ وَكَذَلِكَ نَقُصِّلُ الْآيَاتِ ﴾ وهههر به وینهی نهو رۆن کردنهوهیه ئیمه رۆن نهکهینهوه
رهوشتی خوا پهروستان سو تاوانباران و نهوانهی بهردهوامن لهسهر تاوان کردن و پهشیمان
نهبنهوه بۆلای خوا، ئیمه دریژه نهدهین به نایهتهکانی قورئان له باسکردنی رهوشتی ههموو
تاقمی لهوانهو پهرده لهسهر رویان لانهدهین،

﴿ وَلَتَسْتَبِينَ سَبِيلُ الْمُجْرِمِينَ ﴾ وهلهیهه نهوهی بۆ توو موسلمانان و ههموو ئادهمیزاد
رۆن بیتهوه ریگهی تاوانباران، به وینهی رۆن کردنهوهی نهو کهسانهی راغویان
وهرگرتوه، پیوسته تۆیش لهگهڵ پهیرهوانی خۆتا به گوهری کردهوهی خۆیان
لهگهلیانی. خوای مەزن له نایهتی پیشودا رۆنی کردهوه ریگهی تاوانباران، لهمهو دوایش
رۆنی نهکاتهوه ریگهی پهروستی جگهی خواو نهبیته هوێ تاوانباری، نهفهرموی:

قُلْ إِنِّي نُهَيْتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ قُلْ لَا آتِيعُ
أَهْوَاءَكُمْ قَدْ ضَلَلْتُ إِذْ أَوْمَأْنَا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾

کاتى پيغمهر ﴿﴾ داواى کرد له بت پرستان باوهر بهتن، ووتيان: نادهى داوا بکه له ناسمانه وه بهرد بيارى به سهرمانا يان سزايه کى ترى خاوهن نازار بيت بۆ لامان خوا فهرمانى دا به پيغمهر ﴿﴾ به وان بلتى:

﴿ مَا عِنْدِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ ﴾ لای من نيه شتى ئيوه پهله نه کهن بۆ هاتنى وداخوازى بۆ نه کهن. به لکو نه وانه لای خوان و نهو نه يان نيرى لهو کاته دا بيهوئى من تواناى پيش کهوتن و پاش کهوتنى نهو سزايانهم نيه.

﴿ إِنْ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ يَقْضُ الْحَقُّ وَهُوَ خَيْرُ النَّاصِلِينَ ﴾ فهرماندان نابى بۆ پيش خستن و دوواخستنى هه مو شتى مه گهر بۆ خوايه و بس، خوا هه وائ نه دا به راستى و نه يه فرموى و دادپهروهى خوى ده ره خا بۆ هه مو شتى و، هه ر خوايه چا کترين که سانى فهرمان ده ربکا و هه مو شتى کى ديارى کردوه، چا ک و خراب جوئ نه کاته وه، سته م له کس ناکاو له کاتى ديارى کرا ودا هه مو شتى نه کا.

﴿ قُلْ لَوْ أَنَّ عِنْدِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ لَقَضِيَ الْأَمْرُ يُبْنَىٰ وَبَيْنَكُمْ وَاللَّهُ أَغْلَمُ بِالظَّالِمِينَ ﴾ تۆ بلتى: نه گهر به راستى لای من بووايه شتى ئيوه پهله نه کهن بۆ هاتنى نهو شته له هاتنه خواره وى سزا بۆتان به راستى نهو کاره جى به جى نه کرا و داوا که تان نه هاته دى و ئيوه له ناو نه چون و به بهر نه بون و نهو شتهى نيوان من و ئيوه کوتابى بى نه هات و، خوا زاناتره به که سانى سته مکار، هه ر خوا نه زانى به کاتى هاتنى سزا بۆ سهر يان پيشى بخا يا دواى بخا و زاناتره به سودى هه مو ان.

کاتى خواى مه زن روى کرده وه هه ر خوى زاناتره به سته مکاران، دواى روى نه کاته وه په نهان نيه لای خوا هه چ شتى له وانه ديارين و شارا وهى هه مو بونه وهران نه زانى، نه فرموى:

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ

فِي ظُلُمَاتٍ الْأَرْضِ وَالْأَرْضِ وَلَا يَافِي إِلَّا فِي كَنْبٍ مُّبِينٍ ﴿٥٩﴾
 وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُم بِاللَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِالنَّهَارِ ثُمَّ
 يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِيُقْضَىٰ أَجَلٌ مُّسَمًّى ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ
 ثُمَّ يُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٦٠﴾ وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ
 وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ
 رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفْرِطُونَ ﴿٦١﴾ ثُمَّ رُدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقِّ
 أَلَا لَهُ الْحُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ ﴿٦٢﴾

﴿ وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ ﴾ وه لای خوایه گه نجینه کانی نهو شته پنهان
 و نادیارین و لای خوایه کلیله کانی نهوان و بهوان دهر نه کهون نهو شتانه دیارین وهک
 پاداشت و سزادان و رۆزی و تهمنی ناده میزاد نهو گه نجینه نازانی جگه له خوا، هدر خوا
 نهزانی به پاش و پیشی سزادان و کاتی پیدابوونی، هدر خوا نهزانی چ کاتی ناده میزاد
 زیندوو نه کاته وهو چ کاتی و له چ جینگیه باران نه باریتی و چ شتی له مندالدانیه بهر
 له وهی گیان بکری به بهریاو له کوی نه مری.

﴿ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ﴾ وه خوا نهزانی به شتی له بیان و ووشکایی و له نیو
 دهریادایه له گیانداران و درهخت و گیاوو کانگاگان و له گه وههرو باو باران و هه ورو
 به فرو تهرزه.

﴿ وَمَا يَنْسُقُ مِنْ رَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا ﴾ وه ناکه ویتنه خواره وه هیچ گه لایه له
 درهخته کانداو ژماره یان چه ندهو چ کاتی نه که ویتنه وهو چه ندیان به درهخته کانه وه
 ماونه ته وهو له چه درهختی نه کهونه خواره وه. مه گهر خوی نهوانه نهزانی.

﴿ وَلَا حَبَّةٌ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴾ وه ناكه و ته نیو تاریک هیه کانی زهوی هیچ ده نکه دانه و ته هیهو، نه تهرو نه وشک له بونه وه راندا نین مه گهر خوا نه یانزان و مه گهر هه موویان نوسراون و دانراون له نامه هیه کی ناشکرادا ژماره و شوین و کاتبان. مانای نهو نامه هیه له نایه تی (۳۸) ی نه م سوره ته باسی کراوه، بریتیه له زانیاری خوایا له له و حل مه حفوز. یا له قورثانی پیروژ.

﴿ وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُم بِاللَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِالنَّهَارِ ﴾ وه خوا که سیکی نه و ته به نیوه نه خه و تهی له شهودا به زوری بو نه وهی پشو بدن. به جوریکتان لی نه کا وه ک مردبن و گیانتان په یوه ندی به له شتانه وه نامیتی به گویره ی رواله ت و له هیچ شتی ناگه ن هیچ شتی جوئی ناکه نه وهو، وه خوا نه زانی به شتی نیوه نه یکه ن به نه نداهه کانتان به روژدا له چاک و خراب.

﴿ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِيُقْضَىٰ أَجَلٌ مُّسَمًّى ﴾ له پاشا خوا نیوه زیندو نه کاته وه له روژداو له خه وو بیدارتان نه کاته وه تیگه یشتن و هوشیاریتان نه گیر ته وه بو نه وهی کورتایی پی بهیتری نهو ماوه دیاری کراوه بو زیان و بو ته مه نتان و گیانتان و نه کیشری و به ته وای نه مرن.

﴿ ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ يُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴾ له پاشا بولای خواجه گه رانه وه تان دوا ی مردنتان له روژی دوا ییدا، له پاشا خوا هه وال به نیوه نه دا بهو شته ی له جیهاندا له چاک و له خراب کرد بیتان.

به کورتی هه موو ناده میزادی نه مرئ و کورتایی به ژماره ی ته مه ن و ژبانی دیت، له پاشا خوا زیندوویان نه کاته وه پاش مردنیان، به و ته ی ناگدار کردنه ویان له خه و، له روژی دوا ییدا پاداشت و توله یان نه دریته ده ست و سته میان لی نا کرئ.

پرسیار/ بوچی خه و تن دراوه ته پال شهو و کار کردن دراوه ته پال روژ، له گهل نه وه یشدا وانه بی به روژا خه و تن و به شهو و کار کردن؟

وهلام/ نهو نایه ته هاتوته خواره وه دهباره ی نهو شتانه لهو کاتانه دا به زوری نه کرین و بهیدا نه بن.

﴿هُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ﴾ وه خوا دهسه لات و توانای له سه ره وه ی بهنده کانی خویه وه یه، نه یانبا بهرپوه وه هه لیان نه سورپتی بهو جوړه ی ناره زوی هه یه، دروستی کردوون به بی پرسی نه وان و نه یشیان مرپتی به بی پرسی خو یان.

﴿وَيَرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً﴾ وه خوا ره وانه نه کا یوسه ر نپوه چه ندین فریشته بو ناگاداری و چاودپری کردنی نپوه و کرده وه گفتوگورتان نه نوسن له نامه ی کردار تانا، هه موویان نه زانن و کهم و زوریان لی وون نایی و خوا نه وانی فیر کردووه.

بو زانن: پپوسته له سه ر نیمه باوهری ته و او مان هه بی بهر وانه کردنی نهو فریشتانه، چونکه فهرمویه تی هه ن و درزی نه قلیش نه. به لام چونه تی نوسه ره کانی و نوسینه که یان هه واته ی زانیاری خوی مزنه. ههروه ها نهو فریشتانه له ناگاداری کردنی نپوه دان.

﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفِرُّونَ﴾ هه تا دیت بولای هه ره که له نپوه نیشانه کانی مردن گیانی نهو که سه وه نه گرن فروستاده کانی نیمه نه وانه یان یاریده ری فریشته ی گیان کیشن، وه نهو فریشته نیرا وانه ی نیمه سستی و کوتایی ناکه ن له وه رگرتی گیانی نهو که سانه نه مرن به یاریده ی فریشته ی گیان گیانیان و سه ریچی ناکه ن به هیه چ شپوه یه.

﴿ثُمَّ رَدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمْ الْحَقُّ﴾ له پاشا بهنده کان به هو ی مردنه وه نه گیرنه وه بولای خوا له کاتی زیندوبونه وه یاندا نهو خویه بهرپوه به ری کارو فرمانیانه راست و دادپهروه له فرمانیان بو پاداشت و توله یان.

﴿أَلَا لَهُ الْخُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ﴾ نپوه بزائن و ناگادارین بو خویه فهرماندان و دیاری کردنی چاک و خرابی ناده میزاد له رژی دوا ییدا، فرمان ده رکردن بو جگه ی نهو وینهو، خوا به پهله ترینی پرسیار که رانه، پرسیار نه کاو هه موو شتی جی به جی نه کا له

کورتر ترین ماوه‌دا، چونکه راستی رپون و ناشکرایه، پاداشت و تۆله ناماده کراون، لهو
 رۆژه‌دا هیچ شتی رپنکه له‌خوا ناگری. ئاده‌میزاد به‌گویره‌ی سروشتی خویان هه‌رکاتی
 توشی سزاو ناخۆشی بین داوا له‌خوا نه‌که‌ن بۆ نه‌مانیان و به‌لێن نه‌ده‌ن نه‌گه‌ر رزگاریان
 بیه‌ی واز له‌خراپه‌و گونا‌ه‌دین و نیاز پاکی به‌کار‌دین، سود به‌ئاده‌میزاد نه‌گه‌یه‌نن و
 ده‌ست گیرۆبی دانیشتوان نه‌که‌ن که‌چی کاتی خه‌ف‌ه‌ت و نازاره‌کانیان نه‌ما نه‌گه‌ر نه‌وه
 بۆ‌لای سروشت و کاری پیشویان، خوا نه‌فه‌رموی:

قُلْ مَنْ يَنْجِيكُمْ

ظَلَمَتِ الْبِرِّ وَالْبَحْرِ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً لِّئِنْ أَنْجَيْنَا مِنْ هَذِهِ

لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿٦٣﴾ قُلِ اللَّهُ يَنْجِيكُمْ مِنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ

ثُمَّ أَنْتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٦٤﴾ قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا

مِّنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبَسَكُمْ شِيعًا وَيُذِيقَ بَعْضُكُم

بَأْسَ بَعْضٍ أَنْظِرْ كَيْفَ نَصَرَفُ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُوْا ﴿٦٥﴾

وَكَذَّبَ بِهِ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّ قُلْ لَسْتُ عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ ﴿٦٦﴾ لِكُلِّ

نَبَأٍ مُّسْتَقَرٌّ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٦٧﴾

﴿ قُلْ مَنْ يَنْجِيكُمْ مِنْ ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ﴾ تۆ بلی: چ که‌سی ئیوه‌ رزگار نه‌کا له‌و
 نازارو ناخۆشیانه‌ی توشتان نه‌بی له‌چهندین تاریکی ده‌شت و بیابان ووشکایی، تاریکی

شهوو تۆزو ههورو، چ كهسى ئىوه رزگار نه كا له تاريكه كاني دهرياو له نازاريان رزگارتان نه يى: تاريكى شهو تاريكى ههورو تهم ومژو ترسى ره شهباو شه پۆلى دهريا.

﴿ تَدْعُوهُ تَصْرَعًا وَخَفِيَةً لِّئِنْ أَلْجَانَا مِنْ هَذِهِ لَتَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴾ ئىوه نه پارتنه وه هاوار له خوا نه كهن به گزۆلى و به ناشكرانى و به نه ينى و سويند نه خون و نه لىن: به راستى نه گهر خوا نيمه ي رزگار كرد لهم ناخوشى و ترس و نازارو خهفته و له سهر مانى هه لگرت به راستى نه بين به كه ساني سوپاسى خوا بكهين له سهر رزگار بوغان له نازارو نيش و ميهره باني خوا له له بير ناچى و چا كه كان به جى نه هين و خراپه ناكهين.

﴿ قُلِ اللَّهُ يُنَجِّيكُمْ مِنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ أَنْتُمْ تُشْرِكُونَ ﴾ تۆ بلى: خوا ئىوه رزگار نه كا له تاريكه كاني بيابان و دهريا و له هه موو خهفته و نازارو مه ترسيه. كه واته پتويسته له سهر ئىوه سوپاسى چا كه كاني خوا بكهين به سهر تانه وه، له پاش نهو چاكانه ئىوه هاوبهش بو خوا دائه نين و نه گهر پته وه بۆلای كرداره خراپه كه ي خۆتان و به لته كانتان ژىر پى نه كهن.

﴿ قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ ﴾ تۆ بلى: خوا تواناي ههيه به سهر نه وه دا برى ژى به سهر ئىوه دا سزايه له ژورتانه وه، وهك هه و ره گرمه وه دهنگيكي ناهه موارو گازى كيمياوى و دوو كهلى خنكيته رو توفان. و ته ي تا قمه كاني نوح و لوتو و هلو ريكاني فيل.

﴿ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْضِكُمْ ﴾ با له ژىر پيكانتانه وه به روچونى زهوى و بومه له رزه و ته قينه وه ي مين، و ته ي قارون به خوى و كوشكى و دام و دهز گايه وه و چون به نيو زه ويدا.

﴿ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيْعًا وَيَذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ ﴾ يا خوا ئىوه بگيرى به چه ندين تا قمي بيروباوه ر جياوازو به ريينه يه كترى و نرختان بو دائه نرى و له سهر هيج نيازو مه به ستى رانه وه ستين، وه خوا به جه ژىنى به هه ندى له ئىوه نازارى هه ندى تر تان. يانى هه ندى كتان

هه ندی کتان بکوژن و به ندیان بکه ن و تالانیان بکه ن، نه و نایه ته گه وره ترین هه ره شهیه بو بی باوه ران. هه و آل دانیشه به شتی پهیدا نه بی دوا ی هاتی خواره وی نه و نایه ته. نه و هتا له م سه رده می نی مه دا به ته نها له کور دستانی عیرا قدا چه ندین تاقم پهیدا بوون له نی سلامی جگهی نی سلامی.

﴿ أَنْظِرْ كَيْفَ نَصَرِ الْأَيَّاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ ﴾ تو ته ماشا بکه چو ن نی مه رونی نه کهینه وه دوباره ی نه کهینه وه چه ندین به لگهی ناشکرا بو نه و بی باوه رانه له موزده دان و هه ره شه کردن، بو نه وی نه و ان راستی بناسن و دوا ی بکه ن و له کاری پوچ دوور بکه ونه وه، نه قل بخه نه کار، به پیچه وانه ی نه و به لگانه هه لسی بیانوی لی و هرا گیری و شایسته ی سزایه.

﴿ وَكَذَّبَ بِهِ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّ ﴾ وه باور یان به قورئان و به سزا نه هیئا خزمه کانت و، قورئان راسته و سزایش پهیدا نه بی به بی گومان.

﴿ قُلْ لَسْتُ عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ ﴾ تو بلتی به خزمه کانت: من چاودیری که رم نی م به سه رتانه وه هتا سزاتان بده م له سه ر واز هیئان له راستی. به لکو من را گه یاندن له سه ره و بهس، سزا حه و آله ی خوا به.

﴿ لِكُلِّ لَبِاسٍ مَسْقُورٌ ﴾ بو هه موو هه و آلی له هه و آله کان کاتی هه به کزایی پی بی له جیهاندا یا له شه وو رورژدا.

﴿ وَلَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴾ وه له مودا نی وه نه زانن و بوژان ده رنه که وی پهیدا بوونی نه و هه و آله له کات و جیگای خو یا، نه و رسته به گرانرین هه ره شه باوه ر به راستی نه هیتری، دوا بی خوا فرمان نه دا به پیته مده ر ﴿ ﷻ ﴾ که باوه رداران واز له دانیشن به یتن له گه ل خزمه بی باوه ره کان یان له و کاته دا لا قرتی و کاته به خویندلی قورئان نه که ن و نه فده رموی:

وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي
ءَايَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ

الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٦٨﴾
وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَلَٰكِنْ
ذِكْرِى لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٦٩﴾ وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا
دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًَا وَغَرَّتَّهُمُ الْحَيَوةُ الدُّنْيَا وَذَكَرَ رَبَّهُ
أَن يُبَسِّلَ نَفْسٌ يَمَّا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ
وَلَا شَفِيعٌ وَإِن تَعْدِلْ كُلُّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذَ مِنْهَا أُولَٰئِكَ
الَّذِينَ أُبْسِلُوا يَمَّا كَسَبُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ
أَلِيمٌ يَمَّا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾

﴿ وَاذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا ﴾ وهههه كاتى تو بينيت كه سانيكى نهوتو دريژه
نهدهن به تانه دان له نايه ته كاني قورناني نيتمه داو به درويان نه خه نه وه.

﴿ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ ﴾ دوايى واز لهو بى باوه رانه بهينه و
له گه ليان دامه نيشه به تايه تي لاي نهو كه سانه له مزگه وتى ريزا داربن هه تا نه وان دهست
نه كه نه به گفتو گويه تر جگه ي قورنان. ماناي نهو رستانه له نايه تي (١٣٩) ي سوره تي
نيساو دا باسيان كراوه.

﴿ وَإِنَّمَا يُنْسِنُكَ الشَّيْطَانُ ﴾ وهه گهر شهبان له بيري تزي برده وهو له گه ليان دانيشتي
و خهريك و پهزاره ي كردى و له بيرت نه ما و دانيشتي له گه ليان.

﴿ فَلَا تَعْقُدْ بَعْدَ الذِّكْرِی مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِین ﴾ دواى نهوى تو بیرت که وتوه وهلسه له لایان دامه نیشه له گهل نهو تاقمه ستمکارانه. نهو نایه ته ههر چنده به گویره ی روالته روی بی کراوه بولای پیغمهر. به لام له ناوهر وکا مه به ست جگهی پیغمهره ﴿ ۱ ﴾، چونکه پیغمهر خوا پاراستویه تی له گونا. نه گهر بهو جوړه نه بی فهرموده و کرده وهو بی دهنگی پیغمهر ﴿ ۲ ﴾ نه نه کران به ده ستور و به لگهی بی گومان بو موسلمانان و پیچمه وانه ی قه ده غه نه نهو.

﴿ وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ ﴾ وه نا که ویته سهر که سانیکى نهو تو خویان نه پاریزن له بت په رستی و گالته کردن هیچ شتی له پرسیارو گونا هی بت په رستان و، نه وانه تانه نه دهن له قورئان هیچ شتی له گونا هی نه وان نه گهر نیو له گهلایان دانه نیشن. ﴿ وَلَكِنْ ذِكْرِي لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴾ وه به لام باوه رداران ناموزگاری بی باوه ران بکه نه به ناموزگاری کردنیکی ژیرانه بو نه وهی نهو بی باوه رانه ده ست نه که نه به تانه دان له قورئان به ههر جوړی بوتان لواو بوتان گونجا، بو نه وهی خویان پساریزن لهو کاره خراپانه و نهو گالته کردنه.

﴿ وَذَرِ الَّذِينَ أَخَذُوا دِينَهُمْ لَعبًا وَلَهْوًا ﴾ وه تو واز بهیته له که سانیکى نهو تو نایینی خویانیان وهر گوژتوه به یاری کردن و پیکه نین و گالته کردن و وایان داناوه فهرمانی نایینی خویان دانراوه له سهر هه واهه ووس و کاری پوچ و خو خهریک کردن به شتی بی سووده وه. نهو رسته یه ههر چنده روی بی کراوه بولای پیغمهر ﴿ ۳ ﴾. به لام هه موو باوه رداران نه گریتوه که هه موویان تیکه لاوی نهو که سانه نه که نه نایینی خویان کرده به گه مه و گالته. خوا فهرمانی داوه ناموزگاریان بکری، چونکه رسته ی (وَذَكْرًا) فهرماندانه به ترساندن.

﴿ وَعَزَّوْهُمْ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴾ وه زیان و زینده گانی جیهان فریوی نهو که سانه ی داوه به جوړی وای لی کردون باوه به کوپونه وهی پاشه ر وژو زیندوبونه وه نه هیئن.

هه ره که سێ خۆی بداته پال نایینی له ناینه کان و رێزی لی نه گرێ، باسی فهرمانی له
 فهرمانه کانی نهو نایینه بکا به شیوهیه سه ره بکیشی بۆلای گالته پی کردن بهو نایینه، به
 گوێره ی مانای نهو نایه ته فری به ناینه وه نه. کهواته پیوسته گرنگی پی نه درێ، زۆر رونه
 نهو که سانه نهوانه نه میانهوێ خۆیان بگهیهنن به پلهو پایه و سامان و کوژکردنهوی دارایی
 و ناین نه کهن به په یژه وه دهست ترازه بۆ گه یشتن به ناواتی جیهانی خۆیان، نه گهر له
 زور به ی کردهوی ناده میزادی نه م سه رده مه ووردینه وه بۆمان ده رنه کهوێ هه ندێ نهزان و
 گیل که به رووالته نایینیان گرتوه به دهسته وه نهوانه به هیچ جوړی خاوه نی رێژین که به
 میزه ری زل و پشتوینی سه وزو ریشی پان و پرچی درێژ خۆنیان دا پۆشیوه نهزان و
 ساویلکه ی ناده میزادیان پی نه خه له تین، دلێان له ناین په روه ری دووره و نهو کارانه نه کهن
 بۆ گه یشتن به ناواتی خۆیان، وای ده رنه خه ن گرایه نهوان خۆشه ویستی خوان. به لام
 خۆشه ویستی جیهان دلی داگیر کردوون و رێگه ی راستی لی وون کردن. رواله تی خۆیان
 نه رازینه وه هه تا یگه ن به له وه روو ئالفی جیهانی خۆیان. کهواته ئیوه ی باوه ردار وازیان لی
 به یتن با به له وه رپن و رابوړن، له مه و پاش بۆیان ده رنه کهوێ چ شتیکیان به سه ردی.

دوای نه وه ی خوا قه ده غه ی کرد له پیغه مه رو باوه رداران هاوړیتی نهو که سانه نه کهن،
 نایینی خۆنیان کرده به گالته و گه پ و یاری منالانه: فه رمانیشیان پی نه داو نه فه رموێ:

﴿ وَذَكَرْ بِهِ اَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ ﴾ وه تۆ نامۆژگاری بت په رسته کان بکه به
 فه رموده کانی قورئان، له بهر نه وه ی هیچ که سێ به ند نه کرێ له دۆزه خدا و نه کرێ به
 گیرۆده ی شتی کردویه تی له پی فه رمانی خوداو، پی به شیبی له پاداشتی چاک.

﴿ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ ﴾ نه بو نهو که سه له جگه ی خوا هیچ دۆستی
 به هیز پی رزگاری بکا له سزای خوا، بۆیشی نه هیچ که سێ بۆی پاریته وه لای خوا
 رزگاری بکا مه گهر به ده ستوری خوا.

﴿وَإِنْ تَعْدِلْ كُلُّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذُ مِنْهَا أُولَئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا﴾ و نه گمر نهو
 كه سه بكا به فیداکار هموو فیدار کاری و هموو بهرتیلی و نهوی له روی زه ویدایه
 وهرناگیرین نهو شتانه، نهوانه کهسانیکی نهوتون سپیراوان بۆ لهناو چون و بۆلای ناگری
 دۆزهخ بهشتی کردویانه له تاوان و خراپه.

﴿لَهُمْ شَرَابٌ حَمِيمٌ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ﴾ بۆ نهو کهسانه ههیه له
 دۆزهخدا ناویکی زۆر گهرم و سزایه کی خاوهن نازار به هوی شتیکهوه باوهریان پی نههینا.
 پیغمهر ﴿ﷺ﴾ داوی له بت پهستان نه کرد بۆ په رستی خوا، نهوانیش داویان له
 پیغمهر نه کرد بۆ په رستی بته کان خوی مهزن لهو بارهیهوه فرمانی دا به پیغمهر ﴿ﷺ﴾
 فرموی:

قُلْ أَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ

مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلَىٰ أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْنَا اللَّهَ

كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِي الْأَرْضِ حَيْرَانًا لَهُ أَصْحَابٌ

يَدْعُونَهُ إِلَى الْهُدَىٰ أَتَيْنَا قُلُوبَ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ

وَأْمُرْنَا لِلْإِسْلَامِ لِلرَّبِّ الْعَلَمِينَ ﴿٧١﴾ وَأَنْ أَقِيمُوا الصَّلَاةَ

وَاتَّقُوهُ وَهُوَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٢﴾ وَهُوَ الَّذِي

خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَيَوْمَ يَقُولُ كُنْ

فَيَكُونُ قَوْلُهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ

عَلِيمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿٧٣﴾

﴿ قُلْ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا ﴾ تۆ بلی: ئایا ئیوهی بت پهرست داوا نه کهن له ئیمه بپهرستین له جگهی خوا شتی سود به ئیمه نه گهیهنی، وه زیان له ئیمه نه دا نه گهر بپهرستین.

﴿ وَتُردَ عَلٰی اَعْقَابِنَا بَعْدَ اِذْهَدَانَا اللَّهُ ﴾ وهك ئیمه بگێڕینهوه بۆ پاشهوهی خویمان و بۆلای بت پهرستی دواى ئهوهی خوا راغویی ئیمهی کردوه بۆ لای ئایینی ئیسلام و له تهنگه بهری بێ باوهری و گومرای رزگاروی کردوین. نه گهر ئیمه له ئایینی ئیسلام و راستی وهرده گهرین توشی سزا نه بین.

﴿ كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِي الْأَرْضِ حَيْرَانٌ ﴾ ئیمه وینهی كهسێ نه بین شهیتانه كان بر دیتیان و فرهی دابینه ئیو چۆلانی زهویی به سه رگهردانی نه زانی سه ر بۆ چ لایه دهر نه کاو چارهیه بۆ خۆی نه دۆزیته وه.

﴿ لَهُ أَصْحَابٌ يَدْعُوهُ إِلَى الْهُدَى اٰلَيْنَا ﴾ بۆ نهو كهسه هه بێ چهندین هاوڕیی دل سۆز به زه یان پێوه بپه وه بانگی كهن و بلین: وهره بۆلای ئیمه، نه مهیه رێگهی رزگار بوونی تۆیه. بهلام نهو كهسه وولامیان نه داته وه له بهر سه رگهردانی خۆیی و دوا یی له ناو بهی.

﴿ قُلْ اِنَّ اللَّهَ هُوَ الْهُدٰى وَاٰمَرُنَا لِنُسَلِّمَ لِرَبِّ الْعَالَمِیْنَ ﴾ تۆ بلی بهو بت پهرستانه: به راستی راغویی کردنی خوا هه ر نهو راغویه و رێگهی راسته و ئاین هه ر ئایینی ئیسلامه و جگهی نهو گومرای پوته، وه ئیمه فه رماغان پێدراوه به وهی ئیمه مو سلمان بین له بهر فه رمانی په روه رده كهری هه موو بونه وه ران و به نیازی پا كه وه هه ر نهو بپهرستین به ته نها، هه ر کارێ له گه ل راغویی خوا دا نه گهن به یهك نه فامی و گومراییه.

﴿ وَاَنْ اَقِمْوْا الصَّلَاةَ وَاَتَّقُوْهُ وَهُوَ الَّذِيْ اِلَيْهِ تُحْشَرُوْنَ ﴾ وه فه رماغان پێدراوه كه ئیوه نوێزه کانتان بکهن و بهرپای بکهن، پێویسته ئیوه بزائن را نوموی ئیسلام به بی نوێژ کردن پهیدا نابن، به گوێرهی یاسا یه کێکه له پایه و کۆله کهی ئیسلام و، فه رماغان پێدراوه ئیوه له په روه ردا ر بترسن و باوه ر به پێویستبوونی نوێژ بهیئن و بیکهن به قه لغان بۆ رزگار یان

و، پهروهردگار کهسیکی نهوتویه ئیوه بۆلای نهو نهگرینهوه له رۆژی دووایدا ئیوه کۆنه کرینهوه .

﴿ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ بِالْحَقِّ ﴾ وه پهروهردده کهری بونهوهران کهسیکی نهوتویه ناسمانه کان و زهوی دروست کردوهو رای وهستانون به راستی به زانستی تهواؤ .

ووشه ی (الحق) ئاماژه بۆلای نهوهی ئهم گهردونه چهندنین یاسای تایهتیا ن هیه فرمانیا ن بۆ ئهبا بهرپوهو چهندنین دهستوری هیه ئهرو ن لهسهریان، رینگه نهگرن له تیک چونیکی نهوتو ریک نه کهوئ له گهتیا ن به گویره ی سروشت، نهوانهیش بهلگه ن لهسهر بوونی کهسی بیبا بهرپوه کاروباریان.

﴿ وَيَوْمَ يَقُولُ كُلُّ فَيَكُونُ قَوْلُهُ الْحَقُّ ﴾ وهتو بیرى نهو رۆژه بکهروهه خوا بیهوئ شتی دروست بکا نهفهرموئ: بهو شته تو بیه، دوا یی نهو شته کوتوپر پهیدا نهیج. مه بهست لهو رۆژه رۆژی دوا یی و رۆژی کۆکردنهوهو زیندو کردنهوهی مردوه کانه، نهو فهرمودهیه کهه خوا ئهلتی به ههموو شتی بیه، دوا ی نهو شته ئهیی زۆر راستهو بیگومانهه دیتهدی، ئیتر نهو فهرمودهیه بۆ دروست کردنی بونهوهرانی پیشهوهیی، یا بۆ زیندو کردنهوهی بونهوهرانی بۆ لهمهوپاش زۆر راست و بیگومانه.

﴿ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ ﴾ وه بۆ خوایه خاوهنیهتی و پاشایهتی و فهرماندان له رۆژیکا فو نهکری به سورد، نهو رۆژهیه ئادهمیزاد زیندو نه کرینهوهه جگه له خوا کهس زیندوو یان ناکاتهوهه دهستلآت ههر بۆ نهوه. فوکردن به سورد هیمایه له زیندوو کردنهوهی ئادهمیزاد زانایان لهمه بهست له سور بیریا ن جیاوازه: ههندیکیان ئهلتین: بریتییه له کهرنایه له وینهی شاخی گاو بهراندا، دووجار فوی پیدا نهکری له لایه ن ئیسرافیلهوه: یه کهم جار ههموو بونهوهران ئهمرن و لهناو نهچن، دووههم جار ههموویان زیندو نه کرینهوه، نهو فوکردنه به سورد وینه هیتانهوهیه بۆ ئادهمیزاد و زینو کردنهوه یان

کاتی خوای ئایینی بت پهرستانی روشن و له که داری کردن و خراپه‌ی خواکانیانی
 ناشکرا کردو به لگه‌ی له سهردانان بهو فرمودانه‌ی پیشووی، رونیشی نه کاته که ئایینی
 ئیسلام ئایینی ئیبراهیمه به بی جیاوازی. ناده‌میزاد خو‌یان به ئاین و بیروباوه‌رو به باوک و
 بایره خاوه‌ن ریزه‌کانی خو‌یانه‌وه هه‌لئه کیشن. کهواته جینگای سهرسورمانه بت پهرستان
 باوه‌ر به ئایینی ئیسلام نایه‌رن و خو‌یان به ئیبراهیمه‌وه هه‌لئه کیشن و خو‌یان به نه‌وه‌ی نه‌و
 نه‌زان، بۆیه خوای مه‌زن بیری پیغه‌مه‌ری نه‌خاته‌وه و نه‌فه‌رموی:

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ عَازِرًا أَتَّخِذُ أَصْنَامًا إِلَهًا إِنِّي
 أَرَأَيْتَكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٧٤﴾ وَكَذَلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ
 مَلَكُوتَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ ﴿٧٥﴾
 فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى الْكُوكِبَ قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ
 لَا أُحِبُّ الْآفِلِينَ ﴿٧٦﴾ فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِعًا قَالَ هَذَا
 رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَيْنَ لَمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ
 الضَّالِّينَ ﴿٧٧﴾ فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسَ بَازِعَةً قَالَ هَذَا رَبِّي هَذَا
 أَكْبَرُ فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يَاقَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٧٨﴾
 إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
 خَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٧٩﴾

﴿ وَاذْ قَالَ اِبْرٰهِيْمُ لٰبِيْهٖ اَرَزَ اَتَّخِذُ اَصْنَامًا اِلٰهَةً ﴾ وە تۆ بیری ئەو کاتە بکەرەوہ:
ئێراھیم بە باوکی خۆی ووت کە ئازەرە: ئایا بۆ ئەو بتانە ئەکەیی بە چەندین خواپە
بۆخۆت و ئەیان پەرستی لە جگەیی خوا؟. تۆ بۆ دانیشترانی مەکەیی ڕون بکەرەوہ کە ئێوہ
خۆتان بە ئەوہی ئێراھیم ئەزانن و بۆ پەرەوی ئەو ناکەن کە بە باوکی خۆی ووت: بۆ
جگەیی خوا ئەپەرستی؟.

﴿ اِنِّیْ اَرَاکَ وَقَوْمَکَ فِیْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴾ بە راستی من تۆ و تاقمی تۆ لە گومرایی ناشکرا
دائەبینم. لە ڕوناکی ئەو ئایەتە پێرۆزەوہ باسی ئەم شتانەیی خوارەوہ ئەکەین:

١- ابراھیم کور تاریخ کورێ ناحور کورێ شاروخ کورێ ئەرغو کورێ فالیغ کورێ
عابیر کورێ شالیخ کورێ ئەرڤەکشاز کورێ سام کورێ نوح، لە عێراقدا لە دایک بوو،
شویتی لە دایک بوونی بیریاری بێ گومانی بۆ ئەدراوہ و جیگەیی ناکۆکی زانایانە. ناوی
ئازەر لە پێزی باوک و باپەرەکانی ئێراھیم براوہ و وادەرەئەکەوێ ئازەر ناز ناوی باوکی
ئێراھیم بێ، ئێراھیم چاوی کرایەوہ لەئێو گەلێدا ئەستێرەو بتیان ئەپەرست، باوکی
ئێراھیم بە ئازەر ناوی دەرکردوہو بە مانا بتهوان و خزمەتکاری بتهکان، دارتاش بوو بتي
دروست ئەکردو ئەپەرۆشت، ئێراھیم بە منالێ یاریدەیی ئەودا لە فروشتنی بتهکاندا. بەلام
ئێراھیم گەرە بوو بۆی ڕون بویەوہ کە ئەو بتانە خواوەنی سودو زیان نین، لە گەڤ باوکی
و گەلەکەیدا لەو بارەوہ کەوتنە گێرەو کێشەو ناکۆکی، وەک لەو ئایەتەو ئایەتەکانی
داوایی باسکراوہ. لە (لسان العرب) دا ھاتوہ: ئازەر بە مانا ھەلەکەر، وە بەمانائیش
ھاتوہ.

٢- دەرکەوتوی ئایەتەکانی پێشو بەلگەن لەسەر ئەوہی بەدەقاو دەقی خۆی کە ئازەر
باوکی راستەقینەیی ئێراھیم بێ و باوکیشی بت پەرستبوو، ئێراھیم داوای لێ کرد خوا
تاک و تەنھا پەرستی، ناوەرۆکی ئایەتەکە ئەو بیروبووچونە ئەخاتە مێشکی زاناو ئەزانەوہ،
پێویستە مەزوف لە جیگەیی ئەوہ خۆی بۆ شتی تر ماندو نەکا. بەلام زانایان لە ئێو خۆیان
بیریان جیاوازە، ئایا ئازەر باوکی راستەقینەیی ئێراھیمە یانە؟ ئەوہیش لەوہوہ ھاتوہ ئایا

باوك و باپره كانی پیغمبری نیسلام ﴿ ﷺ ﴾ هه موویان خواى تاك و تانهان په رسته، جگه دی خوا كه سى تریان نه په رسته، یا دورسته بى باوه رو بت په رستیان تیداوبى؟ بهه ر جوئى بى هیچ سودى لهو نازاوه یه دا پهیدا نابى و درېزه دان بهو باسه كات به فیروته دا و بى هوده یه، په یوه ندی به بیرو باوه رو بنچینه ی نیسلامه وه نیه به هیچ جوئى، نه وه ی پیوستی بى مو سلمانان نه مه یه: پروایان به پیغمه رایه تی و موحه مه دو بى گونا ه ی نه وه بى، بز ان گه وره ترینی پیغمه رانه و پاش نه و پیغمه رى تر نانیرى.

به لام باوه رو كردن به وه كه هه موو باوك و باپره كانی پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾ هه موویان خوا په رستى ته نها بى بن و نازهر مامى ئیبراهیمه و باوكى نه ونه به، نه وانه به هیچ جوئى په یوه ندیان به بیرو باوه رو پاكى نیسلامه وه نیه، ئیمه ش نابى كاتى خو مان به فیرو به دین.

﴿ وَكَذَٰلِكَ لَرَىٰ إِبْرَاهِيمُ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ﴾ وهه ر بهو جوړه ی بى ئیبراهیمان ده ر خست گومرایى گه له كه بى و خراپه ی بت په رستى ئیمه نیشانى ئیبراهیمى نه دین گه وره بى خوا و ده سته لاتى خوا دروست كردنى ناسمانه كان و زه و بى و نه و شتاله ی له و انان له كارى سهر سورپته رو پك خهر هه تا بى له سهر بونى خواى تاكو ته نها به به لگه ی بى گومان.

﴿ وَلَيَكُونَنَّ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴾ وه بى نه وه ئیبراهیم بى لهو كه سانه ی كه بیرو باوه ریان چه سپاوه گه یشتوون به پله ی بى گومانى خوا ناسین، بوى ده ربكه وى بت و نه ستره په رستیان نه گونجاوه و ناچېته می شكوه. نه و نایه ته پیرو زانه به لگه ی روون له سهر نه ماله ی خوا ره وه:

۱- به راستى نابى نیسلام دانراوه له سهر نازادى بیر كردنه وه و نه قل كارى، به زوړو تزیى ناجولیتنه وه له گه ن ناده میزاد كه باوه ربه یتن، خوا باوه ره یتنى پیوست نه كردوه له سهر یان مه گه ر پاش به لگه دانان له سهر یان بولای بیر كردنه وه لهو به لگانه.

۲- بهراستی نهو بهلگانه خوا دایناون لهسه بوونی خواو یه کیتی خوا زور سوك و ناسانن لهسه میسکی ناده میزادو پیوستیان به ماندوبون نیه، زانین و تیگه یشتنی زوربان ناوی و ناده میزاد زانابن یا نه زانین به که می شت و تماشای یاسای دروست کردنی ناسمانه کان و زهوی بکن خویان فرمان نه دهن بهسه خویانا بروای بیگومان بهین به دروست کهری تاك و تنهای بونه وهران.

گهله که ی نیراهیم نه ستیره کانیا ن نه پهرست له جگه ی خوا، نیراهیم ویستی سهرنجیان راکیشی بو لای شتی بچینه میسکه وه به ناسانی. به نهرم و نیانی چاوه پروانی نه کرد.

﴿فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا قَالَ هَذَا رَبِّي﴾ دوا یی کاتی تاریکی شهو دای بهسه نیراهیم نیراهیم نه ستیره کی بینی لهو نه ستیرانه که گهله که ی نه یان پهرست و روناکی دایه وه، ووتی نه مهیه: پهروه ده کهری من، به مه بهستی نه وه ی لاسایی گهله که ی بکاته وه، بهو بونه وه گهله که ی دلپان خوش بوو نارامی که وته دلپانه وه. به لام مه بهستی نه وه بوو گفتوگو کانیا ن پوج بکاته وه، وایان نشان بدا لهسه ر بیرو بزچونی نه وانه و یه که م جار هه لته چن، دوا یی بهلگه ی به هیز بدا بهسه ر ناینه پوچه که باند او وینه ی پاریره ریکی پسپورو زور وریا یه که م جار سهرنجی بهرانبه ری خوی راکیشی، دوا یی په لاماری بدا به بهلگه ی پهك خهرو نه فهرموئ:

﴿فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَا أَحِبُّ الْفُلَيْنِ﴾ دوا یی کاتی نه ستیره که ناوابوو نیراهیم نه قلی گهله که ی خوی ناگادار کرده وه و سرنجی راکیشان ووتی: خوشم ناوی نهو شتانه ی ناوابن و نه بیرین و سهرله نوئ هه لته وه. نهو جوړه شتانه هوی پهیدا بونیانه، هه ر شتی وایی شایسته ی په رستن وخوا یه تی نیه.

﴿فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِعًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَئِنْ لَمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ﴾ دوا یی کاتی نیراهیم مانگی بینی هه لته اتو روناکی بلا و کرد بویه وه و گفتوگوی جاری پیشوی دووباره کرده وه، ووتی: نه مهیه پهروه ده کهری من، روناکی زورتره و

لهشیشی گهوره تره له نه ستیره ی پیشو، دوا یی کاتی مانگی بینی ئاوابو ووتی: بهراستی نه گهر پهرو مرده کهری من راغوی من نه کا بولای ریگهی راست و خویم پی نه ناستی بهراستی من نه یم بهیه کئی لهو تاقمهی له ریگهی راست لایان داوه. ئیبراهیم پاراپیه وه له خوا رزگاری بکا له سهرگردانی، نهوانه ی نهو نه یینین ده ستیان نه نه دا بو خوا په رستن.

ئیراهیم بهو رسته یه ویستی به دوریان بخاته وه که مانگ بو په رستن ناشی، به زهقی توره ی نه کردن و نه ی ووت: هر که سی مانگ په رستی ریگهی لی ونبوه، نه که گله که ی ههلتورین و گوتی لی نه گرن بو پوچ کردنه وه ی په رستراوه کانیان.

﴿فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسُ بَارِغَةً قَالَ هَذَا رَبِّي هَذَا أَكْبَرُ﴾ دوا ی کاتی ئیراهیم خوری بینی ههلتات ژیری ناسمان و روی زهوی پون کرده وه به ژورتر ووتی: نه مه یه پهرو مرده کهری من، نه مه گهوره تره لهوانه ی پیشو ووناکی ژورتره و قهواره ی گهوره تره.

ووشه ی (هَذَا) و گهرا نه وه ی بولای ووشه ی (الشَّمْسُ) که به گویره ی ریزمان نه بوا یه: (هَذِهِ) ووا یه، له بهر ووشه ی (رَبِّي) و (أَكْبَرُ) ه، بویه (هَذَا) به کارهاتوه که بو نیرینه یه.

﴿فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يَاقَوْمُ إِنِّي بَرِي مِمَّا تُشْرِكُونَ﴾ دوا ی کاتی خور ئاوابو ئیراهیم ووتی: نه ی خزم و گهلی من، بهراستی من بیرام لهو شته ی ئیوه نه یکه ن به هاو بهش بو خوا. بهراستی تاقی کردنه وه ی یه که م و دوو هه م و سی هه م رو یشتن، به لام گومان هر ماو هتوه، کهواته ئیستا پیو سته بیزار بوون له په رستی نه ستیره کان، چونکه شایسته ی په رستن نین و شایانی گهوره یی نین، دوا ی نهو ئیراهیم به زهقی بیزار بوونی خوی رانه گدیان له خوا کانیان، دواتر به دلئیکی پاکه وه رو نه کا بولای دروست کهری هه موو بونه وهران نه لئ:

﴿إِنِّي وَجْهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا﴾ بهراستی من روی دلی خوم نه که م بولای که سیکی نهو تو و په رستن بو نهو نه که م دروستی کردوه ناسمانه کان و زهوی به هه موو نه ستیره و بته کانه وه به جو ری من لانه دهم له گومرای واز نه هیتم له نایه پوچه کان بولای په رستی خوا به ته نها به ئینی پاک باور نه هیتم.

﴿وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ و همن لهو كه سانه نیم هاو بهش بو خوا دائه نین، باوهری
 بیگو مانم هدیبه نه ستیره کان و مانگ و خورو ناده می زاد شایسته ی پهرستن و ریزنین، ههر
 خوی تاك و تنهاو دروست كهری ناسمانه کان و زهوی شایانی پهرستن و بهس.
 كاتی ئیراهیم بهلگهی پك خهری تیژی دانا له سهر گهله كه ی خوی كه گونجاوبی
 له گهل نه قل و سروشتی پاك، بزی چه سپاندن پهرستی بنه کان و نه ستیره کان پوچن.
 نه بوايه نهو گهله نه فامه باوهریان بهینایه كه چی ده ستیان كرد به هینانه و ی بهلگهی لاوازو
 بی گیان و نه یان ووت: باوك و پابیره كاغان نهوانه یان پهرستوه، نیمه ییش لاسایی نهوان
 نه كهینه وه بو پهرستیان. ئیراهیم وولامی دانه وه، خوا لهو باره وه نه فهرموی:

وَحَاجَّهِ قَوْمَهُ قَالَ

أَتَحْجُونِي فِي اللَّهِ وَقَدْ هَدَانِ وَلَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِ
 إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبِّي شَيْئًا وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلَا
 تَتَذَكَّرُونَ ﴿٨٦﴾ وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلَا
 تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ عَلَيْكُمْ
 سُلْطَانًا فَإِنَّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٧﴾
 الَّذِينَ ءَامَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ
 وَهُمْ مُّهْتَدُونَ ﴿٨٨﴾ وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَى
 قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَّنْ نَّشَاءُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٨٩﴾

﴿وَحَاجَّةٌ قَوْمُهُ﴾ وە خزمەکانی ئیبراهیم دوزمنایەتی ئیبراهیمان کرد بە بەلگە هێتانهووی خۆیان بە تاییەتی باوکی، ئەیان ویست بەلگەی خۆیان پیاده بکەن و زāl بن بەسەر ئیبراهیمدا، ئەیان ترسان لە بتەکانیان کە تووشی ئازاری ئەکەن و دەستی لی ئەوەشین ئەگەر واز لەوان نەهێتی.

﴿قَالَ أَتَجَاوُنِي فِي اللَّهِ وَقَدْ هَدَانِ﴾ ئیبراهیم ووتی: دوزمنایەتی من ئەکەن و ئەتانەوئ بەلگەی خۆتانانم بێ بەسەلێن بە بەلگەی پوچ لە بارە ی یەکیی خاوا توانای ئەو، ئەتانەوئ زāl بن بەسەرما بە راستی خوا راغویی کردوم بۆلای یەکیی خۆی و ناسینی نایینی خۆی و من بە بەلگەی پڕو پوچ ئیو ناخەلەتیم.

﴿وَلَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِ﴾ وەمن ناترسم لە شتی ئیو ئەیکەن بە هاوبەش بۆ خوا کە بتەکەتانه، من باکم لەو بتانە نیە، چونکە خاوەنی سوودنن ئە بۆ خۆیان و ئە بۆ جگەی خۆیان، زیان بە کەس ناگەیەنن، کوێرو گەرۆ لāl و بێ دەستەلāن.

﴿إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبِّي شَيْئاً﴾ مەگەر کە خاوی پەرورەدەکەری من ئارەزۆی شتی بکا، ئەگەر ئازارم تووشیبێ لەلایەن پەرورەدگاری بنەوێه ئەک لەلایەن ئەو بتانەو ئەو ئەستێرە لاوازانەو ئەگەر بتی بکەوئ بەسەرماو بیشکێتی یا پارچەیه لە ئەستێرەکان بکەوێتە خوارووە لە ئاسمانەووە ئاگرم تیبەردا خوا ئەیکاو بەس.

﴿وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْماً أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ﴾ زانینی پەرورەدەکەری من چوارلای هەموو شتیکی گرتۆتەو هەموو شتی بە زانینی ئەو پەیدا ئەبێ کەواتە من ناترسم ئازارم تووشیبێ بە جگەی زانین و ویستی خوا، ئایا دوا ی ئیو بۆ ئامۆزگاری وەر ناگرن کە خواکانی ئیو توانای زیان و سوودیان نیە، هەرخوایه بەتنها خاوەنی زیان و سوودبێ، هەرخوا دروستکەری هەموو بونەوەرانه، خواکانی ئیو بێ گیان و لاوازن ئیو بۆچی بیرناکەنەو واز لە پەرستیان بهێتن.

﴿وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِاللَّهِ﴾ وەمن چۆن ئەترسم لە شتی ئیوه کردوتانە بە هاوبەش بۆخوا لە بتەکان و ئەستێرەکان و هیچ ئازاری پەییوەندی بەوانەوه نیە، ئیوه ناترسن کە بەراستی ئیوه کردوتانە بە هاوبەش بۆخوا بتەکانتان.

﴿مَالَمْ يُنْزَلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا﴾ شتی خوا نەیناردووەتە خوارەوه بەسەر ئیوهدا بۆ ئەو شتە بەلگەیه بۆ ئەو شتە بە گۆڕەهی ئاسایی و ئاناسایی. زۆر رۆن ئاشکرایە هاوبەش دانان بۆخوا بێ بەلگەیه. یانی چۆن من ئەترسم لەو بتە لاوازانەو باوەری بیگومانم هەبێ هێچیان تێدا بەستە نی، ئیوهیش، بەلگەتان نیو لە خوا ناترسن.

﴿فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ دواایی چ تاقمێ لەو دوو تاقمە شایستەترن بە ئاسایش و ئەترسان: تاقمی باوەرداران بە یەکیی خوا یا تاقمی هاوبەشدانەران بۆ خوا ئەگەر نەزانن کام تاقمیان شایستە ترن لە ترسان بە خواو ئەترسان لە بتەکان. ئەقل و زانیاری خۆتان بچەنە کار هەتا راست و پوچتان بۆ دەرکەوێ. خوا بۆ رزگاربوون و دیاری کردنی ئەو تاقمە شایستەیی ئەترسان و ئاسایشە ئەفەرموی:

﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ يُهْتَدُونَ﴾ کەسانێکی ئەوتۆن باوەریان بە یەکیی خوایه بە پاکێ و، باوەری خۆیانیان تیکەلاو بەستەم کردن لە خۆیان و هاوبەشدانان بۆ خوا نەکردو، ئەو کەسانە بۆ ئەوان هەیه ئاسایش و ئەترسان لەسزای خواو لە مانەوهیان لە دۆزەخداو پاداشتی چاکەیی خۆیان وەرئەگرن و، ئەو کەسانە رانوموییان وەرگرتوووە رینگەیی راستیان دۆزیوەتەوه، جگەیی ئەو تاقمە لە گومرایی و یاخی بوندان.

خوای مەزن رونی ئەکاتەوه ئەو بەلگانەیی ئیبراهیم باسی کرون و خوا پێ بەخشێوه، هەرخوایش ئەوی شارەزا کردوووە بیانزانێ هەتا سەرکەوێ بەسەر گەلەکەیی خۆیا، بۆیه خوای مەزن ئەفەرموی:

﴿وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَىٰ قَوْمِهِ﴾ وەئەو بەلگانە تێپەرسن لە ئاوا بوونی ئەستێرەو مانگ و خۆر، هەتا کۆتایی ئایەتەکان بەلگەیی رونی ئیمەن بەخشیبون بە ئیبراهیم کە بیانکا بە بەلگە بۆ پەکخستنی گەلەکەیی و سەرکەوتن بەسەریاندا.

﴿تَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ شَاءَ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ﴾ نیمه بهرز نه کهینه وه چه ند پله و پایه
 بۆ که سی نیمه ناره زومان هه بی له زانیاری ژیری و تیگه یشتن. به راستی بهر و ده کهری تو
 هه موو شتی له جیگه ی شیایوی خویا دانه نی، هه ندی کس پله و پایه ی بهر زیان نه داتی و به
 هه ندی تر پله ی که متر، نه زانی چ که سی شایانی پله ی بهرزه و کامیان شایسته که متره.
 کاتی خویا مه زن نایینی ئیرا هیمی ئاشکرا کردو سه ری خست به سه ر دوژمنانی خویا
 به هو ی به لگه ی رون و به هیزه وه، دوایی چاکه ی خوی به سه ر ئیرا هیمه وه نه ژمیری به و پله
 بهر زانه بۆ دانرا بون، گه وه ترین پله ی ش نه مه یه پیغه مه رایه تی له خیرانی ئیرا هیم
 ده رناچی و به رده وامه هه تا روژی دووایی، بۆ باس کردنیان خوا نه فهرمو ی:

وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ ۖ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا
 هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ ۖ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ
 وَيُوسُفَ وَمُوسَى وَهَارُونَ ۚ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٤﴾
 وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلْيَاسَ ۖ كُلٌّ مِّنَ الصَّالِحِينَ ﴿٨٥﴾
 وَإِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا ۚ وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى
 الْعَالَمِينَ ﴿٨٦﴾ وَمِنْ ءَابَائِهِمْ وَذُرِّيَّتِهِمْ وَإِخْوَانِهِمْ وَاجْتَبَيْنَاهُمْ
 وَإِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا ۚ وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى
 الْعَالَمِينَ ﴿٨٦﴾ وَمِنْ ءَابَائِهِمْ وَذُرِّيَّتِهِمْ وَإِخْوَانِهِمْ وَاجْتَبَيْنَاهُمْ
 وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٨٧﴾ ذَٰلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي

بِهِ مَن يَشَاءُ مِّنْ عِبَادِهِ ۖ وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ﴿٨٨﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ ءَاتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ
فَإِنْ يَكْفُرْ بِهَا هَؤُلَاءِ فَقَدْ وَكَلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّا يَسُوءُوا بِهَا كَافِرِينَ
﴿٨٩﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَّتْهُمْ أَلْتَدُهُ قُلْ لَّا
أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ ﴿٩٠﴾

خوای مهزن لهو ئایه تانه دا ناوی (١٨) پیغمه مری بردوه که یه کئی لهوانه ئیبراهیمه:
ناوی باو ك ونه وهو برای هندیکیان بردوه، باسی هموویانی کردوه به چاکه کهرو ناشتی
خوازو رانمویی کراو، پیوستی کردوه له سهریان سوپاسی خوا له سهر نهو شته ی به خشبوی
بهوان له زانیاری و له پیغمه مراهیتی و له سهر نهو ی ناردویه ته خواره وه بۆ هندیکیان
نامه ی خوا، مده ستیش ئهمه یه: پیغمه مری ئیسلام به لگه دانی له سهر عه ره به کان بهو ی که
باپیری نهوان که ئیبراهیمه و زۆر تریش له کوړو نهو ه کانی خوای تاك و ته نهاییان
په رستوه وه هه رگیز بت په رست نه بوون. دوباره مده ست ئهمه یه: پیغمه مری گه وره مان نهو
پیغمه مره پیشوانه بکا به چاو لی کراوی خو ی بانگ کردن بۆلای نایینی خوا و ئارام گرتن
له سهر نهو نازاره ی توشی نه بی له ریگه ی ئایندا، نهو ی شایانی باسبی ناوی نهو
پیغمه مراه نه براوه به گویره ی پاش و پیشی دروست کردنیان و باسیان کراوه به گویره ی
وینه هینانه وه. نهك بهو مدهسته پیغمه مراهان هه ر نهوانه ناویان براوه، بۆ درێژه دان بهو
باسانه خوای مهزن نهفه رموی:

﴿ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا هَدَيْنَاهُ ﴾ وه ئیمه به خشیومان به ئیراهیم ئیسحاقی کوری. دایکی ناوی خاتون سارای کچی هاران کوری ناحور، خاتون سارا ناموزای ئیراهیمه و، به خشیومان به ئیراهیم یه عقوبی کوری ئیسحاق، کوری کور به کور نه زمیردری لای ناده میزادو، ئیمه رانمویایی هه موو یه کئی له وانمان کرد بۆلای نهو شتهی کردبومان به یاسا بۆیان له ریگهی راست و له فهرموده کانی خوا.

﴿ وَنُوحًا هَدَيْنَاهُ مِنْ قَبْلُ ﴾ وه ئیمه رانموی نوحان کردبوو له پیش ئیراهیمه وه. نوح به زمانی کوردی به مانا (نهوایه) پارانوهه کوری له مک کوری مه توشه له خ کوری ئوخنوخ کوری ئه لیارو کوری مه هلائیل کوری قینان کوری نه نوش کوری شیس کوری ناده م.

﴿ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ ﴾ وه هه ندی که له نه وه کانی نوح داوود، راناموی (ذریه) ناچیته وه بۆلای ئیراهیم، چونکه لووت و یونس له نه وهی ئیراهیم نین و لووت برازای ئیراهیمه. داوود کوری یه سا کوری عوبهید کوری بو عز کوری سه لون کوری جه شون کوری عه مدیناب کوری نهوام کوری جه سرون کوری یه هوزا کوری ئیسحاق کوری ئیراهیم و نه وه کانی نوح سوله یمان و ئه یوب و یوسف، سوله یمان کوری داووده، ئه یوب کوری رازیخ کوری عیسی کوری ئیسحاق کوری ئیراهیم. یوسف کوری یه عقوب کوری ئیسحاق کوری ئیراهیم.

﴿ وَمُوسَى وَهَارُونَ ﴾ وه هه ندیکه له نه وه کانی نوح موسا و هارون کورانی عیمران کوری به سه هر کوری فاهیس کوری لاوی کوری یعقوب کوری ئیسحاق کوری ئیراهیم، هارون له ته مه ندا له موسا گه وره تره.

﴿ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴾ هه ربه و جو ره ی ئیمه پاداشتی ئیراهیممان دایه وه له سه ر نارام گرتنی و دانانی خوا به تاك و ته نها ئیمه پاداشتی هه موو چاکه که ران نه ده ینه وه له سه ر چاکه کردنیان یانی هه ر که سی دوا ی نهو پیغه مه رانه بکه وی ئیمه پله ی به رزیان نه ده ینی، خوا ی مه زن پاداشتی هه موو چاکه ران نه داته وه به پاداشتی به رزو بالا، ئیتر پیغه مه ربین یا نه.

﴿ وَزَكَّرْنَا وَيْحِي ﴾ وهله نهوه کانی نوح زه که ریا و یه حیا. زه که ریا کوری ئزنه کوری بهر کیا له نهوه ی رعیم کوری سوله یمان. یه حیا کوری زه که ریا یه. زه که ریا و یه حیا ههردووکیان کوژراون به دههستی جوله که کان. زه که ریا دوا ی کوشتنی یه حیا ی کوری کوژراوه.

﴿ وَعِيسَى ﴾ وهله نهوه ی نوحه عیسا ی کوری مه ریه م کچی عیمران کوری یاش هم کوری نه مون کوری حه ر قیا له نهوه ی سوله یمان، ناو بردنی عیسا به نه وه و منالی ئیرا هیم له گه ل نه وه دا عیسا کوری کچه، نه وه مان پیشان نه دا که کوری کچ به کوری مرو ف دانه نری و به کو ر نه ژمی رری. که واته مناله کانی فاتیمه ی کچی پیغه مه ر ﴿ ۱۱۱ ﴾ به منال و کو رو نه وه ی پیغه مه ر نه ژمی رری.

﴿ وَالْيَاسَ وَكُلَّ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴾ وهه ندیکه له نهوه ی نوح ئیلیاس کوری یاسین کوری قه نحاس کوری عیزرا کوری هارون کوری عیمران، هه موو یه کئی له و پیغه مه رانه له پیاو چاکه کان و به سه ند کراوه کانن وهه ر شتی چاکیی ئه یکهن، هه ر کارئ خراب بی ئایکهن هه ر که سی توانای خو ی بخته کار بو چاکه ی ئاده می زاد پی ئه نه وتری پیاو چاک و چاکه ش به جگه ی خو ی فی ر ده کات.

﴿ وَإِسْمَاعِيلَ ﴾ وهه ندیکه له مناله کان و نهوه ی نوح ئیسماعیل گه و ره ترین کوری ئیرا هیمه، نه و کو ره یه خوا فه رمانی داوه به ئیرا هیم سه ری بی ری.

﴿ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ ﴾ وهه ندیکه له نهوه ی نوح ئه لیه سه ع و یونوس. ئه لیه سه ع کوری خه توب کوری عه جو زه. یونوس کوری مه تابه و زانایان جگه له وه هیج شتی تر له ره گه زی یونوس نازان، نه وه ی بزبان ده ر که وتوه له باره ی یونوسه وه که یه کتیکه له جو ه کان، له قور ئان وه ره موده ی پیغه مه ردا با سی باوک و با پی ری نه کراوه.

﴿ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ ﴾ وهه ندیکه له نهوه کانی نوح لوتی کوری هاران کوری نازه رو برازای ئیرا هیمه و با وه ری به پیغه مه رایه تی ئیرا هیم هی ناوه، که وتوته دوا ی

ئیراهیم له گهشته کهیدا بۆ میسرو وولاتانی تر، به خوشحالی هەردوو لایان لەیهك جوی بونهوهو لووت چوو بۆ شاری سهمودو لهوی نیشتهجیگه بوو، ههموو یهکن لهو پیغمههرا نه ئیمه رێزمانداون به سەر ههموو بونهوه رانی سهردهمی خۆی و فریشتهو جنۆکه کان.

﴿وَمِنْ آبَائِهِمْ وَذُرَّتَاتِهِمْ وَإِخْوَانِهِمْ وَأَجْنِبَانَهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ وه ئیمه رێزی ههندی له باوک و منال و براییانی ئەو پیغمههرا نهمانداوه به سەر بونهوه رانی سهردهمی خۆیاناو، ئیمه ئەوانمان ههلبژاردون و رانگییان کردوون بۆلای رێگه ی راستی ئایینی خوا، ﴿ذَلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مِنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ﴾ ئەو رێگه راسته و پهیرهوی کردنی پیغمههرا ن رانگیی کردنی خواجه بههۆی ئەو رانگیی کردنی خۆی شارزایی کهسی ئەکا ئارهزۆی بکا له بهندهکانی خۆی، بۆلای ئاین و بۆلای ئەو شتهی دراوه به پیغمههرا ن، دوا ی ئەو رانومویی نهکەوی مهگەر کهسی خوا به میهره بانی خۆی یارمهتی بدا.

﴿وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ﴾ وه نهگەر ئەو پیغمههرا نه هاوبهش بۆ خوا دابنن له گهڵ ئەو رێزو بهرزی پلهیه دراوه بهوان به راستی پوچ بۆتهوه لهوانهوه شتی نهیکه ن، وهك جگه ی خۆیانیا پی دێ له نهمانی پاداشتیانا. لهو ئایهتهوه بۆمان دهههه کهوی که خوا ی مهزن تهماشای نادهمیزاد ئەکا بههۆی کردهوه ی خۆیانهوه، پلهو پایه و هۆزو رهنگ و سامان ناگاته فریایان، بهو جوړه تهماشایان ئەکا کۆتایی به تهمه نیان بیت به باوه رهوه و تهماشای کردهوه ی پیشویان نا کرێ.

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ أَنْتَاهُمْ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ﴾ ئەو تاقمه پیغمههرا نه که (١٨) پیغمههرا نه که سانیکی ئەوتۆن ئیمه به خشیومانه بهوان نامهیه که بههۆی جیره ئیلهوه بۆیان نێردراوه به وینهی نامه کانی ئیراهیم و تهورات بۆ موسا و زهبور بۆ داوود و ئینجیل بۆ موسا و قورئان بۆ موحه مەد.

به خشییومان بهوان ناسینی فرمانه کانی خواو یاسای رون کردنه وهی فرمانه کانی خوا
لهو شتانه رهوان و نهوانه ی قه دهغه کراون، بهوانان به خشییوو پیغمه مرایه تی.
﴿ فَإِنْ يُكْفَرْ بِهَا هَؤُلَاءِ فَقَدْ وَكَلْنَا بِهَا بِكَافِرِينَ ﴾ دوا ی نه گهر باوه ر
نه هین بهو زانیاری و نامه و بهو پیغمه مرایه تی به تایه تی باوه ر به موحه مه د ﴿ ۞ ﴾ نهو
تاقمه بت په رسته انه ی دانیشتری مه که، دوا یی ئیمه به راستی ناماده مان کردوه بو
باوه ر هیتان و چاودیری کردنی نایینی نهو پیغمه مرانه تاقمی بی باوه ر نین بهو ناینه وه بهوانه ی
باسکران، به وینه ی کۆچ که ران و یاریده دانی پیغمه مرو فارس و کوردو تورک و بهر بهرو
جگه ی نهوانیش.

﴿ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَاهُمْ قَتْلَهُ ﴾ نهو تاقمه پیغمه مرانه که سانیکی نهو تون خوا
راغوبی نهوانی کردوه بو لای نایینی خو ی. خوا فرمانی به پیغمه مر داوه له سهر ریگه و
چار دانی نهوان بر و بو لای نایینی راست و خوا په رستی و نارام بگری له سهر نازار، بهو
نه فرموی:

دوا ی تو رانومایی نهوان بکه وه و ره وشت و بیرو باوه ری نهوان چاودیری و ره چاو بکه.
﴿ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ آخَرًا إِنَّ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴾ تو به یی باوه ران بلی: من داوا
له ئیوه ناکم بو گه یاندنی فرمانی خوا هیچ کریی و مزه به، نهو را گه یاندنه ی ناوه ر و کی
قورئانه به هیچ مه بهستی نه مه گهر ناموز گاری کردن و بیر کردنه وه به بو بونه وه ران. نهو
رسته به بهلگه ی بیگومانه له سهر نهوه ی موحه مه د پیغمه مرو قورئان نامه ی هه موو بونه وه رانه
به ناده میزادو جنوکو فریشته وه هه تا رۆزی دووایی.

بو ناگاداری: خوا ی مه زن باسی نهو پیغمه مرانه ی نه کردوه بو ناردنیان به گویره ی
میژوو کاتی ناردنیان یه که له دوا ی یه که. به لکو خوا ی مه زن باسی کردوون که نهو
پیغمه مرانه سی به شن، وه که ته مانه ی خواره وه:

۱- به شیکیان خوا فرمان رهوا ی و پیغمه مرایه تی بی به خشییون. وه که داوودو سوله یمان
و نه یوب و یوسف و موساو هارون.

۲- تا قمیکیان خوگرته وهیان و وازهیتانیان له خوشی و رابواردنی جیهانیان پی به خشراوه و دوره په پز بوونی له فهران رهوایی، وهك زه كه ریا و یه حیا و عیسا و ئیلیاس.
 ۳- كۆمهلتی تریان نه وهك تا قمی یه كه من و وهك تا قمی دووه من. بهلكو خوا ریزی داوون به سهر ئاده میزادی سهرده می خویانوو کردوونی به پیغمهر، وهك ئیسماعیل و ئییل به سهر و یونوس و لروت.

له سهرده می پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ كۆمهلتی هه بوون نهیان ووت: خوا له بنچینه دا له مهو بهر سروش و په یام له لایه ن خواو بۆ كس نه هاتوه. ئهیشیان ووت: خوا ههر پیغمه ری نهاردوه خوا ی مهزن رونی کردۆته وه نهو كۆمهله چ كه سیكن؟ زانیان بۆ دیاری كردنی نهو كۆمهله یه بیران جیاوازه. بهلام دارژاندنی ئایه ته كه وامان پیشان نه دا نهو كۆمهله بریتی بوون له هه ندی له جوه كان. زۆربه ی زۆری زانیان نهو بیروبوو چونه یان په سه ند کردوه، خوا نه فهرموی:

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ عَلَىٰ بَشَرٍ مِّن شَيْءٍ
 قُلْ مَن أَنزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَىٰ نُورًا وَهُدًى لِّلنَّاسِ
 يَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيسَ يُبَدُّونَهَا وَيُخْفُونَ كَثِيرًا وَعِلَّمْتُم مَّا لَمْ تَعْلَمُوا
 أَنتم وَلَا آبَاؤُكُمْ قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩١﴾
 وَهَذَا كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُّصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنذِرَ
 أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَن حَوْلَهَا وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ
 أَنتم وَلَا آبَاؤُكُمْ قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩١﴾

﴿ وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى بَشَرٍ مِّنْ شَيْءٍ ﴾ وه نهو كه سانه رېزی خوځان نه گرتوو به رېز گرتنې شايسته ی رېز گرتنې خوابې و نه يان ناسيوه بهو جوړه ی پيوستې بناسرئ لهو کاته دا نه يان ووت: خوا نه ينادو ته خواره وه بوسر هيچ کسې له ناده ميزاد له سروش و له نامه و پيام، خواي گه وړه نهو داوايه ی نهواني پوچ کرده وه فهرموی:

﴿ قُلْ مَنْ أَنْزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَى نُورًا وَهُدًى لِلنَّاسِ ﴾ تو بلئ بهوان: چ كه سې نارديو ته خواره وه نهو نامه يه ی نهو تو موسا هيناويه به رونا كه ره وه ی رېگه ی تاريك و بې باوه رې و به راغويي كهر بؤ هه موو ناده ميزاد. به تايه تي نهو بت پرستيه نهوان فيري بويون له ميسريه كانه وه پهرت و بلاوي كردن.

﴿ تَجْعَلُوهُ قَرَأْطِيسَ يُبْدُوْنَهَا وَيُخْفُوْنَ كَثِيرًا ﴾ نيوه نه گيرن نهو نامه يه به چهنه پهره ی جياواز، نيوه ناشكرا نه كهن لهو په رانه دا نهوانه ی بنانه وي به گوږه ی مهرامې خو تانبې و، نه يشار نه وه زور لهو په رانه لاتان په سهند نه بې و لاتان گرانې له ناوې پيغهمه ري ئيسلام و بهرده باراني داوښن پيسان.

﴿ وَعَلَّمْتُمْ مَالًا تَعْلَمُوا أَنتُمْ وَلَا أَبَاؤُكُمْ ﴾ وه نيوه به هو ي موحه مه ده وه فيري شتې كراون نه نيوه و نه باو كه كانتان نهو شتانه تان نه زانيوه. يانې نيوه چو ن نه لين: خوا نه ينادوه بوسر هيچ كسې له ناده ميزاد هيچ شتې له سروش و له نامه؟ كه چي نيوه پرواتان هديه موسا ناده ميزاده و تهوراتي بؤ نيرواوه، نهو شته ی نه خو تان و نه باو كه كانتان نه تان نه زاني فيري كردون، له وانه فيري ناو نيشاني موحه مه د پيش نه وه ی بكرئ به پيغهمه ر، به دريزي و شي كراوه ی نه تان نه زاني، كاتې كه زانيتان مده به ده تهوراتان ده ست كاري كړدو ناو نيشاني موحه مه ده تان كوژانه وه له تهوراتا.

﴿ قُلِ اللّٰهُ ﴾ تۆ بَلّٰی به و ان: نهو كه سه ی نامه ی ناردده خواره وه بۆسه ر موسا خوايه. خوا
 فه رمانی دا به پیغمه رو بهو رسته و و لایمان بداته هه تا هه ست بکه ن به وه كه نهو و و لامه
 بیگومانه، چونكه نهوان بر وایان وایه خوا نهو نامه یه ناردوده خواره وه بۆسه ر موسا.
 ﴿ ثُمَّ دَرَزْنَاهُمْ فِیْ خَوْضِهِمْ یَلْعَبُوْنَ ﴾ له پاشا تۆ واز لهو جولە کانه بهینه له ناو کاره
 پوچه کانی خۆیانا یاری بکه ن و گرنگیان پی مه ده، له سه ر تۆ نه جگه ی راگه یاندنی
 فه رمانی خوا و پی ده نگ کردنیان.

پر سیار/ به راستی جوه کانی بر یاری پیغمه رایه تی موسایان داوه، بر وایان هه یه ته واراتی
 بۆ هاتوه، نه بی چون دراوه ته پالیان بر وانه بون به سه روش و ناردنی پیغمه ره ان له
 بنچینه دا؟

وه لام/ جوه کان نه که ون به پشتاو لهو باوه ره ییان په شیمان نه به وه نه لّین: سه روش
 نه بووه پیغمه ره ان نه نیراون له یه ر سودو دلپسی خۆیان.

زانایان خو سه روش ناسی نه م سه رده مه زۆرتریان یا زۆربه یان بر وایان به خوا هه یه،
 چونكه نهو بونه وه رانه نهوان له گه لّیانا خه ریکن دّین و ده رۆن به گویره ی یاسایه کی
 نه گزراو ناشکرا كه فه رمان دراوه بهو بونه وه رانه لهو یاسایه لانه دن هه رگیز به بۆنه ی نهو
 یاسایانه وه نه توانی به راورد بکرتن و سودیان لی وه رگیری، نهو زانایانه بۆیان رۆن
 نه بیته وه وا پیوست نه کا جگه لهو بونه وه رانه هیزکی بالاتر هه بی بۆنه خشه کیشانی نهو
 بونه وه رانه بهو شیوه سه رسورپنه رانه هه یانه، نهو هیزه یش نه بی هه ر خوابی و له ریزی
 بونه وه ران ده رچی به جوړی تر نهو مه به سه ته ی سه ره وه باس نه که یین: ناده میزاد پیوست
 نی به له سه ری کاتی زانیاری په یدا نه کا به بوونی شتی تا قی بکاته وه له کار گای
 تا قی کردنه و داو بیداته بهر تا قی کردنه وه هه تا به چاوی خۆی بیینی نهو شته هه یه. به لکو
 پیوسته بۆ ناده میزاد زانیاری په یدا بکا به شتی كه گومان رۆی تی نه کا، ئیتر نهو زانینه به
 چاوی یا به هۆی نه قله وه بی یا به تا قی کردنه وه بی، که سی خاوه نی بیرو هۆشی کاتی

ووردبویهوه به جوړیکي زانستیانهی دور له گومان پیدا کردن نهو ووردبونهوه به کوټایی
 یې دټی بولای زانین به بونی خوا. به لام زانایانی خوو رهوش ناس پروایان به خوا هیه به بې
 وورد بوونهوهو نه لټین: باوهرېوون به بوونی خوا پیوستان به ناردنی پیغمه مهران نیه هه تا
 به هوئی نامهو پدیامهو خوا بناسین، به لایانهوه وایه سروشت ههز خوئی به تنهها جیگهی نامهو
 پدیام نه گرنهوه بو ناسینی خوا به بې تهورات و ټینجیل و قورنان و سروش.

من گومانم نیه نه گهر نهو زانایانه بو فټرېوون و خوټندنی قورنان بیه خشن کهمی لهو
 کاتهی نهوتو به خشویانه بو فټرېوون و لیکوټینهوهی سروشت پروای راستی پیدای نه کهن،
 بو خوا هیه دوونامه: گهردون و سروش ناده میزاد به بې ههردووکیان ناژین، له نامهی
 گهردوونهوه دهستلائی خوا نه زانې و پروای پټی نه هیتی، له نامهی سروشهوه نهو
 دهستورهی نهوتوی خوا نه زانې که ریگهی ژیان و پله کانی پیش کهوتنی ژیان ټیدایه،
 خوئی له جیگهی له ناوچون گیرگرفتی ریگهی به رهو پیش بردنی ټیدا نه بې نه پارتی.

به راستی ناده میزاد دروست کراوه بو نهوهی کار بکا لهم ژياندها، پیوسته هه مو کار
 که ری په پرهوئیکي هه بې پروا له سه ری بو کار کردنه کهی، چونکه بې پروا گرامی سه رناکیشی
 بولای چاکه. خوی مه زن ناده میزادی دروست کردوهو نه زانې به نه پټی و ناشکرای،
 به هیرو لاوازی، به شتی سودی یې به خش و به شتی زیانی یې نه گه یه نی. که واته پیوسته
 ههز خوا یه کهم جیگهی گه رانهوه بې بو پروا گرامی که نهوتو له سه ری پروا له کار کردنیدا.
 به وینهی که سی خود رهوئی یا فرو که یه دروست بکا پیوسته بولای نهو که سه بگرېنهوه
 له به کاره ټان و سود لی وهرگرتی چونکه ههز نهو نه زانې به چاک کردنی و ټیک چوونی.
 به بې گومان گه یاندنی پروا گرامی خوا بو به نده کانی خوئی و راگه یاندنی ههز به هوئی
 پیغمه مهرانهوه نه بې، چونکه نهوان زمانی خواو رون کردنهوهی زمانی خوان، ههز نهویشه
 سروشی خواو نامهو پدیامی خوا، بویه خوا نه فهرموئی:

﴿ وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ ﴾ وه نهو قورئانه نامهیه که ئیمه ناردومانه ته خواره وه خاوه ن سودو پیروژه بهراست نه گپری شتیکی نهوتو له پیش قورئانهو هاتره ته خواره وه، وهك تهوارت و ئینجیل و جگهی نهوانیش. یانی ههروهك ئیمه تهوارئمان ناردوه بۆسه ر موسا، ههروایش قورئانمان ناردوه بۆسه ر موحهمد ﴿ ﷺ ﴾ پیروزو بهسوده بۆ کهسانی زانایی به فه رمانه کانی قورئان و شاراوه کانی و کاریان پی بکا، نهو قورئانانه نامه ی پیشوه کانبهراست نه گپری.

﴿ وَلْتَنْذِرْ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا ﴾ وه بۆ نه وه تو بترسینی بهو قورئانه دانیشتوانی مه که که وهك دایکه بۆ دانیشتوانی هه موو دیهاته کانی ترو بترسینی دانیشتوانی کهسی لهملاولای مه که ن و بترسینی دانیشتوانی روی زهوی به گشتی. مه که ناوبراوه به دایکی دئییه کان، چونکه له مه که دایه خانویهك بۆ په رستی خوا دروست کرابی. کهشتیاره کانی رۆژه لات و جوه کان له پیش نهوانه وه نهو ئایه ته نه که ن به به لگه بۆ گومانی خراپی خویان گۆیا موحهمد ﴿ ﷺ ﴾ ته نها بۆعه رب نیردراوه. به لام خویان کویر کردووه له ناستی ئایه تی (۲۸) ی سوره تی سه بهء که نه فه رموی ﴿ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ وه ئیمه تو مان روانه کردوه مه گه ر بۆلای ئاده میزاد هه موویان موژده ده ری و ترسیته ری بۆ هه مو ئاده میزاد و، به لام زۆرت ر له ئاده میزاد نازان بهو راستیه و خویان گیل نه که ن. دووباره له ناستی ئایه تی (۱۰۸) ی سوره تی (ئه لئه نبیاء) نه فه رموی ﴿ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴾ وه ئیمه تو مان ره وانه نه کردووه مه گه ر تو میه ره بان و چاکه ی بۆ هه موو بونه وهران. ئه بی نهو دوژمنانه ی ئیسلام بزائن سه رچاوه ی قورئان هه ریه که و فه رموده ی خوا هه ندیکیان مانای هه ندی تریان نه که ن نهو دوو ئایه تانه مانای نه م ئایه ته ی ئیره نه که ن. مه به ست له ئایه تی نه م سوره ته نه مه دیه ئایینی ئیسلام له مه که وه یه که م جار دهستی پی کراوه که جیگه ی دانیشتی پیغه مه ره دواپی نه خته نه خته په ره ی سه ندوه، په پیره ی کراوه ی یارمه تی ده ری زۆربووه به هه موو ولاتانیان ناساندوه، هه موو

بىر بىر باۋەرى تىرىش واپە بۆيە كەم جار لە جىگەيە ئەبى وبە شۇنئانى تر دا بلاو ئەيىتەو، ئەوانە لە لايە كەو لە لايە كى ترەو بە بەلگەي رۆن و مېژۆي يىگومان دەر كەوتووە بەھۆي ھەوالىكى بىر واپى كراووە كە پىغەمەر ﴿ﷺ﴾ نامەي نوسى بۆ ھەموو پاشا و سەرۆكەكانى ئەو سەردەمەي لەنزىك خۆيەو بەلگەي بانكى كردن بۆلای ئاينى ئىسلام، لە سەر و ھەمويانەو كىسرا پاشاى فارس و قەيسەرى پاشاى رۆم، رۆژھەلات ناسەكان ئەو شتەنە بە چاكى ئەزانن و ئايان شارنەو خۆيانى لى گىل ئەكەن.

﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ﴾ وەكەسانىكى ئەوتۆ باۋەر ئەھيىن بە رۆژى دوايى باۋەر ئەھيىن بە قورئان، چونكە باۋەر بە رۆژى دوايى ئەيىتە ترسى سزاي خوا، ترسان لە سزادان ئەيىتە ھۆي بىر كردنەو. كەواتە بۆي دەر ئەكەوئى رزگار بوون بەھۆي قورئان و پىغەمەر ھەيە.

بۆ زانين: ھەر كەسى قورئان بخوئىتەو بەيى لايەنى و بە باۋەرى پاكەو ئەگەر ئەو كەسە باۋەر دارىيى باۋەرەكەي زۆر تر ئەيى و بەتەن تر ئەيى بە خوا بە پىغەمەر و بە رۆژى دواي ئەگەر ھەر تەنھا باۋەرى بەخوا ھەيى باۋەر بە پەيام ئەھيىنى و بە زىندوبونەو ھەيى باۋەر ئەھيىنى، ئەگەر باۋەرى بە خوا بە زىندوبونەو ھەيى باۋەر بە پىغەمەر و بە نامە پىرۆزەكان ئەھيىنى. بە تايەتى قورئان و پىغەمەر ايەتى موحەمەد ﴿ﷺ﴾، چونكە قورئان بەلگە بۆ باۋەر ھەيتان دائەنى لەسەر ئەو كەسانە بىر ئەكەنەو ھەيتان ئەدا بۆ ووردوبونەو لەسەر تواناي بى وىنەي خواو ئەو شتەنەي پالئەنن بە خواو ھەيتان ئەو بۆلای ناسينى باۋەر بە خواو بە ئاينى خوا.

﴿وَهُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ﴾ وەئەو كەسانە باۋەر ئەھيىن بە خواو بە قورئان بەردەوامن لەسەر نوێژەكانيان لە كاتى ديارى كراوى خۆيانا، بۆ ئەو ھەموو كاتى پەيوەنديان بە خواو نەبچرى، چونكە نوێژ كۆلەكەي ئاينەو ھۆي جىگىر بوونى باۋەر و قەدەغەكەرى ئادەمىزادە لە داوين پيسى و كارە بىزلى كراوەكان.

ره حمانی نهلیه مامه. نه سودهی نه لعه نسی. سه جاعی ژنی موسه یله مهی دروژن: نهو
که سانه هه موویان خو یانیان دانا به پیغمهره دروینه، به بوختان بلاویان نه کرده وه که
په یامیان بو دی، خوای مدزن به دروژی خسته وه و نه فهرموئ:

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَىٰ
اللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ قَالَ سَأُنْزِلُ
مِثْلَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ
وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُو أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُمْ الْيَوْمَ
تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ
وَكُنْتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٩٣﴾ وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادَىٰ
كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ
وَمَا نَرَىٰ مَعَكُمْ شُفَعَاءَكُمُ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَاءُ
لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٩٤﴾

﴿ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ﴾ وه چ که سیکه سته مکارتر له که سئ درو بکا
به دروژ کردنی زور ناشیسته و پیدا به سهر خوادا به بی سهر چاوهیه له لایهن خواو بو ی هاتبی،
به وینهی لو حاو پهیره وه کانی یامالیکی کوری یوسف، شتی بلین دژی لیکدانه وهی نه قلبی

و بە ھەوھسی خۆی قەدەغە کراوە کان بگێڕێ بەرواو کارە ڕەواکان قەدەغە بکا و ھاوبەش بۆ خوا دا بنێ، بە درۆ خۆی بکا بە پێغەمەر.

﴿أَوَقَالَ أَوْحِيَ إِلَى وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ﴾ یا بێتی: سروش ھاتووە بۆلای من و سروش نەھاتووە بۆلای بە وێنەی موسەیلە ی زۆر درۆزن.

موحەممەدی کۆری ئەحمەدی ئەلئەنساڕی ئەلقورتوبی لە باسی مانای ئەو نایەتەدا ئەفەرموی: لەوێنەی ئەو کەسانەیە خۆیانان کردووە بە پێغەمەری درۆینە ئەو کەسانەیش واز لە یاسای ئیسلام و فەرمودەکانی پێغەمەر و ئەو کارانەی پیاوچاکەکانی پێشوو لەسەر بوون بەیێتی، ئەو کەسانە بەیێ بەلگە بلێن: کەوتووەتە دڵمانە ئەو شتە ئاواپی یا بێتی: دڵم ھەواڵی دامی ئەو کارە بەو جۆرە بوو، ئەو کەسانە فەرمان دەرئەکەن بەھۆی ئەو شتانە کەوتووەتە دڵیان گواپە لەبەر پاک بونیانە لە چلک و چەپەلتی و دوربونیان لە بیگانەو وائەزانن ئەو شتانە زانیاری و راستی خۆان، ناگاداری ھەموو نەپتییەکانن و یەک بە یەک ڕوداوی بونەو ھەران ئەزانن. بۆیە پێویستیان بە فەرمانی یاسا گشتی یەکانی خوا نەماوە ئەلین: ئەو یاسایانە بە گشتی دەستورن بۆ ئادەمیزادە گێلەکان و زوربە ی ئادەمیزاد. بەلام دۆستانی خواو خواوەن کردارە تاییەتی یەکان پێویستیان بە دەقی یاسا خواوە نەماوە، بەلگەیان لەسەر ئەو گفتوگۆ پوچانە ڕوداوی نیوان موسا و خزر، خزر بە ھۆی ئەو شتەو بەی ئاشکرا بوو بۆیە پێویستی بە زانیاریەکانی تر نەما.

ئەو گفتوگۆیانە بێ ئاینی و بێ باوەڕین، خواوەنی ئەو گفتوگۆیانە بەیێ داواکردنی پەشیمان بونەو ھیان ئەبێ بکوژرین، چونکە لەگەڵ ئەو کردەو خراپەدا پێویست بە ڕەسوا و وولام نامیێتی، چونکە لەو کەسانەو نەمانی فەرمانەکانی خواو ناردنی جگە ی پێغەمەری ئیسلام ڕوئەدا، لە باسی ماناکردنی ئایەتی (٨٢) ی سورتی (ئەلکەھف) ئەو باسە ی سەرەو دووپات ئەکرێتەو.

﴿ وَمَنْ قَالَ سَأُنْزِلَ مِثْلَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ ﴾ وه چ که سی که سته مکار تر له و که سه بلی: من له مه و دوا وینه شتی خوا نار دویه ته خوار ووه نهی نیرمه خوار ووه. زانایان نه لئین: هوی هاتنه خوار ووهی نه و رسته یه نه و هبو: عه بدولای کوری سه عدی کوری نه بی سهرح نوسهری پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾، له ر و داویکی هاتنه خوار ووهی قورئاندا ووتی: من نه توانم وینهی قورئان بنیرمه خوار ووه له ناین وهر گه راو دوا ی په شیمان بویه ووه، هه ندی له زانایان نه لئین: له باره ی نه زری کوری حارسه ووه هاتوه ته خوار ووه که ووتی: من وینهی نه و قورئانه دانه نیم، هوی هاتنه خوار ووهی ههر شتی بی گرنه نیه. به لام نه ووهی پیویست بی بو نیمه نه بی نیمه برومان وایی نه و گفتو گو یه بیژراوه روی داوه.

﴿ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُو أَيْدِيهِمْ ﴾ وه نه گه ر تو نه و سته مکارانه بیینی کاتی هاته خوار ووه مردنیان له کاتی بیهوشی مردندا کاریکی زور سامناک نه بیینی توشیان نه بی و، فریشته کان دهستی خو یان دریژ نه کهن بو سزادانیان، بو وهر گرتنی گیانیان و به چه کوشی ناسن سزایان نه دهن. مه به ست له ده ست دریژی کردنی نه و فریشته انه دریژ کردنی دهستی راسته قینه بی بولای ناده میزاد له کاتی سامناکی سه ره مه رگدا، یا بو نه و ه بی وینه دانری له سه ر نازاری مردنیان ههر کامیابی له مه به ست که ناگورپی، چونکه به گویره ی نه قل و بوونی فریشته و دریژ کردنی ده ستیان خاوه نی زمانن قه ده غه نیه، سه ره پای نه و هیش سه روش برپاری بوونی داو و پیویسته نیمه ش برومان به وانه هه بی.

﴿ أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُمُ ﴾ فریشته کان به سته مکاران نه لئین: ئیوه گیانی خو تان به یینه دهر ووه له له شه کانتان و بیاندهن به دهستی نیمه ووه، یا ئیوه گیان له له شی خو تان و خو تان له سزادان رزگار بکهن نه گه ر نه توانن، زور ناشکرایه ناتوانن. به لام به پلاره ووه داوای نه و هیان لی نه کهن.

﴿الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ﴾ ئەمروڭمۇ كە پۇرۇى مردنئانە ئىوھ پاداشتان ئەدرېتەوھ بە سزايەكى ئابىرۈبەرتان و سەخت ھەتا پۇرۇى دواىى بەھۇى شىيىكەوھ ئىوھ ئەتان ووت و ئەتاندا بەسەر خوادا جگەى راستى، وەك ھاوبەش دانان بۇ خواو خۇكردنئان بە پىغەمەرى درۆينەو ئەتان ووت: خوا پەيام و سروسى ئەناردوھتە خوارەوھو، ئىوھ لە بەرانبەرو ئاستى ئايەتەكانى قورئان داواى گەورەيتان ئەكرد باوهرتان بىن نەھىتان و لەوان بىرتان ئەئەكردەوھ.

﴿وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فَرَادَى كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾ وە بەراستى ئىوھ ھاتوون بۇلاى ئىمە بۇ وەرگرتنى پاداشت و وولام و پرسیار بە تەنھا نە داراىى و نە خىزان و نە منال و نە خزمەتكارو نە يارىدەرتان لە گەلداننە، بە روئى و بىن خاوس، ئىوھ لە جىھاندا بەو شتانەوھ خۇتان ھەللىكېشاوھ ئىوھ ھاتن بۇلاى ئىمە بە وئەى شى ئىوھمان دروست كىرد بۇ يەكەم جارى لەدايك بونئان ھىچ شىيىكتان نەئەزانى و بىن داراىى و بەروت و قوتى ھاتنە جىھانەوھ.

ھەرچەندە زانايان بىريان جىاوازە لەبارەى كۆكردنەوھى ئادەمىزاد لەو پۇرۇدە ئايا بە گىيانى تەنھايە يا بە گىيان و لەش بەيەكەوھ. بەلام رستەى (كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ) بەلگەى سەلىتراوھ لەسەر ئەوھى ئەو كۆبونەوھى بە لەش و بە گىيانە. نەك بە گىيانى تەنھا.

﴿وَكَرَّكُنْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ﴾ وەئىوھ جىتان ھىشت شىن بەخشىبومان بە ئىوھ لە جىھاندا لە دواى خۇتانە لە داراىى و سامان و منال و ئەتان خستە پىش خۇتان و لەگەل خۇتانا ئەتان ھىتان و گەرەنەوھ بۇلا زەوى و خرانە گۆرەوھ بە رووتى، بەجىتان ھىشتن بۇ ئەو كەسانەى لە پاش ئىوھ ماونەتەوھ، سودو زىانى بۇ ئەوانە نەك بۇ ئىوھ.

﴿وَمَا لَرى مَعَكُمْ شُفَعَاءَكُمُ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَاءٍ﴾ وەئىمە نابىنن لەگەل ئىوھ تەكارەكانى ئەوتۇرى ئىوھ گرومانئان ئەبرد بەراستى ئەوانە لەئىو ئىوھدابوون ھاوبەشى ئىمەن و بۇتان ئەپارېتەوھ، ئەو بتانە سوديان بە ئىوھ نەبەخشى.

﴿ لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴾ به راستی بچرا په یوه ندى له نیوان نیوه و نهوان كمله جیهاندا بیه كسانه وه هه بوو له خیران و خزم و دوست و دارایی و به كائنات و، و ونبو له نیوه شتی گومانان و ابو بوتان نه پارینه وه و اتان نه زانی زیند و ووبونه وه و پاداشت نی یه.

دواى نهو شتانه رابوردن خواى مهزن بوجارئ تر بهلگه له سهر بت په رستان دانه نى به هه ندى لهو شتانه جیگه ی سهر سورمان له دروست كراوه كانی خوى كه چو ن نه یانبا به ریگه وه چو ن هه لیان نه سورینى و په روه ده یان نه كا به نه و په رى بى وینه وه.

إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى يُخْرِجُ الْحَى مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَى ذَٰلِكُمْ اللَّهُ فَإِنِّي تَوْفَّكُونَ ﴿٩٥﴾ فَالِقُ الْإِصْبَاحِ وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿٩٦﴾ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٩٧﴾ وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ ﴿٩٨﴾ وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا نُخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًا وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِّنْ أَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا

وَعَبْرَ مُتَشَبِهٍ أَنْظَرُوا إِلَى ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَيَنْجَعُ إِنِّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٩٩﴾

﴿ إن الله خالق الحب والنوى ﴾ به راستی خوا نه قلیشیتی دانه ویلته کی بی گیان و ووشک و گیای لی نه رویتی، وینهی گه نم و پاقله و جگهی نه وانش و، درز نه کاته ناو کیکی رهق و ووشک و بی گیان لی دهر نه هیتی وینه درخت، وهك خورماو تری و قوخ و پرتقال و جگهی نه وانش. یانی کاتی دانه ویلته و ناوک بخرنه نیو زهوی نه و دانه ویلته و ناو کیه له سهر وه له خواره وه درز نه بن، به شه کی سهر وه یان به ره ژور لق و پوپ و گلایان لی پهیدا نه بی، به شی ژیره و میان به ره و خوار نه روا ره گ و ریشهی لی پهیدا نه بی و خویان نه چه قین به زهویدا و دانه ویلته و ناوک نامین و نه بن به له شیکی گه و ره و خویان له ناو نه چن، هه نندیکیان به ره و ناسمان یا به سهر زهوی دا خویان په خش نه کهن و نه و به شه کی تریان نه روا به زهویدا، گومانی تیدا نیه نه و کرداران هه چه نده به پروالته پیه وندی دارن به هوی سروشتی ناو و خاکه نه یخون به هوی خوره وه گشه نه کهن. به لام له ناو و روکا دروست کهری هوی که هه روایه و به رستهی (بیه و دوا بی نه بی).

﴿ يَخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ ﴾ خوا دهر نه هیتی زیندو له مردو. یانی ناده میزادو بالنده دهر نه هیتی له توویک و هیلکهی مردوی بی گیان، درختی خورماو قوخ و بهرو گه شیان بی نه کاو دهریان نه هیتی و گیای سهوز له تووی ووشک دهر نه هیتی، نه وانه و جگهی نه وانش.

بۆ زانین: هه موو گیانداران و گژو گیا دینه دهر وه له مایه و ماکیکی زیندوو. به لام مدهست له مردنه کی نهمهیه: به پروالته نیشانهی گیانیا تیدا نی به له جولان و گه شه و جگهی نه وان که نیشانهی گیانن. که واته گیان و زیندهی له و ناشارا و ته وه. به لام بی جولان وینهی مردوان.

﴿ وَخَرَجُ الْمَيْتِ مِنَ الْحَتَىٰ ذَلِكُمْ اللَّهُ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴾ وهخوا دهرهینهری مردوو له زیندوه، وهك هیلكه له مریشك و تۆو له گژوگییای تهر و ناو له ئاده میزاد. نهو زیندو كردن و مردنه خوایه ئه یكا ههر نهو شایسته ی پهرسته و ههر نهو توانای نهو شتانه ی ههیه، دوا یی ئیوه چۆن وهر نه گێرین له پهرستی خوا بۆلای جگه ی خوا و هاوبه شی بۆ دانه نین به شتی خوا هنی ههچ شتی نهیه، چۆن باوهر به خوا نایهرن له گه ل نهو به لگانه له سهر نهو دانه راوه ههر خوا دروست كه ری ههمو بونه وهرانه. جیگه ی سه رسورمان نی به شتیکی زیندووی تر پهیدا بئی، یا بئی گیانی له بئی گیانی تر جوئ ببیته وه. به لام نهو هی جیگه ی سه رسورمانه ئه مهیه: كه گیانداری له بئی گیانی، یا بئی گیانی له گیانداری پهیدا بن. وهك خوای مه زن لهو رسته نه ی رابوردودا باسی فهرموون.

پرسیار/ نه گهر كه سی پرسیار بكاو بلی: زیندو كردن و سزادان پهیدا نه بهن به هو ی سروشته وه؟

وه لام/ ئیمه ی پرسیار نه كه بن لهو كه سه چ كه سی سروشت و هیزی سروشت و پاله په ستۆی (التفاعل) هیتاویه ته بوونه وه، نه گهر له یه كدان و پاله په ستۆ بن به هو ی پهیدا كردنی زیندویه تی به یی یارمه تی خوا، بۆچی زانایانی سروشت كو ل و داماون و ناتوان زینده ی له كارگا کانیاندا دروست بکه ن؟ وینه ی ئامیری چی شتخانه و نه قلی نه له كۆزنی و كۆمپیوته رو جگه ی نهوانیش له گه ل نهو هیشدا نهو په ری هه ولیاندا وه، هه زاران پاله په ستۆ له یه كدانیان بۆ سازاندوه، له دوا پیدا سه ر شو ر بوون و پر به ده می خو یان بریاندا و وتیان: دروست كردنی زینده ی زۆر گرانه ره لهو هی ئاده میزاد بگه رپه وه بۆلای منالی، بیگومان هه ردوولایان ناگو نجی و نا کرین.

نه گهر به ملتین زانایان نه توان (خلیه) کی زیندوو دروست بکه ن ئایا بۆیان جوت نه یی گیانه وهری دروست بکه ن و بکه وینه ئیش كردن به وینه ی بی دهسته لاترینی جانه وهران؟ زۆر رو ن ناشکرایه بۆیان جوت نابئی. با ئیمه واز له ئاده میزادو میشکی

ئادەمیزادو گییانداری ترو سەر سورپتەرانی دروست کراوانی تر بهتین و، ئیمە چەندین
وینە لی بدەین لەبۆ چەندین جانەوەر و خوشۆکی سەرزهوی که ئیمە هەلدین و رانه کەین
لەبەر دەمیان و ناتوانین خۆمان راگرین بۆ نازاردانیان بۆ لەناو بردنیان، پەلاماری کازو
دەرمانی تر ئەدەین بۆ قەلاچۆکردنیان.

زانایان و پەسپۆرانی ئاگادار بە فێرکردن و وائەدانان بۆشی کردنەوێ ژبانی جانەوهران
ئەلین: بەراستی جانەوەرێ هەن ئەژین لەژێر پەنجای پلەیی ژێر سفرو هەیانە لەژۆر پەنجای پلەیی
سەر سفروە ئەژین، هەشپانە لەنیو هەوای ژەهراویدا ئەژین.

هەیانە لەنیو بیری نەوتا ئەژین، هەموویان بە جورێکی رێک و پێک ئەژین و کاری
خۆیان بەرپۆه ئەبەن چ کەسێ بێ جگەیی خوا ئەو هێزە بەرزەیی داوێ بەو جانەوهرانە کە
ئادەمیزاد ناتوانن بەو شیوێهە بژین؟

ئادەمیزاد هەرچەندە دروست ئەکەن مانگی دەست کردو ئەقڵی ئەلە کترۆنی و
کۆمپیوتەر لە کانگاکانیان. بەلام ناتوانن بەلە میثولەیه دروست بکەن. کەواتە کە توانا
دروست کردنی بەلە میثولەیه کیان نەبێ چاکتر ناتوانن مێرولە یا میثههنگی دروست
بکەن. ئەو شتە هەموویان زۆر رۆن و ئاشکران. بەلام نەگەتێ گەورە ئەمەیه: خۆمانمان
لەبەرچۆتەو بەراوردی خۆمان ناکەین لەگەڵ ئەو هەموو توانای بێ وینەیی خوادا کە
هەموو شتیکی لە شوینی شیاوی خۆیا دانهن، ئەگەر ئەو بەراوردە بکەین باورمان زۆرترو
توندتر ئەبێ. بۆمان دەرئەکەوێ چ کەسێ لە هەموو کەس بە توانا و گەورەترە. بێگومان
ئەو کەسە ئەبێ هەر خۆبێ، لە هەموو شتی پێویست بۆ ئیمە باوەرپێتە بە خوا، ئەویش بە
ئەقڵ ئەزانێ ئەگەر بخریتە کارەو، بپروا بەبێ ئەقڵ وینەیی ئەوێهە رۆی مەرۆف
دووچاوێ کە لەگەڵ نەبێ بۆ بینین.

زۆر راستە ئیمە پێویستمان بەباوەرپێتە هەیه و هیومان وایە خوا باوەرمان
بێ ئەبەخشی، بۆ ئەوێ ئەو شتێ زانایان بۆی داماون و نایزان ئیمە بیانزان، ئەو زانایانە
دەریان بپۆه ئەقلیان کۆلە لە ئاستی زیندەیی بە هۆی سروشتەوەر ئەلین:

سروش توانای پهیدا کردنی زنده ی نیه، بۆیه زوربه ی زانیان و پسپو رانی سروشت په نایان بردووه بۆلای جگه ی سروشت، په لامار بدن بۆلای توانایه هه موو شتی له جیگه ی شیاوی خویا دانه تی به زاینه وه هه تا بنجینه ی زنده لهو شته وه ده رچی نه وه یش نه بی هه ر خوابی به تنه ها.

زانای به ناویانگ (ئیتیشتن) نه لتی: به راستی روون بوو ته وه زانیی دلی نایینی ئیمه هه ر نهو سه رچاوه یه روی ئیمه کا بۆلای زانیی کرده وه ی دلمان. ماموستا (تهو فیک حه کیم) له نامه ی خویا (فن الأدب) په راوێژکی نویسه نه لتی: بریار دانی نهو زانیه ییگومان کار کردنیکه بۆ نرخ ی نایین. چه ند خولی له مهو بهر رویشته هیه چ که سی داینه نا بۆ زانیان له باره ی نایینه وه گفتو گو ی وا بکه ن، ماموستا (موحه مه د جهواد موغنیه) له ته فسیره که ی خویا (الکاشف) په راوێژی نویسه له سه ر فه رموده ی تهو فیک حه کیم نه لتی بریار دانی زانیانی خولی بیسته م وێنه ی (ئیتیشتن) که رو ن کرد نه وه ی دل به هو ی ناینه وه هه ر نهو سه رچاوه یه بۆ زانی و زانست. به راستی نه یی بۆ نهو بریار دانه پیش کهوتی زانسته لهو خوله داو، دوا کهوتی زانستبو وه لهو وه بهر، هه موو کاتی زانستی له پیش کهوتن دای نایین چه ندین یاری ده ری وه ک ئیتیشتن بۆ خو ی پهیدا نه کاو بریاری گهوره یی نایین نه ده ن و با وه ر نه یین هه ر نایین راسته و پوچی روی تی نا کا له مهو بهر له مهو دووایشی.

﴿فَالِقُ الْأَصْبَاحِ وَجَاعِلُ اللَّيْلِ سَكْنًا﴾ خوا نهو خوا به یه ده ره ی نه ری رونا که له تاریکی شهو. یانی تاریکی نایه لتی و رونا کی نه یی، بۆ نه وه ی رۆژ دروست بکا و ئیوه ش بلاوینه وه به سه ر زه ویدا بۆ کار کردن و به ده ست هیانی هو ی ژیا نی خو یان و، خوا شهوی گیرا وه به جیگه ی ئارام گرتن و پشودانی ئاده میزاد هه تا نهو ماندویه تیه و نازاره به رۆژدا توشیان بو وه نه می تی.

﴿وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ حُسْبَانًا﴾ وه خوا دروست که ری خو رو مانگ بۆ دیاری کردنی هه موو شتی ک و ژمار دنی کاته کان و نیشانه دانان له سهریان. یانی خوی مه زن خو رو مانگی

دروست کردوو بە ئەندازەیهکی تایبەتی لە تیزی و گورجی و سستی روشتیان، بەجۆری بۆ زەوی ھەبێ دوو جولاندن. لە رۆژئاواوە بۆ رۆژھەلات ئەروا، کۆتایی پێ دیسی لە (٢٤) کات ژمێردا کە شەوو رۆژیان لێ پەیدا ئەبێ. جولەیه تری ھەبە لە رۆژھەلاتەو بەرەو رۆژئاوا ئەروا سالی لێ پەیدا ئەبێ لەماوەی (٣٦٠) رۆژداو کۆتایی پێ دی و چوار وەرزیشی لێ پەیدا ئەبێ، ئەو جولەیهیش بەخواری ئەروا، بە نزیکبۆنەوێ خۆر لە باکورەو وەرزی بەھارو ھاوین پەیدا ئەبن، بە نزیکبۆنەوێ خۆر لە باشورەو وەرزی پایزو زستان پەیدا دەبن، ئەویش بۆ دانیشتوانی لایەکی زەوی لە باکورەو بە پێچەوانە بۆ ئەو لاکە ی تری زەوی لە باشورەو، ئەوێ باسماں کرد بۆ سورانەوێ زەویە بە دەوری خۆرا ھەروھا مانگیش ئەسورپتەو بە دەوری خۆردا (١٢) مانگی لێ پەیدا ئەبێ (١٠) مانگی ھەر یەکیان (٢٩) رۆژە (٢) مانگیان ھەریەکیان (٣٠) رۆژە، بەو (١٢) مانگە سال پەیدا ئەبێ بناغە ی سالی کۆچی و کاتەکانی پەرستنی خوا لەسەر سورانی مانگ پەیدا ئەبن.

پرسیار/ ئەگەر پەیدا بونی شەو و رۆژ بەرھەمی سورانی زەوی بن، بۆچی ئەدرێتە پال خوا؟

وەلام/ ھەر خوا بە تەنھا ئاسمانەکان و زەویی و خۆرو مانگ و شەو و رۆژی دروست کردوون، ھەموو شتی بەبێ کەم و کۆری بۆلای ئەو ئەگەرپتەو. کەواتە مەبەست لە ناوەرۆکی ئەو ئایەتە ئەمە: ھەموو شتی لە بۆنەوێرەن بە رێکھوت و گۆترە پەیدا نەبوون. بەلکۆ بە توانای پێ وێنە ی خوا ھاتونەتە بۆنەو، ھەموو شتی ئەندازە ی شیاوی خۆی دراوەتی بۆ رۆن کردنەوێ خوا ی مەزن ئەفەر موی:

﴿ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴾ ئەو پەیدا کردنە ی شەو و رۆژەو سوران و ھاتوچۆی خۆرو مانگە بۆ پەیدا کردنی شەو و رۆژو سال و مانگ بەدانا و دیاری کردن و گەرانندی

خوايه كه هه موو شتيكي به نه ندازه ي شياوي خوي داناوه، زور به دهسته لاته له هه لسورا ندي بونه وهراندا به گشتي، زانابه كي بي نه ندازه ي هيه بو به رپوه بردني بونه وهران، خوايه كه هه موو نه ستيره كاني خستوته مه له كردن هه ريه كه يان له ناسماني خويانا و له بوشايدا و هيچ شتي له خوا وون نايي.

﴿ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ﴾ وه خوا كه سيكي نه وتويه دروستي كردووه بو سودي نيوه نه ستيره كان له جگه ي خورو مانگ، به هه موو نه ستيره گه روكه كان وه ستاو هه كانياه وه له به رنه وه ي نيوه رانومايي وه رگرن و رپگه ي خورتان بدوزنه وه له چهندين تاريكه كاني شهو له بيابان و وشكايداو و له تاريكه كاني دهريادا به هوي نهو نه ستيره وه. جگه لهو سودانه يش نه ستيره كان گه وهره ترين به لگن له سهر تواناي بوني خوا كه نهو نه ستيره انه ي كردوه به هوي شاره زايي بو ناده ميزاد له سهر زهوي و له دهريادا بهو هه موه دوريه وه كه وتوته نيوان نهوان و زهوي.

﴿ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴾ به راستي نيمه روغان كردوته وه چهنیدن نيشانه ي بو يه كي تي و بو تواناي خوا له بو تاقمي بزنان بهو شتانه ي نيشانه ن له سهر تواناي نيمه. بهو رستانه ي پيشوو نه م وينديه مان بو لي نه دري: نه گهر بمانه وي كوشكي بدوزينه وه له نيو شاريكا پيويسته پرسياي ناوي گه روك و شه قام و ژماره ي شه قام و ژماره ي سهر ده رگا كه ي بكه ين، هه تا بتوانين رپگه بولاي نهو كوشكه شاره زابين.

هه ووه ها نه ستيره كان يش هه ريه كه يان ناويكي تايبه تي و لايه كي دياي كراويان بو دانراوه، نهوانه چهندين نيشانه كه شتيوان و لي خوري ماشين و سواي چاره وي رانمويي وه رگرن بولاي شويي مه به ستي خويان، زور قافله ي نيو دهريا له سهر نه خشه ي ناسمان و شويي نه ستيره كان نه رون به رپگه دا له كاتي پهك كه وتني روانگه له كاري خويا (البوصله). ﴿ وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوَرٌّ ﴾ وه خوا كه سيكي نه وتويه نيوه ي دروست كردووه له كه سيكي ته نها كه ناده مي بايره گه وره ي هه موو ناده ميزاده، هه ر له ويشحه وي ژني ناده م دروست كراوه كه دايكه گه وره ي هه موو ناده ميزاده،

له وانده هه هه موو پیاوان و ژنان بلا و بوونه ته وه به سهر زه ویدا، دووایی بو ئیوه نه بی جیگه ی دانیشنتان له پشتی باو کتانا یا له سهر زه وی و، بو ماوه یه کی تاییه تی دانه نرین له مندالدانی دایکتانایا له نیو زه ویدا، ههر شوتی بو ماوه یه کی کهم شتیکی تیدا دابری پی ئهوتری (مستقر).. ههر شتی بکری به جیگه بو ماوه یه کی تاییه تی پی ئهوتری (مستودع).

زانایان بو مانای ئه و دورسته یه (مستقر و مستورع) زور مانایان فهرموده، ئه وه ی شایانی ئه و مانایانه ن باسمان کردن. به لام ههر شتی بکری به جیگه ی دانیشنتی یه ک جاری پی ئهوتری (مستقر) وه ههر شتی بکری به جیگه بو ماوه یه کی تاییه تی پی ئهوتری (مستورع).

﴿ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ ﴾ به راستی ئیمه روغان کرده وه ئه و چه ندین به لگه یه له سهر توانای خوا بو تا قمتی تیگه ن له و به لگانه له یه کیتی خوا.

خوای مه زن بو باسی ئه ستیره کان ئه فهرموی: (یَعْلَمُونَ)، چونکه وهر گرتی راغوبی بو دوزینه ی رپگه له تاریکه کانی بیابان و ده ریادا ناشکرایه و به کهم و وردبوونه وه ئه زانی. به لام دروست کردنی ئاده میزاد له که سیکی ته نها و گزرایان به چه ندین شیوه: له توو بو خوین، له خوینه وه بولای گوشت، له کوشته وه بولای گوشت و ئیسک. کاریکی زور و وردو په نهانه، پیوستی به تیگه یشتی زور و زیره کی و نه قلی ته واو هیه، بویه خوا فهرموی: (يَفْقَهُونَ).

﴿ وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً ﴾ وه خوا که سیکی ئه وتویه ناردویه ته خواره وه له ئاسمانه وه و له هه وه وه ئاو که به کوردی پی ئهوتری: باران، باران سه رچاوه یه بو ئاو ی شیرین، نه گهر ئه و نه بویه زه وی بیابانیکی ووشک و چۆل نه بوو ژیا نی تیدا نه ئه بو، خوای مه زن ناردنه خواره وه ی بارانی یه ک سه ردا وه ته پال خو ی، چونکه ههر خوا یه هه موو هۆکانی بونه وه ران دروست نه کاو یه کهم جار به فهرمانی خوا په یدا نه بن، له دوا یشدا ههر بولای خوا نه گهرینه وه با هه زاران هۆ له یه کتره وه په یدا بن.

﴿ فَأَخْرَجْنَا بِهٖ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ ﴾ دواى ئيمه دهر نه هيتين به هوى نهو ناوه وه هموو شتى
سهوز نه بى و گه شه نه كا له هموو به شه كانى نهو شتانه سهوز نه بن و نه يكه نه به
خوارده مهنى گيانداران و هوى ژيانيان بهو نه زين و گه شه نه كهن.

﴿ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا نُّخْرِجُ مِنْهُ حَبًا مُّزَاكِيًا ﴾ دواى ئيمه دهر مان هيناوه له وهى
سهوز نه بن شتىكى سهوزو ناسك و تهر و لقه كان به ره ژورو ريشوه كانى به ره وخوا نه رږون و
ئيمه دهر نه هيتين لهو سهوز هبهى سهرز هوى دانه و تلهو به قات قات سوارى يهك نه بن به
وتنهى گوتلى كه نم و جو و وشتى تر.

﴿ وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ ﴾ وه ئيمه دهر نه هيتين له دره ختى خورماو لهو
گوتلهى ناشكرا نه بى چهندين هيشوو دهنكه كانى له يهكو نزيكن و به ناسانى لهو هيشوه
نه كرنه وه بو خواردن و بو هه لگرتن.

﴿ وَجَنَّاتٍ مِنْ أَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ ﴾ وه ئيمه دهر نه هيتين
چهندين باخ و بيستان له ترو و دره ختى زهيتون و دره ختى هه نارو لهو دره ختانه گلاو
به ره كانيان هه يانه له يهك نه چن و هه يانه له يهك ناچن، هه يانه له ش و تام و ره نكيان له يهك
نه چن و هه يانه له يهك ناچن.

خواى مهن بو جارى تر دوو ههم باسى هه ندى تر له كرده وه سهو سور هينه ره كانى
ناشكراى خوجان بو نه كا كه به لگن له سهو تواناى خواو رو نه كاته بى باوهران نه فهرموى:
﴿ اَنْظُرُوا إِلَى ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَابْتَهِرَ ﴾ نيوه بنوارن بولاى ميوه به ره ههمى هموو به شتى
له به شه كانى نهو شتانهى باسگران له گياو له دره خت له كاتيك به ره ههمه كانيان يه كه م
جار دينه دهر وه به چوك و بى سودو بى تامن و كاتى بى نه گن خاوهنى سودن و له شيان
گه ورو به تامن، هه تا بوتان دهر بكه وى ميه ره باني خواو به ريوه بر دنى خوا بو بونه وهران و
دانانى هموو شتى له جيگهى شياوى خويا. بو جارى سيههم نيوه سهيرى نه وانهى پيشو
بكه نه وه هه تا نيوه باوهر به ينن و ته مى خوابن، بويه خوا نه فهرموى:

﴿إِنْ فِي ذَلِكُمْ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ بە راستی هەبە لەو شتە پیشوانەدا چەندین بەلگەی ڕۆن و بێگومان بۆ ئەو ئاقمەیی باوەڕ بە یەکی خاوەن توانای خوا بەهێن، چونکە پەیدا بوون و بوونی ئەوانە بەو هەموو جیاوازیانەیان هەیانە لەیە کتری و گۆڕانیان لە شێوەیە کەو بە شێوە تر. کەواتە ئەوانە نابن و پەیدا نابن بەبێ پەیدا کردنی کەسیکی بەتوانا کە بە گۆڕەیی کردەوی شایان هەموو شتی بکاو هیچ شتی ئەبێ بە کۆسپ و لەبەر دەمیا و دژی ئەوەستی، زۆر ڕۆن و ئاشکرایە ئەو کەسەیش ئەبێ هەر خوا بێ. مەبەست لەو کەسانە باوەڕ ئەهێن ئەو کەسانە نین ئەو کاتە باوەڕیان هێناوە. بەلکو مەبەست ئەو کەسانەن و وڵامی بانگەوازی باوەڕ ئەدەنەو سود لە بەلگەکانی و نیشانە ڕۆنەکانی نایین ئەدەنەو، ئێر لەمەوبەر باوەڕیان هێنابێ یا نێستاو لەو پاش باوەڕ بەهێن، ئەبێ بزانی ئەو کەسانە دلایان بە داخراوە دین و ئەڕۆن و ئەخۆن و ئەخەون و وێنە نازەل و چوار پێن و سود لە هیچ شتی وەر ناگرن.

پوختەیی ماناو مەبەست لەو ئایەتە ئەمەیی: کە خۆی مەزن بە وێنە ئاسمانەکان و زەوی و ئادەمیزاد ئاگادارمان ئەکاتەو بۆلای ئەو هەموو شتی لە بۆنەوێرانیە لەو شتە سەر سۆر هێنەرانی کە دروست کراون و دانراون ئاگوئجی بە ڕێکەوت پەیدا بووبن، ئەوەی راستی بێ ئەقل وەری بگری ئەمەیی: کە ئەو بۆنەوێرانیە لە کەسیکی خاوەن ویست و خاوەن بریاری بێ وێنەو دەرچوون، هەموویانی لە جیگەیی شیاوی خۆیان دانائەو، بەلگەیی بەهێز بۆ ئەوەی باسکرا ئەمەیی کە زاناو نەزان و تیگەیشتوو گێل بیزانن، گەورەترین بەلگەیشیی لەسەر پوچ کردنەوی ڕێکەوت کە ئەو بەلگە بەهێزە وەک بیروباوەڕی سەیر بکری ئەمەیی ڕوداویکی تەنها چەند جار دووپات ئەبێتەو هەر جاری بە شێوەیەو هەموو و جارێکیش ھۆکەیی دووپات ئەبێتەو.

لەپاش ئەو باسانەیی پیشوو خۆی مەزن و وڵامی بت پەرستان ئەداتەو ئەفەر موی. جیگەیی سەر سۆرمانە بێ باوەڕان بێ باوەڕیان پەرە ئەسێتی لە گەل ئەو هەموو بەلگەو نیشانەدا ئەی بینن و ئەفەر موی:

وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ
 وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا
 يُصِفُونَ ﴿١٢٥﴾ يَدْبِعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ أَمَّا يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ
 وَلَمْ تَكُن لَّهُ صَاحِبَةٌ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٢٦﴾
 ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ
 فَاعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿١٢٧﴾ لَا تَدْرِكُهُ
 الْبَصَرُ وَهُوَ يَدْرِكُ الْبَصَرَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴿١٢٨﴾
 قَدْ جَاءَكُمْ بِصَافِرٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ
 فَعَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ ﴿١٢٩﴾ وَكَذَلِكَ نُنْصِرُ
 الْآيَاتِ وَلِيَقُولُوا أَدْرَسَتْ وَلَنُيَبِّئَنَّ الْقَوْمَ يَعْلَمُونَ ﴿١٣٠﴾
 اتَّبِعْ مَا أَوْحَى إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَأَعْرِضْ عَنِ
 الْمُشْرِكِينَ ﴿١٣١﴾ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكُوا وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ
 حَفِيظًا وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ﴿١٣٢﴾

﴿ وَجَعَلُوهُ لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ ﴾ وهبی باوهران دانهنن بۆ خوا جنۆکه کان به چه ندین هاوبهش بۆ خواو نهیان په رستن له شهیتان و له یاریده رانی شهیتان و له ره گمزی شهیتان که کار نه کهن بۆ لادانی ناده میزاد له خوا په رستی به وینه ی کاری شهیتان.

هاوبهش دانه ران بۆ خوا چهنده به شیکن: هه یانه شهیتان نه په رستن، هه یانه تاریکی نه په رستن، تاقمیکیان جنۆکه نه کهن به هاوبهش بۆ خوا. خوای مه زن هه والی داوه به نیمه به بوونی دیوودرنج ههروهک هه والی داوه به بونی فریشته، خوا جنۆکه ی دروست کردوه له ناگر لهم نایه ته خوا باسی نهو که سانه مان بۆ نه کا دیوودرنج نه په رستن و نه یکه نه به هاوبهش بۆ خوا.

به لام جوړی نهو درنجانه ی رۆن کردوه ته وه بۆ نیمه نایا درنجیکی وه همیه و نابینرئ به گومانی نهوان یا جگه ی نه وه یه، بۆیه هه ندئ له زانایان نه لئین: نهو دیوو درنجانه بریتین لهوانه ی وه همین و نابینرین. هه ندئ تریان لایان وایه بریتین له شهیتان و نه وه کانی، هیچ لایه لهو زانایانه به لگه یان به دهسته وه نیه، هه رچوئی بی خوای مه زن به درو یان نه خاته وه به ته نها رسته یه و نه فهرموئ:

﴿ وَخَلَقَهُمْ ﴾ وه خوا نهوانه ی نه کردوه به هاوبهش و، خوا دروستی کردون چۆریان نه کهن به هاوبهشی خوا. خوا دروست که ری هه موو بونه وه رانه له ناده میزادو دیوودرنج و جگه ی نهوانیش بونه وه ران ناتوانن هیچ شتی دروست بکه نه شهیتان یا جگه ی شهیتان، نهک وهک ناگر په رستان هاوبهش بۆ خوا دانهنن و نه لئین: خواو شهیتان دووبرای هاوبهشن: خوا روناکی و ناده میزادو چوار بی و گیانداره پاکه کانی دروست کردوه، شهیتان تاریکی و درنده و مارو دویشکی دروست کردوه له گهل گیانداره پیسه کاندا، نه لئین: هه موو شتی له نیو بونه وه راندا چاکبی خوا دروستی کردوه، هه رشتی خراب بی له نیو بونه وه راندا شهیتان دروستی کردوه.

﴿ وَخَرُّوا لَهُ بَيْنَ وَبَيْنَاتٍ بَنِيَّ عِلْمٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُصِفُونَ ﴾ وه به بوختان داتاشن بۆ خوای دروست که ری هه موو بونه وه ران چه ندین کوړو کچ، جوه کان نه لئین: عوزه یر

کوری خوایه: گاوره کان ئەلێن: عیسا کوری خوایه. عەرەبە کان ئەلێن: فریشتەکانی کچی خوان، ئەو کەسانە ئەو شتانه ئەلێن بەی زانست و زانین و بەی ئەوێ بەلگەیان بەدەستەوێ، پاك و خاویته خواو بەرزو بلندە لە شتی ئەوان باسی ئەکەن و ئەیکەن بە هاوبەش و کوروکچی خوا.

﴿بَلِیغِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنی یَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةً﴾ خوا دروست کەری ناسمانە کان و زەوی یە لە نەبۆنەوێ بۆلای بۆن بەی ئەوێ ویتەیه کیان هەبێ لە پێشەوێ، چۆن ئەبێ بۆخوا هەبێ منال؟ بێگومان منال ئەبێ لەوێنە ی باوکی بێ و خوا بێ ویتەو، بۆخوا نەبۆوێ هاوڕێ و ژن هەتا منالی هەبێ لەو ژنە نە لە رەگەزی خۆی و نە لە رەگەزی جگە ی خۆی، چونکە رۆن و ئاشکرایە خوا نە رەگەزی هەبێو نە ویتە، پێویستی بە هاوسەر و بە هیچ شتی نیە، ئێز منال لە کوێ ئەبێ بە درێژی مانای ئەو پرستەیه لە ئایەتی (۵۰) ی سوره تی نێسا دا کراوە.

﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ وەخوا دروستی کردووە هەموو شتی و دروست کەر نابێ کوروکچ و ژنی هەبێ و، خوا ئەزانێ بە هەموو شتی و بەوێش کە منالی نەبۆوێ نابێ.

﴿ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ ئەو کەسە ی بەو جۆرەبێ خوایه پەرورە کەری ئێوێ بت پەرستە هیچ خوایه نیە شایەنی پەرستین مەگەر هەر خوایه کە دروست کەری هەموو شتی کە و هەلسورێنەرێانە، تاك و تەنهاو بێ ژن و خێزانە دوا بێ ئێو پەرستێ بۆ ئەو خوایه بکەن بە تەنهاو هیچ شتی مەکەن بە هاوبەش بۆی بە بوختان و بەدرۆ، خوا لە هەموو لایە کەوێ تەنهاو مەیدەنە پالی خوا ژن و منال و خوا ناگادارە بەسەر هەموو شتی کە و ئەپیارێژی و چاودێریان ئەکاو رۆزبان ئەداو ئەیانابەرێوێ.

﴿لَا تُذِرْكُمُ الْاَيْصَارُ﴾ هیچ خاوەن چاوی خوا نابینێ و نازانێ چۆنە لە جیهاندا جگە ی خۆی. بەلام لە رۆژی دوایدا باوەرداران خوا ئەبینن، بەجۆری ئێمە ناتوانین رۆنی

بکەینەوه، ئەبیری ئەك له جینگەیه کی دیاری کراو له لایه کی تاییه تی که بهرانهر به چاو بهرانهر روناکی چاو به پیدابونی ماویه له نیو بینهران و له نیوان خوادا، له باسی مانای تاییه تی (۵۵) ی سورەتی ئەلبهقەرە ئەو باسه رۆیشتوو.

﴿وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ ههموو خاوهن چاوه کان ئەبینی، چونکه خوا ناگای له درشت و له ورد ههیه و ههموو شتی ئەزانی و خوا ئەزانی به ههموو کاریکی نهیتی و به ههموو گیر و گرفتیان و به نیازی ههموو بونه وهران و به جینگەیه ئەوان و ناگاداریانه.

﴿قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ﴾ به راستی هاتوو به لای ئیوه چه نندین به لگه و نیشانهی ئاشکرا و بینراو له لایه پەر وهرده کهری خۆتانه وه بکڕین به به لگه له سەر توانا و یه کیتی خوا، دوا ی ئه وهی خوا به لگه ی بیگومانی دانا له سەر راستی ناینی ئیسلام. ئەفهر موی:

﴿فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا﴾ دوا یی هەر که سی ئەو راستیانه ببینی و باوهریان پی بهیتی دوا یی سو ده که ی هەر بۆ خۆیه تی و چاکه ی بۆ خۆی کردوو، هەر که سیك خۆی کویر بکا و ئەو راستیانه نه بین و رێگه ون بکا، دوا یی زیان و خراپه ی له سەر خۆیه تی و بۆ خۆی ئەگه رپته وه.

﴿وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ﴾ وه من پاسه وان و چاودێری که رنیم به سەر ئیوه نه یه ل تم گونا هو خراپه بکه ن دوا یی رۆن بونه وه ی به لگه کان. به لکو من موژده رو تر سیته ری ئیوه م به لکو هەر خوا ناگاداری هه موو شته و چاودێری ئیوه نه کا.

عه ره به کان پێش ناینی ئیسلام گه لیکی نه خوێنه وار و نه زان بوون، فریان به زانین و زانیاریه وه نه بوو، کاتیک گوئیان نه گرت له خوێندنی قورئان و زانین و زانیاری زۆریان له و قورئانه دا نه بین له گه ل به لگه و نیشانه ی په ک خهر بۆیان، له گه ل ئه وه ی شدا باوه ریان نه نه ینا و راغویان وه نه گرت په لاماری بر و بیانووی درۆینه یان ئه دا و وتیان: ئه ی موحه مه د ئه م قورئانه تۆ هینا ته و فیڕی بوی لای جگه ی خۆت، له لایه ن خوا وه نه ها تو وه ته خواره وه بۆ رۆنکردنه وه ی ئەو شتانه خوا فهر موی:

﴿ وَكَذَلِكَ نَصْرُ الْآيَاتِ وَ لِيَقُولَ دَرَسْتُ ﴾ وه ههروهه ئيمه رونی نه كهينهوه
دوو پاتی ده كهينهوه چهندين بهلگه ی ناشکرا و رون وهك له مهبهر روغان کردهوه بۆ
نهوه ی بی باوه ران په کيان بکهوی، بۆ نهوه يش بلین: تۆ نهو قورئانهت خویندوه و فیږی
بوی له نامه ی خاوه ن نامه کانه و لای خواوه بۆت نه هاتروه.

﴿ وَلَنَبِيْنَهُ لَقَوْمٌ يَعْلَمُوْنَ ﴾ وه له بهر نهوه ی ئيمه نهو قورئانه رون بکهينهوه بۆ تاقمى
نهزان به بهلگه ی راست و باوه رى پى نههين و ههر نهوان سودی لی وهرنه گرن و رايان
نه کيشی بۆ باوه رهيان به راستی. به لام کۆمه لى نهزان و گومرا نومیدی راغومایى
وه گرتيان لی ناکرى و به هوى نهو بهلگانهوه بيانويان ناميږي.

﴿ اَتَّبِعْ مَا اَوْحٰى اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ لَا اِلَهَ اِلَّا هُوَ ﴾ تۆ دواى شقى بکهوه به سروشت نيږاوه
بۆ لای تۆ له لايه ن پهروه رده کهرى خوځته وه دواى ئاره زوى بی باوه ران مه کهوه و ههر
نهوه تاکه ريگه ی رزگارى و راستی. هيچ خوايه نيه شايانى په رستنى مه گهر ههر خواى تاک
و ته نيا و بی هاوبه يش و پيوستى به کس نيه. خوايه بهو جوړه بسى پيوسته په رستږى و
وازی لی نههينږى به هوى نهفامی و نهزانين و دل ره شى بی باوه رانه وه.

﴿ وَ اَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِيْنَ ﴾ وه تۆ رو وه رگيږه لهو که سانه هاوبه شى بۆ خوا دانه نين
و گالته به ئاينى ئيسلام نه کهن. نهو ئايه ته ی ئيره فهرماندانی خوايه به پيغه مبه رى به ريږى
خوى که ترسيڼهر و موژده ر بی به هوى قورئانه وه و به رده واميږى له سه رى و گرنگی نه دا به
بی باوه رى بت په رستان و به دروځسته نه وه ی نهوان و پرو پاگه نده يان.

﴿ وَ لَوْ شَاءَ اللّٰهُ مَا اَشْرَكُوْا ﴾ وه نه گهر خوا ئاره زوى هه بوايه نهوبی باوه رانه خويان
به ديهك دانه ناو هاوبه شيان بۆ خوا دانه نه نا. به لام فرمانی پى داو ن نه قلى خويان بڅنه کار بۆ
دوژينه وه ی راستی و زور له کس ناکا بۆ کردنى هيچ شقى پاش نه وه ی نه قلى پى
به خشيون و چاک و خراب لايان ناشکرايه، خويان خاوه نى هه لېږاردن.

﴿ وَ مَا جَعَلْنٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيْظًا وَّ مَا اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيْلٌ ﴾ وه ئيمه تۆمان دانه ناوه به سه ر
بی باوه رانه وه چاودږى که رى کرده و يانيږى و پرسيارى نه و انت ليى بکرى وه تۆ

دهسه لات نی به بهسر نهواندا و ههلسور پنهری کاری نهوانی ههتا زوریان لی بکهی لهوان باره بهیتن.

موسولمانان جنیویان نهدا به بهت کانی بی باوهپان، بی باوهپان وهلامی نهوانیان نهدا به به جنیودان به خوا و نهویش زور نریکه وایی، چونکه زور جاران وینه نهو کاره روی داوه له نیوان دوو تا قمی ناین جیاواز له به کتری، بۆ قه دهغه کردنی نهو کاره خوا فهرموی:

وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ

يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَلِكَ زَيْنًا
لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلُهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ﴿١١٨﴾ وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاءَتْهُمْ آيَةٌ
لَّيُؤْمِنُنَّ بِهَا قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَا إِذَا
جَاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١١٩﴾ وَنَقَلِبُ أَفْعَادِهِمْ وَأَبْصَرَهُمْ كَمَا لَمْ
يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرَهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٢٠﴾

﴿ و لا تسبوا الذين من دون الله فيسبوا الله عدوا بغير علم ﴾ وه ئیوهی باوهپدار جنیومهدهن به خوا کانی کهسانیکی نهوتۆ له جگهی خوا نهپهرستن و به خراپه باسیان مه کهن دوا بی نهو بی باوهپانه جنیوبدهن به خوا له تۆلهی نهو جنیودانهی ئیوه به ستهم کردن و دههچوون له راستی بۆ لای کاری ناراست به بی زانین له ریتۆ گهورهیی خوا و به نهفامی خۆپانهوه.

ئهو رستانه ی پیشو به لگهن له سه ر نه مه ی نه گهر فهرماندان به چاکه و په رستی خوا سه ریان بکیشی بۆ گوناھی گه وره تر پیوسته وازیان لی بهیتری، چونکه نهو شته سه ربکیشی بۆ لای خراپه له خویا خراپه و قه ده غه یه.

﴿ کَذٰلِكَ زَيْنَا لِكُلِّ اٰمَةٍ عَمَلُهُمْ ﴾ هه ر بهو جوړه ی ئیمه رازاندبو مانه وه په رستی بته کان و په یرو ی کردنی شهیتان، هه روه ها ئیمه رازاندو مانه ته وه بۆ هه مو نه ته وه یه کار ی خویان له چاک و له خراپ. ئه و رسته یه هه رچه نده به رووالت و امان پیشان نه دا که خوای مه زن رازاندویه تیه وه و بۆیان بت په رستی. به لām له ناوه رۆکه کانه وه مه به ست نیه. به لکو شهیتان هۆی رازاندنه وه تی و بۆیان جووان نه کا، به لگه شمان ده قی مانای ئه م ئایه تانه یه:

۱- خوای مه زن له ئایه تی (۴۳) ی نه لئه نعام نه فهرموی: ﴿ و زین لهم الشیطان ما کانوا یعلمون ﴾ وه شهیتان رازاندویه تیه وه بۆ باوه ران شتی نه یکه ن. که واته خوا فهرمان نادا به بی باوه ری و بیرازیته وه و له دواییدا سزاشی بدا له سه ری.

۲- له سوره تی نه لخوا جورا تا له ئایه تی (۷) نه فهرموی: ﴿ و لکن الله حبیب الیکم ایمان و زینة فی قلوبکم و کره الیکم الکفر و العصیان ﴾ وه به لām خوا خۆشه ویستی کردوه باوه ر هیتان بۆ لای ئیوه و رازاندویه تیه وه له دلی ئیوه دا، وه بیزانویه تی بی باوه ری و بی فهرمانی و له سنور ده رچون و گونا ه کردن. به لām چونکه ه یچ شتی له زانیاری و توانای خوا ده رناچی له و ئایه ته ی ئیره دا ئه و رازاندنه وه ی داوه ته پāl خۆی. خوای مه رن به جوړی ئاده میزادی دروست کردوه که جووانی کردوه کردوه کانی خویان بۆیان. له سه ری ئه رۆن به گویره ی سروشت و ئه قلی پیداون کار ی چاک و خراپه له یه که جوئ بکه نه وه، نه گهر ئاده میزادی به جوړیک دروست بکدرایه هه موو کاریک ی خویانیان به ناشیرین بزانیه ه یچ کاریکیان نه نه کرد، نه چاک و نه خراپ، چاک و خراپیان جوئ نه نه کردوه. که واته به و نه قلله هه یانه نه گهر له خویان نه گورین و بیر بکه نه وه له هه ر شتیک چاک و خرابی لی جوئ نه که نه وه، نه وه ی چاکبێ نه یکه ن و نه وه ی خراپ بی نایکه ن. که واته خویان تاوانبارن بۆ هه لبژاردنی کار ی خراپ.

﴿ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مُّرْجَعُهُمْ فَمَنْ يَنْصُرُهُمْ يَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ له پاشا بۆ لای پهروهرده کهری خویا نه گهرانهوه یان بۆ وهر گرتی پاداشت و سزادانیان، دواپی خویا پهروهر دگاریان ههوال تهدا به شتی نهیکهن له جیهاندا، به پرسیار لی کردنیان و پاداشت دانهوه یان لهسهر کردهوه کانیان. کهواته باوهرداران پیوسته لهسهریان خویان یگیر نهوه له جنیودان به خواکانی بت پهستان که بۆیان رونه خوا لهسهر نهو جنیودانه سزایان تهدا.

پرسیار/ به راستی کهسیک جنیو بدا به خوا و به پیغمهبر ﴿ﷺ﴾ پیوسته بکوژری، کهچی نهو نایهته وا نامازه نهکا که نهو کاره وازی لی نههتیری بۆ لای پرسیار و سزادان له رۆژی دوایدا.

وهلام/ نهو نایته له مه که هاتوته خوارهوه له رۆژیکا موسلمانان لاواز بوون دهستوریان پی نهدرابوو به جهنگ کردن، جهنگ کردنیان لهو کاتهدا وهک نهوه نهبوو خویان بیخنکین و خویان بکوژن. بهلام له کاتی هیزدا پیوسته فهرمانی کوشتیان دهر بکری بههوی جنیودان به خوا و به پیغمهبر و نای نهو فهرماندانه بههستیری و کاری پی نهکری و بخریته پشت گوی.

قورهشیهکان ووتیان: تۆ ههوال به نیمه نهدهی موسا داردهستیکی ههبووه که نهیدا له بهردی دووازده سهراوهی ناوی لی نههاته دهرهوه، نهلی: عیسا مردوی زیندوو نهکردهوه صالح خوشریکی سهسرهتیری ههبووه، نهدهی تۆیش ههندی لهو شتانهمان بۆجی بهجی بکه نیمه باوهرت پی نههتین، پیغمهبر ﴿ﷺ﴾ فهرموی: نیوه چ شتیکتان نهوی و لاتان خوشه بۆتان داوا بکه، ووتیان: کتوی سهفامان بۆ بکه به زیر، فهرموی نهو کارهه بۆ کرا باوهرم پی نههتین ووتیان: سویتدمان بهخوا نهگهر نهو شتانهمان بۆ بکهی ههموومان پهیرهوی تۆ نهکهن، پیغمهبر ههلساو رۆیشت بۆ پارانهوه له خزمهت خوادا، دواپی فریشتهیه هات بۆلای و فهرموی: تۆ نهو داخوازیهت لی وهرنهگیری لهلایهه خواوه، نهگهر داوا بکهی لهخوا کتوی سهفات بۆ بکا به زیر. بهلام نهگهر باوهرت پی نههتین به

گوێرهی تاقی کردنهوه رابوردووی گهلان ئه مانهی ئیستا هه موویان له ناوه چن به سزای خوا له جیهانداو بنه بر ئه بن. ئهی تو ئه توانی وازیان لی بهیئیی و گویان نه ده بیئیی هه تا خویمان تی نه گهن له راستی ئایینی ئیسلام په شیمان نه بنه وه باوه رت پی ئه هئین، پیغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ نه میانی هه لئباردو، بو رن کردنه وهی ئهو مده به ستانهی خوای مه زن نه فهرموی.

﴿ وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ إِيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاءَتْهُمْ آيَةٌ لِّیُؤْمِنُوا بِهَا ﴾ وه بت په رستانی مه که سویندیان ئه خوارد به خوا به سه ختیزین سویندی خویمان: به راستی نه گهر بهاتایه بو لای ئه وان به لگه یه له داخوازی ئه وان وهك ئهو شتانهی هاتوو به بو لای گهلانی رابوردو به راستی ئه وان باوه ر نه هئین خوا یاریده ی پیغمه مری خو ی داوه به یئزی کرد به چه ندین به لگه ی ته واوله سهر پیغمه رایه تی پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾ به جو ریی چیگه بو گومان نه یه لئیی بو که سی داوای راستی بکا ههر له بهر راستی به لام بت په رستانی قوره یش داوای چه ندین کاری پهك خهری تاییه تیان نه کردو ئه یان کردن به مه رج بو باوه ره یئانیان به پیغمه مر ﴿ ﷺ ﴾، سویندی سه ختیان ئه خوارد که باوه ری پی ئه کهن نه گهر وولامی داخوازیه که یان بداته وه، دوایی فهرمانی دا به پیغمه مر که بلئیی به وان.

﴿ قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ ﴾ تو بلئیی به راستی چه ندین به لگه و نیشانه ی ئاشکرا لای خوا یه، ههر خوا توانای هه یه ئاشکرایان بکاو هیچ شتی له تواناو ویستی مندا نیه، خوا نه یئریته خواره وه شتی بیی به به لگه به سهر هه موو که سیکا.

موسلمانان ئاواتیان ئه خواست که خوا وولامی داواکاری بی باوه ران بداته وه به ئومیدی ناشتی و باوه ره یئانی ئه وان خوا روی فهرموده ی خو ی کرد بو لای باوه رداران و فهرموی:

﴿ وَمَا يَشْعُرْكُمْ أَنهَا إِذَا جَاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴾ وه چ شتی که نیشانی ئیوه ی بدا به راستی کاتی هات ئهو به لگه و نیشانه یه چ شتی پهیدا ئه بی ئایا ئه وان باوه ر نه هئین، سویند به خوا ئه وان باوه ر نه هئین نه گهر ئهو به لگه و داخوازییه ی ئه وان بیته دی. له باسی مانای ئایه تی (۳۷-۳۴) ه ئهم سوره ته به درئیزی ئهو باسه تیپه ریوه.

﴿وَقَلْبُ أَفِيدَتْهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنَ بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾ و هچ شتی که نشانی نیوهی
 بدا کاتی نیمه و هرنه گیرین دلی نهوان له راستی و له هیچ ناگن و چاویان و هر گیرین و
 به راستی نابین و باوهر به نشانه کانی خوا نابهرن به وینهی نهوهی نهوان باوهرپان نه هیتاوه
 به پیغمهر یه کهم جار. یانی خوا نه زانی نهو بت په رستانه باوهر ناهیتن دوا ی هاتنه
 خواره وهی نهو نیشانانش داویان کردوون. بیگومان نهو که سانه هر به رده وام نه بن
 له سهر گومرای پیشووی خو یان که له سهری بوون بهر له داخوازی کردنه که یان، نهو
 که سانه ی شاگردی کاری پروپوچن و گومرای نه کهن به پیشه ی خو یان ههر گیز دوا ی
 راستی ناکهون.

﴿ وَكَذَرَهُمْ فِي طُعْيَانِهِمْ يَعْصَهُونَ ﴾ وەئیمە واز لەبێ باوەڕان ئەهێنن لەئێو بێ باوەڕی و
یاخی بوونی خۆیان بێ و بڕۆن و سەرگردانن. هەتا بە چاوی خۆیان سزا ئەبینن، ئەو
کاتە ھۆشیان دێتەو بە خۆیان و ئەزانن خوا راستە و راستیشی ئەوی. یانێ ئەو بێ باوەڕانە
پاش ئەوێ بەردەوامن لەسەر کومرایی خۆیان لە گەڵ دانانی ئەو ھەموو بەلگە پوانە
بۆیان داناوە و راستی ئایینی ئیسلامیان بێ ئەزانرا واز لەو بەلگانە ئەهێن. کەواتە چی
ئەکەن بایکەن هەتا لە روژی دوایدا بە سزای کردەوێ خۆیان ئەکەن.

سوپاس بۆ خوای مهزن و به یاریده ی ئهو خواجه کوتایی به نویسنه وهی

مانای نهو دوو جزمه‌ی (۶-۷) هات له پوژی دوو شه‌مه‌ی ریکه‌وتی

(۳) ی مانگی موحدہ ۱۴۳۰ ی کوچی بہرامبر بہ (۳۰ / ۴ / ۱۹۹۹) ی

زاینی، خوای خاوون میهره بان داواکارم نه وهی بوخوم و خیزان و موسلمانان

چاکه بۆمانی بسازیته. خوییه له خۆم و دایکم و باوکم و خوش بیه.

﴿ پښت ﴾

لاپږه	باسه کان و بابه ته کان
۴	هډندي جار دروسته باسکردني دانيشتوان بدخراپه
۵	سهرچاوې همو چاکه پږه دوو شتن
۱۲	باسي ماناي مهسيح
۴۵	هډلواسيني نال وږته مانگ له بت پهرسته کانه وه هاتره
۳۳	ته ماشاي لاپږه (۳۳) هډتا لاپږه (۵۲) بکه شتي به نر خيان ټيدايه
۷۳	مدرجه کاني سهربريني نازال بز ږه و ابووني گزسته کهيان
۷۷	نايا ده ست هډتاني
۲۸۱	پښوښته ږنگه بلږي همو کهس پروا بولاى به کار به ده دستان سکالاي خوږيان بکه نکه وه ک ږنگه نادرې به ده ژاران

خوینهری هیژا لهم جزمهدا نهر کی چاویباخشانی نهم هه‌لانه بگره نه‌ستوی خۆت

هه‌له	راست	لا	دێر	هه‌له	راست	لا	دێر
ناکه‌نه	ناکه‌ن	٦	٩	نهو	نه‌وتۆ	٧٤	٤
میهره‌باه	میهره‌بان	٧	٢٢	خداالله	اخذالله	٨٥	٦
عیسیا	عیسیان	١٢	٢٠	قال الله	و قال الله	٨٥	٨
نه‌په‌ری	نه‌په‌ری	١٥	١٨	مفکم	معکم	٨٥	٨
نایه‌ونی	نایه‌تی	١٧	٤	تریسان	ترسان	٨٦	٢
موسۆ	موساوه	١٩	١٥	لۆ لای	بۆ لای	٨٨	٢٣
به‌امی	باسی	٢١	١٥	الذین	الذین	٨٩	٩
شتی هیچ	شتی	٣٢	٠٢	هه‌رو	هه‌ر یه‌کی و	٩٠	٢
ره‌وانه	ره‌وانیه	٣٢	١٨	وله‌ییانه	لێیان	٩٠	٥
دروست	دروست کردنی	٣٤	٢	دوایان	داوایان	٩١	٥
وسخۆ	وسخر	٣٤	٩	کومانیان	گومانیان	٩٢	١٣
خرابه	خواپه‌رستان	٣٥	١٢	کو‌تره	گو‌تره	٩٤	٣
میهره‌بان	میهره‌بانی	٣٥	١٦	بوشداریان	به‌شداریان	٩٥	١٧
می‌عده‌م	فی‌عده‌بهم	٣٥	١٧	٣-	زیاده‌یه	٩٦	١٢
دایۆ	دایۆ	٣٨	١٤	تۆ؟	له‌تواناو	٩٧	١٧
بی‌په‌رستنی	په‌رستنی	٣٩	١٧	نیسحاقی	نیساحاحی	٩٨	٤
کردین	کردن	٤١	١٩	خوابنو	خوابونایه	٩٨	١٦
نامسی	ناموسی	٤٣	٩	جوله‌که	جوله‌که‌و	٩٩	٦
فه‌رمانه‌کی و	فه‌رمانه‌که‌ی	٤٦	١٢	یعن بکم	ی‌عده‌بکم	٩٦	٨
بریاره	بریار	٤٦	١٧	فان	فانا	١٠٤	٤
تخواوه	خواوه	٥٥	٤	که‌مان	جوله‌که‌کان	١٠٤	٢٣
والمحققه	والمحققه	٦٥	١٥	لاقتلک	لاقتلک	١٠٩	٩
کو‌ستنی	کو‌شتنی	٦٦	٢	بۆ لای	بۆ لای من	١٠٩	١٤
ماده‌ی	ماوه‌ی	٦٦	٢	اصحال	أصحاب	١٠٩	٢١
خواردان	خوادا	٦٦	٨	هه‌روه	هه‌روه‌ها	١١٣	٥
معجائف	متجائف	٧٠	٩	له‌شتی	له‌شی	١١٣	١٨
خواه‌نه‌ی	خواه‌نه‌که‌ی	٧٢	١٥	خۆتا	خۆتان	١١٧	١٣
گه‌رانه	که‌رانه	٧٢	١٧	په‌رسته‌کانی	له‌په‌رسته‌کان	١١٧	١٥
به‌یه‌که‌ویی	به‌یه‌که‌وه‌یی	٧٣	٥	نه‌وانو	نه‌وانه	١١٨	١

هه‌له	راست	لا	دیر	هه‌له	راست	لا	دیر
وازم	واز	۱۳۹	۲	خوردده‌مه‌نی	خوارده‌مه‌نی	۲۱۹	۱۸
باوه‌ران	باوه‌ردارن	۱۴۰	۱۵	مانی	مانای	۲۲۱	۹
بۆ	له	۱۴۰	۱۵	ابناء	أبناء	۲۳۲	۷
بخشی	بخشی	۱۴۲	۱۲	هه‌دنئ	هه‌ندئ	۲۳۳	۸
سیاتی	آن یاتی	۱۴۲	۱۶	فه‌رمانان	نهمان	۲۳۳	۱۸
والله	الله	۱۴۹	۱	اونزل	آنزل	۲۳۵	۱۸
ضرب الله	حزب الله	۱۴۹	۱۸	قف‌ریشته‌کان	فریشته‌کان	۲۳۶	۴
له‌تیو	له‌پیش‌تیو	۱۶۰	۱۰	زانایا	زانایان	۲۳۶	۵
ناوان	تاوان	۱۵۲	۱۲	له‌ده‌ره‌ئه‌به‌و	به‌ده‌ره‌به‌و	۲۳۶	۱۷
والأصبار	والأحبار	۱۵۵	۱۹	یکسبون	یلبسون	۲۳۷	۴
یضیعون	یصنفون	۱۵۵	۲۰	ئه‌وه	ئه‌و	۲۴۰	۹
منبوسطان	مبسوطان	۱۵۷	۱۰	وان ئمسک	وان یمسک	۲۴۳	۱
کارچاکه‌ی	کاری چاکه‌ی	۱۶۸	۲	ئه‌وه	ئه‌و	۲۴۳	۱۴
يعتقلون	يقتلون	۱۶۹	۱	لای‌فلح	لا‌یف‌لح	۲۴۷	۱۲
بو	به‌ناوی	۱۷۰	۵	فه‌زی	نه‌زری	۲۴۹	۹
برپاری	برپاری	۱۷۲	۱۹	ئه‌کرن	نه‌کردن	۲۴۹	۷
دیتاری	دباری	۱۷۵	۱۰	به‌ر‌استی	به‌ر‌استی‌نیه	۲۵۰	۱۶
هه‌وه‌ک	هه‌روه‌ک	۱۷۶	۲۱	پلیه‌وه	پایه‌و	۲۵۱	۳
ئه‌که‌ینه	ئه‌که‌ینه‌وه	۱۸۶	۴	گفتو‌گۆ	گفتو‌گۆو	۲۵۴	۳
او‌کذبوا	وکذبوا	۱۸۶	۲۳	اطهرهم	اکثرهم	۲۶۳	۵
رۆژ‌گرتن	رۆژو‌گرتن	۱۹۰	۲	مثالکم	امثالکم	۲۶۴	۵
فیها	فیهما	۱۹۱	۶	هه‌تا	هه‌تانه	۲۶۴	۱۰
هه‌شتئ	هه‌رشتئ	۱۹۲	۱۶	ئاشکران	ئاشکرا	۲۶۴	۱۳
شوتند	سوتند	۲۱۱	۴	وضراء	والضراء	۲۶۹	۱۹
ئه‌په‌ستن	ئه‌په‌ستن	۲۸۶	۵	بالفطرة	بالغداة	۲۷۷	۹
ئه‌خۆن	ئه‌خۆین	۲۱۲	۲۱	به‌خیر	به‌خیر	۲۷۷	۱۳
یتومان متمها	یقومان مقامها	۲۱۳	۵	په‌رستان سو	په‌رستان و	۲۸۱	۱۲
اشتحق	اسحق	۲۱۳	۹	تتعجلون	تستعجلون	۲۸۳	۱۲
راسپه‌روه‌کان	راسپه‌روه	۲۱۴	۱	انتم	ثم انتم	۲۸۸	۸
راسپه‌روه‌کان	راسپه‌روه	۲۱۴	۲	هه‌رشه	هه‌رشه‌یه	۲۸۹	۱۸

ههله	راست	لا	دئیر	ههله	راست	لا	دئیر
فریبی	فریبی	۲۹۱	۲۱	لایان	لایان	۳۱۶	۷
حمیم	من حمیم	۲۹۳	۵	خالق	خالق	۳۲۲	۳
تدعون	اتدعون	۲۹۴	۱	زیندهی	زیندهیه	۳۲۳	۱۵
رِزگارِ بئی	رِزگاری بئی	۲۹۴	۶	توانا	توانای	۳۲۴	۱۲
خوای	خوا	۲۹۷	۱	که‌م	به‌رده‌وام	۳۲۸	۳
پیش	پیش	۲۹۸	۱۷	بِفقْهون	بِفقْهون	۳۲۸	۱۷
الأفلین	الضالین	۳۰۰	۱۶	دلّیان به	دلّیان	۳۳۰	۱۰
بنه‌ویه	منه‌ویه	۳۰۳	۱۳	وجعلوه	وجعلوا	۳۳۲	۱
کرون	کردوون	۳۰۴	۱۹	کردوه‌ته‌وه	رونکردوه‌ته‌وه	۳۳۲	۹
عیسی	عیس	۳۰۷	۱۴	وینه	وینه‌ی نه‌و	۳۳۳	۹
په‌رِئز بوونی	په‌رِئز بوون	۳۱۱	۲	سروش‌ت	سروش	۳۳۵	۹
خو‌یان	خوایان	۳۱۲	۲	به‌راستی	راستی	۳۴۰	۳

